T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

SOSYO-KÜLTÜREL UYUMUN İLETİŞİM PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ: İSTANBUL VE GAZİANTEP'TEKİ SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hüsna YILMAZ
2502200815

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Betül Önay DOĞAN

İSTANBUL – 2024

ÖZ

SOSYO-KÜLTÜREL UYUMUN İLETİŞİM PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ: İSTANBUL VE GAZİANTEP'TEKİ SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hüsna YILMAZ

Göç farklı kültürlerden birey ve grupların bir araya gelmesini ve iletişim kurmasını mümkün kılan büyük insan hareketliliğidir. Bu büyük hareketliliğin toplumsal dinamikleri önemli ölçüde değiştirebildiği bilinmektedir. Bu sebeple farklı kültürlere sahip, farklı diller konuşan milyonlarca bireyin göçünün artarak devam etmesi: özellikle kitlesel zorunlu göçlerin kalıcılıkla neticelenmesi, göçle gelenlerin belli bölgelerde ağırlıklı olarak yaşamaya başlaması, sosyo-demografik ve sosyo-kültürel yapının genel görüntüsünün değişmesi gibi türlü nedenlerden dolayı göç, devletlerin çözüm bulması gereken bir sorun haline dönüştürmüştür. Bazı devletler ekonomik kalkınma için nitelikli işçi göçünü teşvik ediyor olsa da genel anlamda göç ve göçe tabi olan birey ve gruplar günümüzde; sosyo-kültürel uyumsuzluk, suç, kaos, çatışma gibi uzak durulması ve önlenmesi gereken güvenlik ve beka sorunlarıyla eş değer olarak görülmektedir.

Farklı kültürlerden birey ve grupların bir araya gelmesi ve sosyo-kültürel uyumu yakalayabilmesi için ortak bir iletişim sahnesinde bulunması ve aynı iletişim dilini yakalayabilmesi önemlilik arz etmektedir. Dolayısıyla, göçle gelen birey ve grupların sosyo-kültürel uyumunu sağlamak adına kapsamlı araştırmalar yapmak günümüz dünyasında büyük önem taşımaktadır. Türkiye için 2011 yılı, uluslararası göç bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu tarihten sonra Suriye'den göç eden

birey ve gruplar için öncelikli hedef olan Türkiye'ye milyonlarca birey kitlesel şekilde göç etmiştir. Suriye'de yaşanan iç savaştan sonra milyonlarca Suriyelinin Türkiye'de yaşamaya başlaması ve savaşın üzerinden kayda değer bir süre geçmesi, gelenlerin büyük oranda kalıcı olacağını düşündürmektedir. 2011 yılı sonrasında göçle gelmiş olan farklı kültürlere sahip birey ve grupların büyük bir çoğunluğu farklı bölgelerde ağırlıklı olarak Türklerle iç içe yaşamaya başlamış ve doğrudan iletişim kurmak durumunda kalmıştır. Göçle gelen kitlenin büyük bir bölümünü genç nüfusun oluşturduğu ve bu grubun hızlı artış oranlarıyla öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, Türkler ve Suriyeli gençlerin iletişim kurma durumu ve sosyo-kültürel uyum yönelimini merak konusu yapmıştır.

Sonuç olarak bu araştırma, Türkiye'ye yapılan uluslararası göç neticesinde göçle gelen Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürleşme yönelimlerinin tespit edilmesini ve özellikle de sosyo-kültürel uyum yöneliminin belirlenmesi noktasında ev sahibi toplumla kurulan iletişimin önemi ve rolünü, bölgesel farklılıklar üzerinden ve göçle gelen üniversiteli gençlerin bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma; kültürleşme sürecinde sosyo-kültürel uyum yöneliminin gerçekleşmesinde "iletişimin önemi ve rolü ve kültürleşme sürecinde bölgesel farklılıkların etkisinin tespit edilmesi" konuları detaylı şekilde ele alınmaktadır. Bu araştırma da sosyo-kültürel uyum yöneliminin oluşması noktasında farklı bölgelerde yaşam sürdüren ev sahibi toplum ve göçle gelen üniversiteli gençlerin iletişim eyleminin hayati rolü üzerine önemli tespitler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, kültür, iletişim, kültürleşme, sosyo-kültürel uyum

ABSTRACT

ANALYZING SOCIO-CULTURAL COHESION FROM A COMMUNICATION PERSPECTIVE: A STUDY ON SYRIAN UNIVERSITY STUDENTS IN ISTANBUL AND GAZIANTEP

Hüsna YILMAZ

Migration is a great human mobility that makes it possible for individuals and groups from different cultures to come together and communicate. It is known that this great mobility can significantly change social dynamics. For this reason, the increasing migration of millions of individuals with different cultures and speaking different languages: especially mass forced migrations resulting in permanence, migrants starting to live predominantly in certain regions, and the change in the general appearance of the socio-demographic and socio-cultural structure have turned migration into a problem that states need to find solutions. Although some states encourage the migration of qualified workers for economic development, in general terms, migration and the individuals and groups subject to migration are now seen as equivalent to security and survival problems such as socio-cultural disharmony, crime, chaos and conflict, which must be avoided and prevented.

In order for individuals and groups from different cultures to come together and achieve socio-cultural harmony, it is important for them to be on a common communication stage and to be able to catch the same communication language. Therefore, it is of great importance in today's world to conduct comprehensive research to ensure the socio-cultural cohesion of individuals and groups coming with migration. For Turkey, 2011 was an important turning point in terms of international migration. Since then, millions of individuals have migrated en masse to Turkey,

which is the primary destination for individuals and groups migrating from Syria. The fact that millions of Syrians started to live in Turkey after the civil war in Syria and that a considerable period of time has passed since the war suggests that the arrivals will be permanent to a large extent. After 2011, the majority of the individuals and groups with different cultures who came with migration started to live in different regions, mainly intertwined with Turks, and had to communicate directly. It is observed that a large portion of the migrant population consists of the young population and this group stands out with its rapid growth rates. This situation has made the communication status and socio-cultural adaptation orientation of Turks and Syrian youth a matter of curiosity.

As a result, this research aims to determine the acculturation orientations of Syrian university students who came to Turkey as a result of international migration to Turkey, and especially to reveal the importance and role of communication with the host society in determining the socio-cultural adaptation orientation, through regional differences and from the perspective of university students who came with migration. The research deals in detail with the issues of "the importance and role of communication in the realization of socio-cultural adaptation orientation in the acculturation process and the determination of the effect of regional differences in the acculturation process". In this research, important determinations have been made on the vital role of the act of communication between the host society and the university students who come from different regions in the formation of socio-cultural adaptation orientation.

Keywords: International migration, culture, communication, acculturation, socio-cultural adaptation.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Göç sonrasında birey/grupların bilhassa gençlerin yaşam sürdürdükleri bölgelerde, kültürlerini nasıl devam ettirdikleri, kendilerini sosyo-kültürel anlamda nereye konumlandırdıkları, ev sahibi toplum ve kendi kültürleri arasında nasıl bir denge kurdukları bu bağlamda, ev sahibi toplumla kurulan sosyal bağlar, etkileşimler ve iletişim ağlarını incelemek, günümüzde artan göçler karşısından önemlilik arz etmektedir. Bu sebeple, araştırmada uluslararası göç sonucunda, farklı kültürlerin artan temas ortamında sosyo-kültürel uyum süreçlerinin iletişim perspektifinden çalışılması bir gereklilik olarak ele alındı. Bu hedefe ulaşmamda yanımda olan herkes, bu tezin değerli bir parçasını oluşturmaktadır.

Öncelikle tezin her aşamasında heyecanımı paylaşan, bana bir hocadan çok daha fazlası olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Betül Önay Doğan'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Akademide kendisiyle karşılaşmak benim için güzel bir şanstı. Süreç boyunca kendisine her an rahatlıkla ulaşabilmem, akademik bilgisiyle kafamdaki karışıklıkları etkili ve yol gösterici bir şekilde gidermesi ve süreci büyük bir sabırla yönetmesi, bu akademik yolculuğu benim için çok daha anlamlı ve keyifli hale getirdi. Ayrıca çalışma azmimi, heyecanımı ve cesaretimi destekleyerek, alanımızda belki de üzerine gitmekten çekinilen bir konuda ilerlememe için bana güven verdi. Hocam, insan olarak da merhamet dolu, anlayışlı ve güzel üslubuyla bana her zaman örnek oldu. Kendisinin rehberliğinde daha nice güzel çalışmalara imza atmayı diliyorum. Kendisi "iyi ki hocam olmuş ve iyi ki bu yolda birlikte devam ettik" diyorum. Bu yolculukta yanımda olduğu için kendisine sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma boyunca yanımızda olan, bilgi ve tecrübeleriyle bizlere yol gösteren, akademik bilgileri ve başarılarıyla her daim ilham kaynağı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın ve Prof. Dr. Ali Murat Vural'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendilerinin desteği ve rehberliğiyle bu süreç çok daha verimli ve güzel hale geldi. Süreç boyunca gösterdikleri hoşgörü, samimi yaklaşımlar ve sundukları değerli katkılarla, araştırmamızı daha ileri bir noktaya taşımamıza yardımcı oldular. Savunma sürecinde, bilgi ve deneyimlerinin yanı sıra yapıcı yaklaşımları ve içten destekleriyle araştırmamıza değer katan, varlıklarıyla bizlere güven ve motivasyon veren Doç. Dr. Turgay Yerlikaya ve Dr. Öğr. Üyesi Kevser Hülya Yurdakul hocalarımıza en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca akademik hayatımın ilk gününden itibaren bilgi ve deneyimleriyle bana rehberlik eden, her zaman desteğini hissettiren ve birçok noktada örnek aldığım değerli Dr. Öğr. Üyesi Baki Can hocama sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum. Kıymetli hocalarım, bu yolculuğu daha anlamlı kıldığınız ve her an yanımızda olduğunuz için, her biriniz "iyi ki bizimleydiniz" sizlere gönülden teşekkür ediyorum.

Bu araştırmanın başarıya ulaşmasında, Gaziantep ve İstanbul'da katılımcılara erişebilmem için yanımda olan değerli arkadaşlarım ve güzel kalpli insanların katkısı büyüktür. İsimlerini tek tek sayamasam da bana yol gösteren, destek olan ve her fırsatta yardımcı olan herkese gönülden teşekkür ederim. Ayrıca, bana güvenip vakit ayırarak duygu ve düşüncelerini samimiyetle paylaşan kıymetli katılımcılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Onların içten paylaşımları olmasaydı, bu araştırma tamamlanamazdı; hepsine yürekten şükranlarımı iletiyorum.

Son olarak, her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerin en büyüğünü iletiyorum. Sizin koşulsuz desteğiniz ve bana olan inancınız olmadan bu noktaya ulaşmam mümkün olmazdı. Sevgili annem ve babam, sizden hep razı oldum; Rabbim de sizden razı olsun ve bana sizlere layık bir evlat olmayı nasip etsin. Bu satırları yazdığım anlara dünya gözüyle şahit olamayan ve kısa bir süre önce Hakk'a kavuşan çok sevdiğim annem, Rabbim seni cennetinin en güzel köşesinde ağırlasın, merhametiyle muamelede bulunsun ve bizi yeniden orada buluştursun. Çünkü seni her geçen gün daha da çok özlüyorum.

Hüsna YILMAZ

İSTANBUL, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... İİ
ABSTRACT ..... **İV**
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR ..... **Vİİ**
İÇİNDEKİLER ..... **X**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **XİV**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **XV**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XVİ**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
İLETİŞİM VE KÜLTÜRÜN ETKİLEŞİMİ: İNSANLARI BAĞLAYAN GÖRÜNMEZ KÖPRÜLER

1.1.Kültürün Dili: Bir İletişim Unsuru Olarak Kültürün Rolü 10
1.1.1. Kültürün İzinde: Kişilerarası İletişim ve Anlamın İnşası **15**
1.1.2. Farklılıkların Buluşma Noktası: Gruplar Arası İletişim ve Kültürel Etkileşim **18**
1.2. Kültürlerin Kesişimi: Kültürlerarası İletişimin Temel Dinamikleri 23
1.2.1. İletişimin Sessiz Rehberleri: Normlar ve Değerler **25**
1.2.2. Kendi Merkezinden Bakmak: Etnosentrizm **27**
1.2.3. Görünmeyen Duvarlar: Klişeleştirme, Önyargılar ve Ayrımcılık **30**
1.2.4. Anlamın Anahtarı: Dil **33**
1.3. Kültürel Perspektifler: İletişimin Şekillendirdiği Yaklaşımlar 35
1.3.1. Kültürleri Anlamanın Anahtarı: Hofstede'nin Değerler Modeli **36**
1.3.1.1. Ben ve Biz: Bireycilik ve Kolektivizm 36
1.3.1.2. Kesinliğin Peşinde: Belirsizlikten Kaçınma 40
1.3.1.3. Otoritenin Sınırları: Güç Mesafesi 43
1.3.1.4. Rekabet ve İş birliği: Erillik ve Dişillik 44
1.3.2. Bağlamın Gücü: Hall' in Enformasyon Sistemi Kuramı **46**
1.3.2.1. Sözlü ve Sözsüz İletişimin Kültürel Dinamikleri 52
1.3.2.2. Mekânın Anlamı: Kültür ve İletişimde Yer Algısının Rolü 55

1.3.3. Gruplar Arasında Tehdit Algısı: Stephan & Stephan'ın Bütünleşik Tehdit Teorisi 56
1.3.3.1. Gruplar Arası Temasta Kaygının Nedenleri 57
1.3.3.2. Gruplar Arası Temasta Tehdit Türleri 60
1.3.4. Farklı Kültürler Arasında Uyumu İnşa Etmek: Kim'in Kültürler Arası Uyum ve Bütünleştirici İletişim Teorisi 61
1.3.4.1. Teorinin Varsayımları ve Yapısal Modeli 63
1.3.4.2. Teoriye Göre Sosyo-Kültürel Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler 65
1.3.4.2.1. Ev Sahibi Toplumla Kişilerarası İletişim ve Etnik Kişilerarası İletişim 65
1.3.4.2.2. Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı 68
1.3.4.2.3. Çevresel Faktörler 70
1.4. Bölüm Sonu Değerlendirme 75

İKİNCİ BÖLÜM
SINIRLARIN ÖTESİNE: FARKLI KÜLTÜREL GRUPLARIN ULUSLARARASI GÖÇ DİNAMİKLERİ

2.1. göçün teorik çerçevesi: uluslararası hareketliliği anlamak 80
2.1.1. Gönüllü Hareketlilik: Zorunlu Olmayan Uluslararası Göç Türleri 88
2.1.2. Çaresizliğin Sınırları: Zorunlu Uluslararası Göç Türleri 92
2.1.3. Yasal Sınırlar: Uluslararası Göçlerin Hukuki Statülerine Göre Türleri 97
2.2. Kaçıştan Yeniden Yerleşime: Uluslararası Zorunlu Göçün Aşamaları 100
2.2.1. Yeni Bir Hayata Doğru: Göç Öncesi Evre ve Karar Verme Dönemi 101
2.2.2. Kaçışın Ortasında: Göç Esnası Dönem 103
2.2.3. Yeni Topraklarda Yaşam: Göç Sonrası Dönem 105
2.3. Zorunlu Göçün Bıraktığı İzler: Uluslararası Göçün Sonuçları 106
2.4. Çevresel Kayıplar: Göç Sonrası Tanıdık Ekolojik Çevreyi Geride Bırakmanın Yansımaları 113
2.5. Alışılmış Olanın Ötesinde: Göçle Birlikte Tanıdık Kültürü Geride Bırakmak. 117
2.6. Bölüm Sonu Değerlendirme 120

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÜLTÜREL DEĞİŞİM: ULUSLARARASI GÖÇ SONRASINDA İLETİŞİM VE SOSYO-KÜLTÜREL UYUM SÜRECİ

3.1. ZAMAN İÇİNDE KÜLTÜR: DEĞİŞİM SÜREÇLERİ 127
3.2. KÜLTÜRLEŞME YÖNELİMLERİ 131
3.2.1. Tek Tip Kimliğe Doğru: Asimilasyon Yönelimi 133
3.2.2. Kendi Kültürüne Tutunmak: Ayrılma Yönelimi 134
3.2.3. İki Kültür Arasında Sıkışmak: Marjinalleşme Yönelimi 136
3.2.4. Kültürler Arasında Denge Sağlamak: Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi 139
3.3. Uyumun İnşası: Sosyo-Kültürel Uyumun Şekillenmesindeki Temel Dinamikler148
3.3.1. Ülkeye Giriş Sebebi ve Kültürel Mesafe 149
3.3.2. Anlamın Seçimi: Dil Tercihi 151
3.3.3. Farklı Nesiller: Kuşak ve Yaş Farkı 154
3.3.4. Toplumsal Dinamikler: Eğitim, Cinsiyet Farkı ve Çalışma Ortamı 157
3.3.5. Sınırları Aşan Bağlantılar: İletişim Teknolojileri 161
3.3.6. Görünmeyen Duvarlar: Sosyal Dışlanma 167
3.4. Bölgesel Farklılık: Aidiyet Duygusu Ve Sosyo-Kültürel Uyumun Kesişimi ... 171
3.5. İletişim Yoluyla Kimlik İnşası: Sosyo-Kültürel Uyum Ve Ev Sahibi Toplum 175
3.6. Bölüm Sonu Değerlendirme 183

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GÖÇ SONRASI İLETİŞİM VE SOSYO-KÜLTÜREL UYUM SÜRECİ

4.1. Türkiye'deki Uyum Çalışmalarına Yönelik Literatür Taraması 188
4.2. Araştırmanın Amacı, Önemi Ve Gerekçeleri 194
5.3. Araştırma Soruları 198
5.4. Araştırmanın Yöntemi 200
5.5. Araştırmanın Deseni 202
5.6. Araştırmanın Örneklemi 203
5.7. Araştırma Verilerinin Çözümlenmesi 206
5.8. Araştırmanın Geçerlilik Ve Güvenilirliği 212

5.9. Araştırmanın Sınırlılıkları Ve Güçlü Yanları 215
5.10. Bulgular 218
5.10.1. Temalar, Kategoriler ve Kodlar **222**
5.10.1.1. Kendini Tanımlama Teması 224
5.10.1.1.1. Kimlik Yönetimi 227
5.10.1.1.2. Kültürel Mesafe 229
5.10.1.1.3. Bölgesel Aidiyet 236
5.10.2. Verilerin Yaşanan Bölgeye Göre Karşılaştırılması 243
5.10.3.1. Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi Teması 248
5.10.3.1.1. Türklerle İletişim Kurmayı Sağlayan ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlar 250
5.10.3.1.2. Türklerle İletişim Kurmaktan Uzaklaştıran ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar 255
5.10.3.1.3. İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme 266
5.10.3.1.4. Sosyo-Kültürel Uyumun Sağlanmasında Taraflara Düşen Görevler 269
5.10.3.1.5. Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri 275
5.10.4. Verilerin Yaşanan Bölgeye Göre Karşılaştırılması 286
5.11. Bulguların Genel Değerlendirmesi 312
TARTIŞMA VE SONUÇ 343
ÖNERİLER 356
KAYNAKÇA 360
EKLER 396

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye'de uyum konusunda yazılan tezler. 190

Tablo 2. Türkiye'de uyum konusunda yazılan makaleler. 190

Tablo 3. İstanbul görüşmeleri katılımcı listesi 220

Tablo 4. Gaziantep görüşmeleri katılımcı listesi 221

Tablo 5. Bölgesel farklılıklara göre kendini tanımlama 243

Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Kendini Tanımlama 247

Tablo 7. Katılımcılara Göre Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi 285

Tablo 8.Katılımcıların Cinsiyetine Göre Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi 296

Tablo 9. Kod Sistemi 302

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kim (2001)'in Kültürlerarası Uyumu Etkileyen Temel Faktör Modeli. 64

Şekil 2. Temaların Gösterimi 224

Şekil3. Kendini Tanımlama Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 226

Şekil 4. Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 249

Şekil 5. Kod Bulutu 297

Şekil 6. Kod Haritası 303

KISALTMALAR LİSTESİ

B.M.D.P.T.B: Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı Türkiye Bölümü

BESYO **:** Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

GAR **:** Göç Araştırmaları Derneği

GEM **:** Geçici Eğitim Merkezlerİ

IOM **:** Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)

KAİ **:** Kişiler arası İletişim

Kİ **:** Kitle iletişimi

RTS **:** Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

S. **:** Sayfa

T.C. B.K.K.T.D: T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

T.C. C. M. B **:** T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi

T.C. C. M. B **:** T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi

T.C. İ.B.G.İ.B **:** Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

TDK **:** Türk Dil Kurumu

Vb. **:** Ve Benzeri

Vd. **:** Ve Diğerleri

YL **:** Yüksek Lisans

YUKK **:** Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı

GİRİŞ

Dünyanın her yerinde farklı ulusal kökenlerden, farklı diller konuşan, farklı iletişim tarzlarına, geleneklerine, inançlarına ve yaşam biçimine sahip olan birey ve gruplar, birbirleriyle eşi benzeri görülmemiş bir şekilde temasa geçmektedir. Dünyada değişen dengeler, özelikle son yıllarda rıza gözetmeksizin birey ve grupları farklı kültürlere sahip ve çoğunlukla da bu yüzden "yabancı görünen" birey veya gruplarla bir araya getirmeye ve iletişim kurmaya zorlamaktadır. Yabancı görünen bu bireyler, binlerce mil ötede, hemen yan evde veya yan masa da yaşayabilmektedir. Onları özel kılan ve farklılaştıran nokta, birçok açıdan "sizinle" aynı olmamalarıdır. Günümüzde farklı kültürlere mensup olan ve "yabancı" görünen birey ve grupların birlikte yaşamasını ve temas kurmasını mümkün kılan büyük hareketliliğin uluslararası göç olduğu görülmektedir.

Uluslararası göç olgusu, dünyadaki neredeyse tüm ülkeleri derinden etkileyen bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç; kalkınma, yoksulluk, insan hakları, iklim değişikliği, çevre kirliliği, gıda güvenliği, açlık, küresel sağlık sorunları, ekonomik eşitsizlik, gelir adaletsizliği, siber güvenlik, dijital haklar, silahlanma ve nükleer tehdit dahil olmak üzere diğer önemli küresel sorunlarla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu sebeple, bugün veya sonrasında birçok birey, çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleşen uluslararası göç neticesinde "sosyo-kültürel uyum, asimilasyon, ayrılık, marjinallik ve farklı kültürlere sahip birey ve gruplarla iletişim kurma ve birlikte yaşama" gibi konuların yaygın olarak konuşulduğu bir ortamda büyümüş olacaktır.

Göç olgusu, devletlerin stratejilerinde giderek daha görünür ve kritik bir yer tutarken, tarih boyunca göçlerin her zaman farklı boyut ve etkilerde kesintisiz olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Nitekim göç, dünya ekonomisinin büyümesini desteklemiş, devletlerin ve toplumların gelişimine katkıda bulunmuş, birçok kültür ve medeniyeti zenginleştirmiş ve kültürel temasları ve çeşitlilikleri arttırmıştır. Diğer taraftan göç, bazı imparatorlukların dağılmasına neden olmuş ve çoğu kültürün de unutulmasına kaynaklık etmiştir.

Günümüz uluslararası göçlerinin en büyük farkı, göç eden ve göçten etkilenen kitlelerin devasa boyutlara ulaşması ve kontrol edilmesinin güç bir hal almasıdır. Göçün geniş bir ölçekte, hızla gerçekleşmesi, göçün ve göçle gelen birey ve grupların ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel anlamda bir beka sorunu ve refahın düşmanı olarak algılanmasına neden olmuştur. Hedef ülkelerde ev sahibi toplumlar, özellikle dünyanın aşırıcılık, şiddet ve geri kalmışlıkla ilişkilendirilen bölgelerinden gelen, farklı kültürlere sahip birey ve grupların varlığından giderek daha fazla endişelenmektedir. Değişen imajından ve etkilerinden dolayı uluslararası göç, birçok ülkede medyanın, toplumsal ve siyasal gündemin üst sıralarına yükselmiş durumdadır. Ayrıca göç, yalnızca hedef toplumlar için yarattığı zorluklar açısından değil, aynı zamanda göç eden birey ve gruplar üzerinde bıraktığı etkiler nedeniyle hayati bir konu haline gelmiştir. Bu durum uluslararası göç hareketlerinin disiplinler arası, detaylı ve güncellenerek çalışılmasını gerektirmektedir.

Bireyleri yeni bir ülkeye göç etmeye zorlayan nedenler; doğal afetler, şiddet, çatışma, güvenlik, daha iyi bir yaşam arayışı, yoksulluk ve ekonomik istikrarsızlıklar olabilmektedir. Özellikle dünyanın farklı düzey ve uzunlukta tecrübe ettiği siyasi ve

askeri çatışmaların yarattığı güvensiz ortamdan kaçma gerekliliği, günümüzde yaşanan göç hareketlerinin ana nedenlerinden birisidir. Siyasi istikrarsızlık, iç savaş ve devletlerin çöküşü, dünyanın tecrübe ettiği kadarıyla büyük oranda kalıcılıkla neticelenen "uluslararası zorunlu kitlesel göçlere" neden olmaktadır.

Uluslararası göç olgusu, farklı nedenlerle tarih boyunca kesintisiz devam etmiş olup, yakın gelecekte iklim değişikliği, kuraklık, süregelen siyasi ve askeri çatışmaların etkisiyle daha da artacağı öngörülmektedir. Gelecek yüzyılın baskın demografik eğiliminin, çeşitli ülkelerden gelen farklı kültürlere sahip birey ve grupların göçü olacağı yönündeki tespitler, birey veya gruplar arasında kültürlerarası iletişim eylemi ve buna bağlı olarak gelişecek olan sosyo-kültürel uyum çalışmalarının önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Göç sonrasında birey ve grupların kendi kültürlerini nasıl sürdürecekleri ya da yeni kültürü hangi düzeyde benimseyecekleri sorusu, önemli bir sosyo-kültürel mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun yanıtı, nesiller boyunca sürecek derin etkiler taşıyan bir olguya karşılık gelmektedir. Bu olgu, birey ve grupların yaşayacağı sosyo-kültürel değişim/uyarlama sürecidir ve neticesi göçten etkilenen tüm taraflar için önemlilik arz etmektedir. Yapılan araştırmada, bireylerin ve grupların yaşadığı sosyo-kültürel değişim süreçlerine bir bütün olarak "kültürleşme süreci" denilmesi tercih edilmiştir. Başka bir deyişle, kültürleşme; temas halinde bulunan farklı kültürlere sahip birey veya gruplar arasında, iletişimin tetiklediği çeşitli sosyo-kültürel yönelimlerin oluşmasını mümkün kılan kültürel değişim süreci olarak tanımlanabilir. Kültürleşme yönelimleri ise asimilasyon, marjinallik, ayrılma ve sosyo-kültürel uyum olarak dört farklı başlık üzerinden değerlendirilmiştir.

Göç sonrasında, farklı sosyo-kültürel tablolar ortaya çıkabilmektedir. Bu tablo, kültürel çeşitlilik veya kültürel çatışma şeklinde olabilmektedir. Burada önemli olan farklı kültürlerin temas durumlarının bir kültürel zenginlik/çeşitlilik olarak yönetilebilmesidir. Kültürel zenginlik/çeşitlilik, taraflar arasında sosyo-kültürel uyumla mümkün olabilir. Sosyo-kültürel uyumda birey hem kendi kültürü hem de ev sahibi toplumun kültürünü birlikte başarılı bir şekilde yaşayabilmektedir. Bu yönelimde birey, iki kültürde kimliğini korurken, her iki tarafın kültürel değerlerini başarılı bir şekilde kaynaştıran bir tür iki kültürlü ve dengeli bir yönelim geliştirmektedir.

Sosyo-kültürel uyum, birçok faktörün etkisi altında gelişen geniş kapsamlı bir süreçtir. Bu süreçte etkili olan faktörler arasında sosyal, hukuki, kişisel, ekonomik, fiziksel ve ruhsal unsurlar bulunmaktadır. Özellikle bireyin göç ettikten sonra yaşamını sürdürdüğü bölgenin yapısı sosyo-kültürel uyum sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple, göç sonrasında yaşam sürdürülen bölgenin genel kültürel yapısı ve bölgesel benzerliğinin bireylerde ne gibi etkiler yarattığı, bireylerin belli bir bölgede yaşam sürme motivasyonu, o bölgede ev sahibi toplumla kurulan temaslar ve orada bölgede kabul görme, aidiyet kurma ve güvende hissetme duygusu sosyo-kültürel uyum çalışmalarında ele alınması gereken noktalardandır.

Göç literatürde kapsamlı olarak ele alınmasına rağmen günümüzdeki uluslararası göç hareketliliklerinin artarak devam etmesi, kontrol edilmesinin güç bir hal alması ve geniş kitlelerin göçten etkilenmesi gibi noktalar bu alandaki çalışmaların farklı bağlamlarda yeniden gözden geçirilmesini ve çalışılmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle Türkiye'de yaşanan göç hareketliliği yoğunluk olarak daha önceki göç hareketliliklerinden farklı ve özel olarak çalışılması gereken bir olgu olarak

karşımızda durmaktadır. Türkiye, coğrafi konumu ve bölgesel istikrarsızlıklar nedeniyle göç açısından bir hedef ülke haline gelmiş; her geçen gün sayısız birey, Türkiye sınırlarını aşma arzusuyla ülkeye yönelmektedir.

Göç sonrasında özellikle de göçle gelenlerin, uzun süre kalacağı anlaşılınca kültürleşme yönelimleri üzerine çalışmaların yapılma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin geldiği nokta düşünüldüğünde, yaşanan savaştan ve ilk göç dalgası üzerinden kayda değer bir süre geçtiği ve göç veren bölgede halen çatışmaların yaşandığı bu sebepten ötürü Suriye'den göç eden birey ve grupların geri dönmek noktasında endişelerinin olduğu görülmektedir. Bu durum göçle gelmiş olan bu birey ve grupların büyük bir kısmının kalıcı olacağına dair genel bir kanı oluşturmaktadır. Gelinen nokta, Suriye'den göçle gelmiş olan birey ve grupların Türkiye'nin sosyo-kültürel kültürel yapısına uyumunun sağlanması noktasında konunun her açıdan çalışılması, çalışmaların güncellenerek devam etmesi ve mevcut durum tespitinin yapılmasını gerektirmektedir. Bu nokta, yapılan araştırmanın zamanlaması ve konuyu ele alma detaylarının Türkiye açısında önemli veriler sağlayacağına olan inancı pekiştirmektedir.

Göç çalışmaları incelendiğinde; Türkiye'de uluslararası göç neticesinde, göçle gelmiş olan bireylerin bakış açısıyla, yaşadıkları kültürleşme sürecinde iletişimin önemi ve rolü üzerine yapılan çalışmaların az olduğu ve kültürleşme sürecine iletişim perspektifinden bakmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Öte yandan Türkiye'ye göç eden bireylerin belli bölgelerde yoğunlukla yaşamayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Bu sebeple, göç edenlerin yaşamak için tercih ettikleri bölgenin,

kültürleşme yönelimlerinin belirlenmesinde ki etkisinin çalışılması da bir ihtiyaç olarak tespit edilmiştir.

Araştırma boyunca kültürleşme yönelimlerinden, başta ev sahibi toplum olmak üzere aynı zamanda göçle gelen birey ve gruplar için faydalı olan eğilimin, sosyo-kültürel uyum olduğu savunulmaktadır. Göçün fiziksel anlamda yer değiştirme eyleminin ötesinde; dil, değerler, normlar, kişiler ve gruplar arası sosyal ilişkiler, ulusal/uluslararası yasal ilişkiler ve kimlik gibi sosyal ve kültürel boyutları olan geniş kapsamlı bir hareketlilik olması nedeniyle, araştırma boyunca uyum vurgusu, "sosyo-kültürel anlamda" yaşanması arzu edilen uyum durumunu anlatmaktadır. Sosyo-kültürel uyum, geniş kapsamlı ve derin ilişkiler ağına karşılık gelmektedir. Sonuç olarak, sosyal bir varlık olan bireyin yaşamında "kültür ve iletişimin" belirleyici rolü, uyum sürecinin sağlıklı iletişim ağları aracılığıyla sosyo-kültürel düzeyde gerçekleşmesini zorunlu kılmaktadır.

Farklı kültürlere mensup bireylerin göç sonrasında oluşturdukları iletişim ağlarının yapısı, bu ağların yönü ve ev sahibi toplumla kurulan temaslar, kültürleşme sürecini belirleyen kritik faktörlerdir. İletişim, göç eden bireyler için yalnızca bilgi edinme aracı değil; sevgi, katılım, sosyal kabul ve aidiyet duygularını güçlendiren vazgeçilmez bir bağdır. Kültür ve iletişimin etkileşimli gücü, bireyin bu süreçte yaşayacağı deneyimlerin kaçınılmaz rehberi ve yol göstericisidir. Bu nedenle araştırma, göç sonucunda sosyo-kültürel uyum sağlanmasında, farklı kültürlere sahip birey ve gruplar arasındaki iletişimin süreçte belirleyici bir öncü güç olduğunu savunmaktadır.

Araştırmada; kültürleşme sürecinde sosyo-kültürel uyum yöneliminin gerçekleşmesinde göç etmiş olan bireylerin bakış açısıyla "iletişimin önemi ve rolü ve kültürleşme sürecinde bölgesel farklılıkların etkisinin tespit edilmesi" konuları çalışmanın ana amacını belirlemektedir. Sosyo-kültürel uyum sürecinde iletişim; kişiler arası, gruplar arası ya da kitle iletişimi üzerinden incelenebilir. Araştırmada, göçle gelen birey ve grupların büyük bir çoğunluğunun ev sahibi toplumla iç içe yaşamaya başlaması ve bu nedenle farklı kültürel kimliklere sahip birey ve grupların doğrudan iletişim kurmak durumunda olmaları göz önüne alınarak, medya aracılığıyla gerçekleşen kitle iletişimi dışında kalan yüz yüze iletişim türlerinin (kişilerarası, grup içi ve kültürlerarası iletişim) sosyo-kültürel uyum üzerindeki etkisi incelenmektedir.

Türkiye'ye göç eden Suriyeli kitlede genç nüfusun sayıca fazla olduğu görülmektedir. Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli nüfusun şu an için yaklaşık %19,3'ünü oluşturduğu görülmektedir. Bu yaş grubundaki artış hızı göz önüne alındığında, gençlerin bakış açısının derinlemesine incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bu araştırma, Türkiye'ye yapılan uluslararası göç neticesinde göç eden bireylerin kültürleşme yönelimlerinin tespit edilmesini ve özellikle de sosyo-kültürel uyum yöneliminin belirlenmesi noktasında ev sahibi toplumla kurulan iletişimin önemi ve rolünü, bölgesel farklılıklar üzerinden ve göçle gelen üniversite öğrencilerinin bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu amaçla araştırma, dört faklı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kültür ve iletişim eylemine dair bilgilere yer verilmiştir. Özellikle kültür ve iletişim ilişkisi ve bu ilişkinin birey hayatına, birey ve gruplar arasında gerçekleşen iletişim

eylemine etkisi derinlemesine irdelenmiştir. Bölüm, konunun daha iyi anlaşılmasını mümkün kılmak ve aktarılanları desteklemek amacıyla iletişim ve kültür temelli kuramlarla desteklenmektedir. Ayrıca bölüm, özellikle uluslararası göçlerle bir araya gelen kitlelerin bir aradalığının, iletişim perspektifinden anlamlı ve uyumlu bir hale gelmesinde "iletişim ve kültür ikilisinin" birey ve grupları, nasıl etkilediği, şekillendirdiği gibi noktalara ışık tutan ve belki de yeniden hatırlanması ve çalışması gereken konular olarak okunmasına hizmet etmektedir.

İkinci bölümde, uluslararası göçün genel yapısının anlaşılmasına dair genel bir çerçeve çizilmektedir. Bölümde kavramsal olarak uluslararası göç, göç çeşitleri, göçün süreçleri ve göçün sonuçları ekolojik ve kültürel açılardan irdelenmektedir. Bu bölümde, uluslararası göç konusunun çok boyutlu doğası ve geniş kapsamının anlaşılmasına yardımcı olacak temel bilgiler sunulmaktadır.

Üçüncü bölümde, uluslararası göç sonrasında birey ve grupların yaşadığı kültürel değişim ve sosyo-kültürel uyum sürecinin teorik temelleri ele alınmaktadır Ayrıca birey ve grupların yaşadığı kültürel değişim süreci olarak alınan kültürleşme yönelimleri ve sosyo-kültürel uyum yönelimini etkileyen faktörler ve bu faktörlerin birey ve grupların yaşamı üzerindeki yansımaları ele alınmaktadır. Bölüm, sosyo-kültürel uyum sürecini kapsamlı şekilde ele almakla beraber, aynı zamanda farklı kültürlere sahip olan kültürel grupların bir arada uyum içinde yaşamasını mümkün kılan iletişim stratejilerinin ve modellerinin geliştirilmesine de hizmet etmektedir. Dördüncü bölümde ise araştırmanın genel metodolojisi, yapılan analizler, elde edilen bulgular, bulguların genel değerlendirmesi ve araştırmanın sonucuna yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE KÜLTÜRÜN ETKİLEŞİMİ: İNSANLARI BAĞLAYAN GÖRÜNMEZ KÖPRÜLER

Kültür ve iletişim, sosyo-kültürel uyumla ilintili öncü güçlerdir. Kültür, toplumların kim olduğunun tanımıdır. Bu tanım içerisinde yer alan her bir unsur (bir toplumun ortak değerleri, normları, inançları ve gelenekleri vb.) iletişim eylemini şekillendirmektedir. Birey ve gruplar kültürel donanımlarıyla çeşitli tarzlarda iletişim kurmaktadır. Kimi kültürler, doğrudan kimi kültürler ise dolaylı iletişim kurmayı tercih eder.

Kültür hem beden dilini hem de sözel iletişim dilini etkilediğinden iletişim farklılığı, iletişime geçen tarafların anlama, anlaşma, anlaşılma, bilgi edinme ve uyum sağlama durumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Bu tür farklılıklar, birey ve gruplar arasında yanlış anlamalara neden olabilmekte ve iletişim sürecini uyumsuz hale sokabilmektedir. Dolayısıyla, iletişim halinde olunan tarafların kültürel değerlerinin farkında olmak etkili iletişim ve sosyo-kültürel uyum için hayati öneme sahiptir.

Kültür ve iletişim arasındaki bağ, birey ve grupların iletişim eylemlerini büyük ölçüde etkilemekte ve bu etki hayatın her alanında kendini göstermektedir. İletişim esnasında kültürel farklılarında farkında olmak ve kültürel empati eksenli bir anlayış geliştirmek başarılı ve uyumlu bir iletişimin kilit noktası olmakla beraber sosyo-kültürel uyum, toplumsal istikrar ve iş birliğini de sağlamaktadır.

Kısaca, iletişim ve kültürün ayrılmaz bir ikili olduğu, birbirini etkiledikleri, bireylerin sosyal hayatlarını şekillendirdiği gibi gerekçelerle aralarındaki ilişkinin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bilhassa, göçle farklı kültürleri hızla bir araya getiren günümüz modern dünyasının, kültür, iletişim ve uyum çalışmalarına her zamankinden daha fazla ihtiyacının olduğu söylenebilir. Bu bölümde, kültür ve iletişim eylemine dair bilgilere yer verilmiştir. Özellikle kültür ve iletişim ilişkisi ve bu ilişkinin birey hayatına, birey ve gruplar arasında gerçekleşen iletişim eylemine etkisi derinlemesine irdelenmiştir. Bölüm, konunun daha iyi anlaşılmasını mümkün kılmak ve aktarılanları desteklemek amacıyla iletişim ve kültür temelli kuramlarla da desteklenmiştir.

1.1. Kültürün Dili: Bir İletişim Unsuru Olarak Kültürün Rolü

Bireyler, dünyada her zaman farklı kültürel gruplar oluşturmuştur. Bu kültürel gruplar, karşılaştıkları her türlü durum karşısında kendilerine has düşünme, hissetme ve eyleme geçme tarzları geliştirmiştir. Bireyler, bir araya geldiklerinde ve farklı kültürel gruplar oluşturduklarında aynı zamanda tek bir vücut gibi hareket edebilen bir yapı da sergilemektedir Kültürel grup denildiğinde, kendine has ve diğerlerinden ayrışan kültürel özelliklere sahip gruplar anlaşılmalıdır. Bireylerin bir arada olmasını ve tek bir vücut gibi hareket etmesini anlamlı kılan yapıya kültür denmektedir.

Kültür, çok fazla anlamı ve tanımı olan bir kavramdır. Örneğin antropologlar için kültür; uzun süre bir halkın yaşam tarzı olan öğrenilmiş davranış kalıpları, tutumlar ve maddi şeylerdir. Yahut toplumsal yaşamda bir uyum arayışında olan araştırmacılar ise kültürü, uyum olarak tanımlamaktadır. İletişim araştırmacıları ise kültürün, bütünüyle iletişim olduğunu savunmaktadır (Hall: 1973). Bu doğrultuda

iletişimci olan Samovar ve arkadaşları da (2016), “kültür iletişimdir ve iletişimde kültürdür” düşüncesini ifade etmektedir. Kültüre dair yapılan farklı tanımlamaların her biri kültüre yeni anlamlar, farklı bakış açıları ve değerler katmaktadır. Yapılan bu çalışma ise kültürü “iletişim kurma tarzlarını belirleyen ve bireylerin toplumsal yaşamda uyumu bulabilmelerini sağlayan temel bir kılavuz ve yaşam biçimi” olarak tanımlama eğilimindedir.

Hofstede (2005)’e göre kültür; “bir grup veya birey kategorisinin üyelerini diğerlerinden ayıran zihnin kolektif programlanmasıdır”. Kültür, uzun süreli bir gerçekliktir ve bireylerin davranışları üzerinde derin ve sürekli şekilde etki etmektedir. Bu etkilerin çoğu farkındalığın dışında ve dolayısıyla bireyin bilinçli kontrolünün ötesinde gerçekleşmektedir (Geertz: 1973, Hofstede vd., 2005). Bireylerin yapısı, kültürü edinmeye ve bu çerçevede yaşam sürmeye eğilimlidir. Kültürü edinme; ailede başlamakta, mahallede, okulda, gençlik gruplarında, işyerlerinde, kullanılan iletişim araçları ve dâhil olunan kültürel gruplarda devam etmektedir Kültürü edinme sürecine sosyalleşme denmektedir. Kültür, geniş gruplar tarafından paylaşıldığı için kolektiftir. Sonradan öğrenilir ve yazılı değildir (Barker: 2002).

Kültür, karmaşa ve uyumsuzluk karşısında anlamlılıktır, uyum ve düzen için temel bir koşuldur. Bu sebeple kültür, bireyler için bir gerekliliktir. Kültür, birbiriyle bağlantılı ve uyumlu bir sistemdir. Onu paylaşan bireylerin yaşadığı zorlukların üstesinden gelmeleri için yol gösterici bir uyarlamadır. Kültür; hazır çözümler, önceden oluşturulmuş iletişim kalıpları ve fikir birliğinden oluştuğundan; kültür, üyeleri için yaşamı kolaylaştırmaktadır denilebilir (Mindess: 2014). Kültür, yalnızca

nasıl davranılacağına değil, aynı zamanda bu davranıştan ne gibi sonuçlar beklenilmesi gerektiğine dair bir çerçeve çizerek üyelerinin anlam dünyasını da şekillendirmektedir (Samovar vd.,2016).

Kültür, dayanıklıdır ve kültürün istikrarlı bir şekilde gelecek nesillere aktarılması kültürel grupların devamlılığı için önemlidir. Öğrenilen ve paylaşılan kültür, üyeleri arasında belirli bir ortak kimlik, dayanışma ve uyum yaratmaktadır. Aynı zamanda kültür, eşsiz bir "biz" yani bir iç grup ve uzak dış gruplara yönelik "değişik diğerleri, ötekiler ve yabancılar" sınırını çizmektedir (Ting-toomey ve Chung: 2005,35). Kültürler, kalıcılıkları için kendi değerleri ve inançlarıyla uyumlu olan unsurları benimsemekte ve korumaktadır. Bu sebeple farklı kültürler birbirleriyle doğrudan temasa geçtiğinde, uyumlu olan daha kolay kabul görmektedir. Uyumsuz olan ise tehdit olarak algılanmaktadır (Trompenaars ve Turner: 2020). Burada kültürün, bireylerin sosyo-kültürel anlamda uyumu bulmalarını sağlayan bir rota olduğu anlaşılmalıdır. Farklı bir kültürle yaşanan temaslarda ise aynı şekilde kültür, bireyin yeni toplumda sosyo-kültürel uyumu bulmasında/bulamamasında veya yaşamını anlamlı bir şekilde devam etmesinde etkili olmakta ve önemini korumaktadır (Geertz:1973, Madisson: 2016).

Rogers (1999)'e göre kültürü temsil eden en güçlü öğe iletişimdir. İletişim eylemi, benlik duyguları ve kültürel öğretiler aracılığıyla ilerlemektedir. Bireyler, kültürlerinin diğer üyeleriyle kurdukları iletişim yoluyla, kültürlerinin kurallarını, normlarını, değerlerini ve dilini edinmeye başlamaktadır (Samovar vd., 2016). Fiske (1990) ise iletişimi, kültürü yaşamanın merkezi olarak görmektedir. Ona göre "iletişimin ve bu sayede kültürel aktarımının olmadığı kültür ölüdür ya da enin de

sonunda ölmeye mahkûmdur". İletişim, her tür insan eyleminin karşılığıdır. Bu sebeple iletişim, her zaman akış halindedir ve yalnızca iki veya daha fazla birey arasında gerçekleştiği için değil, aynı zamanda bu bireyler arasındaki bağlantıların doğasını etkilediği için de ilişkisel bir süreçtir. Griffin (2006) iletişimi, bir yanıt ortaya çıkaran mesajların oluşturulması ve yorumlanmasının etkileşimsel süreci şeklinde tanımlarken Barker (2010) ise üstüne basa basa iletişimin net ve mutlak bir tanımının olmadığını ve iletişim araştırmacılarının da net bir tanımlama çabasına girmemeleri gerektiğini belirtmektedir.

İletişim kurma gerekliliği, bireyler için güçlü bir ihtiyaçtır. Çünkü bireyler sosyal varlıklardır. Sosyallik, başkalarıyla iletişim gerektirmektedir. Başkalarıyla iletişim kurmak, birey için bir katılım, uyum, sevgi ve hatta kontrol duygusuna imkân vermektedir (Samovar vd., 2016, Svensson ve Syed: 2019). Güngör (2020), iletişimi; bireyin hayatının her anında var olan, ona dair sözlü ve sözsüz her eylemin karşılığı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bireylerin, sosyo-kültürel anlamda anlaşmasını sağlamanın yanı sıra iletişimi, tıpkı kültür gibi doğayla baş etmenin güçlü bir silahı olarak nitelendirmektedir. Ona göre iletişim; kültürel grupların anlamlı bir sistem haline gelmesini sağlayan kültürle ilişkili öncü bir güçtür. Bu sebeple kültürleri dağınık yapılardan düzenli ve anlamlı topluluklar haline getirmede iletişimin rolü ve önemi tartışılmazdır (Gallager: 2008). Sonuç olarak iletişim çalışmaları, bütünleştiği kültürün incelenmesini gerektirmektedir.

İletişim ve kültür, sembolik anlamların yaratıldığı ve aktarıldığı sosyal süreçlerdir. İletişim, kültür, kültürel gruplar ve bunların uyumu, birbirlerini çevreleyen ayrılmaz sistemlerdir. Her bir bireyin hayatının hissedilen kalitesi, bu

sistemlere ve bunların topluluklar içinde nasıl yürütüldüğüyle ilintilidir (Dauvergne: 2008). Yani bireyin toplumsal anlamda ki yeri, kültürü yaşaması ve bu çerçevede iletişime geçebilmesi ile belirlenmektedir. Bireyin, iletişimde başarısızlık yaşaması durumunda, toplumsal anlamda birçok sorunla karşılaşması beklenir. Çünkü iletişim; anlamak, anlaşılmak, anlam vermek ve bunun sonucunda uyum sağlamaktır. O halde bir yerde toplumsal anlamda uyum yoksa, orada iletişimde başarısızlıklar vardır demek mümkündür (Carey: 2009, Cabacungan: 2022, Stuart ve Levine: 2017).

İletişim ve kültür bağlantısı düşünüldüğünde Carey (2009) iletişimi, paylaşılan bir kültürün yaratıldığı, değiştirildiği ve dönüştürüldüğü bir süreç olarak düşünmek gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Carey, iletişimi gerçekliğin üretildiği, sürdürüldüğü, onarıldığı ve dönüştürüldüğü sembolik bir süreç olarak görmektedir. İletişim bir aktarımdır; bu aktarımın, aynı kültürü paylaşan bireyler arasında olduğu gibi farklı kültürlere sahip bireyler arasında gerçekleşebildiği bilinmektedir (Dauvergne: 2008). İletişim eylemi, farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma çeşitli faktörler çerçevesinden yapılmaktadır. Bu faktörler; iletişime geçen kişi sayısı, iletişimin gerçekleştiği grup yapısı, iletişimin gerçekleştiği zaman, mekân, bağlam, kültürel yapı ve iletişim için kullanılan araçlar şeklinde sıralanabilir (Gürüz ve Temel Eğinli: 2012). Yapılan çalışma özelinde; bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak özellikle farklı kültürlere sahip kişiler ve gruplar arasında gerçekleşen iletişim eyleminde kültürün etkisine bakmakta fayda görülmüştür.

Kültür medya üzerinden de aktarılabilmektedir. Ancak tarihsel olarak yüz yüze gerçekleşen kişilerarası veya gruplararası iletişimin kültürel aktarımda daha baskın bir gücü olduğunu göstermektedir. Değerler ve normların yüz yüze

gerçekleşen sosyal etkileşimler ve deneyimler yoluyla daha iyi anlaşıldığı ve kavrandığı, sözlü kültürün oluşmasında medyanın etkisinin görece sınırlı olduğu gibi gerekçelerle bu çalışma, kişilerarası ve gruplararası iletişimi medyadan daha etkili bir kültürel aktarım aracı olarak ele almaktadır. Bu sebeple kültür ve iletişim arasındaki ilişkinin anlaşılması için öncelikle yüz yüze gerçekleşen kişilerarası ve gruplararası iletişime odaklanmak gerekmektedir.

1.1.1. Kültürün İzinde: Kişilerarası İletişim ve Anlamın İnşası

Genel olarak iletişim; anlamların paylaşılabilmesi amacıyla fikirleri temsil etmek için sembollerin kullanılması eylemidir. Kişilerarası iletişim ise: iki ya da daha çok birey arasında gerçekleşen bir iletişim şeklidir. Burada iletişime geçen bireylerin çeşitli niyetleri, beklentileri ve iletişim eylemine yön veren kültürel değerleri bulunmaktadır. Kişilerarası iletişim; yüz yüze, resmi, gayri resmi, doğrudan veya dolaylı şekilde gerçekleşebilmektedir (Gürüz ve Temel Eğinli: 2012). Kişilerarası iletişim, genellikle yüz yüze etkileşimle karakterize edilmektedir. Yüz yüze iletişim, katılımcıların hem sözlü hem de sözsüz olarak; sözcüklerle, jestlerle ve vücut diliyle zengin bir iletişim eyleminin gerçekleşmesine imkân vermektedir (Bylund vd., 2012). Yüz yüze etkileşim aynı zamanda her bir katılımcının diğeriyle bireysel olarak ilgilenmesini sağlamaktadır. Fakat gelişen iletişim teknolojileri sayesinde kişilerarası iletişimin her zaman yüz yüze gerçekleşmesini gerektirmemektedir. Telefonda konuşulduğunda, kısa mesaj veya anlık mesaj alışverişinde bulunulduğunda veya çeşitli sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirilen iletişim eylemi de kişilerarası iletişim olarak ele alınmaktadır. Burada önemli olan

kişisel etkileşimin varlığı ve tarafların iletişim eylemine yön veren kültürel değerlerin bilinmesidir (Quakenbush ve Simons: 2023, Newheiser ve Barreto: 2014).

Devito (2019)' ye göre kültür; bir grup insanın genleri aracılığıyla değil, iletişim yoluyla bir nesilden diğerine aktarılan nispeten uzmanlaşmış yaşam tarzıdır. Bir kültürel grubun "kültürüne" o grubun üyelerinin ürettiği ve geliştirdiği; değerleri, inançları, eserleri, dili, davranış biçimleri, sanatı, kanunları, iletişim teorileri, iletişim tarzları ve tutumları gibi her şey dahildir. Ona göre kültür, tüm iletişim biçimlerine nüfuz ettiğinden, kişilerarası iletişimin nasıl gerçekleştiğini anlamak için kültürün iletişim üzerinde ki etkisini anlamak gerekmektedir. Stephen ve Harrison (1993)'ne göre kültür, yetkin bir şekilde iletişim kurmanın ne anlama geldiğini şekillendiren ana faktördür. Aynı şekilde Fedorova (2021), farklı ırklardan, kültürlerden, dinlerden ve hatta cinsiyetlerden bireylerin, sembolleri farklı şekillerde kullandığını ve yorumladığını belirmektedir. Ona göre, kişilerarası iletişim yoluyla yaratılan anlamlar, mutlaka kültürden yani bir grup bireyle paylaşılan değerler, inançlar ve geleneklerden etkilenmektedir. Solomon ve Theiss (2012)' e göre; kültürün önemli bir kısmı normlar ve davranışa ilişkin paylaşılan beklentilerdir. Kültürel normlar, kişilerarası iletişim deneyimlerini şekillendirir; sözsüz iletişimi, tercih edilen kelimeleri, bu kelimelerin nasıl cümle haline getirileceği, sesin tonlaması ve kişilerarası iletişimin diğer tüm yönlerini kültür etkilemektedir.

Bireylerin günlük hayatta kişisel başarısı ve mutluluğunun büyük ölçüde kişilerarası iletişimin kalitesine bağlı olduğu ifade edilmektedir. Çünkü yakın arkadaşlıklar ve sosyal bağlar, büyük ölçüde kişilerarası etkileşim yoluyla geliştirilir, sürdürülür ve bazen de yok edilir. Kişilerarası iletişim, bir şekilde "bağlantılı" olan

bireyler arasında gerçekleşen iletişim şeklidir (Solomon ve Theiss: 2012). Dolayısıyla kişilerarası iletişim, iki yakın birey arasında gerçekleşebileceği gibi bir ev sahibi toplum ile farklı bir kültürden göç eden iki grup arasında da gerçekleşebilmektedir. Kişilerarası iletişim eyleminde bulunmak durumunda kalan taraflar yalnızca "bağlantılı" olmakla kalmamakta, aynı zamanda taraflar birbirine bağımlılardır. Bir tarafın yaptığı, diğer tarafı etkilemektedir. Bu karşılıklı bağımlılık nedeniyle kişilerarası iletişim doğası gereği kaçınılmaz ve ilişkiseldir. Dahası kişilerarası iletişim bir seçimdir. Bu seçimde, bireyin kiminle ne şekilde iletişim kurduğu; bireyin kim olduğuna ve toplumsal anlamda ne istediğine dair önemli ipuçları vermektedir (Devito: 2019, Dushi: 2015).

Kişilerarası iletişimin başarısı, iletişime katılan bireyler arasında ki "ortak referans çerçevesinin(kültür)" genişliği ve uyumu ile bağlantılıdır. Bir diğer ifade ile, kültürel benzerlik ne kadar fazla ise yahut taraflar birbirlerinin iletişim eylemine yön veren kültürel değerler ile ilgili ne kadar bilgi sahibi ise iletişim o kadar başarılı bir şekilde gerçekleşebilmektedir (Gürüz ve Temel Eğinli: 2012). Bireylerin cinsiyeti, sosyal sınıfı, yaşı, etnik kökeni, eğitimi, sağlık durumu, zenginliği ve üyesi olduğu kültür gibi faktörler bireyin dünyaya ve diğer bireylere bakış açısında, onlarla ilişkilerinde ve kendisini nasıl tanımladığı noktasında belirleyici rol oynamaktadır (Hill vd., 2007). Bununla beraber kişilerarası iletişimin başarısında; dil bilgisi, önceki deneyimler, iletişime geçen tarafların kim olduğu, ne kadar süre iletişimde kaldıkları, tarafların bilgi seviyesi, inancı, değer verdikleri, yaşam sürülen bölgelerin genel atmosferi, iletişime geçme niyeti, tarafların mesajları nasıl aldığı, nasıl ilettiği ve bireysel farklılıkların benzersizliği önemlidir (Berger ve Calabrese: 1974).

Başarılı bir kişilerarası iletişim, bireylerin yalnızlığının azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Bireyin önemsendiğini, sevildiğini, korunacağını ve sosyal anlamda kabul alacağını göstermektedir. Kişilerarası iletişim sayesinde birey kendisi ve diğerleri hakkında bilgi edinmektedir. Sağlıklı kişilerarası iletişim, bireyin benlik saygısını ve öz değerini artırmaya yardımcı olmaktadır. Sağlıklı bir kişilerarası iletişimin fiziksel ve duygusal sağlığa önemli ölçüde katkıda bulunduğu bilinmektedir (Devito: 2019). Kişiler arası iletişimin çeşitli fonksiyonları bulunmaktadır. Bunlar; öğrenmek, ilişki kurmak, aktarmak, almak, paylaşmak, etkilemek, yardım etmek/almak, arkadaşlık, var olmak, kimlik oluşturmak, ihtiyaçların karşılanması ve sosyo-kültürel uyumun sağlanması şeklinde sıralanmaktadır. Özetle, kişilerarası iletişim sayesinde birey hem kendi hem de diğerleri ile ilgili bilgi sahibi olmakta ve sosyo-kültürel anlamda uyumu yakalayabilmektedir demek mümkündür (Hill vd., 2007).

1.1.2. Farklılıkların Buluşma Noktası: Gruplar Arası İletişim ve Kültürel Etkileşim

Her bir birey tipik olarak bir gruba üyedir. Bireyler gruplara iki şekilde katılmaktadır. Birincisinde, bireyler grup üyeliğini sonradan kazanmaktadır. İkincisinde, bireyler doğal olarak bir grup içinde bulunmaktadır. Gruplar, çoğu zaman sosyal ve kültürel birlikteliklerdir. Grup olmak için; ortak bir referans çerçevesi, ortak bir algılama, ortak motivasyon, belirli amaçları paylaşmak, karşılıklı dayanışma, etkileşim ve bağlılık gereklidir. Ve bu doğrultuda her bir grup üyesinin belirli rolleri bulunmaktadır (Gürüz ve Eğinli: 2013). Bu gruplar; arkadaşlık, iş, aile, etnik grup, cinsiyet, dini, politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik gruplar şeklinde

olabilmektedir. Bu grupların tümü bireyin benlik duygularını, kimliğini, davranışlarını ve iletişim eylemini şekillendirme potansiyeline sahiptir (Hill vd., 2007).

Bireylerin görüşleri, düşünceleri ve davranışları ait oldukları gruplardan büyük oranda etkilenmektedir. Farklı gruplara mensup olan bireylerin inanç, giyim tarzı, değerler, konuşulan dil, yaşam sürdürülen bölgeler ve iletişim tarzlarında büyük ölçüde farklılaşması bu grupların nesnel bir varlığa sahip olduğunu göstermektedir (Geurts vd.,2020). Kültürel gruplar, dini gruplar, siyasi gruplar, etnik gruplar, cinsiyet grupları, gençlik grupları, üniversite fakülte grupları gibi türlü gruplar bulunmaktadır. Bazı gruplar nesiller boyunca varlığını sürdürür, bazıları ise nispeten geçicidir, bazıları milyonlarca üyeyle çok büyük, bazıları ise son derece küçüktür, bazıları çok prestijlidir, bazıları ise kimileri tarafından küçümsenebilmektedir (Abrams ve Hogg: 2006).

Gruplar bireylerin hayatının her aşamasında etkilidir. Grupların, bireylerin kim olduklarına ve başkalarıyla nasıl ilişki kuracaklarına kadar geniş bir etkisi bulunmaktadır. Yani bir grupla özdeşleşme, yalnızca şu veya bu sosyo-kültürel kategoriye ait olarak tanımlanmaktan daha fazlasına karşılık gelmektedir. Kısaca gruba ait olma durumu, olgusal olarak gerçektir ve bireyin kimliği ve toplumların genel yapısı açısından da önemli sonuçlara sahiptir denilebilir (Sharp: 2023).

Bireyler çeşitli nedenlerden dolayı bir gruba dahil olabilmektedir. Örneğin; fiziksel çevre, iklim, mimari özellikler, bireyleri ortaklık kurmak durumunda bırakabilmektedir. Diğer yandan kültürel yapı, grupların oluşumu ve işleyişini belirleyebilmektedir. Kültürel yapının net sınırlarla çizilmesi, bireyleri zorunlu

olarak bir gruba dahil edebilmektedir (Enos: 2016). Bunun yanı sıra, yapısı gereği sosyal olan bireyler tek başına olmaktan ziyade grup içerisinde daha etkin ve güçlü olabilmektedir. Bireyler, bir gruba dahil olduklarında tek başlarına ulaşma ihtimallerinden daha fazla kaynağa ulaşabilmektedir (Mallet: 2017).

Bireyler, sosyal ilişkiler geliştirmek, görevleri yerine getirmek, kendini gerçekleştirmek, kültürel yapıyı devam ettirmek, eğitilmek, ikna etmek, problem çözmek, karar almak, bilgi akışı sağlamak, yeni fikirler ve değerler ortaya çıkarmak gibi amaçlarla gruplara dahil olabilmektedir (Gürüz ve Eğinli: 2013). Grup üyelikleri; bireylere sosyal, duygusal ve maddi anlamda çeşitli faydalar sağlamaktadır. Bireyler, bu faydalardan dolayı grup içinde olmaktan mutluluk duymaktadır. Grup içinde etkili bir iletişim ortamının sağlanması bu grup faydalarını üst seviyelere çıkartmaktadır. Nitekim grubun başarısı ve devamlılığı, iletişim kalitesine bağlı gelişmektedir (Gürüz ve Eğinli: 2013, Samovar vd., 2016).

Duygusal ihtiyaçları karşılayan gruplar birincil gruplardır. Sosyal ihtiyaçları karşılayan gruplar ise ikincil gruplardır. Birincil gruplarda, üye sayısı görece azdır ve daha çok yüz yüze temaslar kurulmaktadır. Normların ve değerlerin oluşturulduğu, rollerin dağıtıldığı ve dayanışma duygularının yaşandığı yer özellikle birincil gruplardır (Hill vd., 2007). Sık görüşülen arkadaş grubu, komşular ve aile üyeleri birincil gruplara örnek olarak gösterilebilir. Burada kurulan ilişkiler yoğundur. İkincil gruplar, daha fazla üye sayısının olduğu ve yüz yüze gelme gerekliliğinin olmadığı yapılardır. Desteklenen partiler, futbol takımları, okul vb. yapılar ikincil gruplardır (Gürüz ve Eğinli: 2013).

Etnik veya dini gruplar gibi ikincil gruplar, çok daha büyük birey topluluklarıdır ve bu gruplarda tüm üyelerin yüz yüze etkileşime girmesi zordur. İkincil gruplarda etkileşim ve ilişkiler daha az istikrarlı olabilse de bu gruplara üyelik, özellikle de birincil grupların üyeliğinden besleniyorsa; bu durum bireyin kimliğinin önemli bir yönü olmaya devam edebilmektedir. Örneğin, bir dini inancın üyeleri yalnızca kendi bölgelerinde ki üyelerle değil, dünyanın her yerindeki diğer üyelerle de bir kimlik duygusuna sahip olabilmektedir. Bu dini gruplara üyelik, aile ve yakın arkadaş çevresi ile desteklendiğinde, birey üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahip olmaktadır (Hill vd., 2007, Levy vd., 2006).

Gruplar, aynı zamanda iç grup ve dış grup olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç grup, bireyin ait olduğu gruptur. İç grup, üyelerine değer vermekte ve özsaygılarını arttırmaktadır. Dış gruplar ise bireyin ait olmadığı gruplardır (Figueiredo vd., 2014). Dış gruplar, bireyin kim olmadığını tanımlamaya yardımcı olmaktadır. İç gruplar, dış grup üyelerinin refahıyla doğrudan ilgilenmemektedir. Karşılıklı bir yarar olmadığı müddetçe dış grupla iş birliği yapılmamakta ve iletişim kurulmamaktadır (Hill vd., 2007, Salami vd., 2019).

Duygusal olarak bireyler, dış grubun üyelerinden ziyade iç grubun üyelerine karşı, daha olumlu duygular beslemektedir. Bireyler, iç grup üyelerinin kendilerine benzediği ve dış grup üyelerinin kendilerine benzemediği yönler konusunda daha iyi bir hafızaya sahiptir ve dış grup üyeleri hakkında daha az olumlu bilgiyi hatırlamaktadır. Davranışsal olarak, bireyler dış grup üyelerinden ziyade iç gruba karşı daha yardımseverdir ve onların iyiliği için daha çok çalışmaktadır. Grup içi ve

grup dışı ayrımı, çoğu zaman gruplar arası çatışmanın kaynağı da olabilmektedir (Dovidio vd., 2003).

Gruplar arası iletişimin, hem bilişsel (yani dış grup hakkında bilgi edinmek veya kişinin kendi grubuyla ilgili düşüncelerini yeniden değerlendirmesi), hem davranışsal (olası olumlu temas deneyimlerine açılmak için kişinin davranışını değiştirmesi) hem de duygusal (duygusal bağlar ve arkadaşlıklar kurma, olumsuz duyguları azaltma) etkileri bulunmaktadır (Levy vd., 2006). İletişim eylemi, olumlu duyguları tetiklediği ölçüde gruplar arası ilişkileri pozitif anlamda geliştirmede etkili olmaktadır. İletişime geçen taraflar kendisini rahat hissederlerse ve kaygılı olmazlarsa iletişim eylemi başarılı şekilde gerçekleşmektedir. Fakat iletişim, kaygı veya tehdit gibi olumsuz duyguları uyandırdığı ölçüde ise etkisiz olabilmektedir (Everett ve Onu: 2013, Roccas ve Schwartz: 1993).

Farklı nedenlerle temas kuran tüm kişiler veya gruplar için aynı anlam ve iletişim durumundan söz etmek mümkün değildir (Trompenaars ve Turner: 2020). Çünkü her bir kişi veya grup, kendi kültürünün "gerçek ve üstün" olduğu ve diğerlerinden yüksek olduğu inancıyla yetişmektedir (Bredella: 2003). Kültür, yaşamın erken dönemlerinde edinilmektedir. Kültür, neye dikkat edildiği, nasıl davranıldığı ve neye değer verildiğini belirlemektedir. Kültürün öğeleri, çok erken edinildiğinden; ömür boyunca bireyin genel muhakemesinin, düşüncelerinin ve eylemlerinin temel bir parçası haline gelmektedir (Décieux ve Murdock: 2021).

Bu perspektiften değerlendirildiğinde, günlük hayatta çeşitli gruplara üye olan bireylerin karşılaştığı olaylara verdiği tepkiler ve iletişim kurma tarzları, ikincil nitelikte ve kültürel kaynaklıdır demek mümkündür (Hagan: 2012). Artan göç,

küreselleşme, kentleşme, uluslararası istihdam, yurtdışında eğitim ve yurtdışına seyahat kolaylığı, farklı ırksal, etnik, dini ve kültürel geçmişe sahip kişiler ve gruplar arasında iletişimi arttırmaktadır. Bu sebeple kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası iletişime etki eden temel kavramların bilinmesi gerekmektedir. Aşağıda bu nokta detaylandırılmaktadır;

1.2. Kültürlerin Kesişimi: Kültürlerarası İletişimin Temel Dinamikleri

Kültürlerarası iletişimin çok eski bir geçmişi bulunmaktadır. Kültürler, farklı sebeplerden dolayı tarih boyunca diğer kültürlerle bir araya gelmiştir. Bu bir araya gelişler, kimi zaman öğrenmek, öğretmek, ticaret yapmak için olmuş kimi zaman ise istila, savaş, sömürmek, yağmalamak gibi türlü sebeplerden dolayı gerçekleşmiştir. Aradan geçen zaman, farklı kültürlerle iletişim kurma nedenlerini arttırmıştır. Çünkü gelişen iletişim ve ulaşım araçları birey hareketinin sınırlarını arttırmıştır. Daha kolay şekilde seyahat eden, dünyanın her yerinde ki gelişmelerden kolay şekilde haberdar olan bireyler, daha iyi bir eğitim almak, daha iyi bir gelir elde etmek gibi türlü nedenlerle başka kültürlerle iletişim kurabilmektedir (Zakaria: 2019, Rosenfeld ve Plax: 1977, Goedhart: 2020). Bu noktada bireyler nasıl iletişim kurdukları ve başkalarıyla etkileşimde bulundukları noktasında farklılık göstermektedir. Burada önemli olan nokta, farklı kültürlerle kurulan iletişimde uyum ve anlaşmanın nasıl gerçekleştiği ve farklı kültürlerle iletişim halinde olan bireylerde ne zaman ve ne şekilde duygusal, bilişsel veya davranışsal değişikliklerin gerçekleştiğinin bilinmesidir (Bochner: 2006).

Kültürlerarası iletişim çalışmalarının tarihi, İkinci Dünya Savaşı sonrasına dayanmaktadır. Bu dönemden sonra farklı ülkelerde çalışan veya türlü sebeplerle

farklı kültürlerle temas kuran bireylerin iletişim kurma noktasında yetersiz oldukları görülmüştür. Bu dönemde ABD hükümeti 1946'da Dış Hizmet Enstitüsü'nü (FSI) kurmuştur. Edward T. Hall gibi önemli isimlerin görev aldığı bu enstitü, kültürlerarası iletişim alanında önemli çalışmalara imza atmıştır (Selm: 2005). Edward T. Hall'un "The Silent Language" adlı kitabının yayınlanması kültürlerarası iletişim noktasında milat olarak görülmektedir. Farklı kültürlerden bireylerin iletişim kurma durumu üzerine detaylı tespitler yapan Hall, aynı zamanda kültürlerarası iletişimin sözel olmayan unsurlarına dikkatleri çekerken "kültürün kendi üyeleri için ne kadar görünmez olduğu" şeklindeki muazzam tespiti yapmıştır (Neuliep: 2020, 80). FSI teorisyenleri, kültürlerarası iletişim alanında dil bilgisinin yanı sıra iletişimde sözel ve sözel olmayan unsurların önemi noktasında eğitimler ve çalışmalar gerçekleştirmiştir (Martin ve Nakayama: 2013).

Kültürlerarası iletişim; belirli bir bağlamda farklı kültürlerden gelen bireyler arasındaki sembolik değişim süreci sonucunda, ortak bir anlam yaratma çabası olarak nitelendirilmektedir. Sembolik değiş tokuş aşamasında, kültüre dayalı yorumlar devreye girmektedir. Zira kültürlerarası iletişim, çoğu zaman dil sorunları, iletişim tarzı ve değer yönelimi farklılıkları nedeniyle yanlış anlamaları beraberinde getirebilmektedir (Ting-toomey ve Chung: 2005). Bu tür olumsuz duygular ancak etkili bir kültürlerarası iletişim yoluyla azaltılabilir ve farklı kültürlerden bireyler bir araya gelip etkileşime girdiğinde ayrılmak yerine uyumu yakalayabilir (Selm: 2005). Burada önemli olan kişiler veya gruplar arasında gelişen kültürlerarası iletişim eylemini etkileyen belli başlı faktörlerin varlığından haberdar olunmasıdır.

Bu faktörler farklı yazarlar tarafından; normlar ve değerler, etnosantrizm, klişeleştirme/basmakalıp yargılar, önyargılar, ayrımcılık ve dil şeklinde sıralanmaktadır (Jandt: 2018, Martin ve Nakayama: 2013, Zakaria: 2019, Trompenaars ve Turner: 2020, Neuliep: 2020). Bu faktörlerin attırılması mümkündür. Fakat çalışmada sayılan faktörlerin kapsayıcılığı çalışmacının amacına uygun görülmüştür. Kişiler veya gruplar arası düzeyde gerçekleşen kültürlerarası iletişimin kalitesini etkileyen faktörlerin bilinmesi kültürlerarası iletişim becerilerinin olumlu yönde gelişmesinde ve sosyo-kültürel anlamda farklı kültürel grupların uyumu yakalayabilmesinde faydalı olmaktadır. Kişiler veya gruplar arası düzeyde gerçekleşen kültürlerarası iletişim noktasında etkili olan belli başlı faktörlere bakılacak olursa;

1.2.1. İletişimin Sessiz Rehberleri: Normlar ve Değerler

Kültürün gözlemlenebilen, gözlemlenemeyen, daha derinlerde olan ve ilk bakışta fark edilmeyen temel değer ve normları bulunmaktadır (Bonnett: 2013). Normlar; yazılı kurallar olarak resmi düzeyde ve sosyal kontrol aracı olarak gayri resmi noktada işlev görmektedir. Değerler ise "iyi ve kötü" tanımını belirlemektedir. Ve bu nedenle değerler, bir kültürel grup tarafından paylaşılan hedeflerle yakından ilgilidir. Normlar; bilinçli ya da bilinçsiz olarak bireye "normalde böyle davranmam gerekir" hissiyatını verirken, değerler ise "böyle davranmayı arzuluyor veya arzuluyoruz" düşüncesini vermektedir (Trompenaars ve Turner: 2020, 23).

Normlar ve değerler, bireyin nasıl davranması gerektiğini belirleyen sosyal kurallardır. Bu anlamda, normlar ve değerler ve bunlarla ilişkili belirli davranışlar, bir kültürün üyelerinin bir arada uyum içinde yaşamasını mümkün kılmaktadır

(Samovar vd., 2016). Toplumsal hayatta norm mutlaktır, etik olarak doğru olanla ilgilidir. Normlar, istatistiksel karşılığı olan gerçekliklerdir; çünkü normlar çoğunluk tarafından yapılan tercihleri ifade etmektedir. Toplumsal norm ve değerler, toplumun üyeleri tarafından paylaşıldığında ortaya "kültür" denilen bir bütünlük çıkmaktadır (Zakaria: 2019).

Bir kültürü anlamak için o kültürde nelerin yapılması ve yapılmaması gerektiğini belirleyen derinlerde ki o katmana yani değerlerine ve normlarına inmek gerekmektedir. Değerler; iyi-kötü, uygun-uygunsuz, doğru-yanlış gibi noktalarda bireylerin durması gereken yeri belirlemektedir (Purwanto vd., 2019, Hani:2019). Özellikle tabi olunan inanç, değerlerin temel alt yapısını oluşturmaktadır. Normlar, davranışlar yoluyla kolayca çıkarılıp gözlemlenebilse de kültürel değerler köklü ve görünmezdir. Bir kültürdeki çeşitli iletişim kalıplarını anlamak için, bu kalıplara anlam veren köklü kültürel değerleri ve normları anlamak gerekmektedir (Solimano: 2010).

Çoğu durumda, farklı bir kültürün değer ve normlarının anlaşılamaması noktasında ki yetersiz bilgi, çatışmalara neden olmaktadır. Belirli bir iletişim sahnesinde başka bir kültürün normlarının ihlal edildiğinin çoğu zaman farkına bile varılamayınca sonuç, kültürlerarası yanlış yorumlama ile bitmektedir (Ting-toomey ve Chung: 2005). Farklı kültürlerle iletişim kurulduğunda yaşanan yanlış yorumlamalar ekseriyetle bireyin, iletişimsel eyleme kendi değer ve normlarını uygulama eğiliminden kaynaklanmaktadır (Tijana vd.,2018).

Kültürel değerler ve normlar hem bireysel düzeyde hem de toplumsal anlamda önemlidir. Değerler kriz anlarında kültürü korumakta, stresli ve kafa karıştırıcı

anlarda bireye nasıl davranması gerektiği noktasında rehberlik etmektedir. Aynı zamanda kültürel değerler, tüm bireylerin "ben kimim?" sorusunun cevabıdır (Chan: 2005). Kendi kültürü içinde her birey kabul gören ve onaylanan durumdadır. Birey kendi kültürü içinde rahattır ve kendini ayrıca açıklama ihtiyacı hissetmemektedir. Çünkü zaten geniş anlamda kabul edilen ortak değer ve normlar çerçevesinde belli bir rol ile iletişim eylemi gerçekleşmektedir (Selm: 2005, Schuck: 1997).

Farklı kültürel değer ve normları benimseyen kişi veya gruplarla iletişim halinde olunduğunda aynı rahatlık olmayabilir. Daha fazla açıklama ve hatta savunma durumunda kalınabilir (Ting-toomey ve Chung:2005). Değer ve normlar, aynı zamanda iç grup bağlılığı ve dış grup ötekiliğini oluşturmaktadır. Bireyler, kendileri ile aynı değerleri benimseyenleri sevme, iletişime geçme ve koruma eğiliminde iken, onlardan farklı olanı, tehdit olarak görebilmektedir (Bhabha: 2005).

1.2.2. Kendi Merkezinden Bakmak: Etnosentrizm

Etnisite, söylemsel olarak inşa edilmiş "biz ve öteki" arasında ki kültürel sınırı belirten bir terimdir. Etnisite kavramı, ırk kavramıyla irtibatlıdır fakat özünde kültürle ilgili bir anlatıdır. Etnik grupların oluşumu; belirli tarihsel, sosyal ve politik bağlamlar altında gelişen ve en azından kısmen ortak bir mitolojik ataya dayanan ve aidiyet duygusunu teşvik eden ortak kültürel gösterenlere dayanmaktadır (Arredondo: 2018). Dolayısıyla etnisite, bireyin kendini tanımlaması ve sosyo-kültürel konumlandırmasıyla ilgili bir kavramdır. Etnisite, biyolojik ve kültürel mutlaklık değildir. Söylemsel olarak inşa edilebilirdir. Etnisite kavramı; kültürel grupların "ötekiyi" nasıl yabancı olarak konumlandırdıkları, onlara nasıl bir dünya

görüşü sundukları ve aynı zamanda kendilerini nasıl tanımladıklarını açıklamaktadır (Barker: 2004).

Etnosentrizm, bireyin kendi kültürünü esas alarak, diğer kültürleri değerlendirme eğilimidir. Etnosentrizmin evrensel olduğu söylenebilir. Çünkü kendi kültürünü daha iyi görmek dünyada ki tüm kültürlerin üyelerinin paylaştığı bir hissiyat olabilmektedir (Hurn ve Tomalin: 2013). Etnosantrizm, ırkçılığa benzerdir. Biri kendi ırkını üstün görme iken diğeri kendi kültürünü üstün görme eğilimidir. Irkçı olmak ama etnik merkezli olmamak olası değildir. Başka bir deyişle, bir ırkın üstün olduğuna inanmak, o ırkın kültürünün de üstün olduğuna inanma ihtimalini yükseltmektedir (Neuliep: 2020, Brosius vd., 2019).

Irk ve etnosantrizm, zihinde yaratılan ve ötekileri yabancılaştıran bir bilinç meselesidir. Yani "bizim ırkımızdan ve kültürümüzden olmayan ve sonradan gelen yabancıdır" (Hagan: 2012). Georg Simmel (Simmel: 1950 aktaran Rogers: 1999), yabancıyı; bir sistemin üyesi olan ancak sisteme güçlü bir şekilde bağlı olmayan birey şeklinde tanımlamaktadır. Kültürel olarak birbirine benzemeyen bireyler arasındaki bilgi alışverişi olarak tanımlanan kültürlerarası iletişimde, Simmel'in yabancı kavramsallaştırması dikkate değerdir. Ona göre yabancı, bugün gelip yarın giden gezgin değil, bugün gelip yarın kalan kişidir. Ona göre belki de yabancı, gelip gitme özgürlüğünü elinde tutan, sisteme yeni girmiş bir göçmendir. Yabancı, sistemin normlarına tam olarak uymaz. Yabancının sistemdeki diğer kişiler ve gruplarla olan kişilerarası ilişkileri sosyal mesafe ile karakterize edilir. Bu mesafe, "yakın olanın aslında uzakta olması" anlamına gelmektedir. Yani yabancı bir birey,

mekânsal anlamda bir sistemin üyesi olabilir, ancak kültürel anlamda tam bir üye olamaz (Rogers: 1999).

Yabancının davranışının belirsizliği ve öngörülemezliği nedeniyle, yabancıya, sistemdeki diğer kişiler genellikle şüpheyle (ve belki de yabancı düşmanlığıyla) bakmaktadır. Bu tür mesafeli yaklaşımların hem birey hem de sistem için birtakım avantajları da bulunmaktadır (Withall: 1953). Yabancı olmak doğal olarak bazı durumlarda olumlu bir ilişkidir. Yabancı, sistemi diğerlerinden farklı bir açıdan görebilmektedir. Birçok kurmaca yapıt, bir sisteme bir yabancının gelişi üzerine kurulmakta ve böylece sistem bir yabancının gözünden anlatılmaktadır. Ayrıca yabancının bakış açısı daha objektif olabilir. Yabancı grubun benzersiz değer ve normlarına bağlı değildir (etnosantrik değildir) ve bu nedenle onlar 'nesnellik' konusunda daha gerçekçi olabilmektedir (Rogers: 1999, Walsh ve Tartakovcky: 2020).

Etnosantrik bireylerin davranışları, kendinden olanı yüceltmekte ve yabancıları ise dışlamaktadır. Etnosentrizm, genel olarak olumsuz bir durumdur fakat bu konuda farklı görüşlerde bulunmaktadır. Örneğin etnosantrizmin grubun hayatta kalmasını, dayanışmayı, uyumluluğu, iş birliğini, sadakati ve etkinliği arttırdığı savunulmaktadır. Etnosentrizm, aşağılayıcı ve ileri boyutlarda olmadığı sürece esasen tamamlayıcıdır. Örneğin, bireyin kendi grubu için fiili bir saldırı veya saldırı tehdidi söz konusu iken etnosantrizm pozitif bir görev görebilmektedir (Bhabha: 2005). Bireyin kültürel yönelimi, kendi kültürüne bağlılığı, iletişim kurma şeklini de etkilemektedir. Çünkü bireyin kültürü, iletişim kalıpları için adeta bir filtre görevi görmektedir. Bu ölçüde, tüm kültürlerarası iletişimler, az ya da çok etnosantrik

duygular içerir demek mümkündür. Burada önemli olan tekrar ifade etmek gerekirse bu yönelimin boyutudur. Aşırı etnosantrik yönelim karşı tarafı aşağılamaya kadar varabilmekte ve "ben merkezli bir iletişime" neden olabilmektedir (Neuliep: 2020, Cereci: 2023).

1.2.3. Görünmeyen Duvarlar: Klişeleştirme, Önyargılar ve Ayrımcılık

Hofstede ve arkadaşlarına (2005) göre, tek tek yabancı bireylerden ziyade gruplar arasında gerçekleşen kültürlerarası iletişim, grup duygularını harekete geçirebilmektedir. Farklı gruplar arasında gerçekleşen iletişim, her zaman karşılıklı anlayış ve uyum yaratmamaktadır. Kimi durumlarda farklı grubun üyeleri birey olarak değil, klişeleşmiş bir şekilde görülebilmektedir. Farklı gruplar arasında iletişim gerçekleştiğinde; iç grup fanatizmi, dış grup düşmanlığı devreye girebilmektedir. Yani kendi grubuna yönelik olumlu önyargılar ve dış gruba yönelik olumsuz önyargılar devreye girebilmektedir. Bu tür yargılar, gerçek olayların algılanmasını dahi etkileyebilmektedir (Bhabha: 2005, Von Glasersfeld: 1990). Klişeleştirme/basmakalıp yargının, yalın bir dille: bir gruba veya grubun üyelerine karşı olumsuz bir tutum olarak tanımlaması mümkündür (Stangor: 2009).

Basmakalıp yargılar/klişeler, gerçeklerden uzaktır, katı ve değişime karşı dirençlidir. Aynı zamanda basmakalıp yargılar/klişeler, sorunludur çünkü genellikle olumsuz, yanlış ve adaletsizdirler. Basmakalıp düşünceler/klişeler, çok kuvvetlidirler hatta bu yüzden karşı tarafla ilgili varsa olumlu bir düşünce bunun ifade edilmesi bile olumsuzluk olarak görülebilmektedir (Solimano: 2010). Önyargılar ise hem olumlu hem de olumsuz olabilmektedir. Negatif önyargı durumunda (teknik olarak pozitif önyargının da olabileceğini hatırlatarak), bir grubun tamamına ortak özellikler

atfedilebilmektedir. Örneğin “onların hepsi … öyledir”. Olumsuz önyargılar, kolektif duygu durumudur. Tarafsız bir gözlemci, oluşan kolektif yargıların tam tersini gösterse bile bireyler, bunun bir istisna olduğunu ifade edebilir ve diğerleri hakkında ki genel yargıların doğru olduğu inancını devam ettirebilir. Önyargılar, kuvvetlidir bir kez oluştuktan sonra değişmeleri zordur. Ayrıca taraflar arasında sağlıklı bir iletişim ortamı kurulmadığı müddetçe olumsuz yargıların pekişerek devam edeceği ifade edilmektedir (Bhabha: 2005, Stefanidi ve Masten: 2020).

Basmakalıp düşünceler/klişeler, kültürler arası iletişimin önündeki en büyük engellerdir. “Yabancılar” söz konusu olduğunda, hele ki bu yabancılar uluslararası göçlerle gelen kitleler ise burada devreye girecek olan ilk husus, basmakalıp düşünceler/klişeler olmaktadır. Basmakalıp düşünceler/klişeler, esasen bir etiket meselesidir (Dauvergne: 2008). Örneğin "yabancı" etiketi, tanımı gereği; bir grup bireyi tuhaf, ev sahibi nüfusla uyumsuz ve hatta biraz da güvensiz olarak addeder (Akhtar: 2010, 97). Arredondo (2018)’e göre yabancı düşmanlığı, ırk temelli göç politikaları bağlamında bir sorun olmaya devam etmektedir. Eğitim başarısı, gelir durumu ve topluma katkısı ne olursa olsun kitlesel bir şekilde bireyler farklı bir ülkeye göç ettiyse yabancı düşmanlığından kaçınmaları mümkün değildir (Bhabha: 2005). Yabancı düşmanlığı, ayrımcılığı beslemektedir. Ayrımcılık ise çoğu kez incelikli veya kasıtsız gerçekleştiğinden hem mağdur hem de ayrımcılık yapan taraf içinde bulunduğu durumu anlayamayabilir. Sonuç olarak, ayrımcılığın tespit edilmesi zordur (Chan: 2005, Luthra vd., 2014).

Ayrımcılığa, önyargıya ve basmakalıp düşüncelere maruz kalmak, fiziksel ve ruhsal sağlık açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ayrımcılıkla karşılaşan

bireyler, ayrımcılık yapan tarafın üyelerinden kaçınır, güven duymaz ve iletişim kurmak istemez (Dauvergne: 2008, Stangor: 2009, 4). Ayrımcılık, kültürel ve toplumsal güvensizlik duygusu yaratmakta, uzun vadede sosyo-kültürel uyumu zayıflatmakta ve sosyo-kültürel anlamda ayrılık, marjinallik ve asimilasyon düşüncesini beslemektedir. Ayrımcılığa maruz kalmış bireylerin bir dereceye kadar ayrımcılık yapanlardan kaçınması uyumlu ve uygun olabilir fakat devam etmesi sosyal etkileşimleri ve kişilerarası ilişkileri zehirleme eğilimde olur (Solimano: 2010, Berardino: 2018).

Özellikle uluslararası göç sonrasında bir araya gelen farklı kültürlerde Chan (2005), ayrımcılığın azalmasında etkili olan unsurları şu şekilde sıralamıştır; çok kültürlü programları genişletmek, ev sahibi topluma, göç eden bireyler hakkında daha fazla bilgi sunmak, pozitif ayrımcılık programları oluşturmak, medya içeriklerini ayrımcılığa karşı genişletmek, ayrımcılığın nerden kaynaklandığını ortaya çıkarmak için araştırma yapmak, okullara göç eden bireyler hakkında daha fazla bilgi sağlamak, ayrımcılığı kamusal bir sorun haline getirmek ve ayrımcılığı ceza gerektiren bir suç unsuru saymak. Chan'a göre eğitim özellikle toplumsal duyarlılık sosyo-kültürel uyumun anahtarıdır. Uluslararası göçlerle bir araya gelmiş kitleler arasında ayrımcılığın değil sosyo-kültürel uyumun faydalı olduğuna dair tarafların bilgilendirilmesi ve eğitilmesi gerekmektedir. Her iki tarafı da ilgilendiren temalar kullanılmalı, sosyal eşitliği, hoşgörüyü geliştirmek ve böylece ırkçılığı ve ayrımcılığı azaltmak için sosyo-kültürel uyum konusunda bilinçlendirme yapmak önemlilik arz etmektedir (Chan: 2005, Alba ve Nee: 2003),

1.2.4. Anlamın Anahtarı: Dil

Günümüz dünyasında, milyonlarca birey doğduğu ülkeyi değiştirmekte ve yabancı bir ülkede hayatını sürdürebilmektedir. Bu tür coğrafi yer değiştirme sürecinde, göç edenler iki klasik sorunla karşı karşıya kalmaktadır. "Birincisi, miras dillerini korumalılar mı yoksa ev sahibi ülkenin diline mi geçmeliler? İkincisi ise, kendi kültürlerini tamamen muhafaza etmeli mi yoksa ev sahibi kültürünü mü benimsemeliler?" Bu iki sorunun cevabı sosyo-kültürel uyumla doğrudan ilgilidir. Özellikle dil, göç eden bireylerin yeni çevreleriyle uyum kurarken karşı karşıya kaldıkları en önemli sorundur.

Dil, tüm bireylerin ortak bir özelliğidir. Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için iletişim kurmaları gerekmektedir. Ve iletişim, ortak bir iletişim dili gerektirmektedir. Dil, kültürle doğrudan ilintilidir. Dilbilgisi ve söz dizimi, bir bütün olarak kültürün kimlik işaretlerini taşımaktadır. Dil, bir kültürün yaşam tarzının tüm yönlerinin temelini oluşturmaktadır (Samovar vd., 2016, Luthra vd., 2014). Dil, kültür ve iletişim tarzları arasında ki ilişkiden söz ederken Sapir-Whorf hipotezinden bahsetmek gerekmektedir. Sapir-Whorf hipotezi, dil düşünceyi kontrol eder ve etkiler demektedir. Sapir-Whorf hipotezi, dil, düşünce ve kültür arasında yakın bir ilişki olduğunu öne sürmekte ve dili toplumsal bir gerçeklik olarak ele almaktadır. Ve kültürün, büyük ölçüde bilinçsizce grubun dil alışkanlıkları üzerine kurulu olduğu savunulmaktadır (Bigo: 2005). Bu nedenle dili, kültürü anlamanın ve kültürlerarası anlayışı geliştirmenin bir aracı olarak ele almak gerektiği vurgusu yapılmaktadır (Hua: 2018, Zhang: 2008).

Dil, uyum sağlama ve kontrol etme aracı olduğu için kültürün tüm alanlarında bireylerle temas halindedir. Dil; ulusal karakteri, kültürü, toplumun genel uğraşlarını, önem verdiklerini, güçlü ve zayıf yönlerini yansıtmaktadır. Dil bilmek, kültürü bilmekle eşdeğerdir. Buradan hareketle dil iletişimin ana aracı ve kültürün taşıyıcısıdır demek mümkündür (Lewis: 2018, Barker: 2002,35). Göçlerle gelen birey ve grupların bulundukları topluma sosyo-kültürel uyumundan söz ederken, dil bilmenin önemi kabul edilen bir gerçektir. Sosyo-kültürel uyum isteniyorsa, ev sahibi dilin öğrenilmesi gerekmektedir. Dil öğrenmek demek, göçle gelen bireyler için geldiği toplumun tutumlarını, inançlarını ve değerlerini anlamak ve iletmeleri muhtemel anlamları aktarmak demektir (Bigo: 2005, Abdirahman: 2017). Kuşkusuz dil öğrenmek, aynı zamanda heyecan verici, zengin, yeni ve uygun şekillerde düşünme, ifade etme, etkileşim kurma ve uyumlu şekilde davranmayı sağlamaktadır (Fantini: 2018).

Dil, kültürlerarası iletişimde merkezi bir faktördür. Sosyal bilim yaklaşımı, genellikle kültürlerarası iletişimle ilgili olarak dilin bireysel yönlerine odaklanmaktadır. Yorumlayıcı yaklaşım, dil uygulamalarının bağlamsal kullanımlarına yoğunlaşmakta ve eleştirel yaklaşım ise söylem ve güç arasındaki ilişkileri vurgulamaktadır (Bigo: 2005, Guzi vd., 2022). Kim (2000)'e göre karşılıklı uyumun yaratılması ve sürdürülmesi, dil içinde ve dil aracılığıyla gerçekleşmektedir. Dil, fikirleri dile getirmek için yeniden üreten bir araç olmanın yanı sıra fikirlerin şekillendiricisi olan bir program ve rehberdir. Kim (2000), göç etmiş olan bireylerin ev sahibi çevre ile iletişim kurmada başarılı olabilmeleri için ev sahibi dilin

öğrenilmesinin yanı sıra örtük iletişim kodlarının ve ev sahibi kültürel süreçlerin öğrenilmesi ve anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

Farklı bir kültürle iletişim kurarken dil yeterliliği, bireylere hem psikolojik hem de sosyal olarak statü ve güç vermektedir. Bir birey yalnızca anlaşılmak için değil, aynı zamanda güçlenmek, inanılmak, saygı duyulmak ve seçkin olmak için de iletişim kurmaktadır. Dil yetkinliği böylece, bireylerin bir kültürde erişebileceği kişisel ve sosyal hedefleri takip edebileceği sosyo-kültürel uyumun birincil aracısı olarak hizmet etmektedir denilebilir. Çok az veya yetersiz dilsel yetkinliğine sahip yabancılar, genellikle ince bir ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Kim: 2000, Fantini: 2018). Başka bir deyişle dil sistemi; paylaşanları içermekte ve paylaşmayanları ise dışlamaktadır. Özetlemek gerekirse, dil herhangi bir topluma katılım ve uyum için temel bir gerekliliktir.

1.3. Kültürel Perspektifler: İletişimin Şekillendirdiği Yaklaşımlar

İletişim, kültürel farklılıklar, iletişim-kültür ilişkisi, farklı kültürlerin teması, bu süreçte ortaya çıkan kültürel süreçler ve toplumsal olayların araştırılması ve konu ile ilgili şaşmaz tespitlerin yapılması zordur. Bu sebeple bu hususlara, farklı açıdan yaklaşan kuramların her birinin konuyu farklı açılardan ele almaları ve konunun çeşitli yönlerini görünür kılmaları değerlidir. Bu bölümde, kültür ve iletişim ilişkisini temel alan yaklaşımlar ayrıntılandırılmaktadır. Bu kapsamda; Hofstede'nin Kültürel Değerler Modeli, Hall'in Enformasyon Sistemleri Kuramı, Stephan & Stephan'in Bütünleşik Tehdit Teorisi (Gruplar Arası Tehdit Teorisi) ve Kim'in Kültürler Arası Uyum ve Bütünleştirici İletişim Teorisi ele alınmıştır.

1.3.1. Kültürleri Anlamanın Anahtarı: Hofstede'nin Değerler Modeli

Geert Hofstede, tüm kültürleri kapsayacak boyutlar tanımlamıştır. Ve kültürü; güç mesafesi, kolektivizme karşı bireycilik, kadınlığa karşı erkeklik ve belirsizlikten kaçınma olarak dört boyut üzerinden sınıflandırmıştır. Daha sonra uzun vadeli ve kısa vadeli yönelimi de ekleyerek sınıflandırmayı genişletmiştir. Hofstede'nin sınıflandırması bu alanda ilklerdendir. Ayrıca bu sınıflandırmanı farklı kültürel özelliklere sahip olan birey ve grupların birçok noktada anlaşılmasına ışık tutması nedeniyle çalışmada ele alınması uygun görülmüştür. Bu boyutlar aşağıda detaylı şekilde ele alınmaktadır.

1.3.1.1. Ben ve Biz: Bireycilik ve Kolektivizm

Kültürlerin arasındaki farklılığın özünde temel bir konu bulunmaktadır; bireyin rolüne karşı grubun rolü. Dünyada ki bireylerin çoğu grup iyiliğinin, birey iyiliğine tercih edildiği toplumlarda yaşam sürdürmektedirler. Üyesi olunan ilk grup ailedir. Fakat ailenin yapısı büyük oranda yaşanılan toplum tarafından şekillendirilmektedir (Bralo ve Morrison: 2005). Çoğu kolektivist toplumda, bireyler büyüdüğünde, kendini bir "biz" grubunun parçası olarak düşünmeyi öğrenmektedir. "Biz" grubu, toplumdaki birçok "onlar" grubuna ait olan diğer bireylerden farklıdır. "Biz" grubu (veya grup içi), bireyin kimliğinin ana kaynağı ve yaşamın zorluklarına karşı sahip olduğu güvenli bir korumadır. Birey ve grup arasında hem pratik hem de psikolojik anlamda karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi bunmaktadır. Bu nedenle birey, dâhil olduğu gruba ömür boyu sadakat borçludur ve bu sadakati kırmak kolektivist bir bireyin yapabileceği en kötü şeydir (Hofstede vd., 2005, Vishkin: 2023).

Her bireyin kendi çıkarları ve ait olunan grupların çıkarları bulunmaktadır. Çıkarların gözetilme yönelimi kültürler arasında farklılık göstermektedir. Bireycilik, "kendine yönelik birincil yönelimdir" kolektivizm ise "ortak amaç ve hedeflere yönelik birincil yönelim" olarak tanımlanmaktadır. Bireycilik, genellikle modernleşen toplumların özelliği olarak görülürken, kolektivizm daha geleneksel toplumları hatırlatmaktadır (Trompenaars ve Turner: 2020, 50). Bireyciye karşı kolektivist boyut, bireylerin gruplarla ne ölçüde bütünleşmiş olduklarını ve bireysel çıkarları yerine, grup çıkarlarını ne şekilde ifade ettikleriyle ilgilidir. Bu boyut, aynı zamanda bir birey ve diğerleri arasındaki bağların seviyesini de bildirmektedir. Örneğin, başkalarıyla güçlü ve sıkı bağlara değer veren bireyler, gruplar halinde çalışmaya ve başkalarının görüşlerini dikkate almaya daha fazla değer vermektedir. Buna karşılık, gevşek bağları olan bireyler, bağımsızlığı ve yakın aile üyelerine güvenmeyi daha çok tercih etmektedir. Ayrıca bu toplumlar, kendilerini "biz ve kendimiz" yerine "ben ve kendim" olarak ifade etmeyi seçmektedir (Zakaria: 2019, Laurentsyeva ve Venturini: 2017).

Bireycilik; bireyler arasındaki bağların sıkı olmadığı toplumlarla ilgilidir. Herkesin kendisine ve yakın ailesine bakması beklenmektedir. Grup bağlılığı ve kolektif çıkar yerine bireyin çıkarları daha önce gelmektedir. Karşıt olarak kolektivizmde; güçlü grup bağlılığı ve grubun çıkarları önemsenmektedir. Kolektivist kültürler, bireyin kendi grubu içinde uyum ve iyi ilişkiler kurmasını arzularken; dış grupların üyelerine karşı kayıtsız, düşüncesiz, kaba ve hatta bazen düşmanca davranabilmektedir (Hofstede vd., 2005).

Sanayileşmiş kültürler bireycidir. Geleneksel tarım toplumları ise daha kolektivist olma eğilimindedir. Bu boyut, aynı zamanda ekonomik kalkınma ile yakından bağlantılıdır. Bir ülkenin geliri arttığında, bireylerin kendi faydalarını tercih etmelerine fırsat sağlayan geliri edindikleri ileri sürülmektedir. Buna karşılık, daha yoksul ülkelerdeki bireyler birbirlerine daha bağlıdırlar, çünkü sınırlı kaynakları paylaşmaları gerekmektedir (Goodwin: 2013). Bireyci kültürlerde, her birey emsalsiz olarak görülmektedir. Kişisel hedef ve başarı, her şeyin üstündedir. Tüm sosyal ilişkiler, temaslar ve dâhil olunan gruplar, bireysel çıkara hizmet etmelidir. Bireyler, gelişmeye ve özgüvenli olmaya teşvik edilmektedir. Burada bireye bağımsız olması öğretildiği için sosyal kontrol, utanç veya diğer sosyal normlar, uygunluktan çok kişisel suçluluğa bağlıdır. Ayrıca bireyci kültürler, karmaşık, varlıklı ve mesleki uzmanlaşmaya dayalı heterojen nüfusa ve ekonomiye sahiptir (Neuliep: 2020, Portes ve Rumbaut: 2001),

Kolektivist kültürlerde, bir birey dâhil olduğu gruplar üzerinden tanımlanmaktadır. Bir kolektivistin değerleri ve inançları, grubun içindekilerle uyumludur ve her birey bunları yaşamak durumundadır. Ayrıca bir kolektivistin kendi gruplarıyla olan ilişkisi bir ömür boyu sürmelidir (Bralo ve Morrison: 2005). Bu anlamda bir kişinin davranışı, kişisel suçluluktan çok utanç tarafından yönlendirilmektedir. Gruptan ayrılan bir kolektivist, uyumu bozmakta ve bu yüzden cezalandırılabilmektedir. Kolektivist kültürde, sosyo-kültürel uyum, sosyal karşılıklılık, yükümlülük, bağımlılık ve itaate değer vermektedir (Jandt: 2018). Çoğu kolektivist kültürde, başka bir bireyle doğrudan yüzleşmek, kaba ve istenmeyen bir

davranış olarak görülmektedir. Burada kişisel görüş ve kararlardan ziyade, grupla istişare beklenmektedir (Laurentsyeva ve Venturini: 2017, Vishkin: 2023).

Kolektivist kültürler, uyum ve iş birliğini vurgulamaktadır. Kolektivistler, öne çıkarak değil, grubun normlarına uyarak başarılan çabayı kıymetli görmektedir. Örneğin, kolektivist kültürlerde öğrenci için onaylanmak önemlidir. Kendisini bir grubun parçası olarak gören birey için, grup tarafından onaylanmadan sesini çıkarmak doğru değildir. Kolektivist toplumda, aile ortamında edinilen grup içi-dışı ayrımı, hayatın tüm alanlarında devam etmektedir (Neuliep: 2020). Böylece farklı etnik veya kültürel geçmişlerden gelen bireylerin varlığı söz konusu olduğunda, taraflar arasında genellikle alt gruplar oluşturulmaktadır. Bireyci kültürlerde ise tam tersi söz konusudur, katılım ve hareket için onay beklenmemektedir. Kolektivist toplumlarda ayrıcalıklı muamele beklenmekte ve adam kayırma normal karşılanmaktadır (Bigo: 2005).

Kolektivist toplumlarda aynı etnik veya kültürel geçmişten gelen bireylere özel ilgi beklenmektedir. Bireyci bir toplumda ise bu uygulama, adam kayırmacılık, ahlak dışı olarak kabul edilir ancak kolektivist bir ortamda, kişinin grup içindeki üyelerine diğerlerinden daha iyi davranmaması ahlaka aykırıdır (Hofstede vd., 2005). Bireyci bir kültürde, çalışanlardan kendi çıkarlarına göre hareket etmeleri beklenmekte ve iş, kişisel çıkar ile işverenin çıkarları örtüşecek şekilde düzenlenmektedir (Selm: 2005). Kolektivist bir kültürde, bir işveren asla sadece sıradan bir bireyi işe almamakta, daha çok iç gruba ait olan birini işe almaktadır. Ve çalışan, her zaman kendi bireysel çıkarlarıyla örtüşmeme ihtimali olan, grubun çıkarlarına göre hareket etmektedir (Hofstede vd., 2005).

Hofstede tarafından geliştirilen kültürel değerler, toplulukların iletişim kalıpları ile ilgili bilgi vermektedir. Örneğin; bireyci toplumlar, doğrudan iletişim ve açık çatışma biçimlerini tercih etmektedir. Kolektivist toplumlar, daha dolaylı bir iletişimi tercih etmekle birlikte açık çatışmadan kaçınmaktadır. Eril toplumlarda, bireylerin kendi başının çaresine bakmaları beklenmektedir. Ayrıca bireylerin, mal mülk edinmesi, özgür olması ve açık iletişimi tercih etmesi beklenmektedir. Dişil toplumlarda, bireylerden fedakârlık yapmaları ve genelin iyiliğine yönelik hareket etmeleri arzu edilmektedir. Dahası kolektivist ve dişil toplumlarda iletişimde düşüncelerin yumuşatılarak aktarılması yani dolaylı iletişim tercihi söz konusudur (Martin ve Nakayama: 2013).

1.3.1.2. Kesinliğin Peşinde: Belirsizlikten Kaçınma

Bireyler, doğaları gereği belirsizlik veya bilinmezliğe karşı çeşitli yöntemler geliştirmektedir. Bu yöntemler teknoloji, hukuk veya din şeklinde sıralanabilir. En ilkelinden en gelişmişine kadar teknoloji, bireylerin esasen belirsizliklerden korunmasına yardımcı olmaktadır. Kanunlar ve kurallar, bireylerin davranışlarından kaynaklı belirsizlikleri önleme amacına hizmet etmektedir (Bralo ve Morrison: 2005). Din, inanlarına bireyin kendini savunamayacağı belirsizliklere karşı koruma sağlamada yardımcı olmaktadır. Teknoloji, hukuk ve din alanları toplumların belirsizlikten kaçınma yöntemlerinin açıkça görüldüğü alanlar olması sebebiyle üzerinde çokça durulmaktadır. Dünyanın neredeyse her yerinde aynı bilginin bulunmasına rağmen, teknolojiler, yasalar ve dinler farklılık göstermektedir. Çünkü belirsizlikten kaçınma noktasında kültürel farklılıklar, belirsizlik algısını ve ona karşı koruma yaklaşımlarını şekillendirmektedir (Hofstede vd., 2005).

Belirsizlik, kültürlerarası iletişimin evrensel bir özelliği olsa da bireyin belirsizliğe ve muğlaklığa karşı tolerans düzeyinin kültürler arasında farklılık gösterdiği bilinmektedir. Belirsizlikten yüksek veya düşük kaçınma yönelimleri kültürel sosyalleşme yoluyla öğrenilmektedir. Belirsizlikten kaçınma: bir kültürün üyelerinin belirsiz veya bilinmeyen durumlar tarafından tehdit altında hissetme derecesi şeklinde tanımlanmaktadır. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürler; dışavurumcudur, kaygı düzeyleri yüksektir ve belirsizlik arzu edilen bir durum değildir (Dauvergne: 2008).

Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürlerde, iletişim esnasında el kol hareketleri çok sık kullanılmaktadır. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürlerde sesin yükseltilmesi, duyguların açıkça gösterilmesi normal karşılanmaktadır. Kaygı ve belirsizlik, bu kültürlerde yaygın görülen duygu durumlarıdır. Belirsizlikten kaçınmanın zayıf olduğu kültürlerde kaygı düzeyleri hayli düşüktür (Hagan: 2012). Belirsizlikten kaçınmanın düşük olduğu kültürlerde aciliyet duygusu çok az bulunmaktadır. Ve bu kültürlerde risk alma eğilimi yüksektir (Hofstede vd., 2005).

Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürlerde sert kurallar ve net gerçekler bulunmaktadır. Ve bu kültürler, güvenlik arayışının fazla olduğu aktif, saldırgan ve hoşgörüsüz kültürler olarak bilinmektedirler. Belirsizlikten kaçınmanın zayıf olduğu kültürler, dalgın, daha az saldırgan, bir miktar duyarsız, geniş, kişisel riskleri kabul eden ve nispeten hoşgörülü olarak bilinir (Bhabha: 2005). Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürlerde öğrenciler, öğretmenlerinin tüm cevaplara sahip uzmanlar olmasını istemektedir. Ve işyerinde, çok çalışmak için

kurallara, kesinliğe ve dakikliğe ihtiyaç vardır. Belirsizlikten kaçınmanın düşük olduğu kültürlerde öğrenciler, tüm cevapları bilmediğini söyleyen öğretmenleri hoş karşılar. Ve işyerinde, çalışanlar gerektiğinde çok çalışmakta; burada gerekenden fazla kural bulunmamakta, kesinlik ve dakiklik aranmamaktadır (Jandt: 2018).

Belirsizlikten kaçınma boyutu, belirsizliğe tolerans düzeyini göstermektedir. Belirsizlikten kaçınma ne kadar yüksek olursa, tolerans düzeyi o kadar düşük olmaktadır. Böyle kültürler, güvenliği oluşturmak için kesinliği, rehber niteliğinde olan kuralları ve yaklaşımları tercih etmektedir (Bigo: 2005). Bununla birlikte, düşük düzeyde bir belirsizlikten kaçınma olduğunda, bireyler zorluklardan kaçmamakta ve yüksek yatırım getirisi için risk almaktadır. Ayrıca fikirlere ve yeniliğe değer verilmekte ve böylece yenilikçi zihinleri teşvik etmek için daha az kısıtlayıcı kurallar uygulanmaktadır (Zakaria: 2019).

Irkçılık veya etnosentrizm, en güçlü temelleri, yüksek belirsizlikten kaçınan, kolektivist ve belirgin erkeksi değerlere sahip kültürlerde bulmaktadır. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürlerde gruplar arası sorunlar yoğun şekilde görülmektedir. Farklı etnik, dilsel veya dini grupların aynı ülkenin sınırları içinde yaşaması olağan bir gerçekliktir (Selm: 2005). Bazı ülkeler diğerlerinden daha homojendir. Fakat günümüz dünyası düşünüldüğünde, uluslararası göç neticesinde bir gecede bile sayısız birey farklı bir ülkeye göç edip farklı bir kültürle yaşamak durumunda kalabilmektedir. Azınlıklar, genellikle aynı güçlü belirsizlikten kaçınma, kolektivist değerlere sahip olduklarında, gittikleri yerlerde şiddetli gruplar arası çatışma yaşama olasılıkları oldukça yükselmektedir (Hofstede vd.,2005).

1.3.1.3. Otoritenin Sınırları: Güç Mesafesi

Kültürlerin farklılaştığı konulardan biri de güç mesafesidir. Güç mesafesinin yüksek olduğu bir kültürde bireyler, emir veren ve kesin kararlar alan otoriteyi benimsemektedir. Kararlar otorite tarafından alınmakta, üyeler ise bu kararlara uygun hareket etmelidir, çünkü aksi "uyumu" bozmaktadır. Buna karşılık, düşük güç mesafesi olan kültürler, bireyleri kendi kararlarını verme konusunda teşvik etmektedir. Bireyler, daha eşit ilişkilere sahiptir ve bu ilişkiler hiyerarşik bir yapı içindeki kurallara bağlı değildir (Zakaria: 2019, 29). Güç mesafesi; aynı zamanda bir kültür içinde güç, saygınlık ve zenginliğin ne ölçüde dağıldığını açıklamaktadır. Yüksek güç mesafesine sahip kültürlerde güç ve etki, belli bir azınlığın elinde bulunmaktadır. Otoriter olan bu kültürlerde iletişimde farklılıklar hoş karşılanmamaktadır. Toplumsal hayatta ast-üst ilişkisi bulunmaktadır. Bu toplumlarda güç merkezli bir hayat yaşanmakta ve toplumsal anlamda eşitsizlikler söz konusudur. Güç mesafesinin düşük olduğu kütlülerde eşitlik bulunmaktadır. Ve farklı kültürlerden gelen bireylerle iletişim hoş karşılanmaktadır (Jandt: 2018).

Yüksek güç mesafesi, bir kültürün üyelerinin, kurumlardaki ve örgütlerdeki gücün eşit olmayan şekilde dağıtıldığını kabul etme derecesini tanımlamakta ve bir kültürde hüküm süren eşitsizlik normlarını ve bunlara verilen saygı ve itibar oranını da ifade etmektedir. Yüksek mesafeli kültürlerdeki bireyler, gücü toplumun temel bir gerçeği olarak kabul etmekte ve zorlayıcı gücün varlığını, uyum için gerekli görmektedir (Solimano: 2010). Düşük mesafeli toplumlar, gücün yalnızca meşru olduğunda kullanılması gerektiğine inanmaktadır. Bireyci toplumlar, güç mesafesi

konusunda düşük olma eğilimindedir. Kolektivist toplumlar ise güç mesafesi konusunda yüksek değerleri benimsemektedir (Jandt: 2018).

Güç mesafesi yüksek olan kültürlerde farklı olanla kurulan iletişim, huzursuzluk yaratmaktadır. Düşük güç mesafeli kültürlerde ise iletişimde belirsizlikler olağan kabul edilmektedir (Goodwin: 2013). Yüksek güç mesafelerinin olduğu kültürlerde bireyler, var olan eşitsizliği önemsememekte hatta savunmaktadır. Onlara göre, güçsüz güçlüye tabii olmalıdır. Eşitsizlik, bireyler arasında saygınlık, zenginlik, güç, insan hakları ve teknoloji gibi alanlarda görülebilmektedir. Güç mesafesinin yüksek olduğu toplumlarda, itaat edilmesi istenmektedir (Neuliep: 2020).

Birey, bir kültürün kendi kültürüne göre güç mesafesi ölçeğindeki konumunu biliyorsa, o kültürü anlamada ilerleyeceği önemli bir başlangıç noktasına sahip olduğu söylenebilir. Büyük güç mesafesine sahip kültürlerde, astlar aşırı derecede boyun eğerken, düşük güç mesafesine sahip kültürlerde astlar çatışmacıdır (Dauvergne: 2008). Öte yandan güç mesafesi, belirli bir kültürdeki bağımlılık ilişkileri hakkında bilgi vermektedir. Küçük bir güç mesafesinin gözlemlendiği ülkelerde bağımlılık sınırlıdır. Bu kültürlerdeki çalışanlar, karar vermede kendilerine danışan yöneticileri tercih etmektedir. Ve astlar, genellikle üstlerine yaklaşma ve etkileşim kurma konusunda rahattır (Neuliep: 2020).

1.3.1.4. Rekabet ve İş birliği: Erillik ve Dişillik

Erkeklik-dişillik, kültürlerin beş boyutu içinde çokça tartışılmıştır. Erkekliğe karşı kadınlık boyutu, başarıyı veya yaşam kalitesini açıklayan noktaları vurgulamaktadır. Eril bir kültürde, bireyler atılganlığı, rekabetçiliği ve maddi

ödülleri önemsemekte ve hayatta bol kaynaklara ulaşmayı arzu etmektedirler. Bu tür bir kültürde, toplum üyeleri mesleki hedeflerine ulaşmak için çok çalışır ve cinsiyetler arasında ayrımcılık yüksektir (Solimano: 2010). Dişil bir kültürde bireyler, iş birliğini, ilgiyi ve alçakgönüllülüğü önemsemekte ve yaşam kalitesine değer verilmekte ayrıca kadın ve erkek arasında daha az ayrım söz konusu olmaktadır (Zakaria: 2019).

Kadınların ve erkeklerin yapması istenen görevler arasında yüksek ayrım için çabalayan kültürler, eril kültürler olarak tanımlanmaktadır. Daha düşük ayrımın söz konusu olduğu kültürler ise, dişil kültürler olarak bilinmektedir. Kültürlerin bu noktada ki farklı beklentileri, yaşamın ilk yıllarında edinilmekte ve yaşam boyu bireyleri etkilemektedir (Jandt: 2018). Erillik/dişillik boyutunun, başarı ve kişilerarası uyum üzerindeki göreceli vurgusu erkek ya da kadın olmanın sosyal sonuçlarıyla ilgilidir. Dişil kültürler; yaşam kalitesi, bakım, sıcak kişisel ilişkiler ve akıcı rolleri vurgulamaktadır. Eril kültürlerde, rekabet, başarı ve performans daha yaygın değerlerdir ve rollerin farklılaşmasına daha fazla vurgu yapılmaktadır (Goodwin: 2013).

Hofstede, aynı zamanda, zamanı kullanma alışkanlıkları ve hoşgörü açısından da kültürleri incelemiştir. Uzun vadeli bir toplumda, bireyler geleceği planlarken hayata karşı tutumlu veya olumlu bir tavır sergilerler, yapılacak planlar konusunda faydacıdırlar ve hedeflere ulaşma ve zorlukların üstesinden gelme konusunda sabırlıdır. Onların odak noktası gelecek yönelimi üzerinedir (Bonnett: 2013). Kısa dönem odaklı bir toplumda, bireyler gelenekleri onurlandırmayı ve geçmiş kültürel miraslarına odaklanan, kültürel olarak kök salmış uygulama ve gelenekleri

sürdürmeyi tercih etmektedir. Bununla birlikte, kurulan ilişkileri korumak için "yüzü kurtarma" kavramına odaklanmaktadır (Zakaria: 2019).

Hoşgörüye karşı kısıtlama boyutu ise, bireylerin arzularını ve dürtülerini kontrol etme derecesi ile ilgilidir. Hoşgörülü bir toplum, eğlenceye değer vermektedir. Bu toplumun üyeleri, yaşamın sayısız olanaklar sunduğunu ve bu sebeple de üyelerinin yaşama karşı minnettar olması gerektiğini düşünmektedir. İlaveten bu toplumlar, insani arzuların peşinden gitmenin kabul edilebilir ve hatta gerekli olduğunu düşünür (Hagan: 2012). Tersine, kısıtlı bir toplumdan gelen bireyler, seçimlerini daha dikkatli ve daha sınırlı bir şekilde yapmaktadır. Kararları, daha az özgürce verirler dahası sosyo-kültürel uyumun katı kurallara ve koşullara dayandırılması ve bağlanması gerektiğine inanmaktadır (Zakaria: 2019).

1.3.2. Bağlamın Gücü: Hall' in Enformasyon Sistemi Kuramı

İletişim araştırmaları alanında önemli isimlerden biri olan Hall (1966)'a göre bireylerin iletişim kurma deneyimleri, belirli bir kültürün üyelerinin paylaştığı derin, ortak ve çoğu zaman açıkça ifade edilmemiş olan kültür tarafından şekillendirilmektedir. Hall (1966)'a göre yüzeysel olarak tüm bireylerde ortak özellikler bulunmaktadır. Fakat derinlere inildiğinde bireylerin, zaman, mekân, malzeme kullanımı ve iletişim kurma tarzlarında çok sayıda farklılıklar bulunmaktadır.

"Hall'ın The Slilent Language" adlı kitabının en büyük mesajı, iletişimin farkında olunmayan yönlerinin öğrenilmesi gerekliliğidir. Bu yönler; iletişimde beden dili, iletişimin gerçekleştiği bağlam, bağlamla ilintili olan zaman ve mekân kullanımı gibi faktörlerdir (Hall: 1973,74). The Silent Language adlı kitabında Hall

(1973), farklı kültürler üzerine yıllarca çalıştıktan sonra asıl gerçeğin başkasının kültürünü öğrenmek değil, bireyin ilk önce kendi kültürünü anlaması gerektiği konusunda ikna olduğunu belirtmektedir. Ona göre, bireyin kendi kültürünün bilincine varması, sonra ki süreçlerde yabancı kültürlere maruz kaldığında yaşayacağı farklılık ve şok haliyle baş edebilmesi ve sosyo-uyumu bulması noktasında önemlilik arz etmektedir (Hall: 1973, 87).

Hall (1973), bireylerin doğayı parçalara ayırdığını, kavramlar halinde düzenlediğini ve farklı anlamlar yüklediğini belirtmektedir. Çünkü bireyler, büyük ölçüde işlerin bu şekilde olması gerektiğini varsayan bir anlaşmaya (kültüre) taraftır. Anlaşma, zımnen ve belirtilmeyen bir anlaşmadır. Ancak bu anlaşmanın şartları, sosyal bir varlık olan birey için zorunludur. Ve Hall (1966)'a göre bu antlaşma yani kültür, bireyi evcilleştirmiştir (Hall: 1973, 126).

Hall (1973)'a göre bireylerin tabi olduğu anlaşmanın (kültür), öngördüğü verilerin düzenlenmesi ve sınıflandırmasına taraf olmadan, iletişim eyleminin gerçekleşmesi mümkün değildir. Ona göre, kültürün işleyiş şekli nedeniyle iletişim kurmak oldukça seçici bir süreçtir. Çünkü, tüm kültürler birtakım sembolleri ve tarzları öne çıkarırken; bazılarını ise tercih etmemektedir. Hall, kültüre iletişim olarak bakmak gerektiğini savunmaktadır. Ona göre, kültüre iletişim olarak bakma fikri, daha önce düşünülmemiş sorunları ortaya çıkarması ve yaratıcı çözümler sunması açısından karlıdır (Hall: 1973, 107).

Hall (1959)'a göre farklı bir kültürü öğrenmeyle başlayan süreç, bireyin kendini tanıması ile bitmektedir. Aynı şekilde ona göre kültürün görünmeyen noktaları görünenlerden daha fazladır. Tuhaftır ki kültür, görünmeyen yönlerini en

etkili biçimde yine kendi üyelerinde gizlemektedir. Farklı kültürlerle iletişim, bu görünmeyen yönleri açığa çıkarmayı ve öğrenmeyi mümkün kılmaktadır (Hall: 1959).

Kültürlerarası iletişim alanının kurucusu olan Hall'a (1966) göre iletişim kültürdür, kültür de iletişimdir. Bireylerin içine doğdukları kültür, onlara belirli iletişim kurma tarzları öğretmektedir. Bireyin kelimeleri düzenleme şekli, mesajın içeriği, kime yollanacağı, hangi dilin kullanılacağı ve ses tonu kullanımı gibi birçok noktada kültür belirleyicidir. Hall (1966), hızla artan bilgi ve kültürlerarası temaslarda, uyumu sağlayabilmek için bireylerin algılama noktasında ki referans çerçevelerinin bilinmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hall (1966)'a göre bireylerin anlaşılması noktasında ki en büyük referans çerçevesi tabi olunan kültürdür. Dahası Hall (1966), sosyo-kültürel uyum için iletişimin gizli boyutlarına odaklanmıştır. Ona göre iletişimin gizli boyutlarının başında; "kültür, mekân, mimari yapı ve şehir planlaması" gelmektedir. Ek olarak, ona göre bireyin kelimelerle söylediklerini pekiştiren veya reddeden başka iletişim yolları da (beden dili gibi) bulunmaktadır.

Kültürlerarası iletişim terimi, ilk defa Hall tarafından 1959 yılında yayınlanan The Silent Language (Sessiz Dil) adlı kitapta kullanılmıştır. Bu kitabın alana yaptığı önemli katkıların başında, insan iletişiminde mekanının (proxemics) ve zamanın (chronemics) etkili olduğu vurgusu gelmektedir (Rogers vd., 2002). Hall, genel olarak çalışmalarını dört ana başlık çerçevesinde yürütmüştür. Bunlar; (1) kültürel antropoloji, (2) dilbilim, (3) etoloji, hayvan davranışlarının incelenmesi ve (4) Freudcu psikanalitik teori. Aynı zamanda Hall, antropolojik bakış açısından farklı olarak kültürün mikro yönleri üzerine de odaklanmıştır (Rogers vd., 2002).

Hall'ın kültürlerarası iletişim alanına yaptığı katkılar bir bütün olarak "Enformasyon Sistemi Kuramı" olarak adlandırılmaktadır. Sistem on farklı başlık üzerinden anlatılmaktadır. Bu başlıklar;1.etkileşim, 2.toplumsal yaşam, 3. geçimi sağlama, 4. iki cinsiyetlilik (kadın ve erkek), 5. mekân kullanımı, 6. zaman kullanımı, 7. öğrenme, 8. oynama, 9. savunma, 10. maddeden yararlanma şeklinde sıralanmaktadır (Kartarı: 2014). Hall'ın kuramının, bütün maddeleri bu çalışmanın genel çerçevesi içinde ele alınmayacaktır fakat kuramın anlaşılması için bu başlıkları kısaca açıklamakta fayda görülmektedir;

Etkileşim sistemi; etkileşim, bireylerin en temel ihtiyaçlarından biridir. Etkileşimin en önemli bileşeni Hall (1959)'a göre ses tonu ve beden dili ile desteklenen sözel dildir. Aynı şekilde çeşitli sembol ve şekillerden oluşan yazı da bir etkileşim aracıdır. Etkileşim, toplumsal yaşamın temelidir. Etkileşim, belli bir mekân ve zamanda gerçekleşmektedir. Hall, öğrenme, öğretme, savunma ve oynamayı etkileşimin özel bir türü olarak ele almaktadır.

Toplumsal yaşam; Hall (1959)'a göre toplumsal yaşam, iki bireyin bir araya gelmesiyle başlamaktadır. Toplumsal yaşam, iletişim kurma tarzı üzerinde etkilidir. Hall (1959)'a göre toplumsal yaşamda ki roller; bireylerin ses tonu, konuşma tarzı yahut giyinme durumundan tespit edilebilmektedir.

Geçinme; bu madde her canlı için temel bir ihtiyaç durumuna atıfta bulunmaktadır. Her bireyin beslenme gibi temel ihtiyaçlarından tutunda diğer tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bir geçim kaynağına ihtiyacı bulunmaktadır. Geçinme, ülke ekonomisi, bireysel tercih ve yeteneklerden etkilenmektedir. Hall

(1959)'a göre geçinme aynı zamanda dil üzerinde de etkili olmaktadır (Kartarı: 2014).

Hall (1959), iki cinsiyetlilik maddesinde kadın ve erkek arasında var olan toplumsal rol farklılıklarına değinmektedir. Her toplumda toplumsal cinsiyet rolleri farklılık göstermektedir Kadın ve erkek arasında var olan farklılıklar, aynı toplumun alt gruplarında bile değişiklik gösterebilmektedir (Yılmaz ve Can: 2020). Kadın-erkek arasında var olan farklılıklar, toplumsal yaşamın ve dilin her noktasında kendini göstermektedir (Kartarı: 2014).

Mekânı kullanma ve algılama; bireylerin tüm faaliyetleri mekânsal bir ortamda gerçekleşmektedir. Bireyin mekânla olan bağı ve etkileşimi, diğer tüm canlılardan farklıdır. Bireyi diğerlerinden ayıran ilk sınır onların ciltleridir. Öte yandan bireyin diğer bireylerle olan sınırını belirleyen inanç, kişisel tercih, cinsiyet ve kültür gibi birçok farklı faktör de bulunmaktadır. Mekânı kullanma ve algılama, iletişim sırasında birey ve diğerleri arasında ki sınırları belirlemektedir (Kartarı: 2014). Bireylerin mekânı, bireysel mekânla başlamakta ve egemenlik alanıyla sonlanmaktadır. Bu iki mekân arasında ki farklılık, bireyden bireye ve kültürden kültüre değişmektedir (Hall: 1959).

Zamanı algılama ve kullanma; yaşam ve zaman arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bireyin tüm yaşamsal faaliyetleri belli bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Kartarı (2014), zamanı, "doğal zaman ve kültür tarafından şekillendirilmiş" zaman olarak ikiye ayırmıştır. Hall (1959), kültür tarafından şekillendirilmiş zamanın, yaşamı ve iletişim olayını şekillendirdiğini ifade etmektedir. İletişim eyleminde zaman, çoğunlukla bilinçdışı etki yapmaktadır. Çünkü her kültür, zamanı kullanma noktasında farklılıklara sahiptir. Başarılı bir iletişim

eylemi için farklı kültürlerin zamanı nasıl kullandığını bilmek gerekmektedir (Kartarı: 2014). Hall (1968), zaman ve mekânı, bireyin iletişim eyleminin içine yerleştirilmiş bir faktör ve kültürel anlamda birçok sorununda yanıtı olarak nitelendirmektedir. Ona göre, zaman ve mekânın iletişim üzerinde ki etkisi evrensel bir gerçekliktir.

Öğrenme; bireyin yaşama uyum sağlayabilmesi için kültürü ve iletişim sistemini öğrenmesi gerekmektedir. Öğrenme evrenseldir fakat öğrenme şekli kültüreldir. Hall'in belirlediği bir diğer madde olan oyun ise; yaşamın erken dönemlerinde başlayıp sonraki süreçlerde devam eden bir sosyalleşme, aynı zamanda öğrenme aracı olarak görülmektedir. Savunma maddesinde ise hem bireysel hem de grupsal olarak savunma temel bir ihtiyaç olarak ifade edilmektedir. Savunma, her zaman doğal şartlara göre şekillenmemektedir. Savunma tarzı, kültürel yapı tarafından belirlenmektedir. Son olarak madde kullanımında ise; bireylerin maddeden yararlanması Hall (1959)'a göre yalnızca biyolojik faktörler veya kişisel yeteneklere bağlı gelişmemektedir. Maddeden yararlanma kültürel bilgi birikimine göre gerçekleşmektedir. İnsan yapımı olan her madde ve eylem kültüreldir. Hall (1959), madde kullanımı ve dil ilişkisine özel bir anlam atfetmektedir. Ona göre dil bireylerin alet kullanmaya başlamasıyla aynı zamanda gelişmiştir.

Hall, enformasyon sisteminde ki her bir maddenin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Dil, madde ile ilişkilidir, toplumsal yaşam, savunma, oyun ve geçinme ile ilişkilidir demek mümkündür. Hall enformasyon sisteminde, kültürün tek bir şeyden ziyade birbiriyle bağlantılı birçok faktörden ve köklü bir tarihten oluştuğunu savunmaktadır (Kartarı: 2014). Çalışmanın genel çerçevesi

gereğince Hall'ın Enformasyon Sistemi Kuramı ile kültürlerarası iletişime yaptığı katkılardan bazıları aşağıda daha da detaylandırılmaktadır;

1.3.2.1. Sözlü ve Sözsüz İletişimin Kültürel Dinamikleri

Bireyler sonsuz sayıda cümle kurabilecek bir kapasite ile dünyaya gelmektedir. Bireyin sağlık açısından önemli bir sorunu yoksa iletişim yetkinliği kazanabilmesi biyolojiktir. Yani birey, iletişim kurabilme donanımı ile dünyaya gelmekte fakat içine doğduğu kültür, iletişim kurma tarzını şekillendirmektedir (Hymes: 1972). Buradan hareketle kültürel ortam değiştiğinde, iletişim uygulamaları ve davranışların da değişimlerin yaşanması muhtemeldir demek mümkündür (Mindess: 2014). Kültür; bireye etkili konuşma, doğru kelimeleri doğru şekilde söylemeyi öğretmektedir (her kültür bunu kendine has şekilde yapmaktadır). İletişimde yakınlık ve uyum kurmak önemlidir. Uyum kurmanın çoğu, kelime ve ses tonu ile birlikte vücut uyumu, vücut hareketleri, göz teması, yüz ifadesi ve ses tonu dâhil olmak üzere eşleşen hareketlerle yaratılmaktadır. Ancak uyum yaratmak, eşleşen vücut dili veya ses tonundan daha fazlasını ifade etmektedir. İletişimde uyumun yakalanması için diğerlerinin kültürel değerleriyle de uyum kurulması gerekmektedir (Griffin: 2006).

İletişimin, sözel ve sözel olmayan unsurları bulunmaktadır. Yani sözel dile ek olarak gerçek duyguları sürekli ve ayrıntılı bir şekilde karşı tarafa aktaran "beden dili" bulunmaktadır. Hall (1973), buna "sessiz dil" demektedir. Kültürlerarası iletişimde, farklı kültürel gruplar sıklıkla anlamları yanlış yorumlayabilmektedir. Her ne sebeple olursa olsun farklı kültürlerden bireylerin veya grupların bir araya gelmesiyle gerçekleşen iletişimde, beden dili sözlü iletişimle aynı derece de

önemlidir. Sözsüz iletişimin evrensel olarak kabul edilen ortak kullanımları olsa da kültürel anlamda büyük farklılıkların olduğu da bilinmektedir (Masgoret ve Ward: 2006, 58). Kültürün üyeleri, sözlü dille iletişim kurmayı öğrendiği gibi, sözsüz iletişim kurmayı da kültüre özgü yollarla öğrenmektedir. Bu farklılıklar, iletişimi daha karmaşık ve zor hale getirmekte ve büyük potansiyel zorlukları da beraberinde getirmektedir (Matsumoto ve Hwang: 2012).

Sözsüz iletişim; sözlü dil içermeyen yüz ifadelerini, sözel olmayan ipuçlarını, jestleri, vücut duruşlarını, kişilerarası mesafeyi, dokunmayı, bakışları içeren ve iletişim sırasında ortaya çıkan tüm davranışları kapsamaktadır (Chan: 2005). Ayrıca giyinme tarzı, mekânın ve zamanın kullanılma şekli de sözsüz iletişim unsurları olarak ele alınmaktadır. Sözel olmayan iletişim faktörlerinin iletişimde güçlü etkileri bulunmaktadır (Kehoe: 2011). Sözel olmayan iletişim faktörleri; duyguları, tutumları, fizyolojik ve zihinsel durumları da iletmektedir. Sözel olmayan iletişim faktörleri, konuşmayı tamamlamakta ve aynı zamanda konuşmayı düzenlemektedir. Sözsüz mesajların doğruluk payı kuvvetlidir. Söze sansür uygulanabilmekte fakat beden doğruyu söylemekte şaşmamakta ve konuşmaya oranla daha fazla mesaj ilettiği bilinmektedir (Dauvergne: 2008).

Bireyler, ilk başta iletişim kurdukları kişilerin, iletişim kurma tarzına ve genel fiziksel görünümüne farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Fakat bu anlamlar her zaman gerçeği yansıtmayabilir. İletişim, sözlü veya sözlü olmayan faktörlerin bütününden oluşmaktadır (Hofstede: 2002). Özellikle sözsüz iletişim unsurları, örtük sosyalleşme yoluyla öğrenilmektedir. Bu sebeple sözsüz iletişimden kaynaklı anlamlar hemen fark edilmeyebilir. Hofstede ve arkadaşları (2002), özellikle sözsüz

iletişimde yanlış anlamaların önüne geçmek için şu şekilde tavsiyelerde bulunmaktadır; (1) kültürler tam anlaşılmadığı sürece herhangi bir sözlü olmayan işaretin veya davranışın anlaşıldığını varsaymamak gerekir. (2) Bir yabancının sözsüz davranışı, bireyin kendi kültüründe aşağılayıcı olsa bile kişisel olarak algılamamalı ve (3) bireyler, bazı kültürlerde aşağılayıcı olabilecek kendi sözsüz iletişim kalıpları hakkında bir farkındalık geliştirmelidir.

İletişim üzerine yapılan araştırmalarda konuşma ve beden dili kadar önemli olan bir diğer noktanın da sessizlik kullanımı olduğu görülmüştür. Sessizlik, farklı biçimler alabilmekte ve kültürden kültüre değişebilmektedir (Dauvergne: 2008). Sessizliğin geniş işlevleri bulunmaktadır. Sessizlik aynı zamanda bir sosyal kontrol aracı olarak işlev görmektedir. Kimi kültürlerde, toplumsal anlamda uyumsuzluk gösterenlerle iletişim kesilmektedir. Özellikle göçle gelen birey ve grupların ana akım toplumda sosyo-kültürel anlamda uyumsuz olabilme ihtimalleri yüksek görüldüğünde ana akım toplum, göçlerle gelmiş olan bireylerle iletişimi kesmekte veya hiç iletişim kurmamaktadır (Chan: 2005).

Sessizliğin onaylayan ve kontrol eden yönü, sessizliğin sadece konuşma için bir arka plan işlevi görmediğini, aynı zamanda sosyal etkileşimde aktif bir rol üstlendiğini göstermektedir. Sessizliğin öğrenilmesi tıpkı konuşma gibi kültürel bir süreçtir. Ayrıca sessizliğin yorumlanması, kültürel topluluklar arasında farklılık göstermektedir. Sessizliğin kültürel bir olgu olduğu bilinmezse bazı durumlarda kültürel klişeler de güçlenmekte ve belirgin sessizlikler veya beklenmedik gevezelik algıları, bir grubun daha fazla sessizliğini veya hâkimiyetini getirebilmektedir (Tanaka: 2009).

1.3.2.2. Mekânın Anlamı: Kültür ve İletişimde Yer Algısının Rolü

Hall (1966)'a göre mekân, mimari yapı ve şehir planlaması, kültürel sistemlerin önemli bileşenleridir. Ona göre iletişim, birey tarafından şekillendirilmiş bir ortamda gerçekleştiği için mekânın iletişim üzerindeki etkisi göz ardı edilememelidir. Hall (1966)'a göre, bireyin hayatında yaşanan tüm gelişmeler, mekânsal bir ortamda gerçekleşmekte ve sebeple ortamın tasarımı birey üzerinde derin ve kalıcı bir etki yapmaktadır. Ona göre mekânların dili vardır. Ve mekânın dili, konuşulan dil kadar farklı ve güçlüdür. Hall (1966), mekânın bireyler üzerindeki etkisini "proksemik" terimiyle anlatmaktadır. Proksemik; kültürün özel bir detaylandırması olarak bireyin mekânı kullanmasına ilişkin birbiriyle ilişkili gözlemler ve teoriler için kullanılan bir terimdir (Masgoret ve Ward: 2006, 55). İlaveten Hall (1966), insan yapımı olan mimari yapılar ve mekânların tasarımına bakarak iletişim kurma tarzlarını öğrenmenin mümkün olacağını belirtmektedir.

Hall (1966), iletişimin tam farkındalıktan farkında olmamaya kadar uzanan farklı bilinç seviyelerinde ve aynı anda birçok faktörün etkisi altında gerçekleştiğini savunmaktadır. Hall, farklı kültürel grupların üyeleri arasında gerçekleşen temaslar sırasında ortaya çıkan yanlış anlamaların birçoğunun iletişim kurma tarzlarında ki farklılıklardan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Hall (1966), iletişim farklılığından kaynaklanan yanlış anlamaların ortadan kalkması için bireylerin, yalnızca karşı taraf hakkında değil kendi kültürleri hakkında da kapsamlı bilgi edinmeleri ve gerçekçi olmaları gerektiğini savunmaktadır.

1.3.3. Gruplar Arasında Tehdit Algısı: Stephan & Stephan'ın Bütünleşik Tehdit Teorisi

Din, dil, kültür, ulusal sınırlar, ırk veya ekonomik güç olarak saysız noktada kutuplara ayrılmış bir dünya da yaşanılmaktadır. Bireyler hayatını sürdürmek için böylesi bir dünyada gruplara ihtiyaç duymaktadır. Dahil olunan grupların tümü, üyelik kriterleri ve sınırlarıyla (yani kültürleri ile) kendilerini tanımlamaktadır. Dahil olunan grupların bazı bireyleri içeren ve diğerlerini ise dışlayan sınırları bulunmaktadır. Bu sınırların bazı durumlarda gruplar arasında gerilime neden olduğu da bilinmektedir (Stephan vd.,1998b). Dahil olunan gruplar bireylerin kimlikleri ve yaşamlarını şekillendirmektedir. Bu gruplar, diğerlerinden farklı olma ve emin olma duygularını arttırmaktadır. Ve bu gruplar, bireyler için hayatın kendisi kadar değerlidir ve onların yok olmasından korkulmaktadır. Dolayısıyla bireyler doğaları gereği, dış gruplardan gelen tehditleri algılamaya oldukça yatkındır; gruplar kimi durumlarda ise birbirlerine karşı önyargı ve kaygı dolu olabilmektedir (Zárate vd., 2004).

Stephan & Stephan (1985a), bireylerin dış grup üyeleriyle iletişime girdiklerinde yaşadıkları kaygının nedenlerini, sebep ve sonuçlarını açıkladıkları bir teori oluşturmuşlardır. Teorinin geliştirildiği ilk zamanlarda genel olarak, birey veya gruplar arasında ki "önceki ilişkilerin, gruplar arası bilişlerin, durumun (iletişimin) yapısı ve kişisel deneyimlerin" bireyler ve gruplar arası kaygı ve önyargı oranını etkilediği savunulmaktadır. Yaşanan kaygı ve önyargının oranı ve etkilerinin, bireylerin veya grupların iletişim kurmalarıyla değişebileceğinin altını çizen teori, kültürlerarası iletişim çalışmalarında önemlilik arz etmektedir (Zárate vd., 2004).

Teoride, yüksek oranlarda kaygı ve önyargının, negatif iletişim eylemleri ve davranış kalıplarını güçlendirdiği varsayılmaktadır. Ayrıca hissedilen kaygı ve önyargı, bilişsel ve motivasyonel bilgi yanılsamalarına, kültürel ve bireysel öz farkındalığın artmasına, olumsuz duygusal tepkilerin artmasına ve iç grup-dış grup kutuplaşması yarattığına vurgu yapılmaktadır (Stephan ve Stephan: 1985a). Teoride, birey ve gruplar arasında yaşanan sağlıklı bir iletişim eyleminin gruplar arası kaygı ve önyargının azalmasında etkili olacağı savunulmaktadır. Yazarlar, gruplar arasında kaygı ve önyargının azalmasında iletişimin önemini vurgulamak için çalışmalarını daha önce hiç temas kurmamış veya çok az temas kurmuş bireyler üzerine yapılandırmıştır (Stephan ve Stephan: 1985a). Teoride bireyler ve gruplar arasında yaşanan kaygının nedenlerine detaylı şekilde bakılacak olursa;

1.3.3.1. Gruplar Arası Temasta Kaygının Nedenleri

Teoriye göre bireyler, farklı birey veya gruplarla temas kurarken dört konuda kaygı yaşamaktadırlar. Bunlar; "korkulan olumsuz sonuçlar, benlik için olumsuz sonuçlar; dış grup üyeleri tarafından olumsuz değerlendirmeler ve iç grup üyeleri tarafından olumsuz değerlendirme" şeklinde sıralanmaktadır (Stephan ve Stephan: 1985a).

Benlik üzerine yaşanan kaygı durumu, bireyleri farklı şekillerde etkilemektedir. Benlik üzerine kaygı yaşayan bireyler, genellikle kendilerinin veya başkalarının davranışlarından dolayı utanabileceklerinden endişe duymaktadır. Benliklerine yönelik tehdit algısı yüksek olan bireyler, kendilerini beceriksiz, kafası karışık ya da kontrolsüz hissedebileceklerinden endişe etmektedir. Bu bireyler, kendilerine olan özsaygılarını kaybedeceklerinden de korkmaktadır. Bu kaygı

türünden mustarip olan bireyler, kolay kolay dış gruplarla iletişim kurmak istememektedir (Kervyn vd., 2015). Bunun yanı sıra iç grup üyeleri, dış grup üyelerinin kendilerini kullanacağından ve onlara hükmedeceğinden korkabilmektedir. Bu duygu durumu, özellikle yabancı bir ortamda azınlık veya düşük statülü konumda olan gruplarda yaygın görülmektedir. Bu gruplar, yüksek statülü grubun kendilerine zarar vereceklerini düşünmektedir. Ve düşük statülü grubun üyeleri, yüksek statülü grubun gözünde küçük düşmekten korkmaktadır. Dışlanacağından, alay edileceğinden ve haksızlık göreceğinden korkan grubun üyeleri diğerleriyle temas kurmaktan kaçınmaktadır (Stephan ve Stephan: 1985a).

Gruplar arası kaygının nedenleri teoride üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; "gruplar arasındaki önceki ilişkiler, dış grupla ilgili önceki bilişler ve etkileşimin yapısı" şeklinde sırlanmaktadır. Hem gruplar arasında gerçekleşen önceki temasın hem de temasın hangi koşullar altında gerçekleştiği gruplar arası kaygıyı etkilemektedir (Stephan ve Stephan: 1985a). İki grup arasında çok az temas varsa, etkileşime girme kaygısı, yüksek olabilmektedir. Çünkü gruplar diğerlerinin değerleri, normları, rolleri ve sözel olmayan davranışlarından habersizdir. İki grubun üyeleri birbirlerinin kültürleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarında, her iki grubun üyeleri de haklı olarak kendilerini yetersiz hissetmektedir (Zárate vd., 2004). Ve bu gruplar, hata yapmaktan, yanlış anlaşılmaktan ya da reddedilmek korkabilmektedir. Bu duygu durumları, iletişim esnasında stres yaratmakta ve iletişim olayını tatmin edici olmaktan çıkarmaktadır. Ve bu gruplar özellikle aynı dili paylaşmadığında, etkileşimleri daha da karmaşık hale gelebilmektedir (Stephan ve Stephan: 1985a).

Gruplar arasında var olan önceki ilişkiler, çatışma ile karakterize edilmişse, normların açık olduğu durumlarda bile kaygı yüksek olabilmektedir. Ekonomik veya siyasi çıkarları çatışan iki veya daha fazla grubun üyeleri, çıkarları örtüşen grupların üyelerine kıyasla etkileşim halindeyken daha fazla kaygı yaşamaktadır. Yüksek statülü gruplar, düşük statülü grupları aşağı görme eğilimindedir. Yüksek statülü grubun üyeleri düşük statülü grubun üyeleriyle etkileşimi küçümseyebilir. Dahası yüksek statülü gruplar, düşük statülü grupların kızgınlığından korkabilir. Çünkü düşük statülü grupların onların kendi avantajlı statülerini tehlikeye atacaklarını düşünür ve bundan dolayı temasa geçememek onlar için gayet makul bir tepki olarak görülmektedir. Bununla birlikte, düşük statülü grupların üyeleri daha aşağı muamele veya istismar beklentisi içinde olduklarından kaygı yaşayabilmektedir (Stephan vd.,2009c). Düşük statülü grubun üyeleri, yüksek statülü grupların üyelerine kızabilir bir taraftan da kızgınlıklarının hissedilmesinde de endişe edebilmektedir. Öte yandan, düşük statülü grubun üyeleri, düşük statülerinin bazı yönlerini kabul etseler bile, kendilerini aşağı gördükleri için dış grup üyeleriyle etkileşime girmekten korkabilmektedir (Stephan ve Stephan: 1985a).

Gruplar arası kaygının belli durumlarda iç grup üyeliğini kuvvetlendirdiği varsayılsa da genel olarak gruplar arası kaygının sonuçları olumsuzdur. Bu sonuçlar, davranışsal, bilişsel ve duygusal olarak üç başlık altında ele alınabilir (Zárate vd., 2004). Davranışsal anlamda, kaygıya verilen ilk tepki kaçınmadır. Kaçınma, kaygıyı bir dereceye kadar azaltmaktadır. Kaçınma mümkün değilse, bireyler mümkün olduğu kadar iletişim olayını kısa tutmaktadır. Düşük statülü grupların kaygı oranı daha yüksektir. Bu gruplar çoğu zamana kaygı hissettiklerinde kaçınmanın yanı sıra

yüksek statülü gruplara boyun eğebilmekte veya tamamen uyabilmektedir (asimilasyon) (Stephan ve Stephan: 1985a).

1.3.3.2. Gruplar Arası Temasta Tehdit Türleri

Teoriye göre grupların birbirlerine karşı önyargılı olmalarına neden olan dört temel tehdit türü şunlardır; "gerçekçi tehditler, sembolik tehditler, gruplar arası kaygı ve olumsuz önyargılar (Stephan vd., 1998b).

Gerçekçi tehditler; toprak veya iş kaybı, sağlık, çevresel kirlilik sorunları şeklinde sıralanabilir. Sembolik tehditler; dış gruplara karşı önyargının oluşmasında güçlüdür. Bu tehdit türleri tipik olarak, dış grubun, iç grubun genel yapısını bozacağına dair oluşan genel kanılardır. Çoğu zaman sembolik tehditlerin gerçekçi temelleri olmasa da bu tehdit algılarının gerçekçi sonuçları olabilmektedir. Bu nedenle, sosyo-kültürel uyum sorunları çoğu zaman sembolik tehdit olarak ele alınabilmektedir. Gruplara arası kaygı ise farklı kültürel değerlere sahip gruplarla iletişime girmenin yarattığı duygu durumudur (Zárate vd., 2004). Gruplar arası kaygı yüksek olduğunda iletişim, olumsuz ilerlemektedir ve bu durum olumsuz önyargının artmasına neden olmaktadır. Olumsuz önyargıya sebebiyet veren durumlar, grubun büyüklüğü, geçmiş yaşantılar, temasın kalitesi, algılanan tehdit türleri olabilmektedir (Stephan vd., 1998b).

Özellikle tehlikeli veya çekişmeli durumlarda bireyler, kendi grubunu kayırma ve diğer gruplara karşı düşmanlık gösterme eğiliminde olabilmektedir (Stephan vd.,2009c). Bazı koşullar altında ise iç grup ve dış grubun göreceli olarak eşit güce sahip olduğuna inanıldığında da tehdit algısı yüksek olmaktadır. Eşit güç grupları açık çatışma halindeyken veya değerli kaynaklar için birbirleriyle rekabet

ederken, eşit güçleri onları rakip olarak eşit şekilde eşleştirmektedir. Genel olarak; grup gücü, önceki çatışmalar ve grubun göreceli büyüklüğü gibi konuların, sembolik tehditlerden daha fazla gerçekçi tehditleri ortaya çıkarması beklenmektedir. Bunun nedeni; bu faktörlerin değer ve inanç farklılıklarından çok grupların birbirlerine zarar verme veya değerli kaynakları kontrol etme yetenekleriyle daha yakından ilişkili olmasıdır (Stephan vd.,1998b).

Genel olarak düşük güç gruplarının tehditlerle karşılaşma olasılığının yüksek güç gruplarından daha yüksek olduğu varsayılmaktadır. Ancak yüksek güç gruplarının (tehdit altında olduklarını gerçekten algıladıkları ölçüde) tehdide daha güçlü tepki verdiği ifade edilmektedir (Yılmaz: 2022a). Yüksek güç grupları, tehdit altında oldukları hissine güçlü tepki verirler çünkü kaybedecekleri çok şey vardır ve düşük güç gruplarının aksine, tehditlere yanıt verecek kaynaklara sahiptir (Stephan vd., 2009c). Kolektivist kültürün üyeleri daha çok tehdit hissetmektedir. Çünkü onlar için uyumsuzluk en büyük tehdittir. Güç mesafesinin yüksek olduğu eril toplumlarda dış gruplar tarafından hissedilen tehdit algısı genel olarak yüksek olmaktadır (Kervyn vd., 2015).

1.3.4. Farklı Kültürler Arasında Uyumu İnşa Etmek: Kim'in Kültürler Arası Uyum ve Bütünleştirici İletişim Teorisi

Young Yun Kim, Norman'daki Oklahoma Üniversitesi İletişim Bölümü'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Kore'de doğup büyümüş ve lisans derecesini Seul Ulusal Üniversitesi'nden almıştır. 1970 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne taşınmıştır. Burada Doğu-Batı Merkezi İletişim Enstitüsü'nün sponsorluğunda Hawaii Üniversitesi'nde konuşma iletişimi alanında yüksek lisansını bitirmiş ve

Evanston'daki Northwestern Üniversitesi'nde iletişim alanında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kim doktora tezinde, farklı kültürle temas halinde olan bireylerin sosyo-kültürel uyumunu iletişim perspektifinden incelemiştir. Kendisinin ve çevresindekilerin göç sonrasında yaşadığı uyum mücadelelerini ve başarılarını anlamaya yönelik yoğun bir kişisel ilgiyle bu araştırmaya yönelen Kim'in doktora tezi, Chicago bölgesindeki Koreli göçmenler üzerine uygulanmıştır. Yapılan çalışma sosyo-kültürel uyum çalışmalarında iletişimin önemi ve rolünü göstermek noktasında dikkate değer sonuçlar vermiştir (https://www.ou.edu: 2023).

Bu çalışmada birçok noktada Kim'in kuramı yol gösterici ve ilham kaynağı olarak ele alınmaktadır. Bunun sebebi; teorinin sosyo-kültürel uyumun gerçekliği ile yakın bir çerçeveye ulaşmayı ve farklı kültürlerle temas halinde olan birey ve gruplara arasındaki sosyo-kültürel uyumun neyi gerektirdiği, nasıl gerçekleştiği ve süreçte hangi faktörlerin fark yarattığı hakkında geniş bir anlayış sunmasıdır. Dahası teori, başta kişiler ve gruplararası iletişim olmak üzere birçok nedensel faktörün, göçle gelen bireylerin kültürleşme yönelimlerinin belirlenmesinde rol oynadığını belirtmektedir. Teori, hem menşe kültür hem de farklı kültürler arasında gerçekleşen iletişim etkinliğinin geniş bir çerçevesini sunmaktadır.

Kim, teorisinde uyum içinde yaşamak noktasında iletişimin önemli olduğuna dikkat çekmektedir. İletişimi kültür, sosyal ilişkiler ve sosyo-kültürel uyumun taşıyıcısı ve temeli olarak ifade etmektedir. Teoride göçle gelenlerin, ev sahibi toplumla ilgili bilgi sahibi olmaları gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Bilgi edinme işleminin gerçekleşmesi noktasında ise en başta ev sahibi toplumla iletişim kurmak, ev sahibi toplumun kitlesel medya araçlarını kullanmak ayrıca kişilerarası ve gruplar

arası iletişim ve buna bağlı olarak kitle iletişim yeterliliği, davranışsal yeterlilik, esnek bir kimlik ve uyarlanabilir bir kişilik yapısının öneminden sıklıkla söz edilmektedir (Kok: 2018, Wu: 2012).

Kim, teoride iletişim sayesinde farklı yapıdaki kültürlerin uzlaşabileceği ve birlikte uyum içinde yaşayabileceğini öne süren genel bir çerçeve çizmektedir. Bir kültürde ki tüm yabancı grup veya bireyler için geçerli olan teori, uyumu kavramsallaştırmak, tanımlamak ve açıklamak için faydalı bir model çizmektedir (Kok: 2018). Sayılan tüm bu özellikler, teoriyi yapılan bu çalışma için ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir.

1.3.4.1. Teorinin Varsayımları ve Yapısal Modeli

Teoride Kim (2001), bireyleri az ya da çok istikrarlı bir içyapıya sahip, statik bir mekanizma olarak değil, kendisini gözlemleyen ve sürekli olarak çevre ile etkileşime girerken kendini yenileyen, dinamik ve öz düşünümsel bir sistem olarak görmektedir. Kim, göç eden bireylerin bulundukları toplumda sosyo-kültürel uyumu bulmalarını sağlayan gücün iletişim olduğunu savunmaktadır. Bireylerin uyum için bilgiye ihtiyaçları bulunmaktadır. Yeni bir toplumda göçle gelenin ihtiyaç duyduğu bilgi, iletişim yoluyla elde edilmektedir. Kim, teoride kültürleşme yönelimlerinin altında yatan gizli gücün iletişim olduğunu sık sık dile getirmektedir (Kok: 2018, 45). Kim'in teorisi genel olarak üç varsayıma dayanmaktadır. Bunlar şu şekildedir;

Varsayım 1: bireyler doğuştan kendi kendini organize eden bir dürtüye ve çevresel zorluklara uyum sağlama kapasitesine sahiptir. Uyum, tüm bireyler için temel bir yaşam amacıdır. Uyum, her bireyin paylaştığı, zorluklarla karşılaştığında doğal ve sürekli olarak yaşadığı bir durumdur (Kim: 2001, 35).

Varsayım 2: bireyin belirli bir kültürel çevreye uyumu, iletişim içinde ve iletişim yoluyla gerçekleşmektedir. Bireyler, iletişim faaliyetleri aracılığıyla çevre ile sürekli bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Bu bilgi alışverişi ile birey, bulunduğu çevreye uyum sağlamaktadır. Bilgi alışverişinde yani iletişimde eksiklik olduğunda uyumun gerçekleşmesi zorlaşmaktadır (Kim: 2001, 36).

Varsayım 3: kültürleşme, bireyin niteliksel dönüşümünü sağlayan karmaşık ve dinamik bir süreçtir. Kültürleşme, sürekli iletişim alışverişi yoluyla gerçekleştiği için, çok boyutlu bir olgudur. Kişi-çevre ve iletişim arayüzünde hem içsel (kişisel) hem de dışsal (sosyal/çevresel) koşullar, uyum yöneliminin şekillenmesinde rol oynamaktadır (Kim: 2001, 37).

Mevcut yapısal model, belirli bir zaman periyodu içinde sosyo-kültürel uyumun farklı seviyeleri noktasında etkili olan nedenlerin genel bir tanımını sunmaktadır. Bu modele dahil edilen boyutlar ve faktörler sosyo-kültürel uyumda başarıların yanı sıra başarısızlıkları da tahmin etmeye yardımcı olmaktadır.

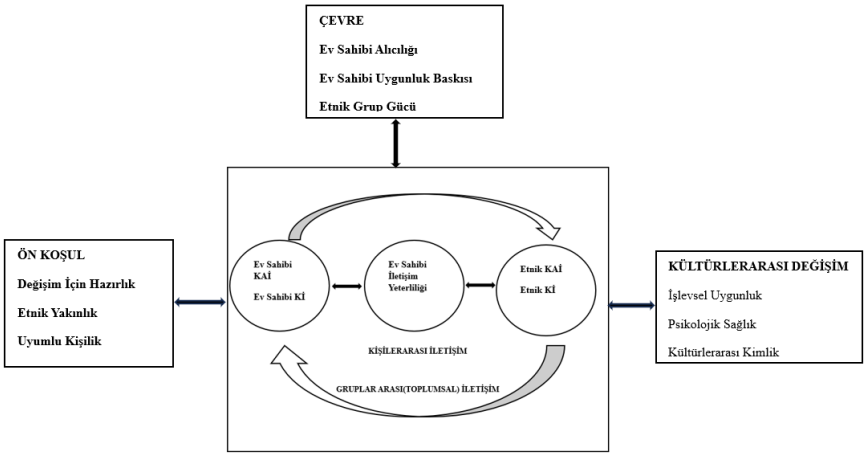

Şekil 1. Kim (2001)'in Kültürlerarası Uyumu Etkileyen Temel Faktör Modeli.

1.3.4.2. Teoriye Göre Sosyo-Kültürel Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler

Croucher ve Kramer (2017), sosyo-kültürel uyumu: bir kültüre yeni gelen bireylerin, ev sahibi kültürün davranışlarını/özelliklerini benimsemeleri ve kendi kültürlerinin unsurlarını ev sahibi kültürde işlev görecek şekilde uyarlama süreci şeklinde tanımlamaktadır. Bu süreçte hem ev sahibi toplum hem de yeni gelenler değişip dönüşmektedir. Daha önce kendi kültüründe uyumu yakalayabilen bireyler, göç sonrası farklı bir kültürde bu süreci tekrar yaşamak durumunda kalmaktadır. Göçle gelenler, ev sahibi topluma bir dereceye kadar bağımlıdır. Çünkü yeni kültürde göçle gelenlerin ev sahibi toplumdan öğrenmeleri gereken çok şey bulunmaktadır. İstemli veya istemsiz bir şekilde ev sahibi toplum ile yeni gelenler iletişim kurmaktadır. Sosyo-kültürel uyum için iki tarafında iletişim kurması gerekmektedir. İletişim bir aktarım sürecidir. Aktarım sürecinde bir kırılma yaşandığında ortaya uyumsuzluklar çıkmaktadır (Croucher ve Kramer: 2017). Teoriye göre, sosyo-kültürel uyum sürecini etkileyen faktörler aşağıda detaylandırılmaktadır;

1.3.4.2.1. Ev Sahibi Toplumla Kişilerarası İletişim ve Etnik Kişilerarası İletişim

Teoriye göre, özellikle ev sahibi çevrenin yerli doğumlu üyelerini içeren iletişim faaliyetleri, göçle gelenlerin sosyo-kültürel uyum sürecinde hayati bir rol oynamaktadır. Ev sahibi çevre ile olan kişiler veya gruplararası düzeyde iletişim, göçle gelenlerin yerel halkın anlayış ve davranışlarına ilişkin bilgi ve içgörü kazanmalarının merkezinde yer almaktadır. Resmi ve gayri resmi temaslar yoluyla göçle gelenler, ev sahibi toplumdan dil ve kültür öğrenmektedir. Aynı zamanda farklı bir kültürde zorlukların üstesinden gelmede sosyal destek bulmaktadır (Kim: 2001, 75).

Kültürler arası psikolojik engellere rağmen göçle gelenler, zaman içinde ev sahibi ülke ile en azından sınırlı sayıda kişiler ve gruplararası bağlar geliştirmektedir. Göçle gelenlerin ev sahibi iletişim yetkinlikleri geliştikçe, ev sahibi kişiler ve gruplararası iletişim faaliyetlerine katılım konusunda kendilerine olan güvenleri de artmaktadır. Ayrıca göçle gelenler, sosyal faaliyetler için etnik gruplara çekilme eğiliminde olsalar da zamanla ev sahibi toplumla kurulan temas aracılığıyla iletişim ağları, bazı etnik bağların yerine ev sahibi çevreye yönelebilmektedir (Kim: 2001, 119).

Göçle gelenlerin, çoğu zaman sosyal iletişim faaliyetleri, kendi etnik kökenlerine veya kendi kültürlerine yönelik olabilmektedir. Özellikle büyük göçmen akını yaşayan ülkelerde kendinden olanla iletişim kurma, kendine ait olanı izleme tercihinin olduğu görülmektedir (Dauvergne: 2008). Teoriye göre, göçle gelen bireylerin iletişim ağları esas olarak etnik ise bu onların etnik yapılarının kendileri için çok önemli olduğunu, grup kimliklerinin büyük ölçüde tek kültürlü kaldığını ve ev sahibi çevredeki işlevsel uygunluklarının daha az olduğunu göstermektedir. Etnik kişisel ağlar, göçle gelenlerin uyumunu azaltırken, göçle gelenlerin kişisel ağlarına, ev sahibi bağlarının dahil edilmesi, ev sahibi iletişim yetkinliğini geliştirmeye ayrdımcı olmakta ve bu durum, sonraki süreçte sosyo-kültürel uyumu kolaylaştırmaktadır (Kim: 2001, 130).

Kendi kültürel grubundan olan bireylerle iletişim kurma yöneliminin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Örneğin, ev sahibi toplumla iletişim kurmaya göre nispeten daha stressizdir ve bilmemenin verdiği dezavantajlı durumlarda sosyal destek sağlamaktadır. İster gönüllü ister belli koşullara dayalı olarak yapılsın, ev sahibi

çevre ile iletişim eksikliği, bir yere kadar kendi orjinal kültürünü ve kimliğini koruma fırsatı sunmaktadır. Fakat bir yerden sonra ana akım topluma sosyo-kültürel uyum noktasında zorluklar yaşama olasılığını yükseltmektedir. Göçle gelenler, ev sahibi ortamın iletişim süreçlerinden ne kadar uzun süre kaçınırlarsa ev sahibi iletişim yetkinliğini edinmeleri o kadar uzun sürmektedir. Teoriye göre sosyo-kültürel uyum ancak göçle gelenlerin ev sahibi toplumun normlarına ve uygulamalarına uygun olarak iletişim kurabildikleri ölçüde mümkündür (Kim: 2001).

Ev sahibi toplumla kurulan kişiler veya gruplar arası iletişim faaliyetleri, göçle gelenlere kendi davranışlarını kontrol etme ve doğrulamak için referans noktaları sağlamaktadır. Ev sahibi toplum ve göçle gelenler arasındaki iletişim faaliyetleri, birçok düzeyde gerçekleşmektedir (Kok: 2018). Makro düzeyde iletişim; gazeteler, televizyon, filmler ve diğer kitle iletişim biçimleri aracılığı ile gerçekleşmektedir. Mikro düzey iletişim ise; evler, mahalleler, işyerleri, sınıflar ve havaalanları gibi ortak mekânlarda gerçekleşen iletişimlerdir. Göçle gelenler için kişiler ve gruplararası yüzyüze iletişim faaliyetleri, anlamlı katılım için fırsatlar sunarken kitle iletişim faaliyetleri onların parasosyal etkileşimlere katılmalarına yardımcı olmaktadır (Kim: 2001).

Duygusal esenlikte düşüş yaşayan bireyler genellikle etnik iletişim aramaktadır. Belirsizlik ve endişeyle karşı karşıya kalan bireyler, yabancı olarak, ortak bir geçmişi ve ortak deneyimleri paylaşan etnik arkadaşlar ve akrabalar arasında kültürler arası streslerini gidermek için sıklıkla sığınak aramaktadır (Kok: 2018). Göçle gelenler, kendilerini bir etnik topluluğun içine veya yakınına yerleştirerek yabancı bir ülkede bir miktar "güvenlik" duygusuna sahip

olabilmektedir. Göçle gelenler, etnik iletişim faaliyetlerinde buldukları duygusal destek sayesinde, ciddi psikolojik çöküşten kaçınabilmektedir. Ve çoğu durumda, etnik topluluklar içindeki iletişim, göçle gelenlerin uzun vadeli sosyo-kültürel uyumunu kolaylaştırmaktan ziyade engelleme eğilimindedir (Kim: 2001, 136).

Sosyo-kültürel uyum çalışmalarında ve iletişim araştırmalarında önemli isimlerden olan Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün (1986), sosyal sermaye kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Burada sosyal sermaye kavramı, bireylerin iletişim ağlarını belirtmektedir. Bu kavramda, göç etmiş olan bireylerin kurdukları sosyal ağlarının sosyo-kültürel uyum sürecinde önemli bir yer tuttuğuna işaret edilmektedir. Burada doğru ve etkin bir şekilde kurulan sosyal ağlar, sosyo-kültürel uyum sürecinin en büyük kolaylaştırıcısı olarak görülmektedir. Sosyal ağlar, kültürel sermayenin (eğitim, dil becerileri, sosyal normlar) devam etmesi veya unutulmasını mümkün kılmaktadır. Göç etmiş olan bireylerin günlük hayatında daha çok kimlerle bir arada olduğu, burada kurulan ilişkinin niteliği, derinliği ve bu ilişkinin bireyin toplumdaki yerini ve başarısını nasıl etkilediği sosyal ağlarla ilgidir. Bourdieu'ya (1986) göre, sosyal ağlar, göç eden bireyin yeni toplumda nasıl konumlanacağını ve hangi kültürleşme yönelimini benimseyeceğini belirler. Yani, sosyo-kültürel uyum, ayrımcılık ve diğer tüm sosyal faaliyetler sosyal ağların bir ürünüdür/karşılığıdır.

1.3.4.2.2. Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı

Mevcut kitle iletişim teknolojileri, kültürleri yaşamak noktasında dünya sınırlarını git gide küçültmektedir. Kitle iletişim teknolojilerinin, bir ayrılık yaratabileceği gibi bir ahenk ve uyum yaratabilme gücüne sahip olduğu bilinmektedir. Yapılan çeşitli araştırmalar, kitle iletişim araçlarının sosyal yaşamının

her adımında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Kitle iletişim teknolojileri, sosyal değişimler yaratmaktadır (Selm: 2005). Bu teknolojiler, aynı zamanda birey yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Dahası kitle iletişim teknolojilerinin, bazı toplumlarda kültürel unsurları ve sosyal gerçeklikleri kökten değiştirdikleri bilinmektedir (Bungin vd.,2021). Kitle iletişim teknolojilerinin ürettiği etki tekil bir etki değil, karşılıklı ve çoğul bir süreçtir. Kitle iletişim araçları, yeni sosyal gerçeklikler inşa ederken bir taraftan mevcut sosyo-kültürel yaşamda uyum veya çatışma yaratabilmektedir (Bonnett: 2013).

Bungin vd., (2021)'ne göre, günümüz teknoloji çağında sosyal etkileşim, statü ve roller, değerler ve normlar, sosyal kurumlar, kültür, sosyal tabakalaşma, sosyal davranış ve sosyal değişim gibi çeşitli toplumsal gerçeklikler hızla değişmektedir. Ve bu durumda, yerleşik olan ile sonradan gelenler arasında ki temas sonucunda yaşanan değişimde, uyum yakalanmazsa bu sayılan gerçeklikler, birer birer ortadan kalkacak ve kültürel süreçteki sosyo-kültürel uyum yavaş yavaş değişecek belki de yok olacaktır. Sosyo-kültürel uyum, yaratılan bir gerçekliktir. Hayatın her alanında uyum, yıllar içinde toplumsal inşa yoluyla oluşturulmaktadır. Dolasıyla uluslararası göçler sonucunda bir araya gelmiş olan farklı kültürlerden bireylerin sosyo-kültürel uyumunun inşası noktasında kitle iletişim araçları büyük önemi bulunmaktadır (Bungin vd.,2021).

Teoriye göre göçle gelenler, ilk başta dolaylı iletişim kurmayı tercih etme eğilimindedir. Çünkü ev sahibi toplumun dilini, kültürünü, iletişim kurma tarzını bilmemek stres yaratmaktadır. Bu gibi durumlarda birebir iletişim kurmaya oranla daha az stresli olan kitlesel medya kanallarının tercihi söz konusu olmaktadır. Yani

ev sahibi kişiler ve gruplar arası iletişim yetkinliğinin az gelişmiş olması, dolaylı iletişim kanallarını göçle gelenler için cazip kılmaktadır (Kok: 2018). Kitle iletişim deneyimleri, toplum hakkında geniş bilgi sağlayarak göçle gelenlerin ev sahibi kültüre bakış açısını yakın kişiler ve gruplar arası çevrelerinin ötesine genişletmelerine yardımcı olmaktadır (Bonnett: 2013).

Göç etmiş olan bireylerin kitle iletişim tercihi, ev sahibi kitlesel medyadan yana olabileceği gibi bazen de etnik medyadan yana olabilmektedir. Etnik kitle iletişim kanalları, çoğu durumda göçle gelmiş olan birey için destek sağlamaktadır. Etnik medya, genellikle ev sahibi çevre hakkında bilgiler sağlamaktadır (Kok: 2018). Etnik medya, birçok etnik toplulukta iletişim süreçlerinin hayati bir parçası olmuştur. Etnik medya, topluluk üyeleri için eğlence sağlayarak, göçle gelenlerin ev sahibi çevreyle yaşarken hissettikleri baskıları hafifletmeye, eğlence ve rahatlama ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmaktadır. Etnik medya, göçle gelenlere hayati bir "duygusal yakıt ikmali" sağlayarak, belirsizlik ve yerinden edilmişlik duygusuyla baş etmelerine yardımcı olmaktadır. Fakat uzun süreli etnik medya tercihi sosyo-kültürel uyum sürecine olumsuz etki yapmaktadır. Bu sebeple uyum için ev sahibi toplumun medya araçlarının tericihinin de olması gerekmektedir (Kim: 2001, 137). Ev sahibi toplumun kitle iletişim araçlarında ki; göçmen temsili, kültürel yakınlık, araçlarda ki içeriklerin yapısı ve kullanılan dil göçle gelmiş olan bireylerin bu araçlara tercihini etkilemektedir.

1.3.4.2.3. Çevresel Faktörler

Teoride, sosyo-kültürel uyum süreci için önemli olan üç çevresel koşul tanımlanmıştır bunlar: "ev sahibi çevrenin yabancılara karşı alıcılığı, ev sahibi

çevrenin yabancılar üzerinde uyguladığı uygunluk baskısı ve kişinin gücü" şeklinde sıralanmaktadır. Bu çevresel faktörleri incelerken, ev sahibi çevrenin monolitik bir varlık değil, çok katmanlı ve hiyerarşik olarak düzenlenmiş, karmaşık bir sosyal sistem olduğunun kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Çevre, makro düzeydeki toplumsal ve toplumlar arası koşullardan, belirli bölgelerin, yerel toplulukların, mahallelerin ve işyerlerinin mezzo ve mikro düzeylerine kadar sosyal ortamın tüm düzeylerini içermektedir (Bonnett: 2013).

Alıcı ortamda ev sahibi uygunluk baskısı yapmak, göçle gelenlerin iletişim faaliyetlerini etkilemektedir. Uygunluk baskısı; ortamın göçle gelen bireyleri, ev sahibi kültür ve iletişim sisteminin normatif kalıplarını benimsemeye zorlama derecesidir. Toplumlar, yerli nüfusun yabancıları barındırma derecesine göre farklılık göstermektedir. Ev sahibi alıcılığı ise, yerlilerin yabancılara karşı açık olmalarını ve kişiler ve gruplar arası iletişim süreçlerine katılma fırsatlarıyla, yabancıları barındırmaya istekli olmalarını ifade etmektedir (Bonnett: 2013).

Ev sahibi alıcılığı, büyük ölçüde yerlilerin yabancılara karşı maksimum açıklık, kabul ve dostluktan, azami kapalılık, kayıtsızlık, reddedilme ve düşmanlığa kadar kamusal ve özel tutumlarının bir sürekliliği olarak ifade edilmektedir. Ev sahipleri, yabancılara karşı ne kadar açık olursa, yabancıların yeni kültürel öğrenme ve uyum sağlamak için o kadar fazla fırsatı olmaktadır (Kim, 2001: 153). Belirli bir ev sahibi ortamın bir yabancı üzerinde alıcılık ve uygunluk baskısı uygulama derecesi yabancının etnik grubunun gücü ile etkileşimli olarak çalışmaktadır. Ana akım topluma başarılı bir şekilde uyum sağlamış yabancıların etnik topluluklarının günlük yaşamları ile daha az alakalı bulunmaları muhtemeldir (Kim: 2001, 81).

Bireyin kendi kültürel topluluğu içinde iletişim etkinliğinin gelişimi, kişinin işlevsel uygunluğu ve psikolojik sağlığının derecesi ile yan yana gerçekleşmektedir. Bir bireyin içselleştirilmiş iletişim sembolleri ve anlamları, içinde bulunduğu toplumla uyuştuğunda sağlıklı bir birey profili ortaya çıkmaktadır (Selm: 2005). İletişim sembolleri ve anlamlarının içselleştirilmesi farklı kültürlerden gelen bireyler arasında bir uzlaşı ve arabuluculuğun temelini oluşturmaktadır (Lewis: 2018). Farklı kültürlere sahip kişiler ve gruplar arasında iletişimsel anlamda sağlanan uyum, bireyin yaşamsal aktivitelerini yeterli oranda üretmesini ve kontrol etmesini sağlamaktadır. Kültürel olarak uyumlu olan iletişim kalıplarının kullanılması yoluyla bireyler kendilerini sosyal anlamda normal kişiler şeklinde algılar ve başkaları tarafındanda aynı şekilde algılanır. Farklı kültürler arasında yakalanan iletişimsel uyum bir bütün olarak sosyo-kültürel uyum yaratır (Kim: 2001, 49).

Kim (2001), teoride sosyo-kültürel uyum başarısı için; değişime hazırlık, kişisel deneyim, uyarlanabillir bir kişilik yapısı, esnek kimlik yönelimi, uyum motivasyonu, ev sahibi toplumla uyuşan estetik beklentiler ve operasyonel yeterlilik gibi noktalarında etkili olduğu vurgusunu sıkça yapmaktadır. Kim (2001) teoriyi şu şekilde özetlemektedir;

- Göçle gelen bireyin ev sahibi kişiler ve gruplar arası iletişim yetkinliği arttıkça, ev sahibi toplumla olan kişiler ve gruplar arası iletişimi ve ev sahibi çevrenin kitle iletişim araçlarını tercih etmesi o oranda artmaktadır.
- Göçle gelen birey, ev sahibi çevrenin kitle iletişim araçlarını ne kadar fazla tercih ederse ve ne kadar fazla kişiler ve gruplar arası iletişim kurarsa etnik

kişilerarası iletişim ve etnik kitle iletişim araçlarını tercih etmesi o oranda azalmaktadır.

- Göçle gelen bireyin ev sahibi çevre ile iletişim kurma oranı ve yetkinliği ne kadar fazla olursa sosyo-kültürel uyum o kadar başarılı olmaktadır.
- Göçle gelen birey, etnik kişilerarası iletişimi ve etnik kitle iletişimini ne kadar çok tercih ederse sosyo-kültürel uyumu o kadar az olmaktadır.
- Ev sahibi toplum göçle gelenlere karşı ne kadar alıcı ve pozitif olursa göçle gelmiş olan bireylerin ev sahibi çevre ile olan iletişim yetkinliği o oranda artmaktadır. Aynı şeklide ev sahibi toplumdan alıcılık ve uygunluk noktasında baskı hissedildiğinde de ev sahibi kişiler ve gruplar arası iletişim ve kitle iletişimi artmakta yanı sıra etnik kişilerarası ve kitle iletişimi de azalmaktadır.
- Göçle gelmiş olan bireylerin etnik grupları ne kadar güçlü olursa, ev sahibi toplumla kişiler ve gruplar arası iletişim kurma durumu, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve ev sahibi iletişim yeterliliği o oranda az olmaktadır.
- Etnik grubun gücü ne kadar fazla olursa etnik kişiler ve gruplar arası iletişim ve kitlesel iletişimi tercih etme o oranda fazla olmaktadır.
- Göçle gelmiş olan birey, gittiği yerde yaşanacak olan kültürlerarası değişimlere ne kadar hazırlıklı olursa, ev sahibi iletişim yetkinliği, ev sahibi kişiler ve gruplar arası iletişim ve kitle iletişimi tercih etme durumu o oranda fazla olmaktadır. Aynı zamanda etnik kişiler ve gruplar arası iletişim ve kitle iletişim araçlarının kullanımı o kadar az olmaktadır.

- Göçle gelinen toplumda taraflar arasında etnik ve kültürelyakınlık ne kadar fazla olursa, ev sahibi toplumla iletişim kurma o oranda kolay ve fazla olmaktadır. Aynı zamanda etnik ve kültürel yakınlık arttıkça, ev sahibi kişiler ve gruplar arası iletişim ve ve sahibi kitlesel iletişim tercihi de artar.

- Göçle gelinen toplumda etnik yakınlık ve kültür farkı fazla ise göçle gelen birey daha fazla etnik kişiler ve gruplar arası ve kitle iletişimini tercih etmektedir.

- Göçle gelmiş olan bireyin kişiliği uyum sağlamaya ne kadar yatkın olursa, ev sahibi iletişim yetkinliği, ev sahibi kişiler ve gruplar arası iletişim ve ev sahibi kitle iletişimi de o oranda fazla olmakta ve etnik kişiler ve gruplar arası iletişim ve etnik kitlesel medya kullanımı o oranda az olmaktadır.

İnsanın olduğu her yerde iletişim, kültür, kültürel farklılıklar ve buna bağlı olarak gelişen kültürel süreçler bulunmaktadır. Herhangi bir kültürün en önemli unsurlarından biri onun iletişim sistemidir. İletişim dendiğinde akla kültürel gruplar ve onları oluşturan "bireyler" ve onlar arasında ki temaslar gelmektedir (Bonnett: 2013). Yaşanan çağda uluslararası göçlerin farklı kültürlerin temas kurmasını mümkün kılan büyük hareketlilikler olduğu bilinmektedir. Uluslararası göçün özellikle son yarım yüzyılda tüm toplumları etkilediği gözlemlenmektedir. Yaşanan uluslararası göçler, değişik faktörlere dayanmakta, farklı şekillerde gerçekleşmekte, farkı sonuçlar doğurmakta ve neticede farklı kültürlere sahip milyonlarca birey ve grubu iletişim kurmak durumunda bırakmaktadır. Uluslararası göçler, iletişim, kültür, kültürel farklılıklar ve sosyo-kültürel uyum gibi kavramların sorgulanmasını da beraberinde getirmektedir. Dahası uluslararası göç, etki alanının geniş ve uzun

olması sebebiyle sosyal bilimcilerin yakinen ilgilendikleri, kuramsal ve kavramsal anlamda çözümlemeler yaptıkları ve farklı açılardan çalıştıkları konuların başında gelmektedir (Unat: 2002).

1.4. BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME

Kültür, anlam oluşturma ve bu anlamı aktarma işlevlerini içermesi ve yaşamın her alanına nüfuz etmesi nedeniyle tanımlanması zor, çok katmanlı bir kavramdır. Anlamın toplumsal inşası, geçmişten günümüze taşınan izlerle şekillenir ve bu izler, iletişim aracılığıyla gelecek nesillere aktarılır. Bu aktarım sürecinde kültür, yalnızca geçmişin izlerini değil, aynı zamanda bugünün dinamiklerini de yansıtarak kendini yeniden inşa eder. Dolayısıyla, geçmişe ve bugüne yabancı bir kültürle karşı karşıya gelindiğinde, bu karşılaşma kültürler arası iletişim bağlamında bir anlam ve değer aktarımı sürecine dönüşür. Bu etkileşim, yalnızca farklı kültürler arasında bir diyalog yaratmakla kalmaz, aynı zamanda her iki kültürün kendini yeniden tanımlama sürecini de beraberinde getirir.

Her ne kadar iletişim özünde olumlu bir anlam taşısa da, kültürler arası iletişimin her zaman başarıyla sonuçlandığını söylemek yanıltıcı olur. Farklı kültürel geçmişlere sahip bireyler arasındaki iletişim, uyumdan çatışmaya kadar geniş bir yelpazede sonuçlar doğurabilmektedir. Bu çeşitlilik, bireylerin kültürlerarası etkileşimlere farklı kültürel, duygusal, kişisel deneyimler ve tutumlarla yaklaşmalarından kaynaklanır.

Kültürel farklılıklar bazı durumlarda etkileşime zenginlik katan bir unsur olarak görülürken, diğer durumlarda ise bireylerin değerlerine, inançlarına ya da kimliklerine tehdit oluşturduğu algısıyla olumsuz bir etki yaratabilir. Bu nedenle,

kültürler arası iletişim süreci, karşılıklı anlayış ve kabul ortamının sağlanmadığı durumlarda kaçınılmaz olarak karmaşık ve gerilimli bir yapıya bürünebilir. Kültürler arası iletişimin doğru inşa edilebilmesi ve neticede uyumun yakalanabilmesi için önce tanımlanması ve doğru kurgulanması gerekmektedir.

Hofstede'nin yolundan ilerleyerek bazı toplum bilimsel kavramlardan yola çıkarak bir tanımlama yapılabileceği gibi, Hall'den yola çıkarak iletişimin aktarılmasında en temel unsurlardan biri olan dil ve mekan üzerinden anlam incelenebilir. Stephan ve Stephan'ın yaklaşımı izlenerek, kültürlerarası uyum, grupların kaygılarını anlamaya ve buradan hareketle çözmeye odaklanarak incelenebilir.

Benzer şekilde, Kim'in perspektifinde, farklı kültürler arasında gerçekleşen iletişim, kültürlerarası uyumun merkezine yerleştirilerek, bu çerçevede anlam ve uyum arayışı derinleştirilebilir. Bu yaklaşımlar, iletişimde uyum sağlama amacını merkeze alarak, kültürlerarası etkileşimi farklı açılardan incelemeyi amaçlar. Konuya farklı açılardan yaklaşan çalışmalar, geniş bir kavramsal alanı belirli temalar üzerinden daraltarak daha net ve yapılandırılmış bir bakış açısı sunmayı hedefler. Bu çaba, kültürlerarası iletişimi, farklılıkları anlamlandırma sürecinde daha anlaşılır bir çerçeveye oturtmayı mümkün kılar.

Kültür ve iletişim eylemi ile bunların karşılıklı etkileşimi, sosyal bilimler alanında sayısız çalışmanın yapılmasını teşvik etmiş ve halen geniş çapta araştırmalara konu olmaya devam etmektedir. Bu iki olgunun birbiriyle ilişkisi, bireylerin durduğu yere göre "hangi ses, hangi yankı" sorusunu farklı perspektiflerden yorumlamayı mümkün kılmaktadır. Ancak, tüm araştırmacıların

üzerinde uzlaştığı ortak payda, bu iki güçlü dinamiğin birey ve grupların yaşamında oynadığı önemli roldür.

Bireyler, doğdukları toplum içinde kültür ve iletişim kavramlarını anlayıp hayatlarına uyguladıkça bir kimlik kazanır. Aynı durum, farklı kültürel bağlamlarda da geçerliliğini korur; bir birey, kültürü doğru kavrayıp bu doğrultuda iletişim kurduğunda toplumsal varlığını kanıtlamış olur. Bu süreçte meydana gelen uyumsuzluklar ise sosyo-kültürel uyum ve düzen açısından istenmeyen sonuçlara yol açabilir ve bu nedenle, uyumun sağlanması genel toplumsal iyilik için önemlidir.

İletişim eylemi, taraflar arasında eşit bir ilişki söz konusu olduğunda, anlamın sağlıklı ve etkili bir biçimde aktarılmasını mümkün kılar. Ancak eşit olmadığı varsayılan bireyler arasında gerçekleşen iletişimde, bu eylem sosyal kabul, tanımlama ve ayırt etme işlevlerine dönüşür. İletişim, ortak kültürel değerleri paylaşan tarafları yüceltirken, farklılık taşıyan unsurları ötekileştirme eğilimi de gösterebilir. Bu durum, iletişime katılan tarafların sahip oldukları kültürel birikim ve medeniyet algılarından kaynaklanır; taraflar arasındaki güç dengesizlikleri, iletişimin yönünü ve niteliğini etkileyerek, anlam aktarımının çerçevesini yeniden şekillendirir.

Sağlık açısından önemli bir problemi olmayan her birey, dünyaya kültür edinme ve iletişim kurabilme potansiyeliyle gelmektedir. Bu iki temel olgu, bireylerin varoluşlarının anlam kazanmasında önemli bir rol oynar. Dolayısıyla, kültür, iletişim ve bu noktalardaki farklılıkların bilinmesi ve doğru yönetilmesi, yalnızca toplumsal bir gereklilik değil, aynı zamanda insanın yaratılış amacının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, bireylerin kültürel farklılıkları anlaması ve iletişim süreçlerini buna göre uyumlu bir şekilde yürütebilmesi, hem bireysel gelişim hem de sosyo-kültürel uyum açısından hayati önem taşır.

Kültür ve iletişim, bireyler ve gruplar üzerindeki derin etkileriyle toplumsal yapının temel taşlarını oluşturmaya devam edecektir. Bu iki olgunun iç içe geçmiş dinamiklerini anlamak, yalnızca bireysel başarı ve mutluluğun değil, aynı zamanda toplumsal barış ve uyumun da anahtarıdır. İletişim, kültürün rehberliğinde bireyleri sürekli bir etkileşim ağına dahil ederken, bir yandan da toplumun dokusunu da örer. Kültür ve iletişim arasındaki bu güçlü bağ, bireylerin kendilerini ifade edebilme imkânını sağlarken, toplumların sağlıklı gelişiminin de güvencesi olarak varlığını sürdürür.

Bu bağlamda, kültür ve iletişim sahnesinde doğru bir kurgu ve uygun roller üstlenmek, bireylerin ve toplumların gelişimi için önem taşır. Kültür ve iletişimi etkin bir biçimde yöneten bireyler ve toplumlar, günümüzün göç ve küreselleşme ile çeşitlenen dünyasında, sosyo-kültürel uyumu sağlayarak önemli bir başarı elde edebilir. Bu başarı, yalnızca belli bir bölge ile sınırlı olan uyum ve istikrarı değil, aynı zamanda küresel ölçekte toplumsal barışı da destekleyecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

SINIRLARIN ÖTESİNE: FARKLI KÜLTÜREL GRUPLARIN ULUSLARARASI GÖÇ DİNAMİKLERİ

Çağın en büyük sorunlarından ve çağa yön veren konuların başında şüphesiz ki uluslararası göçler gelmektedir. Tarih, devletler arasında ikili antlaşmalarla farklı kültürel grupların kitlesel göçüne ve daha iyi yaşam arayışının tetiklediği gönüllü göçlere her daim tanıklık etmiş olsa da günümüzde ki göçlerin çoğunlukla savaş ve çatışmalar nedeniyle zorunlu ve kitlesel şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

Savaş, çatışma, insan hakları ihlalleri, doğal afetler gibi faktörlerin etkisiyle insanca yaşamanın zorlaştığı zamanlarda birey ve gruplar kitlesel şekilde göç etmek zorunda kalmaktadır. Zorlayıcı koşullar altında gerçekleşen uluslararası göç hem göçe tabi olanlar hem hedef ülke hem de transit ülkelerin toplumsal ve kültürel dokusunu önemli ölçüde etkileyen hareketliliklerdir.

Göç, göçten etkilenen tüm taraflar üzerinde nesiller boyunca derin etkiler bırakmaktadır. Bilinmeyen bir kültür, bilinmeyen bir dil ve sistem karşısında hayata yeninden tutunmak ve göç edilen yerde verilen kayıplar ile sosyo-kültürel anlamda uyumlu bir yaşam sürdürmek için göç edenleri bekleyen büyük değişimler ve dönüşümler beklemektedir.

Göç yalnızca fiziksel anlamda yer değiştirme eylemi değildir. Göç, eski ile yeni arasında bir denge ve yeniden hayata tutunma mücadelesidir. Bu mücadele uzun zamana yayılan bir süreçtir. Süreçte etkili olan sayısız unsur bulunmaktadır. Çağın işareti haline gelen ve yakın gelecekte artarak devam edeceği düşünülen göç olgusunun her yönüyle araştırılması bir gereklilik olarak durmaktadır. Bu sebeple

bölümde, uluslararası göç konusunun çok boyutlu doğası ve geniş kapsamının anlaşılmasına yardımcı olacak temel bilgiler sunulmuştur;

2.1. Göçün Teorik Çerçevesi: Uluslararası Hareketliliği Anlamak

Bireylerin veya grupların yaşamlarını sürdürdükleri coğrafyadan, başka coğrafyalara doğru yer değiştirmesi olarak ifade edilen ve geçmişi insanlığın geçmişi kadar eski olan göç olgusu üzerine yapılan tanımlamalarda farklılıklar bulunmaktadır. Göç; fiziksel anlamda yer değiştirme hareketinin yanında psikolojik, toplumsal ve kültürel boyutları olan karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir (Adıgüzel: 2016). Göç genel olarak; sosyal, ekonomik, siyasi veya doğa olayları neticesinde bireylerin coğrafi olarak yer değiştirme eylemi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yer değiştirme hareketi, ülke sınırları içerisinde olabildiği gibi uluslararası bir sınırın geçilmesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir (Rogers vd., 2010).

Göç eden birey veya gruplar kültürünü, dilini, anılarını, özlemlerini, yetiştiği toplumun değerlerini, kısaca köyünü, kasabasını yanında götürmektedir. Göç olgusu, birey ve gruplar için fiziksel anlamda yer değiştirme eyleminin ötesinde, hayatları kuşatan ve değiştiren yeni ilişki ağları kurmakta ve kültürel anlamda yeni süreçler yaşatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında göç, toplumların temel dinamiklerini değiştiren bir insan hareketliliği olarak değerlendirilebilir. (Bonnett: 2013).

Gerçekleşme şekline bakılmaksızın göç etmek, birey ve gruplar için zordur. Çünkü göç, bilinmezliklere ve belirsizliklere doğru gerçekleşen bir yolculuktur. Bireyin doğduğu ve büyüdüğü yerleri bırakmayı, başka yerlerin yabancısı olmayı ve beraberinde birçok riski de getiren bir süreçtir. Kendileri ve aileleri için sınırları

aşmayı ve bilinmezliklerle dolu olan bir yolculuğa girmeyi göze alan birey ve gruplar, tarihin seyri üzerinde her daim etkili olmuş ve etkili olmaya da devam edecekleri yönünde genel bir kanı bulunmaktadır (Koser: 2007).

Göçün farklı şekillerde gerçekleştiği bilinmektedir. Özellikle uluslararası göçten söz edilmesi için, uluslararası bir sınırın kalıcı veya geçici bir süre ile geçilmesi gerekmektedir (IOM: 2009). Günümüzde tüm zamanlardan daha fazla uluslararası göçler yaşanmaktadır. Dünya sayısız göçmen/mülteci/şartlı mülteci/sığınmacı ve geçici korunanlarının göçünü tecrübe etmektedir. Ayrıca bu sayının yakın gelecekte artacağı öngürülmektedir. Bu sebeple, dünyada ki her toplum bir şekilde yaşanan uluslararası göç olaylarından etkilenmektedir (Williamson: 2005). Göç; kalkınma, yoksulluk, insan hakları, iklim değişikliği, çevre kirliliği, gıda güvenliği, açlık, küresel sağlık sorunları, ekonomik eşitsizlik, gelir dağılımı adaletsizliği, siber güvenlik, dijital haklar, silahlanma ve nükleer tehdit dahil olmak üzere diğer önemli küresel sorunlarla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır (Keleş: 2017).

Bireylerin yaratılışları gereği birçok gereksinimi bulunmaktadır. Temel insani gereksinimlerin anavatanda karşılanması halinde bireylerin büyük oranda göçü tercih etmedikleri bilinmektedir. Temel ihtiyaçlar ise bireylerin hayatlarını devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu şeylerdir. Bu ihtiyaçların her biri önemlidir fakat can güvenliği hepsinden önce gelmektedir (Jandt: 2018). Can güvenliğinin olmadığı bir yerde diğer ihtiyaçların karşılanması zorlaşmaktadır. Buradan hareketle; temel ihtiyaçları kendi vatanlarında karşılanamayan birey ve gruplar, bu ihtiyaçlarının karşılanacağı ve kendilerini muhafaza edecekleri uygun yerlere göç etme gereği duymaktadır demek mümkündür. Bu eylem uluslararası bir sınırın geçilmesi şeklinde olduğunda ortaya uluslararası göç olgusu çıkmaktadır (Karakaya: 2020).

Uluslararası göç tanımlamalarında dikkati çeken belli unsurlar bulunmaktadır. Bunlar; göçün kitlesel/bireysel boyutu, zorunlu/isteğe bağlı oluşu, geçilmesi zorunlu olan sınırların varlığı, yeni bir kültürel çevreye doğru yapılması ve kalıcılıkla neticelenme durumunun yüksek oluşu şeklinde sıralanmaktadır. Kimi araştırmacılar ise göç olgusunu; kısa, orta ve uzun süreli olarak ele alıyor olsa da dünyanın yaşadığı göç tecrübeleri, özellikle uluslararası zorunlu kitlesel göçlerin kalıcılıkla son bulduğunu göstermektedir (Grant: 2005). Kalıcılık ve mesafe, uluslararası göçün önemli yanlarıdır. Kalıcılık, toplumsal ve kültürel değişim ile ilgili bir boyut iken mesafeler ise coğrafi değişimin boyutları ile ilgilidir (Göker: 2013). Bu sebeple bu çalışma, uluslararası kitlesel (zorunlu) göçü; kültürel ve toplumsal çevrenin değişmesine sebebiyet veren kalıcı hareketlilik şeklinde tanımlanma eğilimdedir.

Bireyler, köklerinin olduğu, doğup büyüdükleri yerlerden neden göç etmektedirler? Veya göç eden bireyler ile göç etmeyen bireyler arasında nasıl bir farklılık bulunmaktadır? Sorularının cevabıyla devam etmek konunun anlışılması noktasında fayda sağlayacaktır;

Göç eden bireyleri, göç etmeyen bireylerden ayıran birtakım özellikler bulunmaktadır. Bunlar: 1) fiziksel olarak göç edebilme sağlığında olabilmek (fiziksel sermaye), 2) göç edebilmek için gerekli maddi kaynağa sahip olmak (mali sermaye), 3) göçün her aşamasını hesap edebilecek bilgi ve donanıma sahip olmak (beşerî sermaye) 4), göçün gerçekleşmesi ve devamını kolaylaştıracak tanıdık ilişki ağlarına dâhil olmak (toplumsal sermaye) şeklinde sıralanmaktadır (Grant: 2005).

Sayılan niteliklerin tümünün göçün gerçekleşme şekline bağlı olarak değişebileceği gerçeğini hatırlatmak gerekmektedir. Zira göç, her zaman isteğe bağlı ve planlı şekilde ilerlememektedir. Sözü edilen özelliklerin çoğu, isteğe bağlı

göçlerde görülmektedir. Zorunlu bir şekilde gerçekleşen göçlerde, birey ve gruplar ani şekilde, bir plana bağlı olmadan o an yaşadıkları bölgeleri terk etmek durumunda kalabilmektedir. Bu durumda belirtilen niteliklerin ne kadarı bireyde mevcutsa göçün başarılı şekilde gerçekleşmesi ve devamının gelmesi o kadar olumlu olabilmektedir. Öte yandan göç etme şekli, sonraki süreçlerde birey ve grupların yaşamsal ve kültürel anlamda karışılacağı birçok noktanın belirleyicisi konumunda olmaktadır. Dahası göç etme şekli, göç alan bölge ve devletler için bu birey ve grupların kabul edilme ve uluslararası korunma durumları için önemli bir faktördür.

Farklı kültürlere sahip, farklı diller konuşan milyonlarca bireyin göç etmesi dünya devletlerini giderek telaşlandırmaktadır. Bazı devletler ekonomik kalkınma için nitelikli işçi göçünü teşvik ediyor olsa da genel anlamda göç ve göçe tabi olan birey ve gruplar günümüzde; sosyo-kültürel uyumsuzluk, suç, kaos, çatışma gibi uzak durulması ve önlenmesi gereken güvenlik ve beka sorunlarıyla eş değer olarak görülmektedir. Özellikle kitlesel zorunlu göçlerin kalıcılıkla neticelenmesi, göçle gelenlerin belli bölgelerde ağırlıklı olarak yaşamaya başlaması, sosyo-demografik yapının ve şehirlerin genel görüntüsünün değişmesi gibi türlü nedenlerden dolayı, ev sahibi toplumda oluşan kamusal baskı ve tepki göçün yönetilmesi, göçe ve göçle gelenlere karşı bakış açısının şekillenmesi gibi konularda etkili olmaktadır. Dolayısıyla, göçle gelen birey ve grupların sosyo-kültürel uyumunu sağlamak adına kapsamlı modeller, stratejiler geliştirmek günümüz dünyasında büyük önem taşımaktadır.

Göç gibi toplumsal, kültürel ve siyasal anlamda gerçekliği ve etkisi olan olguların yönetilmesine "yönetişim" denmektedir. Bazı devletler ve vatandaşlar için göç, aktif olarak teşvik edilmesi gereken bir süreçtir; diğerleri için, bazen büyük

ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlarla eşdeğer olan ve bu sebeple şiddetle karşı konulması gereken bir durumdur (Samers:2010). Ayrıca göç, çok yönlü bir hareketliliktir. Göçün; kültürel, ekonomik, politik, sosyal vb. boyutlarının olması onun, disiplinler arası çalışılması gerektiğini göstermektedir.

Uluslararası kitlesel zorunlu (kitlesel göçlerin çoğunlukla zorunlu şekilde gerçekleştiği gerçeğini hatırlatarak) göçte bireyler, bir gün döneneceklerini sık sık dile getirmektedir fakat o "bir gün" çoğu için hiçbir zaman gelmemektedir (Grant: 2005). Castles ve Miller'ın (2008: 7) ifade ettiği üzere, ilk zamanlarda ki amacına bakılmaksızın uluslararası göç sonucunda ister zorunlu ister gönüllü veya kalıcı/geçici olsun kitlesel şekilde göç eden çoğu birey ve grup, en nihayetinde gittiği ülkede yerleşimci veya vatandaş olmaktadır. Yani Grant (2005)'ın ifadesiyle uluslararası kitlesel zorunlu göçler; "kalıcı olarak geçici" veya "geçici bir kalıcılık" olgusu haline gelmektedir.

Uluslararası göçün mekânsal ve zamansal boyutu önemlilik arz etmektedir. Genellikle en az bir yıl şeklinde ifade edilen bir süre ile meydana gelen hareketlilikler uluslararası göç olarak görülmekte ve bu hareketin faili olan birey veya gruplar; göçmen, mülteci, sığınmacı veya geçici korunan bireyler gibi farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Göker: 2013, 9). Mülteciler ve sığınmacılar; çoğunlukla ekonomik olmayan sebeplerle göç etmiştir, zulümden ve can güvenliği endişesinden kaçmıştır. Bu bireyler, bu sebeple geri dönememekte veya dönüşü istememektedir. Mülteci ve sığınmacılar, kendi ülkelerinde ki durum düzelinceye kadar yahut başka bir ülkeye geçiş yapıncaya kadar gittikleri ülkelerde kamplarda veya ev sahibi toplumla içe içe yaşamaktadır. Sığınmacılar, vardıkları ülkede mülteci konumu için

başvuru yapmaktadır. Kabul görmeleri durumunda ise ülkeye yeniden yerleşmelerine ve hayatlarına yeniden başlamalarına izin verilmektedir (Bailey:2010).

Sığınmacıların başvuruları, ev sahibi devletler tarafından başvuranların, zulüm görmediği tespit edildiğinde nihayetinde reddedilebilmektedir. Buna ek olarak, sığınmacılar, mülteciler ve geçici korunanlar genellikle ev sahibi ülkede bir belirsizlik durumunda yaşamaktadır. Göçmenler ise daha çok isteğe bağlı ve düzenli şekilde göç eden bireylerdir. Göçmen olarak nitelendirilen bu bireylerin göçü, yasaldır ve çoğu durumda gittikleri ülkelerde yerleşmeden önce kabul alınmaktadır (Martin vd., 2008, Cespı: 2007). Şartlı mülteci, ise Türkiye'de geçici koruma altında bulunan bireylere verilen bir koruma şeklidir. Bu bireylerin Avrupa ülkelerinden gelme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu koruma şekli, bireyler için kalıcı bir çözüm bulununcaya kadar belli bir süre uluslararası anlamda korunmasını mümkün kılmaktadır (T.C. C. M. B: 2014).

Göç, her toplumun farklı şekillerde tecrübe ettiği köklü bir hareketliliktir. Özellikle göç olayının anlaşılması adına dört temel kriteri bilmek gerekmektedir. İlk kriter, hem birey hem de topluluk açısından göçün gerçekleşme sebebidir. Göçlere sebebiyet veren durum, göçlerin kimi zaman gönüllü kimi zaman ise zorunlu olarak gerçekleşmesine neden olmaktadır. Gönüllü göçler; birey veya toplulukların daha iyiye ulaşma amacıyla kendi rızaları çerçevesinde gerekleşirken, zorunlu göçler ise; birey veya grupların rızası dışında, savaş, doğal afet veya türlü baskılar nedeniyle gerçekleşmektedir (Yakar: 2012).

Göç olayının anlaşılması adına dikkat edilecek bir diğer kriter ise, zamandır/süredir. Mevsimlik göçler kısa sürelidir. Uzun süreli göçlerin ise,

çoğunlukla bireyin doğup büyüdüğü coğrafyadan uzun bir zaman veya hiçbir zaman dönmemek üzere gerçekleştirildiği bilinmektedir (Canatan: 2020). Göç olayının anlaşılması adına etkili olan diğer kriterleri ise Canatan (2020), mesafe ve göçün gerçekleştiği yer şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası bir sınır geçiliyor ise uluslararası göç olayı gerçekleşmekte fakat ülke sınırları içinde bir yerden bir yere gerçekleşen ve uluslararası göçe göre daha kısa bir mesafenin kat edildiği göçler ise iç göç şeklinde tanımlanmaktadır. Göçün gerçekleştiği yer bağlamında düşünüldüğünde; köyden-kente, kenten-kente, kentten-kıra ve kırdan-kıra şeklinde güzergahlar da söz konu olmaktadır (Koçak ve Terzi: 2012). Gönüllü şekilde göç eden bireyler "göçmen" olarak tanımlanmaktadır. Zorunlu şekilde göç edenler ise daha önce belirtildiği gibi "sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, geçici korunan bireyler" şeklinde tanımlanır.

Göç eden birey ve gruplara tanınan yasal statüler ve haklar çeşitli ulusal veya uluslararası belgeler ve antlaşmalarla belirlenmektedir. Örneğin 2011 yılı sonrasında Suriye'den Türkiye sınırına gelen birey ve gruplar Türkiye'de "geçici koruma" kapsamında ele alınmaktadırlar. Bu bireylerin genel durumu ve yasal statüsü belirleninceye kadar Türk makamları tarafından "geçici" olarak korunmaktadır. 6458 sayılı kanuna dayanan, 13/10/2014 tarihli Bakanlar Kurulu Kararının 22/10/2014 tarihinde 29153 sayılı resmi gazete de yayınlanan geçici koruma kararına göre; "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel şekilde Türkiye sınırına gelen veya sınırlardan geçen yabancıların, bireysel olarak koruma talebinin uluslararası değerlendirmeye alınmadığı süre içinde yasal statüleri

ve koruma talepleri kesinleşinceye kadar sağlanan koruma çeşidine "geçici koruma" denmektedir (T.C. C. M. B: 2014).

Türkiye için 2011 yılı, uluslararası göç bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu tarihe kadar geçiş ülkesi olarak görülen Türkiye, bu tarihten sonra hedef ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'nin çeşitli çatışma ve savaşların yaşandığı ülkelere yakın olması o bölgelerde yaşanan göç hareketliliklerinden fazlasıyla etkilenmesine yol açmaktadır. Özellikle Suriye'de yaşanan savaş, Türkiye'ye milyonlarca bireyin kitlesel şekilde göç etmesine neden olmuştur. Şu an Türkiye, dünya da en fazla sığınmacı ve geçici korunan bireylere ev sahipliği yapan ülke konumdadır. Gelenler ilk başta geçici barınma merkezlerinde misafir edilmiştir. Fakat savaşın uzun sürmesi ve bölgesel çatışmaların devam etmesi nedeniyle göç, artarak devam etmiş ve gelenler kısa süre içinde belli bölge ve şehirlerde ağırlıklı olmak üzere ev sahibi toplumla iç içe yaşamaya başlamıştır.

Suriyelilerin büyük bir kısmı çeşitli kentlerde Türklerle yaşamlarını sürdürmektedir. Erdoğan (2020), kentlerde yaşam sürdüren Suriyelileri "kent mültecisi" şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımın sebebini ise şu şekilde açıklamaktadır; binlerce Suriyeli bebek Türkiye'de doğmakta, çoğu Suriyeli iş yaşamında aktif olarak görev almakta, binlercesi Türk okullarında eğitim almaktadır. Yani kısaca; göç etmiş olan bu bireyler, hayatlarını farklı bir ülkede, farklı bir kültürde idame etmeye çalışmaktadır. Ona göre Türkiye'de yaşam sürdüren Suriyelilerin geleceği yahut yaşayacakları süreçlere dair net bir tanım veya düşünce ortaya koymak zordur. Fakat Türkiye'de kurulan düzenler ve gelenlerin kendi ülkelerine dair yaşadıkları umutsuzluklara ve güvensizliklere bakılacak olunursa

Suriyeliler, uzun bir süre Türkiye'de derin bir toplumsal ve kültürel mesele olarak kalacağa benzemektedir.

Uluslararası göç hareketliliklerinin kesin ve net sınırlarla birbirinden ayrılmasının mümkün olmadığı bilinmektedir. Fakat göçün; gerçekleşme şekli, düzenli/ düzensiz olması, yasal olup olmaması, kat edilen mesafe, kitlesel/bireysel oluşu, isteğe bağlı veya zorunlu şekilde gerçekleşmesine göre belli başlıklar altında sınıflandırılması yapılabilir. Aşağıda uluslararası göçler, konunun anlaşılması noktasında daha da detaylandırılmaktadır;

2.1.1. Gönüllü Hareketlilik: Zorunlu Olmayan Uluslararası Göç Türleri

Önceleri hayvanları için uygun otlak bulmak adına gerçekleşen döngüsel hareketler şeklinde olan mevsimlik göçler, doğal afetlerden, savaşlardan, baskılardan kaçmak için daha uzun süreli gerçekleşen zorunlu göçler veya daha iyi bir yaşam umuduyla gerçekleşen gönüllü göçlerin insanlığın ilk zamanlarından bu yana var olduğu bilinmektedir. Daha iyi fırsatlar ve daha iyi yaşam arayışı, daha fazla sayıda bireyi ve grubu gün geçtikçe göçe tabi kılmaktadır.

Ravenstein'in 19. Yüzyılın sonlarında belirttiği (1885) üzere, bireyler büyük oranda ekonomik temelli uluslararası göçler gerçekleştirmektedir. Bu tespit, göç çalışmaları ve modern dünyadaki göç şekillerinin anlaşılması noktasında önemli olmakla beraber aynı zamanda bu tespit çalışma amaçlı olan veya çalışma amaçlı olmayan uluslararası göçler olarak ikili bir ayrım ortaya koymaktadır. Bu ayrım noktası ise "uluslararası emek göçünün" görünür olduğu noktadır (Alptekin: 2013, 190). Genel olarak gelişmekte olan ülkelerin yetişmiş bireylerinin, gelişmiş ülkelere göçü söz konusu olmaktadır. Literatürde bu hareketliliğe emek göçü denmektedir. Bu

göç şekli, zorunlu olmayan uluslararası göç kategorisinde ele alınmakta ve emeğin başka ülkeye aktarılmasını vurgulamak adına çoğunlukla emek göçü şeklinde ifade edilmektedir (Brown: 2002).

Uluslararası emek göçü, istihdam ile eş anlamlı olarak düşünülmektedir. Uluslararası emek göçü, bireylerin çalışmak amacıyla kendi ülke sınırlarını geçerek başka bir ülkeye göç etmesidir (Alptekin: 2013). Uluslararası emek göçü ile göç eden bireyler, sığınmacı ve mültecilerden farklı bir kategoride ele alınmaktadır. Çünkü sığınmacı veya mülteciler ile uluslararası emek göçü neticesinde göç eden bireylerin amaçları ve göç etme şekilleri farklılık göstermektedir. Sığınmacı/mülteciler için; din, ırk, etnik köken temelli ayrımcılıklar, can ve mal kaybı veya endişeleri etkili unsurlarken, uluslararası emek göçünde ise ekonomik ve sosyal istihdam olanakları göç etme kararında belirleyici olmaktadır (Aydın: 2021).

Toksöz'ün (2006) ifadesiyle: çağımızda yalnızca mallar ve bilgi değil aynı zamanda şu ana kadar görülmemiş boyutlarda birey ve bireye dair her şey ulusal bir sınırı aşmaktadır. Uluslararası göçün tarihsel seyri içerisinde emek göçünün gerçekleşmesinde başta gelen sebep, kapitalist iş gücünün iş ücretlerini kendi çıkarları doğrultusunda düşük tutmak istemesi gelmektedir. Diğer taraftan ekonomik veya sosyal sebeplerden ötürü bireylerin emek göçü, uluslararası alanda gerçekleştiği gibi yaşanılan ülkenin kendi sınırları içinde de gerçekleşebilmektedir. Türkiye'de ilk emek göçlerinin, 1960'lı yıllarda Almanya başta olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine yapıldığı ve ülke sınırları içerinde de sanayi ve kentleşme durumunun etkisiyle kırdan-kente emek göçlerinin yaşandığı bilinmektedir (Yıldırımoğlu: 2005, Canpolat: 2015).

Yeryüzündeki ülkelerin birçoğu gelişmekte olan toplumlar kategorisinde değerlendirilmektedir. Küreselleşme olgusuyla beraber toplumların kapalı yapısını sürdürmesi mümkün değildir. Ülkelerin sağlıklı ve dengeli varlığının devamı için gelişmekten başka bir seçeneği bulunmamaktadır. Gelişmeden söz edilebilmesi için ekonomik veya askeri kalkınmanın dışında yetişmiş, nitelikli bireylerin varlığının da bulunması gerekmektedir (Cespı: 2007). Yetişmiş bireylerin daha gelişmiş ülkelere göç etmesi, ülkenin kalkınması noktasında ihtiyaç duyulan ihtisaslı bireylerin yoksunluğunu yaratmaktadır. Göç edilen ülke açısından bakıldığında, olumlu olan bu durum göç veren ülke açısından ekonomik ve toplumsal anlamda olumsuzluklar yaratmaktadır (Başaran: 1972).

Yetişmiş, eğitimli bireylerin göçüne "beyin göçü" denmektedir. Uluslararası beyin göçünün tarihi eski olmakla beraber bilim dünyasının bu konuya eğilmesi görece yakındır. Bu göç şekli diğer göç türleri gibi karmaşıktır. Göç alan ve göç veren ülkeler açsısından etkisi farklılık göstermektedir (Kurtuluş: 1988). Bu göç şekli, birden çok faktör tarafından tetiklenmektedir. Örneğin, eğitimli bireylerin daha yüksek gelir elde etmek istemesi, kendi uzmanlık alanlarında daha rahat çalışma ve ilerleme olanakları, bu göç türüne neden olabilmektedir. Dahası, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ki arz-talep dengesi de bireylerin göç etmesinde etkili olmaktadır. Eğitimli işgücü ihtiyacı olan gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerden bireyleri kendi ülkelerine davet etmekte ve kalmalarını teşvik etmek adına cazip fırsatlar sunmaktadır. Bu durum ise beyin göçünün gerçekleşmesine neden olmaktadır (Brown: 2002).

Uluslararası beyin göçü hareketliliğinden sonra ülkeler arası gelir farkının kapanmasının beklendiği bilinmektedir. Fakat ülkeler arasında artarak devam eden beyin göçü neticesinde gelir farkları kapanmamakta aksine gelişmekte olan ülkelerin aleyhinde bir gelir eşitsizliği ortaya çıkardığı görülmektedir (Kurtuluş: 1988). Uluslararası beyin göçü, aynı zamanda emeğin bir ülkeden diğerine aktarılması anlamına da gelmektedir. Bu sebeple bu göç şeklinin emek göçü ile birçok noktada benzerlikleri bulunmaktadır. Yüksek eğitimli veya özel becerilere sahip bireylerin uluslararası göçü, hedef ülkelerde üretime, ekonomik büyümeye ve refaha katkıda bulunmaktadır. Özetle, bu "vasıflı seçkinlerin" göçü, menşe ülke üzerinde olumsuz bir büyüme etkisine sahip olmaktadır. Uluslararası yetişmiş bireylerin göçü devam ettiği takdirde menşe ülkenin ekonomik gelişmesi onlarca yıl gecikebilmektedir (Solimano: 2010).

Uluslararası beyin göçü "insaniyetçi ve milliyetçi" iki farklı yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır. İnsaniyetçi yaklaşımda, bilimin ve bilim insanının evrenselliğine vurgu yapılmaktadır. Bilim insanının yetiştiği ve bulunduğu ülkeye bakılmaksızın tüm insanlığa hizmet ettiği savunulmaktadır. Bu sebepten ötürü uluslararası beyin göçüne olumsuz bakılmamaktadır. Bu doğrultuda bireylerin, seyahat ve çalışmasının önünde engellerin bulunmaması gerektiği fikri savunulmaktadır. Milliyetçi görüş ise; uluslararası beyin göçüne olumsuz bakmaktadır. Milliyetçi görüş, gelişmemiş ülkelerden gelişmiş ülkelere yapılan bu göçler neticesinde, söz konusu ülkeler arasında başta ekonomi olmak üzere birçok alanda ortaya çıkan eşitsizliklere odaklanmaktadır. Bu görüşte, uluslararası beyin göçü yüzünden gelişmekte olan ülkeler yetişmiş bireylerini kaybetmektedir fikri savunulmakta ve buna karşı çıkılmaktadır (Tanrısevdi vd., 2019).

2.1.2. Çaresizliğin Sınırları: Zorunlu Uluslararası Göç Türleri

Uluslararası zorunlu göçün gerçekleşmesine neden olan unsurlar; doğal afetler, ekonomik eşitsizlikler, gelir adaletsizliği, çalışma ve iş şartlarının iyi olmama halleri, ulusal ve uluslararası ölçekte türlü krizlerin yaşanması, parçalanmış küresel pazarların varlığı, insan kaynağının nitelikli ve niteliksiz işgücü olarak ikiye bölünmüş olması, ulaşım ve iletişim teknolojilerinde ki hızlı gelişim, devletlerarasında ki ilişkilerin değişmesi ve evrensel insan hakları anlayışı şeklinde sıralanabilir (İçduyu: 2010).

Makroekonomik ve finansal krizlerin yanı sıra, siyasi ve sivil faktörler, tarihsel olarak çoğu zaman zorunlu nitelikte olan göç dalgalarına yol açmıştır. Bu durumda ekonomik sebepli göçler zorunlu göç olarak algılanabilir fakat "belli zamanlarda" ekonomik temelli göçler daha çok gönüllü şekilde de gerçekleşebilmektedir (Brown: 2002). Ekonomik temelli gerçekleşen zorunlu göçler, savaş, çatışma vb. şekilde gerçekleşen zorunlu göçlerden farklılık gösterebilmektedir. Çünkü savaş ve çatışma gibi sebeplerle gerçekleşen göçler, kitlesel şekilde ve aniden yaşanmaktadır. Ekonomik temelli göçlerde bir zorunluluk hali olabilir fakat bu göç daha çok bireysel şekilde ve belli bir plan çerçevesinde gerçekleşmektedir. Dahası, yaşanan çağda ekonomik temelli göçler zorunlu göç kategorisinde ele alınmamaktadır. Yani eskiden ekonomik imkansızlıklar bireylerin sığınmacı, mülteci vb. koruma çeşitleri altında gittikleri ülkelere alınması için yeterli bir sebep olarak görülürken günümüzde ekonomik yetersizlikler bu koruma çeşitleri için yeterli görülmemektedir. Bu nedenle ekonomik göçlerin gönüllü göç olarak okunması mümkündür. Uluslararası zorunlu göçlere detaylı bakılacak olursa;

Ülkelerin karşılıklı antlaşmalarla vatandaşlarının yerlerini değiştirmesi neticesinde gerçekleşen hareketlilik, uluslararası mübadele göçleri olarak tanımlanmaktadır. Özellikle savaş sonucunda kaybedilen bölgelerde din, etnik köken ve kültürel birliğin kaybolmaması adına tercih edilen bir yöntemdir. Her ne kadar bireysel tercihlerin üstü bir karar neticesinde gerçekleşiyor olsa da bireylerin doğup büyüdükleri yerlerle bağlarının kopması durumudur ve beraberinde türlü zorluklar getirmektedir. Göç veren ülke açısından bu durum insan sermayesinin kaybı anlamına gelmektedir (Barışık: 2020).

Mübadele göçleri iki ya da daha fazla devlet arasında; bireylerin hukuki statüsü, göç edilecek yer, zaman, yol, araç ve malların resmi protokoller ile belirlendiği, belli esaslar çerçevesinde yapılan, devletler nezdinde gerçekleşmektedir. Bu göç şeklinde göç verecek yer(ler) ile yerleşim yerleri önceden belirlenmekte; hatta göç edecek bireylerin iaşe, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması için özel kuruluşlar devreye girmektedir. Bu sebeple mübadele göçleri, "planlı ve zorunlu" nüfus hareketliliği olarak okunabilir (Sepetçioğlu: 2014).

Mübadele soncunda yer değişikliği yaşayan nüfusa Türkçe literatürde "mübadil" denmektedir. Mübadil, mübadelenin insani boyutuna dikkat çeken bir tanımlamadır. Fakat, nüfus mübadelesinden etkilenen birey ve grupların kavramsal olarak nitelendirilmesine dair uluslararası boyutta bir karmaşa ve belirsizlik mevcuttur. Daha açık ifade edilirse mübadil, uluslararası göç terminolojisinde yer almayan bir kelimedir ve Türkçeye mahsustur (Yıldırımoğlu: 2005).

Yaşanan göçler içerisinde, en dramatik ve en zorlu göç etme şekli olarak tanımlanan uluslararası zorunlu mülteci göçleri ise; özü itibariyle bireylerin can

güvenliklerinin tehdit altında olduğu ve belli otoritelerin baskı ve zorlamalarının birey ve grupları göç etmeye sürüklediği durumlardır. Burada can tehlikesi yaşayan bireyler, gruplar halinde çoğunlukla yasal olmayan yollar ile göç etmektedir. Güvenli olmayan yollarla göç etmek zorunda kalan bireylerin göç yolculuğunda bile hayati tehlikelerinin bulunması bu göç türünü daha da zorlaştırmaktadır (Squire: 2016).

Mülteci göçü, tarihin ilk zamanlarından bu yana hep var olmuştur. Neredeyse yeryüzünde yaşayan tüm toplumların tecrübe ettiği bir göç şeklidir. Mülteci göçlerinin çoğunluğu; Asya'nın, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın gelişmekte olan veya azgelişmiş ülkelerinde gerçekleşmiştir (Taş ve Özcan: 2018). Günümüz de ise Suriye, Ukrayna, Filistin ve Afganistan gibi ülkelerde yaşanan savaşların büyük oranlarda mülteci göçü yarattığı görülmektedir. Mülteci göçlerin de bireyler, can güvenliğinden korktukları için ülkelerine geri dönememektedir. Bireylerde, ülkelerinde baskı göreceği endişesi yok ise kişi yasal olarak mülteci olamamakta veya gerçekleştirdiği göç şekli mülteci göçü olarak görülmemektedir. Birey kendi ülkesinde bir mülteci kampında yaşıyorsa mülteci olarak nitelendirilmez yalnızca yerinden olmuş kişi olarak tanımlanmaktadır (Barışık: 2020, Hertz: 2005, IOM: 2001).

Uluslararası zorunlu mülteci göçleri, aynı zamanda en travmatik göç şekli olarak görülmektedir. Çünkü göç eden birey ya da grubun, kendi veya yakının can ve mal güvenliği tehdit altındadır. Ani şekilde yaşanılan yerden ayrılmak zorunda kalmak, bireylerin, beden ve ruh sağlığını bozabilmektedir. Uluslararası zorunlu mülteci göçüne tabi olan bireyler, zorunlu göçlerin tetikleyici unsurları başta olmak üzere, göç yolunda veya sonrasında maddi ve manevi birçok istismarla karşı karşıya kalmaktadır (Bailey: 2010).

Yaşanılan mekanlara yapılan ani baskınlar, tanıdık bir ekolojik-bölgesel çevreden ve kültürel ortamdan ayrılmak zorunda olmak, sağlıksız yollardan göç etme zorunluluğu, sevilen birinin kaybı, ekonomik kayıplar, sahip olunan sosyo-ekonomik satatü kayıpları, göç sonrası gidilen yerlerde dil bilmeme, sosyo-kültürel uyum sorunları, kültür şokları, sosyal dışlanma, aidiyet ve kimlik karmaşası uluslararası zorunlu mülteci göçüne tabi olan bireylerin yaşadığı zorluklardan bazıları olarak sıralanmaktadır (Aker vd., 2002).

Uluslararası zorunlu mülteci göçü, bir bilinmeze doğru, ani bir şekilde birey ve grupların isteği dışında gerçekleşen bir yolculuktur. Zorunlu (zorunlu şekilde gerçekleşen göçlerin büyük oranda kitlesel ve ani gerçekleştiği gerçeğini hatırlatarak) şekilde yer değişikliği yaşayan bireylerin gittikleri yerlerde kabul görmesi çoğu zaman zordur. Diğer taraftan gelir kaynaklarından kopma ve yeni gelir kaynaklarına erişememe, ev sahibi toplumun yararlandığı haklardan faydalanamama, konut sıkıntısı, yoksulluk, emek istismarı, eğitim hakkı, fırsat eşitsizliği, kent ortamında ayrımcılığa maruz kalma gibi durumlara da sıkça rastlanmaktadır (Sezik: 2017).

Zorunlu mülteci göçü, yoksul bireyler için çeşitli ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Uçak veya tren biletleri, nakliye ve yasal maliyetler, iş arama maliyetleri ve anavatanda kaçırılan kazançların fırsat maliyeti ekonomik sıkıntılara örnek olarak verilebilir. Bazen de mülteci veya sığınmacılar, hedef ülkeye girebilmek için insan kaçakçılığı yapan kişilere ödeme yapmak zorunda kalabilmektedir. Belirli yerlerde bireyler, ulusal sınırları geçmeye çalışırlarken hayatlarını dahi riske atmakta hatta yaşamlarını dahi kaybetmektedir (Solimano:

2010). Nitekim dünya deniz sularında batan mülteci tekneleri ve kıyıya vuran insan cesetlerine yabancı değildir.

Zorunlu mülteci göçü, birey ve grupları sıklıkla hazır olmadıkları veya karşılayamayacakları taleplerle karşı karşıya bırakmaktadır. Değişen fiziksel ve kültürel çevrenin göç eden bireyler ve gruplar üzerindeki etkisini vurgulamak önemlidir. Zorunlu göçe tabi olan her bireyde, ona uygun düzeyde uyarım sağlayan fiziksel ve kültürel çevreyi aramaya yönelik doğuştan gelen bir eğilim bulunmaktadır. Birey, gerekli uyaranı sağlayamayan veya bireysel toleransını aşan fiziksel ve kültürel ortamlardan kaçınmaktadır (Hertz: 2005).

Zorunlu şekilde göç edenler; genel anlamda güven problemleri yaşar, aidiyet ve kültürel kimlik karmaşası içindedir. İmkânsızlıklar, bireylerin yoğun stres yaşamasına neden olmaktadır. Bu bireyler, gittikleri bölgelerde önyargı ve öteki düşmanlığıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Yerinden edilen bireyler gittikleri yerde de yerinden edilme korkusu yaşamakta ve yeteneklerinin altında olan işlerde çalışmak zorunda kalınabilir. Göçle gelmiş olan işçilerin, maruz kaldığı haksızlıklara çoğu zaman ev sahibi işçiler katlanamamaktadır. Bu sebeple çoğu işveren, göçle gelmiş olan savunmasız kesimi özellikle işe almaktadır. Bu konu uzun vadede, ev sahibi toplum ve göçle gelen açısından istenmeyen sonuçlar yaratabilmektedir.

Zorunlu şekilde göç etmiş olan birey ve gruplar, uyaranlarla aşırı yüklendiğinde ise çeşitli başa çıkma yöntemleri ve savunmalar geliştirmektedir. Göç neticesinde tanıdık olmayan fiziksel ve kültürel bir çevrede yaşamak durumunda kalan bireylerin geliştirdikleri çeşitli stratejilerden biri de sosyo-kültürel uyumdur. Sosyo-kültürel uyumun olmadığı yerde; asimilasyon, marjinallik veya ayrılık gibi

başka seçeneklerde devreye girebilmektedir. Bu sebeple hem ev sahibi toplum hem de göçle gelenler için faydalı olan yönelim sosyo-kültürel uyum ortamıdır. Bu ortamı mümkün kılmak adına; kapsamlı model ve stratejilerin varlığı ve kapsayıcı, adil politika ve yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Bu konu ilerleyen bölümlerde detaylı şekilde ele alınmaktadır.

2.1.3. Yasal Sınırlar: Uluslararası Göçlerin Hukuki Statülerine Göre Türleri

Kitlesel medyada çok sık yasadışı göç haberleri duyulmaktadır. Dünyanın her yerinde göç ve göçe tabi olan birey ve grupların durumu, haber değeri taşımaktadır. Ve bu olguya eşlik eden sosyo-kültürel uyum endişesi, yaşanılan yüzyılın adeta bir işareti haline gelmiştir. Göçle gelmiş olan birey ve grupların; suç, kaos veya sosyo-kültürel uyumsuzluk getireceğine dair korkular günümüzde de devam etmekte ve uzun bir süre devam edeceğe benzemektedir.

Artan göç korkusu devletleri, göçü yasallaştırma çabasına yöneltmiştir. 20. Yüzyılın başında sınır geçişlerini düzenlemek için uygulanan pasaport ve vize sistemleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bir taraftan göçün yasal zemine oturtulması çabası ve kimi yerlerde uygulanan sert tedbirler, bir taraftan da yasadışı göçü arttırmaktadır. Yasallaştırma, bir bakıma göçü güvenli hale getirme anlamına gelmektedir. Göçün güvenlikleştirilmesi söyleminin, giderek küresel bir söylem ve ihtiyaç haline geldiği görülmektedir (Dauvergne: 2008).

Bulunulan ülkeden çıkışın, transit ülkeden geçişin ve hedef ülkeye girişin yasal yollardan yapıldığı göçlere, yasal/düzenli uluslararası göçler denmektedir. Bireyin bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye meşru kanallar üzerinden gelmesi, geçerli bir vize ve uygun belgeler çerçevesinde yapılmaktadır. Kalma süresi ve

statüsü belli olan bu uluslararası göç yolculuğunda, kalmak için tanınan sürenin sona ermesi halinde yasal statüler bitmekte ve belirlenen usuller çerçevesinde dönülmesi icap etmektedir. Aksi halde bu göç şekline tabi olan bireyler; belgesiz, yasadışı, kayıtsız ve düzensiz göçmen olarak tanımlanmaktadır (IOM: 2001).

Göçmen veya yasadışı göçmenler, bir ülkeye gitmekte veya oraya çekilmektedir. Fakat mülteci veya sığınmacı çekilmez; oraya sürülür, hayatını iyileştirmeye değil onu korumaya, yeniden inşa etmeye, kaybettiğinin bir kısmını geri kazanmaya çalışmaktadır. Göçmende, güçlü bir umut bulunmaktadır. Sığınmacı ve mülteci de ise büyük hüsranlar bulunmaktadır. Sığınmacı ve mülteci de kültür, aidiyet, istihdam, kimlik ve öz-değer duygusuna katkıda bulunan tüm faktörlerin kaybı oluşmuştur. Ve bu bireylerin gittikleri yeni ülkede hayata yeniden tutunmaları görece zordur (Cohen: 2006).

Koser (2007), yasal olmayan uluslararası göçmenleri; bir ülkeye belgesiz, izinsiz veya sahte belgelerle giren yahut yasal izinler çerçevesinde girmiş fakat kalma ve çalışma süresi bittiği halde söz konusu ülkede kalan bireyler şeklinde tanımlamaktadır. Dünyada yasal olmayan göçmenlere ilişkin net bilgi ve rakam vermenin zor olduğunu ifade eden Koser, uluslararası düzensiz göçmenlerden ziyade uluslararası düzenli göçmenlerin sayıca fazla olduğunu iddia etmektedir. Uluslararası düzensiz göç noktasında mutlak bir durum tespiti ortaya konulması zordur. Çünkü bu bireylerin içinde bulunduğu durum zamanla değişiklikler gösterebilmektedir. Yani yasal yollardan ülkeye giren ve kalma süresi sona eren birey, uluslararası düzensiz/yasadışı göçmen durumuna düşebilmektedir. Zamanla bu bireyler, yasal

statüye erişip yeniden düzenli göçmen kategorisinde ele alınabilmektedir. Bu durum böylece bir sarmal şeklinde devam edebilmektedir (Şemşit: 2018, 41).

Dünya, ülkelerin sınıra gelen bireyleri "içeridekiler" ve "dışarıdakiler" konusunda tanımlayacak net bir küresel anlayış oluşturulmadığı müddetçe eşitsizliklerin yaşanacağı ifade edilmektedir. Yasal göçmen statüsü olmadan yaşamak tehlikelidir. Yasa dışı göçmen işçiler, asgari ücret isteyememekte, sosyal yardım güvenceleri, sağlık hizmetleri veya hastalık sigortaları bulunmamakta ve genel iş güvencesinden de yoksundur (Sezik: 2017). Yasadışı göçmenlerin, genel olarak konuşma ve dernek kurma özgürlüğü veya konsolosluk hizmetlerine erişim hakkı bulunmamaktadır (Dauvergne: 2008). Uluslararası düzensiz/yasadışı göçlerin ayrılmaz bir parçası olan insan kaçaklığı, göç sistemi içerisinde yer alan ülke ve bireyler için olası tehlikelerin başında gelmektedir. Bu tehlike, devletlerin göçe karşı koyma gücünü zayıflatmakla beraber göçe tabi olan bireylerin çeşitli şekillerde istismar edilmesi riskini de arttırdığı unutulmamalıdır (Memişoğlu: 2019).

Hem kaynak hem hedef ülke hem de transit geçilen ülkelerden, yasadışı yollardan gelen veya giden bireylerin göçü aynı zamanda düzensiz göçtür. Bu göç şeklinin, bir taraftan da yasadışı göç olarak tanımlandığı unutulmamalıdır. Türkiye'nin fiziksel konumu nedeniyle düzensiz/yasadışı göçte hem kaynak hem hedef hem de transit geçilen ülke olma durumu bulunmaktadır. Son yıllarda yakın ülkelerde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik olaylar nedeniyle çoğunlukla hedef ülke konumuna gelmiştir. Türkiye, düzensiz/yasadışı göçü önlemek noktasında ulusal ve uluslararası anlamda konuya dair sorunların tespiti, bilgi alış-verişi, ortak

mücadele ve iş birliği gibi konularda istikrarlı çalışmalar yürütmektedir (T.C. G. İ. G: 2015).

Göçün gerçekleşme şekline bağlı olarak, göç aşamalarının farklılaşabileceği bilinmektedir. Göçün her aşaması göçe tabi olan birey ve gruplar için farklı anlamlar taşımaktadır. Göç öncesi, göç esnası ve sonrasında karşılaşılan ve yaşanılan her durum sosyo-kültürel uyum başta olmak üzere bireyin yaşayacağı kültürel değişimlerin yönünü ve yasal alamda alacağı statülerin belirlenmesinde önemlilik arz etmektedir.

2.2. Kaçıştan Yeniden Yerleşime: Uluslararası Zorunlu Göçün Aşamaları

Göç, bir veya birkaç başlangıcı ve birkaç girişimi olan bir süreç şeklinde ilerleyebilmektedir. Göç etme kararı karmaşık bir durumdur. Daha öncede ifade edildiği gibi göç, her zaman gönüllü veya bireysel bir şekilde gerçekleşmemektedir. Gönüllü ve zorunlu yahut kitlesel ve bireysel şekilde gerçekleşen göçlerde, göç aşamalarının farklılaşabileceği bilinmektedir. Göçün her aşaması göçe tabi olan birey ve gruplar için farklı anlamlar taşımaktadır.

Göç, göçe tabi olan birey ve gruplar için yeniden varoluş (sosyo-kültürel uyum) ile ölüm(asimilasyon) arasında bir yerde durmaktadır. Göç süreçlerinin ölüm ve yaşam arasında ki benzetmesinde, Kübler-Ross (1972)'un ölümü anlattığı beş aşamaya değinmek konuyu örneklendirmek ve aydınlatmak noktasında faydalı olacaktır;

Kübler-Ross (1972), ölmekte olan hastalar ve onların sevdikleriyle çalışırken yaşanan duygu durumlarının aşamalı olarak ilerlediğini tespit etmiş ve bu

duyguları “kayıp, keder, şok, öfke, pazarlık ve kabullenme” olarak tanımlamıştır. Kayıptan sonra bireyler, keder hali yaşamaktadır. Kayıp ve keder haliyle bireyler bir müddet şok geçirmektedir. Şok halinden sonra yaşanan kayıp, bireyde öfke yaratmaktadır. Öfke halinden kurtulması için bireyin kendi hisleriyle pazarlık etmesi ve kabule gitmesi gerekmektedir. Kübler-Ross, bu süreçlerin her birinin bireyden bireye değiştiğini savunmuştur (Kübler-Ross:1972).

Model, göç eden bireylerin, göç ettikten sonra yaşadıkları “kültürel süreçlere” benzerdir. Özellikle kitlesel zorunlu göçte, bireyler belli kayıplarla göçe tabi olmaktadır. Kayıptan sonra keder ve özlem hali yaşayan bireyler, bir müddet bir şok hali yaşamaktadır. Sonra ki süreçte öfke ve kendi duygularıyla baş edebilen bireyler için kabul aşaması (sosyo-kültürel uyum) gerçekleşebilmektedir.

Göç üzerine yapılan çalışmalarda göç süreci üç aşama şeklinde sınıflandırılmaktadır bunlar; göç öncesi, göçe özgü/göç esnası ve göç sonrası şeklinde sıralanmaktadır (Arredondo: 2018). Bu süreçlerin her biri göç sonrasında bireylerin yaşayacağı kültürleşme yönelimlerinin yönünün belirlenmesinde etkili olmaktadır. Göç sonrası yaşanan kültürleşme yönelimlerine etkisi bulunan daha pek çok unsurun olduğu bilinmektedir. Ve bunlar çalışma boyunca farklı başlıklar altında ele alınmaktadırlar. Burada yalnızca göç süreçlerine detaylı bakılacaktır;

2.2.1. Yeni Bir Hayata Doğru: Göç Öncesi Evre ve Karar Verme Dönemi

Göç öncesi aşamayla ilgili tartışmalar, göç etmek için motive edici faktörlerin ve göç etme kararının altında yatan nedenlerin anlaşılmasını gerektirmektedir. Göçe neden olan durum, doğal afet, istihdam, savaş veya başka bir neden olabilmektedir. Ayrıca göçe tabi olan bireyler için itme ve çekme faktörleri açısından farklılıklar

bulunmaktadır. Kimi daha iyi bir gelir arzusu, kimi savaştan kimisi ise daha iyi bir eğitim için göçü tercih edebilmektedir (Bailey: 2010, Squire:2016).

Günümüz de pek çok birey veya grubun göç etmesine sebep olan en büyük faktörün savaş ve bölgesel çatışmalar olduğu görülmektedir. Suriye, Filistin, Afganistan ve Ukrayna-Rusya savaşları yahut yıllardır Amerika sınırlarını zorlayan kitleler konuya verilecek örneklerdendir. Şiddet ve savaştan kaçanlar, aile üyelerinin ve arkadaşlarının ölümlerine tanık olmuş, sevilen ve alışılan mekânları ve kültürü geride bırakmış, fiziksel, ekonomik, ruhsal ve bedensel zararla tehdit edilmiş ve ülkeleri tarafından korunamamıştır. Bu şekilde göç eden bireyler, hedeflerine vardıklarında kolayca silinemeyecek travma, kayıp ve diğer duyguları yanlarında taşımaktadır. Göçün gerçekleşme sebebi, göçün şekli, göç eden bireylerin gittiği bölgeler ve sonrasında ki gelişmeler, göç çalışmalarında önemlidir. Bireyleri göç ettiren güçler ve göç alan topluluklar, göz önüne alındığında göç sonrasında yaşam sürdürmek başlı başına büyük bir mesele olmaktadır. Nitekim göç, her zaman mutluluk ve başarıyla sonlanmamaktadır.

Sağlıklı bir şekilde göç edebilmek için hedef ülkelerde finansal kaynaklara, eğitim nitelikleri, sosyal ağlar gibi kültürel ve ekonomik sermayeye sahip olunması gerekmektedir. Ayrıca fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmak başarılı bir göçün belirleyicileridir (Asquith: 2019). Kısaca uluslararası göç hem kaynak hem de hedef ülkelerdeki; kültürel, ekonomik, sosyal ve politik koşulların etkisini gösteren bir tablodur. Refah, ekonomik fırsatlar, siyasi istikrar, insan ve mülkiyet güvenliği, çeşitliliğe ve özgürlüğe hoşgörü, bireyleri bir ülkeye gelmeye cezbedebilmektedir. Savaş ve bölgesel çatışmalar, zayıf ekonomi, yüksek işsizlik, fazla mevzuat, etnik

veya dini zulüm, bireyleri kendi ülkelerinde kalmaktan alıkoymaktadır (Solimano: 2010).

Göç öncesi aşama; planlama, değerlendirme ve nihayetinde karar verme döneminden oluşmaktadır (Arredondo: 2018). Savaş, çatışma, doğal afet ve sürgün gibi sebeplerin, ani kitlesel zorunlu göçlere neden olduğu belirtilmişti. Özellikle isteğe bağlı gönüllü göçlerde ise büyük oranda uluslararası göç akışlarını yönlendiren faktörler olarak ekonomik koşullar ve yaşam standartlarındaki ulusal farklılıklara değinilmektedir. Bununla birlikte, ülkeler ve aynı ülkenin farklı bölgeleri arasındaki önemli farklılıkların, göç etme ve sonrasında yaşam sürdürme motivasyonu üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir (Solimano:2010).

Göç etmek, tanıdık olan her şeyden bir ayrılış kararıdır. Bu sebeple çoğunlukla bireyler tanıdık olan sosyal bağlarının olduğu ülkelere göç etme eğilimindedir. Türklerin Almanya'ya, Suriyelilerin Türkiye'ye, Salvadorlular ABD'ye, Britanyalıların Güney Afrika'ya ve İtalyanların Arjantin'e göçü buna verilecek örneklerdendir (Yılmaz: 2022b). Diğer taraftan göç etmek için, bazı bireyler tercih yapmak noktasında inançlarını önceleyebilmektedir. Yapılan araştırmalar inancın, göç sonrasında yaşanan travmaların üstesinden gelmede, göç öncesi ve göç sırasında da etkili olduğunu göstermektedir (Hagan: 2012).

2.2.2. Kaçışın Ortasında: Göç Esnası Dönem

Göç etme kararı; kendilerini aileden ve toplumdan koparmakla karşı karşıya kalan, zorlu bir yolculuğa ve yeni bir fiziksel çevre ve kültürde belirsiz bir süre kalmaya hazırlanan bireyler için mücadelenin yalnızca başlangıcıdır. Bazı bireyler, kendileri ve aileleri için büyük ekonomik, psikolojik ve fiziksel neticeleri olan

sayısız hazırlıklar yapmak durumunda kalabilmektedir (Hagan: 2012). Nihayetinde karar verilen göç süreci, bazıları için oldukça karmaşık bazıları için ise daha kolay olabilmektedir. Göç sonrasında ki birtakım durumların anlaşılması için göç esnasının bilinmesi gerekmektedir. Çünkü bu aşama da her bireyin yaşadığı deneyimler farklı olmakta ve ilerleyen süreçlerde bireyler üzerinde etkileri devam etmektedir (Chan: 2005).

Güvenli yollarla göç edenler, güvensiz yollardan göç edenlerden farklı ruhsal ve fiziksel durumlar yaşamaktadır. Örneğin, güvensiz yollardan göç eden çocuklar için bu tecrübe ileriki yaşlarında travmatik etkiler yapabilmektedir (Arredondo: 2018). Özellikle kitlesel zorunlu göçte, göç esnasında, bireyler türlü tehlikelerle karşılaşabilmektedir. Yolculuk boyunca tehlikeli deneyimlerin doğasını ve büyüklüğünü etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Kat edilen mesafe ve yolda geçirilen süre, coğrafya, yaş, cinsiyet farklılığı, maddi ve manevi esenlik hali ve bu yolculukları planlama ve geçişleri organize etme biçimleri, tehlikeye maruz kalma durumunu etkileyen faktörlerdir (Squire: 2016).

Göç süreci, birey ve gruplar için zorlu olabilmektedir. Bu süreçte karşılaşılan her durum hem uzun vade hem de kısa vadede bireyleri etkilemektedir. Göç esnasında bireyler, fiziksel zorluklar ve sağlık sorunlarıyla karışılabilir. Yaralanmalar, susuzluk, açlık, kötü hava şartları, insan kaçakçılığı ve ölüm tehlikesi görülebilen risklerdendir. Bu süreç bireyleri, duygusal ve psikolojik açıdan da etkilenmektedir. Göç edenler; tanıdık ekolojik ve kültürel çevreden ayrılmanın, sevilen birey ve mekanlardan kopuşun ve yabancısı olunan yeni bir dünyayla gitmenin getirdiği ruhsal yorgunluklar, göç sürecini zorlaştırmaktadır.

Göç süreci, ailelerin ayrılıklarına da neden olabilmektedir. Özellikle ani şekilde, bir plana bağlı olmadan gerçekleşen göçler, aile birliğinin dağılmasına neden olabilmektedir. Göç esnasının, özellikle küçük yaşlarda bu süreci yaşayan bireyler üzerinden derin etkiler bıraktığı bilinmektedir. Ani şekilde gerçekleşen göçlerde, bireyler göç sürecinde, çeşitli hukuki ve güvenlik sorunlarıyla karşılaşabilmektedir. Sınırlarda tutuklanma, suç şüphesi nedeniyle gözaltına alınma ve hatta bazı ülkelerde iade edilmeye varan durumlarla karşılaşılabilmektedir. Göç süreci boyunca, dil ve ekonomik yetersizlikler ve genel anlamda bir bilinmeze gitmesi hissi bireyleri oldukça zorlayabilir. Bu durum onların birçok açıdan art niyetli odaklarca sömürülmelerine neden olabilmektedir. Kısaca, göç esnası, bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal durumunu önemli ölçüde etkileyen bir aşamadır ve sonraki süreçlerin anlaşılması açıdan önemlidir.

2.2.3. Yeni Topraklarda Yaşam: Göç Sonrası Dönem

Göç sonrası dönemin bir zaman sınırı bulunmamaktadır. Göç sonrasında ki süreç, hem göç eden birey ve gruplar hem de ev sahibi ülke açısından göçün sonuçlarının açıkça görüldüğü nokta olması sebebiyle üzerinde detaylı durulmasını gerektirmektedir. Göç sonrasında bireyler; barınma, istihdam, sağlık hizmetlerine erişim, güvenlik duygusu ve kültürleşmeyle ilgili stres faktörlerini yönetme ile uğraşabilmektedir. Bununla beraber bireyler, çeşitli sosyo-kültürel süreçler yaşama, iletişim kurma ve sürdürme, sosyo-kültürel anlamda uyumu bulma gibi sürekli deneyimlere sahip olabilir ya da eve dönme arzusu, kayıp duyguları, ayrılık, marjinallik veya asimilasyon yaşayabilir. Göç sonrası dönem, göç etmiş olan birey için, aile ve benlik hedeflerine ulaşmayı, çocuklarını büyütmeyi ve mümkünse “daha

iyi ve güvenli bir şekilde yaşamayı" içermektedir. Göç sonrası dönem; sadece birey ve grupların değişim ve sosyo-kültürel uyum deneyimleriyle değil, bir bütün olarak toplumsalın değişim ve dönüşümü ile ilgili önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.

Göç sonrası dönemde, yaşanan zorluklar ve koruyucu faktörler arasında bir etkileşim bulunmaktadır. Çeşitli koruyucu faktörleri şöyle sıralamak mümkündür; aile ve arkadaş desteği, topluluk ve grup bağları, göçmen hakları ve hizmetler hakkında bilgi, dil eğitimi, sağlık hizmetlerine erişim, ekonomik kaynaklar ve istihdam olanakları, yasal ve politik koruma, sosyo-kültürel uyum ortamı, ev sahibi toplumla kurulan iletişim, inanç, kültürel varlık, etnik gurur, umut, toplumsal kabul ve kapsayıcılık, kişisel dayanıklılık ve beceri geliştirme. Çalışmalar, göçün kendi başına "olumsuz bir sonuç için risk faktörü" olmadığını ancak göç ve kültürleşme sürecini kapsayan olumsuz deneyimlerin ve göç yönetiminin, stres kaynağı ve olumsuz güç haline getirdiğini bulmuştur (Squire: 2016, Samers: 2010).

Uluslararası zorunlu kitlesel göç sonrası süreçler belli durumlarda olumsuz veya olumlu şekilde ilerleyebilmektedir. Bu sebeple uluslararası göçün sonuçlarına bakmak bir bakıma göç sonrası sürece daha detaylı bakmak anlamına gelmektedir. Bu sebeple göç sonuçlarına bakılacak olursa;

2.3. Zorunlu Göçün Bıraktığı İzler: Uluslararası Göçün Sonuçları

Göç hem göç ile gelenler için hem de ev sahibi toplum ve kimi durumlarda transit geçilen ülkeler için türlü sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar arasında, başta ekonomik dengede değişiklikler gelmektedir. Diğer taraftan, göçle birlikte yeni egemenlik ve sorun alanları da doğmaktadır. Göç, kültürel yapıda değişim ve

dönüşümler yaratmakta kimi zamanda çatışma ve sömürü durumları oluşturmaktadır. Uluslararası göçle birlikte toplumlarda sınıfsal geçişkenlik durumları görülmektedir. Dünyanın birçok yerinde uluslararası göçle beraber kentlerin nüfuslarında büyük artışlar yaşanmaktadır. Nüfus artışına bağlı olarak kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda yeni sorun alanları doğmaktadır. Bu sorunlar, bir süre sonra radikalize hareket ve yapıların doğması ve gelişmesine kaynaklık edebilmektedir (Ekici ve Tuncel: 2015).

İç savaş ve hükümet baskısından kaçan bireyler, genel anlamda ev sahibi topluma, polise ve diğer yetkililere karşı güvensizlik duymaktadır. Danışmanlık veya bir çocuğu okula kaydettirme sürecinin bir parçası olarak bilgi paylaşmak bile onlara tehdit edici görünebilmektedir. Çünkü onlar, bilinmeyen yerlerdedir (Arredondo: 2018). Göç etmiş olan birey, genellikle yetkisiz ve sınır dışı edilme tehdidi altındadır, yoğun stres ve çaresizlik hissi yaşamaktadır. Sağlıklı şüphe normaldir ancak diğer yaşamsal streslere ek olarak uzun süre devam etmesi şiddetli bir huzursuzluk yaratmaktadır. Uzun süreli şiddetli huzursuzluk, ruh ve beden sağlığı ve sonra ki süreçte sosyo-kültürel uyum kalitesi üzerinde olumsuz etkiye neden olmaktadır (Solimano: 2010).

Göçe, yasal düzenlemeler eşlik etmezse, göç sonrasında ortaya büyük başarısızlıklar ve mağduriyetler çıkmaktadır. Nitekim bireyler, göç sonrasında gittikleri yerlerde ötekileştiren birtakım durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bireyler, göç ettiklerinde aslında yerlerinden olmuştur, öte yandan gittikleri yerlerde de yerinden edilme korkusuyla yaşamaktadır (Solimano: 2010). Örneğin göç sonrasında bireyler, işgücü piyasasında yedek işçi ordusunda ki askerler olarak

görülmektedir. Bu bireyler, adeta birincil sektördeki ev sahibi bireylerin işlerinin güvence altına alınmasında kullanılmaktadır. Göçle gelmiş olan işçiler, savunmasız oldukları için fırsatçı piyasa nezdinde değerlidir (Compas: 2007, Samers: 2010).

Göçle gelmiş olan işçilerin, maruz kaldığı haksızlıklara çoğu zaman ev sahibi işçiler katlanamamaktadır. Bu sebeple çoğu işveren, göçle gelmiş olan savunmasız kesimi özellikle işe almaktadır. Göç etmiş olan işçilerin ucuz ve büyük ölçüde korumasız bir işgücü olarak kullanılmalarına izin veren durum, bu bireylerin doğuştan gelen nitelikleri değildir, onları güçsüz kılan faktörler; ulusal ve uluslararası alanda yapılan ve eksik olan yasal düzenlemeler, toplumsal ve bireysel önyargılar ve inisiyatifler olduğu unutulmamalıdır.

Uluslararası anlamda göç etmiş olan birey veya gruplar, kültürel önyargılar için kolay bir hedef olabilmektedir. Çünkü onlar, genel nüfusa göre azınlık olma eğilimindedir, genellikle tek sesle konuşan tutarlı kitleler değildir ve sonradan gelenler olarak, ev sahibi grupların siyasi nüfuzundan yoksun olma eğilimindedir (Bauder: 2006). Ev sahibi toplum, göçün kısıtlanması ve göçle gelmiş olanların kesinlikle geri gönderilmesi gerektiğini savunabilir. Öte yandan işverenler, ucuz işgücünü kaybetmek istemeyebilir Barker: 2004).

Göç ve göçün sonuçları, büyük ölçüde bir ülkenin göçmen alıp almadığına (hedef ülke) veya vatandaşlarını kaybetmesine (menşe ülke) göre belirlenmektedir. Göçün menşe ülkeler üzerindeki olumlu etkileri, bireylere anavatanlarında olmayan işleri bulma fırsatları sağlaması ve böylece evdeki işsizlik sorunlarını hafifletmeye yardımcı olması gelmektedir. Daha iyi eğitim ve daha iyi bir yaşama kavuşma, göç etmiş olan birey için olumlu ihtimaller dâhilindedir. Hedef ülkeler de göçün hem

olumlu hem de olumsuz etkilerini yaşamaktadır (Bailey: 2010). Örneğin, yüksek vasıflı işçiler veya beyin kazanımı elde eden hedef ülkeler, işgücüne profesyonelleri katmanın olumlu yanlarından faydalanmakta ve böylece işgücü açıkları bu sayede azalmış olmaktadır. Göç alan ülkeler aynı şekilde vasıfsız göçmenlerin işgücüne katılmasından da faydalanmaktadır. Böylece göç hem vasıflı hem de vasıfsız işlerde çalışan eksikliğini telafi etmektedir (Rogers vd., 2010).

Yanı sıra, göç etmiş olan bireylerin ürün ve hizmetlere yönelik ilave talepleri, artan gelirler ve bu bireyler tarafından yapılan satın alımlar ve ücretler üzerinden ödenen ek vergiler yoluyla ülkenin gelirine olumlu anlamda katkı sağlanmaktadır (Grant: 2005). Ayrıca göç alan ülkeler, farklı kültürel yapılardan gelen bireylerin sosyal ve kültürel katkılarından da yararlanmaktadır. Göçün diğer olumlu etkileri arasında demografik büyümede düşüş yaşayan ülkelerde nüfus artışı yaratabilmesi gelmektedir. Dünya çapındaki alıcı ülkeler, artan sayıda göç sorunlarını, bu yeni gelen bireylerin sağladığı faydalarla dengelemek için mücadele etmektedir (Bailey: 2010).

Sayılan olumlu özelliklerin yanında, uluslararası düzensiz göç hareketleri, nüfus yapısını değiştirmekte, çarpık kentleşme ve buna bağlı olarak sağlıksız koşullarda yaşamanın doğurduğu sağlık sorunları, suç oranlarının artması, iklim değişikliğinin topluluklar üzerindeki olumsuz etkisinin artması, sağlıksız çalışma ve barınma koşulları, eğitim olanaklarının adil olmaması gibi sosyal zorluklar ve gelir dağılımının adil olmaması, işsizlik düzeylerinin artması gibi ekonomik zorluklar ülkelerin kalkınmasına zarar vermektedir (Terzioğlu vd., 2021).

Göç eden bireyler özelinde bakıldığında ise; göç edilen bölgede sağlık hizmetlerine erişim noktasında sorunlar yaşanabilmektedir. Göç eden bireylerin maddi olanaklarının yetersizliği ile beraber dil bilmeme, ulaşım noktasında bilgi eksikliği, birçok ailenin birlikte yaşaması, sağlık bilgisi problemleri, yetersiz beslenme, temiz içme suyuna erişimin olmaması, sağlık sorunları yaratmaktadır. Göç sonrasında yaşanan sorunlar göçün gerçekleşme şekli ile bağlantılı olup göçün etkilerini yaşama şiddeti ise; yaş, cinsiyet ve ekonomik durum gibi demografik faktörlerden de etkilenmektedir (Çakır ve Çevik: 2021).

Uluslararası göç, farklı kültürlerden bireylerin iletişim kurma durumunu mümkün kılarken aynı zamanda, "farklı olanı" farkında olmadan "aynılaştırma" tehlikesi de yaratmaktadır. Uluslararası göç hem ev sahibi toplumun hem de göç edenin kendini yeniden düşünmesini sağlamaktadır. İki tarafında kendi değerlerinin ve ilgi alanlarının farkındalığını arttırmaktadır (Compas: 2007). Kısaca uluslararası göç sonucunda, bireylerin kültürel kimliklerini yeniden değerlendirmeleri gerekmektedir. Göç, göçe tabi olan bireyin kendini yeniden yaratma sürecidir. Örneğin ev sahibi toplum, göç eden kişilere "sen bizden daha aşağısın" derse göç eden birey kendinin aşağı olmadığı mücadelesine girecektir (Bredella: 2003).

Göç eden bireyin göç sonrasında yaşadığı süreçler, karşılaştığı muamele, kültürleşme yönelimlerinin belirlenmesinde önemlidir. Kültürleşme; göç eden birey ve grupların gittikleri yerlerde yeni bir kültürün maddi ve manevi değerlerini benimseme sürecidir. Bu süreçte bireyin kendi kültürü ile yeni kültür arasında uyumlu şekilde yaşam sürdürmesi arzu edilir. Bu konu ilerleyen başlıklarda detaylı şekilde ele alınmaktadır.

Göçle gelen bireyler, ev sahibi ülkede kullanmayı umdukları kültürel varlık paketini yanlarında bulundurmaktadır. Adeta bir sırt çantası gibi yanlarında dillerini, geleneklerini, değerlerini getirmektedir. Ancak bazen bu çantada ki varlık, yeni ülkede her zaman işe yaramayabilir yahut belli notalarda revize edilmesi gerebilir (Samers: 2010). Özellikle göçün; terörizm, suç, işsizlik ve dini köktencilikle ilgili olarak giderek daha fazla olumsuz bir imajla çerçevelendiği son zamanlarda göç eden bireyin gittiği ülkede kültürel varlık paketi bazı durumlarda onun için zorluklara sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla göç eden birey geldiği ülkede aşağı doğru bir düşüş yaşayabilmektedir (Compas: 2007).

Göç sonucunda ortaya çıkan yasal statüler, bireylerin sosyal sermaye oluşturmalarına, iş, eğitim ve daha iyi bir yaşama erişmelerine olanak sağlayan aileleri, sosyal yapıları ve kültürel yaşam gibi hayatın temel noktalarını olumsuz etkileyebilmektedir. Göç eden bireyler, çoğunlukla dışlanmaktadır ve bu da birçok noktada, onların yeteneklerini azaltmaktadır (Asquith: 2019, Grant: 2005). Göçlerin artması, göçe, göç eden birey ve gruplara karşı olumsuz algının artmasına sebep olmaktadır. Devam eden olumsuz algı, beraberinde öteki düşmanlığı getirmektedir. Nitekim ihtiyaç fazlası veya nitelikli olmayan göç karşısında dünya, oldukça telaşlanmakta ve göç ve göçe tabi olan bireyler bir "güvenlik tehdidi" olarak görülmektedir (Sirkeci ve Erdoğan: 2012, 298).

Zorunlu göçe tabi olma süreci, bir bireyin failliğinin tamamını olmasa da çoğunu ortadan kaldırabilmektedir. Bu nedenle, mülteciler veya sığınmacılar hayatlarının kontrolünü yeniden kazanmaya çalışmanın pek bir anlamı olmadığını düşünebilir. Gittikleri yerde yeniden öğrenen bir çocuk misali, yabancı bir ülkede

yaşamanın yarattığı stresle, en kolay seçeneğin kontrolünü bile ilgili kurumlara veya kişilere bırakmak zorunda hissedebilmektedir. Bu savunmasızlık hali kabul görmeme ile birleşince sosyo-kültürel uyum yöneliminin gerçekleşmesi zorlaştırmaktadır (Asquith: 2019).

Göç etme nedeni, göç edenin sonra ki hayatı için önemlidir. Zorla yer değiştirmenin, bireyler üzerindeki etkisi oldukça derindir (Dauvergne: 2008). İsteğe bağlı olmayan göçlerde sonraki süreçlerde kuşaklar arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Örneğin Suriye'de doğup büyüyen bir yetişkin ile Türkiye'de doğup büyüyen genç arasında çatışmaların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu çatışmalar, kültürel normlardaki, çocuk yetiştirme pratiklerinden ve ev sahibi kültürün sosyal beklentilerindeki çeşitli farklılıklardan kaynaklanabilir. Geniş aile bağlarının ve farklı geleneklerin olduğu yetiştirme tarzını ebeveynler tercih edebilmektedir. Fakat farklı bir ülkede yetişen çocuklar onlardan ayrı bir iletişim dili ve geleneğini benimseyebilmektedir (Compas: 2007).

Göçün nedenlerine ve kişisel koşullara bağlı olarak, bazı ebeveynler yeni bir ortama uyum sağlamakta zorlanabilmektedir. Çünkü çoğu uzun saatler çalışmaktadır. Uzun saatler çalışan ebeveynler çocuklarının gelişiminin yabancısı olmaktadır. Örneğin bazı ebeveynler dönmek isteyebilir fakat çocuklar doğup büyüdükleri yerde kalmayı tercih edebilir. Böylesi durumlar, kuşaklar arası çatışma yaratmaktadır (Consoli vd., 2018). Buradan hareketle, çoğu durumda göç, aile bağlarını zayıflatmaktadır denilebilir.

Farklı bir kültürde yaşam sürdürme, ailelerin kendilerinin düzenini bozabilmektedir. Aile üyeleri kendilerini yalnız ve yetersiz hissedebilirler. Ayni aile

içinde farklı yaş ve cinsiyet grupları farklı kültürel yönelimler ve kimlikler sergileyebilir. Ebeveynlerinden farklı şekilde yetişen çocuklar kuşak çatışmasına neden olabilmektedir. Yasal sorunlar nedeniyle aileler birleşemeyebilir. Değişen sosyo-kültürel dengeler ve cinsiyet rolleri, barınma, sağlık, eğitim, dil, ekonomik yetersizlikler gibi türlü sorunlar aile bağlarını zedeleyebilmektedir.

Göçle birlikte bireylerde; değişim, kayıp ve dönüşümler gerçekleşmektedir. Göç sonucunda yerleşilen bölgelerde bireyleri çok şey beklemektedir. Örneğin, çoğu birey göç etmekten dolayı suçluluk duyabilmekte ve geçmişleri hakkında konuşmak istememektedir (Samers: 2010). Göç sonrasında bireyin yaşadığı kültürleşme süreci, göç eden bireylerin yeni hayatları ve ortaya konan hedeflerine bağlı birçok görünür eylemi içermektedir. Fakat bu süreç görünür olandan ziyade görünür olmayan koşulları da içeren karmaşık bir süreçtir. Yaşanan tüm zorluklara rağmen göç eden çoğu birey, bu süreçlerin sonunda sosyo-kültürel uyuma gidebilmektedir (Arredondo: 2018).

Uluslararası göç sonucunda tanıdık bir ekolojik çevre ve kültürel sistemden ayrılmanın sonuçları birey ve grupların kültürleşme yönelimlerinin belirlenmesinde etkilidir (Johnson vd., 2004, Akhtar: 2010, Yu: 2002) bu sebeple bu başlıklar çalışmanın amacına uygun şekilde aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır;

2.4. Çevresel Kayıplar: Göç Sonrası Tanıdık Ekolojik Çevreyi Geride Bırakmanın Yansımaları

Kültürleri ve onun iletişim kalıplarını tanımlamak için mekânlar önemlidir. Lefebvre (1991); binalar, sokaklar ve kasabalar dâhil olmak üzere tüm biçimleriyle mekânın insan etkileşimini ve üretilen manaları etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca

mekanlarda yaşanılan etkileşimler, sosyo-kültürel yapı, ekonomik sermaye, kültürel yeterlilik ve kimlikler üzerinde etkili olmaktadır. Ona göre mekanlar, kültüre, kültürde mekanlara gömülüdür. Lefebvre'nin bahsettiği mekânların içinde sanal mekânlarda bulunmaktadır.

Çoğu zaman bireyler, mekân ve kültürün güçlü bağlantısının farkında değildir. Fakat bireyler, farklı bir mekâna göç ettiklerinde bu güçlü bağlantının farkına varmaktadır (Johnson vd.: 2004). Bireyin, uzun süre yaşadığı yerden yeni bir yere göç etmesi, çevresindeki yoğun, iç içe geçmiş hem birey hem de birey dışı bileşenleri değiştirmektedir. Bireyler, bir yerden ayrıldığında yalnızca arkadaş ve akrabalarını değil aynı zamanda tanıdık insan dışı çevreyle de bağlarını kaybetmektedir. Aynısı yeni bir yere varıldığında da geçerlidir: sadece farklı kültürlerden bireylerle temas kurulmakla kalınmaz aynı zamanda tanıdık olunmayan manzaralar, iklimler ve mimariyle de karşılaşılmaktadır (Akhtar: 2010).

Kitlesel zorunlu göç söz konusu olduğunda, insan ve insan dışı çevredeki değişiklikler her zaman birey üzerinde çarpıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Etkinin ne kadar travmatik hale geleceği, hareketin gerçekleştiği yaşa, orijinal ikametgâha bağlılığın derinliğine, onu terk etme konusundaki seçimin derecesine, böyle bir değişiklik için önceden planlamanın boyutuna, ayrılıklara tahammül etmek için psikolojik kapasiteye ve iki ikamet yeri arasındaki farkın büyüklüğüne göre değişmektedir (Bailey: 2010). Göç ve yaşanılacak bölge seçimi, bireylerin ve ailelerin yaşamları boyunca yaptıkları karmaşık ve önemli tercihler arasındadır. Bireyin yaşamayı ve çalışmayı tercih ettiği bölge seçiminde, aile geçmişi, arkadaşlar

ve meslektaşlarla olan sosyal ilişkiler ve refahı etkileyen kültürel, ekonomik ve tarihi koşullar gibi birçok faktör belirleyici olmaktadır (Cespı: 2007).

Göç etmek, beraberinde kaçınılmaz olarak belirli fiziksel nesneleri ve mekanları geride bırakmayı gerektirmektedir (Demos: 2007). Göç etmek, isteğe bağlı olduğunda, sevilen mekanların ve fiziksel nesnelerin kaybı tolere edilebilmektedir (Bauder: 2006). Bununla birlikte kitlesel zorunlu bir göç durumu söz konusu olduğunda, fiziksel nesne ve mekanların kaybının yıkıcı bir etkisi olmaktadır. Göçten etkilenen insan dışı çevrenin bir başka yönü de bireyin hayvanlarla olan ilişkisidir. Ağırlıklı olarak tarım toplumlarından sanayileşmiş ülkelere göç söz konusu olmaktadır. Ancak aynı ülke içinde kırsal alanlardan büyük şehirlere göçlerde yapılmaktadır. Kırsal toplumlarda, her türden hayvanlar günlük yaşamın önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar ve bunlardan ayrılmak birey için acı vericidir (Akhtar: 2010). Akhtar (2010), bireylerin tanıdık bir ekolojiden ayrıldıktan sonra yaşadıkları süreci; "reddetme, dönüş ve çoğaltma" şeklinde sınıflandırarak anlatmaktadır;

Reddetme aşamasında; göç etmiş olan birey, yeni dış gerçekliklere uyum sağlamaya çalışırken, derinlerde inkâr duygusu yaşamaktadır. Bu reddetme hali, çevreye ilişkin algılara, bu konudaki hislere ve bireyin etkileşim halinde olduğu her şeye kadar uzanmaktadır. Duygusal reddetme durumunda fiziksel konum deneyimsel olarak reddedilir: "ben burada değilim, ben oradayım" denilmektedir. Psikolojik reddetme halinde, göçmen statüsü reddedilir: "yas tutmak zorunda değilim çünkü geri döneceğim" denilmektedir. Sosyal reddetme halinde; göç etmiş olan birey ev sahibi topluluğu ret etmekte ve ondan ayrılmaktadır: "ben onlardan biri değilim"

demektedir. Ya da tam tersi olabilir birey kendinden olanı inkâr etmeye başlayabilir (Barker: 2004).

Kendinden olanı reddetme aşamasında olan birey, yerleştiği ülkenin kültürünü hızla ve tamamen üstlenerek, kendi kültürü ve mevcut kültür arasında; dil, yemek, kıyafet ve iletişim normları gibi noktalarda hiçbir farkın olmadığını beyan edebilir (Bigo: 2005). İnkâr, böylece iç gerçeklikte olduğu kadar, dış gerçekliğe de uzanmaktadır. Bu tür nevrotik semptomlar, ısrarlı ve çoğu zamanda gerçekçi olmayan inkârlar, altta yatan sıkıntının artık reddedilemeyeceğinin, bu konuda bir şeyler yapılması gerektiğinin ilk kanıtı olabilmektedir. Göçün ilk zamanlarında, inkâr normal görülebilir fakat ısrarla devam etmesi bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığını bozmakta ve sosyo-kültürel uyumu geciktirmektedir (Bralo ve Morrison: 2005).

Dönüş aşamasında, "reddetme"den vazgeçildiğinde, anavatana geri dönme düşüncesi gelişmektedir. Psikolojik olarak ilginç olan ise dönüş tarihinin, göç etmiş olan birey tarafından her zaman uzak bir geleceğe yerleştirilmesidir. Yapısal ve dinamik olarak ifade edilecek olursa, geri dönüş düşüncesi esasen "bir gün fantezisidir". Başka bir deyişle, göç etmiş olan birey "tamamen iyi" bir bölgeden geldiğine ve bir gün ona geri döneceğine inanmaya başlamaktadır (Akhtar: 2010, 15). Birkaç birey kendi evlerine geri dönebilir fakat büyük bir çoğunluğu dönmemektedir. Çoğaltma aşamasında ise, birey kaybettiklerini tekrar yaşatma duygusuyla hareket etmektedir. Birey, yerleştiği bölgede evini etnik eserlerle süslemekte ve genellikle evi yöresel motiflerle bezenmiş bir nitelik kazanmaktadır (Solimano: 2010).

Yerinden edilmiş bireyler aynı zamanda, sadece kendi etnik yemeklerini yemeye, kendi müziklerini dinlemeye ve sadece menşe gruplarla ilişki kurmaya eğilimlidir. Sanki geldikleri toprakları hiç terk etmemiş gibi (Martin vd., 2008). Bu durumlar, bireyin yaşadığı acıyı hafifletmekte aynı zamanda sosyo-kültürel uyumu engelleyen algısal bir tersine dönmeye de neden olmaktadır. Çoğu zaman, "keşke ve bir gün fantezileri" bir arada var olmaktadır. Sıla özlemi, geri dönüş umudunu canlı tutmaktadır fakat bir türlü geri dönememe durumu ise nostaljik gerileme durumunu körüklemektedir (Akhtar: 2010, 16).

2.5. Alışılmış Olanın Ötesinde: Göçle Birlikte Tanıdık Kültürü Geride Bırakmak

Göç sonucunda, artan çok kültürlü toplumlarda, bireyler ve gruplar arası ilişkilerin incelenmesi özellikle sosyal bilimler için bir gereklilik haline gelmiştir. Göç, tek kültürlü dünya toplumlarını değiştirmektedir. Dünyanın geçici olarak gördüğü kitlesel göçlerin gerçekte kalıcı olduğu, misafir olarak gelenlerin aslında kalacak azınlıklar olduğunun anlaşılması, bu konunun detaylı şekilde çalışılmasını gerekli kılmıştır. Göçle gelenlerin büyük oranda kalacakları anlaşılınca, ev sahibi toplumlar, gelenlerin uyum sağlamları gerektiğini dile getirmeye başlamaktadır (Kağıtçıbaşı: 2006, 319). Fakat gerçek şu ki günümüzde çoğu refah devlet, göçle gelen bireyleri, sosyo-kültürel uyum için bir tehlike olarak görmektedir. Bu devletler, zaman zaman sert tedbirlerle göç ve göç eden birey meselesine eğilmektedir (Guild: 2005).

Göç, günümüzde bölgesel bir endişe duygusu olmaktan çıkmıştır. Devletlerin sınırlarını kontrol etme, vatandaşlarının güvenliğini koruma, yerli yaşam

standartlarını ve kültürel normları koruma durumuna ilişkin artan endişeyi tüm dünya devletleri yaşamaktadır. Günümüzde göçe dair endişeler, sadece göç veya sınır geçişleriyle ilgili değildir (Hertz: 2005, 80). Göç; gelişmiş devletlerde, üçüncü ülke vatandaşları ve ikinci nesil göçmenlerden oluşan önemli grupların uzun vadeli varlığı, çeşitli kimlik siyaseti şekillerinin gelişimi de dâhil olmak üzere; siyasi, entelektüel ve sosyo-kültürel manzarada ilgili dönüşümlerle birlikte; yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla ilgili çok sayıda soruna yol açmaktadır. Göçle farklı bir kültürden gelmiş olan birey ve gruplar, onları kabul eden devletlerin sosyo-kültürel manzarasını herkes için değiştirebilmektedir (Bhabha: 2005).

Göç eden birey ve gruplarla ilgili en sık tekrarlanan konulardan biri, onların kültür ve kimlik noktasında yaşadıkları değişimlerdir. Farklı kültürlerden bireylerin her kitlesel göç hareketi, yeni bir kültürel süreç yaratmaktadır. Hangi sebeple gerçekleşirse gerçekleşsin göç eden bireylerin bir süre sonra "kültürel çerçevesi" değişmekte ve göç eden bireyler, farklı bir kültürel grupta yaşamak için çabalamaktadır (Hertz: 2005). Unutulmamalıdır ki farklı kültürlerin kaynaşması ve iletişimi, beraberin çarpışmalar, çatışmalar getirebildiği gibi yenilikler de getirebilmektedir (Park: 1928).

Göç, bireyde aynı zamanda geride bırakılan bir yerle soyut bağlar, bir köken duygusu ve "buradan" çok farklı bir yerden gelmiş olma duygusu yaratmaktadır (Bhabha: 2005). Bireyler, işleri belirli bir şekilde yapmayı öğrenmektedirler ve çoğu zaman göçle, işleri öğrenilen şekilde yapmayı bırakmakta ya da bireylerin yeni öğrenmeler yapmaları gerekebilmektedir. Kısaca göç sonucunda bireyler, sosyal hayatlarında uyarlamalar yapmak durumunda kalmaktadır. Sosyal hayatın pratikleri,

kültür sayesinde tekrar yeni kalıplarına ulaşmaktadır. Kültür, neden bir şeylerin aynı şekilde yapılması gerektiğini açıkladığı gibi neden aynı şekilde yapılmaması gerektiğini de açıklayan bir süreçtir (Yu: 2002).

Göç neticesinde yeniden yerleşim koşulları ne olursa olsun tüm yeni gelenler, yaşam aktivitelerini gerçekleştirmeye yönelik alışılmış yollarında ayarlamalar yapmak zorunda kalmaktadır. Bunu başaramayanlar, eve erken dönmek zorunda kalabilmekte veya kendilerini yeni ortamdan duygusal ve sosyal tecrit ya da dışlanma yaşarken bulabilmektedir. Ancak çoğu birey, yeni çevreleri ve kendi kültürleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmeyi öğrenebilmekte, karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmekte ve giderek daha yetkin hale gelebilmektedir (Kim: 2001). Bu durum sosyo-kültürel uyum olarak okunabilir.

Kim (2001)'e göre uluslararası göç sonucunda yeni ve tanıdık olmayan bir kültüre uyum sağlamak, hayatta kalmaktan daha fazlasıdır. Bu, yaşamı değiştiren bir yolculuktur. Bu bir "yeniden olma" sürecidir, kişisel yeniden olma, dönüşüm, büyüme ve bireyin kendi varlığının sınırlarının ötesine uzanma durumudur. Yaşanılan süreç, eski kişilikleri ve gelinen kültürleri terk etmeyi gerektirmemektedir. Aksine, bireyin kendisini ilk kez, özellikle de içindeki "kültürel değişmezleri, değer verdiklerini ve uzlaşmayı reddettiği yönleri" bulmaya zorlamaktadır.

Göç eden bireylerin, sosyo-kültürel anlamda ev sahibi toplum için tehdit ve risk oluşturduğu şeklinde üstü kapalı veya çoğu zamanda açıkça ifade edilen endişeler bulunmaktadır. Bu endişeler, göçle gelmiş olan bireylerin, sosyo-kültürel anlamda uyum sağlamlarına yönelik ihtiyacın dile getirilmesine neden olmaktadır (Bigo: 2005). Göçle gelmiş olan birey ve grupların geldikleri yeni kültür içinde

konumu yabancılık olmaktadır. Çoğu zaman göçle gelmiş olanlar, devletin vatandaşlığına sahip olabilirler fakat ulusal kültürün inşası tarafından onaylanmayan ve sosyo-kültürel uyum noktasında şüphelenilen kişiler olarak, ömür boyu etiketlenmektedir (Bigo: 2005).

Kültürlerdeki ani ve hızlı değişikler, farklı kültürlerden bireyleri bir araya getiren göç sonucu oluşmaktadır. Göç, kültürler üzerinde çok farklı etkiler meydana getirmektedir. Bu etkiler, kültürel değişimler olabildiği gibi kimi zamanda tarihsel olarak ırksal değişimlerde meydana getirebilmektedir. Irktaki değişikliklerin, belli bir süreden sonra kaçınılmaz olarak kültürdeki değişiklikleri izlediği bilinmektedir (Samers: 2010).

Göç, kimi zamanda bir ilerleme aracı olarak görülmüş hatta kimi yazarlar göçü savaştan daha güçlü bir araç olarak değerlendirilmiştir. Göç, farklı kültürlere barışçıl veya düşmanca müdahale olabilmektedir. Göç, homojen olanı heterojen yapan ve toplumsal düzeni kökten değiştiren bir hareketliliktir. Göç, devrimler kadar etkilidir. Göç veya devrimlerle; yerli halklar, farklı kültürden birey ve gruplarla temas kurmaktadır. Bu temas ve kaynaşma, grupların büyüklüğü ve kalıcılığına bağlı olarak işgalci bir güce de dönüşebilmektedir. Ek olarak göçler, kimi zaman büyük medeniyetlerin doğuşuna ve başarılı bir sosyo-kültürel uyum birlikteliğine aracılık etmiştir (Park: 1928).

2.6. Bölüm Sonu Değerlendirme

Tarih, kitlesel zorunlu göçlere her daim tanıklık etmiştir. 1990'larda yaşanan Bosna Savaşı sonucunda mülteci konumuna gelen yüz binlerce Bosnalı Müslüman, 1948'den bu yana İsrail'in işgal saldırılarından dolayı yaşadığı topraklardan göç

etmek zorunda kalan Filistinli Müslümanlar, 2011yılında Libya'da patlak veren siyasi kriz neticesinde göç eden yüzbinler ve 2003 yılında Irak'ta yaşanan savaş, sayısız insanı göç etmek zorunda bırakmıştır. 2015 yılında başlayan Yemen İç Savaşı, 1979 yılında Sovyet işgaliyle başlayan ve günümüzde de devam eden Afgan göçü, Myanmar'da 2017 yılında Rohingya Müslümanlarına yönelik yapılan saldırılar ve 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı milyonlarca bireyi kitlesel şekilde göç etmek zorunda bırakmıştır.

Günümüzde göç ve göç eden bireyler, dünya düzenini yeniden şekillendiren güçlü unsurlardan biri haline gelmiş; bu kitleler, çatışmaların en stratejik araçları arasında yer almıştır. Devletler, genişleme veya savunma politikalarını büyük ölçüde bu göç dalgaları üzerinden kurgularken, göç eden gruplar kimi zaman tehdit, kimi zaman ise fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, çağımızdaki göç hareketlerinin sanıldığı kadar doğal ve kendiliğinden gelişmediğinin çarpıcı bir kanıtıdır.

Günümüz dünyasında bazı bölgeler, sosyo-ekonomik ve politik dalgalanmalar nedeniyle hızla göç alan veya göç veren merkezlere dönüşmektedir. Geçmişte göç hareketleri, hayvanlara yeni otlaklar bulma, doğal afetlerden korunma veya geçici olarak kötü yaşam koşullarından uzaklaşma gibi ihtiyaçlarla sınırlıyken, günümüzde göç bu motivasyonların çok ötesine geçmiştir. Modern göç hareketleri, bireylerin kararlarını aşan, görünürdeki sebeplerin ötesinde birtakım yapısal ve küresel dinamiklere dayanmaktadır. Bu kapsamda, çağın göç olgusu, karmaşık bir sosyo-ekonomik/kültürel yapıyı ve derin küresel bağlantıları içermektedir.

Çağımızda yaşanan göçlerin büyük oranda elitler eliyle, savaş ve çatışmalar nedeniyle gerçekleştiği ve neticesinde sayısız birey ve grubun planlı şekilde belli bölgelere göç etmek durumunda bırakıldığı görülmektedir. Yaşanan göçler, yalnızca göç edenleri değil, doğrudan veya dolaylı şekilde geniş kitleleri sosyo-kültürel, ekonomik ve politik açılardan etkilemektedir. Elitlerin, kitleleri göç ettirme kararlarının ekonomik, siyasi ve dini çıkarları doğrultusunda şekillendiği görülmektedir.

Belli politika ve kararlar neticesinde, kitleleri göçe zorlamanın tarih boyunca görüldüğü ve bunun neticesinde büyük imparatorlukların yıkıldığı veya yeni devletlerin kurulduğu bilinen bir gerçekliktir. Dolayısıyla günümüzde tanıklık edilen kitlesel göçlerin ani şekilde göç etmek zorunda kalan birey ve gruplar üstü, bir olgu olduğu ve büyük oranda yapısal ve sistematik faktörlerle şekillendiği söylenebilir.

Yaşanan bu göç hareketleri, geniş alanlar üzerinde kalıcı ve derin etkiler bırakmaktadır. Göç eden birey ve gruplar, adeta geri dönüş ihtimali olmaksızın yerlerinden edilmekte ve gittikleri bölgelerde yeni sosyo-kültürel yapılar oluşturmaktadır. Bu zorunlu kitlesel göçler hem göç edenler hem de göç alan bölgeler açısından birçok açıdan dönüşümü zorunlu kılan köklü değişimlere yol açmakta ve uzun vadede bölgesel dinamikleri yeniden şekillendirmektedir.

Kitlesel göçlerin büyük oranda kalıcı hale gelmesi yani gelenlerin geri dönmek istememesi, göç alan toplumları bir yandan telaşlandırmaktadır. Geri dönüşler, birey ve grupların göç etmesine neden olan durumların ortadan kalkması ve göç veren ülkenin tekrar istikrara kavuşması halinde mümkün olabilmektedir. Uluslararası toplum tarafından geri dönüşler, teşvik edilir fakat geri dönüşlerin

gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde yapılması da arzu edilen bir durumdur. Ancak, göç etmiş olan birey ve grupların gönüllü geri dönüşünün epey uzak tarihlere kalıyor olması, ev sahibi toplum tarafından göçle gelenlerin özellikle sosyo-kültürel uyum yöneliminin bilinmesini gerektirmektedir.

Artarak devam eden göç hareketliliği karşısında, özellikle hedef ülkelerin kaygı duyması olağan bir durumdur. Çünkü göç, yerleşik olanı yerinden ederken, yerinden edilen birey ve grupları da yeni bir toplumsal düzende kalıcı hale getirebilme potansiyeline sahiptir. Diğer bir ifadeyle, "kalıcı olanı geçici, geçici olanı ise kalıcı kılabilen" bu dinamik süreç, tüm taraflar için derin bir dönüşüm yaratır. Göç, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil; bireylerin kültürlerini de beraberinde taşıyarak toplumsal, yasal, politik, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla toplumun dokusunu yeniden şekillendiren kapsamlı bir süreçtir.

Göçün değişen imajı ve genişleyen etki alanı, göç eden bireylerin ve grupların kimliklerinin nasıl tanımlanacağı, hangi koşullarda ve ne zamana kadar korunmaları gerektiği gibi yasal çerçevede önemli belirsizlikler ve yetersizlikler ortaya çıkarmaktadır. Geçmişte olduğu gibi yalnızca ekonomik yetersizlikler göç için geçerli bir sebep olarak kabul edilmemektedir. Bu durum, göç hareketlerinin nedenlerini ekonomik gerekçelerin ötesine taşıyarak çok boyutlu bir göç olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

Artık göçler, gelenlerin temel ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, kimliklerinin nasıl korunacağı, ev sahibi toplumların onları kabul edip etmeyeceği, temas kurup kurmayacağı ve yeni topluma uyum sağlayıp sağlayamayacakları gibi konuları ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla, günümüz göç hareketleri, yalnızca ekonomik

koşullar değil, aynı zamanda politik, sosyal ve çevresel faktörlerin kesişiminde şekillenmektedir.

Kitlesel göç hareketleri, göç edenlerin kim olduklarının nasıl tanımlanacağı ve nereye konumlanacakları gibi temel soruları da beraberinde getirmekte ve bu durum ciddi bir belirsizlik yaratmaktadır. Göç olgusu, göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası olmak üzere her aşamada karmaşık ve zorlu bir süreçtir. Bu sürece eklenen yasal yetersizlikler ve tanımsal belirsizlikler hem göç edenler hem de göç alan toplumlar için süreci daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir.

Esasen göçün altında yatan en büyük unsur "daha iyi bir yaşam" arayışıdır. Daha iyi bir yaşama gidiş, "farklı olanı" farkında olmadan ya da bilinçli şekilde "aynılaştırma" tehlikesi yaratabilmektedir. Yahut göç, iki kültürün birlikte uyum içinde yaşandığı "sosyo-kültürel uyum" ortamını da mümkün kılabilmektedir. Göç neticesinde birey ve gruplar, kim oldukları ve hayatlarına nasıl devam etmeleri gerektiği noktasında yeni farkındalıklar ve değişimler yaşamaktadır. Göç hem toplumsal hem bireysel anlamda derin sonuçları olan bir hareketliliktir. Göçün genel bağlamı ve yönetilme durumuna göre bu sonuçların olumlu veya olumsuz olabilme ihtimali bulunmaktadır. Göçün sonuçları, nesiller boyunca kültürel, ekonomik, sosyal ve psikolojik alanlarda kendini göstermektedir.

Göç sonucunda tanıdık bir kültürel ve ekolojik çevreden ayrılmak ve tanınmayan, yabancısı olunan yeni bir kültürel ve ekolojik çevreye uyum sağlama başlı başına karmaşık bir süreçtir. Bu süreç psikolojik, fiziksel, ekonomik ve sosyal anlamda zorludur. Tanıdık olan tüm her şeyden kopuş ve aynı şekilde yabancısı

olunan yeni dünyayla uzun süreli temas, sosyo-kültürel anlamda bir dönüm noktasıdır.

Sonuç olarak, uluslararası göçler yapısı, gelişimi ve sonuçları açısından çok yönlüdür ve bu nedenle disiplinler arası çalışması gereken bir olgudur. Göçün, muhatapları açısında olumlu sonuçlar doğurabilmesi için hem göç edenlerin hem de ev sahibi toplumun ihtiyaçları ve çıkarları göz önünde bulundurularak kapsamlı ve sürdürülebilir strateji ve göç yönetim modelleri ile sosyo-kültürel uyum ortamının geliştirilmesi gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÜLTÜREL DEĞİŞİM: ULUSLARARASI GÖÇ SONRASINDA İLETİŞİM VE SOSYO-KÜLTÜREL UYUM SÜRECİ

Kültür her an bireyledir. Birey ve ona dair her şey bir kültürün ürünüdür. Birey gittiği her yere kültürünün maddi ve manevi birikimleriyle gitmektedir. Birey ve gruplar, kendi kültürlerinden farklı kültürlerle bir araya geldiklerinde kültürlerini ne şekilde yaşayacakları ve devam ettirecekleri onlar için önemli bir dönüm noktasıdır. Özellikle türlü nedenlerle göçe tabi olan birey ve grupların göç sonrasında yeni kültürde nasıl bir hayat sürdürecekleri hem kendileri hem de ev sahibi toplum için önemlilik arz etmektedir. Birey ve gruplar kendi kültürünü ne şekilde yaşayacak veya yeni kültürü ne oranlarda alacaklar? sorusunun cevabı, nesiller boyu etkisi olan önemli bir toplumsal meseleye karşılık gelmektedir.

Göç, nedenleri, yapısı, süreci ve sonuçları itibarıyla son derece kapsamlı bir olgudur. Göç eden birey ve grupları, zorlu ve uzun bir değişim süreci beklemektedir. Uzun süreli temas, kültürel anlamda derin değişimlere yol açarken, farklı kültürlerle etkileşimde bulunan birey ve gruplarda bu kültürel değişim aşamalı bir süreç olarak ilerlemektedir.

Göç sonrasında, farklı kültürel değişim tabloları ortaya çıkabilmektedir. Bu tablo kültürel çeşitlilik veya kültürel çatışma şeklinde olabilir. Burada önemli olan farklı kültürlerin temas durumlarının bir kültürel zenginlik/çeşitlilik olarak halini alabilmesidir. Kültürel zenginlik/çeşitlilik ise taraflar arasında sosyo-kültürel uyumla mümkün olabilir. Bu nedenle, göç sonrasında birey ve grupların yaşayacağı kültürel değişim sürecini, özellikle sosyo-kültürel uyumda etkili olan unsurlar çerçevesinde incelemek ve bu alanda literatüre dayalı tespitler yapmak, göçler çağında büyük bir

önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bölüm, göç sonucunda yaşanan kültürel değişim sürecini ve sosyo-kültürel uyum üzerinde etkili olan unsurları ele alan bir çerçevede değerlendirilmektedir;

3.1. Zaman İçinde Kültür: Değişim Süreçleri

Bauman "Liquid Modernity" (2000) adlı eserinde, toplumsal değişimler sonucunda uyumun nasıl gerçekleştiğini açıklamaktadır. Ona göre, kimlikler ve kültürel aidiyetler artık sabit değildir, akışkandır. Yaşanan toplumsal hareketlilikler sosyo-kültürel uyumu, sürekli olarak değişen dinamik bir süreç haline getirmiştir. Bauman (2000), moderniteyi "katı" ve "akışkan" olarak iki ayrı döneme ayırarak, akışkan modernitede farklı kültürel grupların artan temasları nedeniyle katı kültürel kuralların, geleneklerin, rollerin ve kimliklerin değiştiğini, bu unsurların daha esnek, değişken ve geçici bir hale geldiğini belirtmektedir. Bauman, bu esnekliğin ve akışkanlığın küreselleşme ile gerçekleştiğini belirtmektedir. Günümüzde ise bu durumun küreselleşme kadar etkisi olan uluslararası göçlerle gerçekleştiği görülmektedir.

Hall (1973)'a göre günlük yaşamda sürekli olarak kültürel anlamda küçük resmi olmayan uyarlamalar yapılmaktadır. Fakat kültürel anlamda büyük değişimlerin yapısı farklıdır. Kültürel anlamda büyük değişimler, farklı kültürlere sahip olan grupların çeşitli nedenlerle temas halinde yaşaması ile gerçekleşmektedir. Hall, kültürel anlamda büyük değişimleri hayatta kalma süreci olarak tanımlamaktadır. Zira uzun süreli kültürel temaslar sonucunda bazı kültürler hayatta kalmakta bazıları ise yok olmaktadır.

Birbiriyle uzun süreli temas halinde olan kültürlerde değişim kaçınılmazdır aynı şekilde burada değişime direnç sosyo-kültürel düzeni bozmaktadır. Kültürel değişim karmaşık ve döngüsel bir süreçtir. Değişim belirli noktalarda oldukça hızlı bir şekilde resmiden gayri resmiye, teknikten yeni resmiye doğru farklı şekillerde ilerleyebilmektedir (Kvernmo: 2006). O halde günümüz özelinde düşünüldüğünde, göç eden bireylerin gittikleri ülkeler de resmi, gayri resmi ve teknik olanın sürekli değişim ilişkisi içinde nasıl var olduğunu görmek, akademik ilgiden daha fazla anlama gelmektedir denilebilir.

Günümüzde farklı kültürel grupların bir araya gelmesini ve beraberinde büyük kültürel değişimlerin yaşanmasını mümkün kılan olayın uluslararası göç olduğu görülmektedir. Bireyler yeni bir kültüre göç ettiklerinde, eski kültürlerinin değerlerini, inançlarını, geleneklerini ve bunların şekillendirdiği iletişim kalıpları ve davranışları da beraberlerinde götürmektedir. Çoğu zaman, eski ve yeni kültür arasındaki benzerlik derecesine bağlı olarak; yerel kültürün değerleri, inançları, gelenekleri, davranışları ve iletişim kurma tarzları yeni kültürünkilerle çatışmaktadır. Bu durum; uyum bozukluğuna, yanlış anlamalara, çatışmaya, strese ve kaygıya sebep olmaktadır (Bhabha: 2005, Newheiser ve Barreto: 2014). Araştırmacılar yaşanan bu duruma "kültür şoku" demektedir. Kültür şoku, bireylerin yaşadığı veya yaşayacağı kültürel değişim sürecinin ilk adımıdır. Kültür şoku; farklı bir kültürle iletişime geçildiğinde, çok sayıda stres faktöründen kaynaklanan, çok yönlü bir deneyim olarak açıklanmaktadır. Kültür şoku: bireyin yeni çevresiyle etkili bir şekilde iletişim kuramadığı için yaşadığı hayal kırıklığı, gerginlik ve kaygı olarak bilinmektedir (Neuliep: 2020, 518).

Kültür şoku, yeni bir kültürün ziyaret edilmesiyle veya uzun süreli temaslarla umulmadık tecrübelerin yarattığı duygu durumudur. Bu noktada ilk başta bireylerin normal davranışları artık anormaldir. Duygusal bir durum olduğundan kültür şokunun tam olarak görülmesi ve tespit edilmesi de zordur. İlerleyen durumlarda fiziksel ve psikolojik stres belirtileri olabilmektedir. Bu nedenle farklı bir kültürle temas halinde olan birey, uygun davranışı anlayıp harekete geçinceye kadar kafası karışık ve endişeli yaşamaktadır (Bigo: 2005, Stuart ve Levine: 2017). Kültür şokunda, bireylerin davranışlarına rehberlik eden kültürel değerler alakalarını kaybetmiştir. Bireyler bu durumda güçsüzlük, anlamsızlık, normsuzluk, sosyal yabancılaşma yaşamaktadır. Ayrıca şok, kısa süreli olduğunda bireyler sosyo-kültürel uyumu içeren birtakım değişim süreçleri de yaşayabilmektedir. Fakat kültür şokunun uzun süre atlatılamaması sosyo-kültürel uyuma giden yolu zorlaştırmaktadır (Furnham: 2005, 17).

Kültür şoku, bir süreç şeklinde ilerlemektedir. Örneğin, bireyin geldiği ilk zamanlarda, farklılıklar karşısında yaşadığı heyecan ve mutluluk haline "balayı evresi" denmektedir. İkinci aşama ise artık kırılmanın ve yetersizlik hissiyatının yaşandığı dönemdir. Bu dönemde birey, eski ile yeni arasında zorlanmaya başlamaktadır. Eskisi yetersiz görülmekte yenisi ise bilinmezdir. Bu aşamaya "uyum bozukluğu" süreci denmektedir (Bhabha: 2005, Dogutas: 2024). Bu zor süreçten sonra birey, yeni kültüre karşı öfke duymakta yani "sinirlilik ve düşmanlık" aşaması yaşamaktadır. Sonra ki süreçte ise birey, eski ile yeni arasında bir uyum yakalayabilmektedir. Bu süreç ise "uyum" aşaması adlandırılmaktadır. Fakat bu aşamaya her bireyin kolaylıkla gelemediği de bilinmektedir (Hofstede vd., 2002, 29).

Kültür şokunu, yeni bir kültürle temas kuran her bireyin yaşaması olağandır. Kültür şokunu yaşama deneyimi ve derecesi kişiden kişiye değişmektedir. Kültür şoku, göreceli bir deneyimdir ve farklı bir kültüre uyumun da ilk sürecidir (Selm: 2005). Kültür şokunun belirleyici özellikleri, beklenmedik ve ilk zamanlarda çoğunlukla olumsuz olmasıdır. Etkileri değişen sürelerde görülmekte ve nihayetinde sonucu faydalı da olabilmektedir (Bralo ve Morrison: 2005). Ev sahibi kültürün gelenlere karşı alıcılığı, göç edenin bakış açısı ve ev sahibi toplumla iletişime geçme durumu gibi birçok faktör göç edenin yaşadığı şokun süresi ve yoğunluğu üzerinde belirleyici olmaktadır. Örneğin, ev sahibi toplumla rahatlıkla iletişim kurabilen, sosyal destek ve kabul bulan kişilerin şok halleri kısa sürmektedir. Bu durumun arzu edilen sosyo-kültürel uyum halinin yakalanması üzerinde olumlu etki yaptığı bilinmektedir (Furnham: 2005, Bhugra: 2004, Brance vd.,2024).

Birey, kültür şokunu atlattıktan sonra yeni sosyo-kültürel çevrenin etkili ve yetkin bir üyesi olabilmektedir. Kültürel değişim süreçleri, özünde kültürel aktarımdır ve bu aktarım hem bireysel hem de toplumsal şekilde gerçekleşmektedir. Fakat daha fazla kültür aktaran çoğunlukla ev sahibi toplumdur. Daha fazla uyması ve değişmesi gerekenler ise azınlıklar ve sonradan gelenlerdir (Gupta: 2003).

Sonuç olarak farklı bir kültürle temas halinde olan birey ve grupların yaşadıkları değişim süreçleri kültür şokuyla başlamaktadır. Kültür şokunun atlatılmasına bağlı olarak bireyler, farklı kültürel değişim süreçlerinden geçerek farklı kültürel yönelimler sergilemektedir. Yapılan bu çalışmada ise bireylerin ve grupların yaşadığı kültürel değişim süreçlerine bir bütün olarak "kültürleşme süreci" denilmesi tercih edilmiştir. Kültürleşme; temas halinde bulunan farklı kültürlere sahip birey veya gruplar arasında, iletişimin tetiklediği çeşitli sosyo-kültürel

yönelimlerin oluşmasını mümkün kılan kültürel değişim süreci olarak tanımlanabilir. Bu değişimin yönü kişiden kişiye, gruptan gruba ve kurulan iletişimin niteliği ve çeşitli çevresel faktörlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Aşağıda kültürleşme yönelimleri detaylandırılmaktadır;

3.2. Kültürleşme Yönelimleri

Bu çalışmada; "sosyo-kültürel uyum, asimilasyon, ayrılma ve marjinalleşme" kültürleşmenin dört yönelimi veya stratejisi olarak ele alınmaktadır. Bunun temel kaynağı; Redfield, Linton ve Herskovits'in kültürleşme üzerine yaptıkları 1936 tarihli çalışmalarında, asimilasyonun tek kültürleşme yönelimi olmadığına dair yaptıkları tespittir. Bu tespiti bir kaynak olarak kabul eden Berry, önce asimilasyon ve sosyo-kültürel uyum yönelimleri arasında, daha sonra da kültürleşmenin ayrılma ve marjinalleşme yönelimleri noktasında tanımlamalarda bulunmuştur (Berry: 2006). Farklı bir kültürle uzun süreli iletişim halinin yalnızca asimilasyon yaratmayacağı, farklı yönelimler oluşturabileceği gerçeği kültürleşme çalışmalarında önemli bir yaklaşımdır. İlk zamanlar kültürleşme yalnızca grup düzeyinde bir olgu olarak ele alınmaktaydı. Fakat zamanla bireysel olarak yapılan temasların farklı kültürel yönelimler ortaya çıkardığı gözlemlenince, birey kültürleşme çalışmalarında önemli bir konum elde etmiştir. Yani grubun genel görünümü tek tek bireylerden ve onların tercih ettiği kültürleşme yönelimlerinden meydana gelmektedir (Pak: 2013).

Yeni kültürde bireyler; iletişim tarzı, mimari yapılar, beslenme, iklim, barınma, davranış kalıpları ve medya tüketimi gibi bir kültürün sayısız kuralı, normu ve değerinde ki değişikliklerle karşılaşmaktadır (Demos: 2007). Ayrıca, bu bireyler tanıdık sosyal ağlardan, mekanlardan uzaklaşmış, dil, işsizlik, sosyal dışlanma ve

ayrımcılıkla ilgili çeşitli problemlerde yaşayabilmektedir. Bireyler veya kültürel gruplar, yeni bir kültüre girdiklerinde, genellikle ev sahibi kültür tarafından değiştirilmektedir, ancak karşılığında onlarda yeni kültürü etkilemektedir. Kısaca değişim ve uyum çift taraflı şekilde ilerlemektedir. Böylesi bir durumda kültürleşme yönelimleri; yeni ve farklı bir kültürel ortamda sağlıklı bir şekilde yaşayabilmek için gerekli olan sosyo-kültürel uyumun bir sonucu olarak meydana gelen; fiziksel ve psikolojik değişikliklerle, ev sahibi toplumda bireyin yaşama şekliyle, bireyin ev sahibi toplumla kurduğu iletişimin yapısı gibi çeşitli şekillerde tespit edilebilir (Neuliep: 2020, Sharp: 2023).

Göç edenlerin kültürleşme yönelimlerinde; dil, menşe ülke, göç etme şekli, inanç, yaş, cinsiyet, değişime hazırlık, yeni kültürle kültürel farklılık/yakınlık derecesi ve iletişim ağlarının varlığı gibi birçok faktörün önemli olduğu bilinmektedir. Göçün yöntem ve kanallarının yanı sıra göçten kaynaklanan yasal statüler, göç edilen ülkede kalma süresi, kamu hizmetlerine erişim, ev sahibi toplumdan kabul görme, sosyal aidiyet/dışlanma, ekonomik olanaklar gibi durumların sosyo-kültürel uyum yöneliminin gerçekleşmesi/gerçekleşmemesi üzerinde etkisi bulunmaktadır (Martin vd., 2008, Mallet: 2017).

Göç sonrasında, ortaya hem yasal statüler hem toplumsal hem de kültürel anlamda bir çeşitlilik ortaya çıkmaktadır. Bu durumun kimi araştırmacılar tarafından "süper çeşitlilik, çok kültürlülük, çift kültürlülük" gibi farklı şekillerde tanımlandığı bilinmektedir. Bununla beraber göç sonrasında, göç eden bireyin kendi kültüründen vazgeçmesi asimile olduğu anlamına gelmektedir. Bireyin kendi kültürünün yanı sıra ev sahibi kültürle iletişim halinde olması ve iki kültürü uyum içinde yaşaması sosyo-

kültürel uyum anlamına gelmektedir (Asquith: 2019, 47, Salami vd., 2019). Göç eden bireyler uyum sağlamazlarsa, sosyal ağları yoksa marjinalize olur, ev sahibi nüfusla karışmazlarsa ayrılır. Sözü edilen kültürleşme ve kültürleşmenin farklı yönelimleri bir süreçtir ve nesiller boyunca devam etmektedir (Cheung: 2011). Sonraki başlıkta bu yönelimler detaylı şekilde ele alınmaktadır;

3.2.1. Tek Tip Kimliğe Doğru: Asimilasyon Yönelimi

Kültürel değişimin en eski yönelimi asimilasyon olarak bilinmektedir. Bu durum; baskın olan kültürün tamamen benimsenmesi, yani menşe kültürün tamamen terk edilmesidir. Buradan hareketle asimilasyon; iletişimin tetiklediği kültürel değişim sürecinin, doğrusal ve tek yönlü olarak gerçekleşmesidir demek mümkündür. Bu görüş, bireyin yeni ev sahibi kültürel özellikleri edinirken, kendi kültürünü tamamen terk etmesi gerektiğini varsaymaktadır. Bu düşünce bireyleri, eski kültürlerini görünmez kılmayı ve ev sahibi kültürden ayırt edilemez hale gelmeye teşvik eden "eritme potası" fikrine dayanmaktadır (Pak: 2013).

Göç eden birey, ev sahibi topluma tamamen benzemek istediğinde, ev sahibi toplumda göçle gelenin tamamen kendisine benzemesini istediğinde asimilasyon seçeneği güçlü bir şekilde devreye girmektedir. Asimilasyon kişilerin rızası ile olabilirken, ev sahibi kültürün baskısı ile de gerçekleşebilmektedir (Berry: 1997, 8). Asimilasyonda amaç, farklı olanın ev sahibi kültürün diğer üyelerinden ayırt edilemez hale gelmesi ve tek bir kültürel grubun (baskın olan tarafın) değerleri, inançları ve kültürünü yaşatmaktır. Bunun için dil, din ve iletişim tarzları gibi eski olan ne varsa ortadan kalkmalıdır (Neuliep: 2020, Mallet: 2017, Salami vd., 2019).

Asimilasyon, ilk bakışta tek bir kültür oluşmasını sağladığından, toplumda genel anlamda uyum yaratan bir görüntü sergiler. Bu durum göçle gelmiş olan birey ve gruplar için kabul görme ve sisteme dahil olmayı mümkün kılar. Fakat asimilasyon birey ve grupların kendi kimliklerini ve benliklerini unutmalarına neden olur. Asimilasyon, kültürel çeşitliliğin azalmasına ve tek tipleşmeye neden olmaktadır. Bu durum toplumsal dinamizmi olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca bireyler burada kendi olamamanın ve hissedilen kültürel baskı ve kültürel kayıplar nedeniyle psikolojik ve duygusal anlamda kırılgan bir yapı sergiler.

3.2.2. Kendi Kültürüne Tutunmak: Ayrılma Yönelimi

Farklı bir kültürde yaşam sürdüren bireyler, kendi kültürleri ile daha fazla iletişim kurmak istediklerinde ve ev sahibi toplumla mümkün olduğunca daha az iletişim kurmayı tercih ettiklerinde gerçekleşen kültürleşme yönelimi "ayrılma" seçeneğidir. Burada birey, uyuma direnmekte ve ev sahibi kültürü bir nevi ret etmektedir. Aynı zamanda birey burada kendi yerel kültürel kimliğini sürdürme arzusu ile hareket etmektedir (Demos: 2007). Dahası, uzun süreli ayrılmanın, ev sahibi topluma karşı düşmanlık hissini besleyebileceği ifade edilmektedir. Bu tür bireyler, genellikle kendi yerel kültürleri ile ev sahibi kültür arasında algılanan uyumsuzluğa odaklanmaktadır. Ev sahibi kültürün değerlerinden ve inançlarından kaçınılmasına rağmen bu bireyler bazı durumlarda ev sahibi kültürün seçilmiş davranışlarını, tamamen işlevsel nedenlerle (örneğin, bir iş bulmak için) üstlenebilir. Özetle ayrılmış kişilerin zorunlu bir sebep olmadığı müddetçe ev sahibi kültürden bireylerle iletişim kurmadığı bilinmektedir (Neuliep: 2020, Décieux ve Murdock: 2021).

Kültürleşme üç alt süreci kapsamaktadır. Bunlar; kültür atma, kültür öğrenme ve kültür çatışmasıdır. İlk ikisi, davranışların istemsiz veya kasıtlı olarak yitirilmesini ve bunların yerine bireyin ev sahibi toplumla daha iyi bir "uyum" yakalamasına imkân yaratan davranışların edinilmesini içermektedir (Berry: 1997, 18). Fakat bireylerin iletişimden kaçındığı zamanlar kültür çatışması ortaya çıkmaktadır. Uzun süreli çatışma hali, bireyin yeni kültüre uyum sağlayamayacağının veya özümsemeyeceğinin göstergesi olarak okunmaktadır (Compas: 2007). Burada kültürleşme deneyimleri, bireyi bunalttığında, kontrol edilemeyen veya üstesinden gelinemeyen problemler yarattığında, ayrılma seçeneği söz konusu olmaktadır. Bu durumda, kültürleşme ile sağlıklı bir şekilde başa çıkmada (uyum) çok az başarı sağlanmaktadır. Ve birey ev sahibi kültürden geri çekilmeyi yani ayrılmayı tercih etmektedir (Demos: 2007). Bunun daha ilerisi ise hiçbir kültürü benimsemeden kültür dökülmesi ile yani marjinalleşme ile sonuçlanmaktadır (Berry: 1997, 19).

Robert E. Park (1928), sosyo-kültürel uyum sürecini bir döngü şeklinde tanımlamaktadır. Ona göre göçle gelmiş olan bireyler ve ev sahibi toplum ilk başta birbirinden ayrışırlar/ayrılırlar, ayrışmanın/ayrılmanın etkisiyle çatışmalar yaşanır ve ardından yavaş yavaş temas kurmaya başlarlar ve temasla beraber sosyo-kültürel uyum mümkün olabilmektedir. Bu sürecin tekrar tekrar yaşanması ve kişiden kişiye değişmesi mümkündür.

Ayrılma yönelimi, birey ve grupların kendi kültürlerini korumalarını sağlamaktadır. Bu durum, kültürel grubun devamlılığı için önemlilik arz etmektedir. Kendi dilini, kültürünü ve geleneğini sürdüren bireyler ruhsal açıdan güçlüdür. Devam ettirilen kültür, toplumsal kültürel zenginlik ve çeşitlilik ortamı

sağlamaktadır. Kendi aralarında temas halinde olan bireyler, güçlü grup içi dinamizmi sayesinde sosyal ve ekonomik anlamda destek mekanizmaları kurabilmektedir. Sosyal destek ve dayanışma bulan bireyler, kendi kültürlerini nesiller boyunca aktarabilmektedir. Fakat uzun vadede kendi kültürüyle temas halinde olmak içinde bulunulan topluma karşı yabancılık getirmektedir. Bu durum zayıf toplumsal bağlara ve gerilimlere neden olmaktadır.

Ayrılma, uyumsuzluğa neden olan önyargı ve ayrımcılık gibi duyguları tetiklemektedir. Ev sahibi toplumla iletişim eksikliği, karşılıklı anlayış, bilgi ve empati yoksunluğuna neden olmaktadır. Toplumun genelinden ayrılmak, sosyo-ekonomik açı başta olmak üzere toplumsal anlamda birçok eşitsizliği ve mahrumiyeti beraberinde getirebilmektedir. Sosyo-kültürel uyum, toplumsal barış ve adalet ortamı açısından ayrılma yönelimi, sosyal izolasyon/tecrit anlamına gelir. Burada toplumsal destek azalır ve bireyler bir süre sonra yalnızlık ve dışlanmışlık hisseder. Bu sebeple ayrılma yönelimi uzun vadede tercih edilmesi riskli bir yönelimdir.

3.2.3. İki Kültür Arasında Sıkışmak: Marjinalleşme Yönelimi

Marjinalleşme yönelimi; birey kendi yerel kültürü veya ev sahibi kültürle uyumu tercih etmediğinde yaşanmaktadır. Çoğu zaman erken yaşta farklı bir kültürle temas halinde olan bireyler, kendi kültürlerini tercih ettiklerinde, ev sahibi toplum tarafından dışlanacaklarını düşündüklerinden her iki kültürden vazgeçmektedir. Bu bireyler, her iki kültüre de yabancılaşma yaşamaktadır (Compas: 2007, Rosenfeld ve Plax: 1977, Goedhart: 2020).

Çoğu zaman marjinalleşme yönelimi olan bireyler, terk edilmişlik hissetmektedir. İşlevsel olmayan davranışlar (örneğin, alkol veya uyuşturucu

kullanımı) genellikle marjinal bireylerde görülmektedir (Neuliep: 2020). Zorla yaşanan göçler ve kültürel kayıplar hem ev sahibi kültürle hem de menşe kültürle olan iletişim isteğini azaltabilmektedir. Ayrıca dışlanma ve ayrımcılık yahut küçük yaşlarda farklı bir kültürle istemsiz iletişim kişiyi marjinalliğe itebilmektedir (Berry: 1997).

Yeni kültürde kabul görmeyen birey, yabancılaşma, dışlanma ve ait olamama duygularından dolayı çeşitli sorunlar yaşayabilmektedir. İki kültür arasında sıkışmış olan "marjinal birey" kavramı, bu durumu tanımlamak için kullanılmaktadır (Pak: 2013, 38). Bu noktada birey kültürleşme yönelimini tercih etme noktasında özgür olarak kabul edilmektedir. Bu elbette her zaman böyle değildir. Yani baskın olan gruplar, belirli kültürleşme biçimlerini zorunlu kılabilmekte veya baskın olmayan grupların ve bireylerin seçimlerini kısıtlayabilmektedir (Cespı: 2007).

Hal böyle olunca, devreye başka terimler girebilmektedir. Birey, ev sahibi toplumla iletişim kurmayı tamamen ret edebilir, bu durum yukarı ifade edildiği gibi ayrılmadır. Fakat ev sahibi kültür, onlarla iletişim kurmayı istemediğinde durum artık "ayrışma/ayrıştırma" olmaktadır. Bireyin kendi isteği ile asimile olduğu durumlar "eritme potası" olarak tanımlanmaktadır. Ancak ev sahibi kültür asimilasyona zorlarsa devreye "düdüklü tencere" tanımı girmektedir (Compas: 2007). Fakat bireyler daha ziyade zorla asimilasyon (düdüklü tencere) ve dışlanma (ayrışma/ayrıştırma) eğilimlerinin bir sonucu olarak marjinalleşmektedir (Berry: 1997).

Yeni bir kültürle uzun süreli temas, kültürel değişmeler yarattığı gibi bireyi de yeri geldiğinde gelenekten özgürleştirebilmektedir. Burada eskiden kültür

tarafından kontrol edilen enerji serbest bırakılabilmektedir. Marjinal birey, yeni maceralar için özgürdür ancak yön ve kontrolden yoksundur. Öte yandan, göç gibi kültürel değişim yaratan hareketlilikler sosyo-kültürel uyumun yanı sıra; alışılagelmiş eylem ve düşünce tarzlarının çöküşüne de öncülük edebilmektedir. Birey, yeni gittiği yerde kısıtlamalardan ve baskılardan bir "kurtuluş" yaşayabilir ve bu "kurtuluş"un kanıtını hiçbir geleneğe uymadığını iddia etmeyle gösterebilir (Park: 1928).

Marjinal bireyler, arada ve geçiştedir ne biri ne de diğeridirler ne buraya ne de oraya aittir (Bailey: 2010). "İnsan Göçü ve Marjinal Adam" adlı makalesinde Robert Park (1928), marjinalliğin sonuçlarını tanımlamaktaydı. Parka (1928)'e göre artan göç ve kültürel temaslar, geleneksel toplumları yıktı ve yeni bir insan tipi üretti. Park (1928) bu yeni insan tipini; gelenek, görenek ve grubun kültürel kontrolünden kurtulmuş, daha özgür ve daha yaratıcı olarak tanımlamaktaydı. Park, burada marjinalliği olumlu şekilde ele almaktadır. Park, kültürler arası temasların farklı kültürleri anlamak noktasında empati yeteneğini geliştirdiğini aynı zamanda daha kozmopolit bir yetenek gibi kazanımlar yarattığını da ifade etmektedir.

Georg Simmel (1908)'e göre marjinale bireyler yabancıdır ve yabancı hem içerde hem de dışardadır. Yabancının yani marjinalin toplumsal anlamda gidip gelme özgürlüğü vardır. Simmel (1908), göçle gelmiş olan birey ve grupları uyumunu bir yere kadar bu bakış açısıyla anlatmaktadır. Belli bir bölgede toplumsal anlamda göçle gelmiş olanlar yabancıdır, bunlar bir gurubun üyesidir ama tam anlamıyla toplumla bütünleşmemiştir. Toplumla tamamen bütünleşmemiş olan bireylerin yani yabancıların, belli rolleri bulunmaz akışkan ve değişen rolleri vardır. Ona göre

yabancı bazen göçler gelmiş olan bireydir bazen gezgindir, tüccardır veya diğer sosyal sınırlar arasında yer alan azınlıklardır.

Yabancılar/marjinaller, toplumsal anlamda tehdit unsuru olarak görülebilir. Çünkü bu bireyler, grup kimliğine ve sınırlarına meydan okuyabilir. Bu çelişkili duygular, yabancının/marjinalin toplumdaki yerini belirsiz ve esnek hale getirebilir. Yabancılara/marjinallere karşı bu çelişkili ve belirsiz yaklaşımlar, çoğunlukla toplumsal dışlanma ya da ayrımcılık durumlarını tetiklemektedir. Bireyler, gruba tam anlamıyla uyum sağlayamadıkları için marjinalleştir veya toplumdan ayrılır. Ancak aynı zamanda toplumun içinde kalmaya devam eder ve bu da onları sürekli bir "içeride ama dışarıda" konumda tutmaktadır (Simmel: 1908). Bu açıdan bakıldığından göç etmiş olan bireylerde hem içerde hem de dışarda olan bireylerdir. Çünkü onlar, yeni geldikleri yere uymaya çalışırken bir taraftan da kendi kültürel kimliklerini korurlar. Bu bireyler hem topluma ait hem de toplumdan uzaktırlar. Hem orada hem da buradadırlar.

3.2.4. Kültürler Arasında Denge Sağlamak: Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi

Uluslararası göç sonrasında, bireylerde ve gruplarda kültürel değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişikler, hemen gerçekleşebilir veya daha uzun vadeye yayılabilir. Çeşitli faktörlere bağlı olarak, bireylerde meydana gelen bu değişiklikler çok farklı biçimler alabilmektedir. Daha önce belirtildiği üzere birey ayrılabilir, asimile olabilir yahut marjinalleşebilir. Fakat birey hem kendi özgün kültürünü sürdürmeye hem de diğer gruplarla günlük iletişim kurmaya istekli olduğunda ise sosyo-kültürel uyum seçeneği devreye girmiş olmaktadır.

Kültürleşme sürecindeki kısa vadeli değişiklikler genellikle olumsuz ve yıkıcıdır. Bununla birlikte, çoğu birey için bir süre sonra yeni kültürel bağlama uzun vadeli olumlu bir sosyo-kültürel uyum gerçekleşebilmektedir (Kim: 2001). Sosyo-kültürel uyumda birey hem kendi kültürü hem de ev sahibi toplumun kültürünü başarılı bir şekilde yaşamaktadır. Yani göç etmiş olan bireylerin bazıları, kendi kültürlerini korurlarken bir taraftan da ev sahibi kültüre uyum sağlayabilmektedir. Bu yönelimde birey, iki kültürde de kimliğini korurken, her iki tarafın kültürel değerlerini başarılı bir şekilde kaynaştıran bir tür iki kültürlü bir yönelim geliştirmektedir (Bailey: 2010, Berry: 1997).

Gordon (1964) sosyo-kültürel uyumu, göç eden birey ve grupların ev sahibi toplumun kültürel değerlerini benimsemeye ve yaşamına dahil etmesi şeklinde tanımlamaktadır. Bu bir süreç şeklinde ilerlemektedir. Öncelikle küçük uyarlamalarla başlayan benimseme süreci, ardından belirli davranış kalıplarının değişmesiyle devam etmektedir. Bu süreç sonucunda ev sahibi toplumdan kabul görüldüğünde, göçle gelmiş olan birey ve gruplar, ev sahibi toplumda kendine bir yer bulmakta ve çoğunluğun bir parçası olmaktadır. Gordon (1964), sosyo-kültürel uyumun, ekonomik, hukuki, dini ve etnik düzeyde gerçekleşen çok boyutlu bir süreç olduğunu ifade etmektedir.

Göçle gelmiş olan birey ve gruplar, ilk başta geldiği toplumun dilini, değerlerini ve kültürünü benimser. Bu sosyo-kültürel uyum sürecinin ilk aşamasıdır. Sonrasında ev sahibi toplumun eğitim, iş ve siyaset gibi kurumlarına dahil olunur. Göç etmiş olan bireyler zamanla evlilikler yoluyla ev sahibi toplumla birleşirler. Devam eden süreçte, göç etmiş olan bireyler ev sahibi toplumun kimliğini iyice

öğrenmekte ve benimsemektedir. Olumlu etkileşimler kuruldukça ev sahibi toplum ve göç etmiş olan bireyler arasında önyargılar kırılır ve böylece göçle gelmiş olan bireylere karşı ayrımcılık ve sosyal dışlanma azalmaktadır. Tüm bu süreçlerin sonucunda göçle gelmiş olan birey ve gruplar toplumun kabul görmüş bir parçası olabilmektedir (Gordon:1964).

Sosyo-kültürel uyum yönelimini uygulayan bireylerin, farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmaktan çekinmeyen kişiler olduğu savunulmaktadır. Uyum yönelimi, daha az kültürleşme stresi ve çatışma ile ilişkilidir. Bireyin kültürel beceri ve normları, başarılı bir şekilde bütünleştirmesi, kişinin kendi yerel kültürel kimliğinden vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Aslında burada birey, iki kültürlü bir bağlamda başarılı bir yaşam sürdürmektedir denilebilir (Neuliep: 2020, Kim: 2001).

Gordon (1964), her zaman tam anlamıyla bir sosyo-kültürel uyumun ya da asimilasyonun mümkün olamayacağını da belirtmektedir. Bunun sebebini ise, etnik farklılıklar, derin dini veya kültürel ayrışmalar şeklinde belirtmektedir. Burada önemli olan birey ve grupların kendi kültürlerinden tamamen ödün vermeden ev sahibi toplumun kültürel değerlerini benimsemesi noktasında kurulan dengedir. Amerikan toplumunda en başarılı uyumu gösteren toplulukların hem kendi kültürünü hem de ev sahibi kültürü benimseyen gruplar olduğunu gören Gordon, bu durumu aynı zamanda kültürel plüralizm (çokkültürlülük) şeklinde tanımlamıştır.

Göç eden bireylerin her birinin kültürleşme noktasında farklı bir kapasitesi bulunmaktadır. Göç etmiş olan bazı bireylerin sosyo-kültürel uyum noktasında yüksek bir farkındalığı ve göçle geldikleri yerlerde geniş sosyal ağları ve akrabaları

bulunmaktadır. Bu durum çoğunlukla gönüllü göçlerde görülmektedir. Fakat zorunlu göçlerde durum farklıdır. Burada ev sahibi ülkenin kültürü ve kaynakları hakkında bilgi eksikliğinin yanı sıra bireylerin yönetmeleri gereken kendi kişisel travmaları bulunmaktadır (Samers: 2010, Tijana vd.,2018).

Zorla göç edenler, yaşamlarını yeni baştan kurma, sosyal sermayeyi kullanma veya geliştirme noktasında oldukça dezavantajlı konumdadır. Bu bireyler, statüleri sebebiyle ev sahibi nüfustan gizli veya açık bir baskı hissediyor olabilir (öyle olmasa bile). Savaş ve sürgün nedeniyle zorunlu şekilde göç edenlerin eğitimleri sık sık kesintiye uğramakta, vatandaşlık almakta sıkıntı yaşanmakta, dil ve sosyal sermaye eksikliğinden dolayı hakları ihlal edilebilmektedir. Bu bireyler, başkalarına kolay kolay güven duyamamaktadır. Göç edenin, güven duyması sosyo-kültürel uyum yöneliminin kilit hislerindendir. Güven duyan birey, iletişimden kaçınmamakta ve kendini rahatlıkla açmaktadır (Asquith: 2019, Purwanto vd., 2019, Hani: 2019).

Sosyo-kültürel uyum, farklı kültürel grupların ve bireylerin birbiriyle etkileşimli ve uyumlu bir şekilde yaşaması gerektiği anlamına gelmektedir. Her bir grup kendi kültürünü korumalı ve yaşamalıdır. Fakat göç etmiş olan bireyler açısından kendi kültürünü korumak ve yaşamak bazı durumlarda mümkün olmamaktadır. Her kültür eşittir, farklı kültür ve inançlar, yan yana yaşam sürdürebilir (Samers: 2010). Bu bakış açısı, birbiriyle aynı yakınlıkta yaşam sürdüren kültürlerin faydalı olduğu inancına vurgu yapmaktadır. Fakat bazı görüşler ise kültürlerin doğası gereği dinamik olduğunu, değiştiğini ve dolasıyla çok kültürlülüğün bir süre sonra kültürlerin uyum sağlaması şeklinde değişen ve gelişen bir süreç olduğunu savunmaktadır (Hurn ve Tomalin: 2013, Sharp: 2023).

Sosyo-kültürel unsurlar çeşitlidir. Sosyo-kültürel uyumdan söz ederken; birey ve grupların sosyal yaşamını ve kültürel kimliğini oluşturan; dil istemleri, inanç, değerler, normlar, iletişim sistemleri, kültürel varlıklar (müzeler, anıtlar, ibadet yerleri, tarihi kentler vb.), siyasal yapı, eğitim durumu ve kentleşme düzeyi gibi grupların sahip olduğu maddi ve manevi bütünlüğün tamamının sosyo-kültürel unsurlar olduğunu belirtmek gerekmektedir. Kısacası, birey ve grupların kim oldukları, kendilerini nasıl tanımladıkları, aynı şekilde diğerlerine nasıl yaklaştıkları ve yaşama dair her tür durumun göstergesi olan unsurlar sosyo-kültüreldir demek mümkündür (Erdoğan: 2020).

Bazı kültürler içeridekiler ve dışarıdakiler arasında daha büyük ayrımlar yaparken, bazı kültürler yeni gelenlerin sosyalleşmesini yani uyum sağlamasını arzu etmektedir. Göçle gelenler, ilk başta yeni kültürün marjinalistleri ve yabancılarıdır. Bir kültürün işleyişini öğrenmek için yardıma, yönlendirilmeye ve eğitilmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. Ev sahibi kültür, yeni gelenlerle iletişim kurmaya istekli olduğunda, yeni gelenlere itibar, katılım ve saygıyla davranıldığı ölçüde, gelenlerin kimlik doğrulaması ve uyum tecrübesi kolaylaşmaktadır (Arce ve Escoto: 2018, Brosius vd., 2019). Göçle gelenler; gitmesi gerekenler, yabancılar, tehlikeli ve sınırdaki kişiler olarak muamele gördüklerinde ikinci veya üçüncü nesil aileler dâhil olmak üzere ortaya büyük kimlik bölünmesi ve ait olamamanın verdiği büyük yıkımlar çıkmaktadır. Kültürel iklim göç etmiş bireyin gelişine ne kadar elverişli ve alıcı olursa, onların yeni kültüre uyum sağlamaları da o kadar kolay olmaktadır (Samers: 2010).

Mosk (2007), toplumsal düzey de sosyo-kültürel uyum için; bütünleşik iç siyasi ses, müşterek bir askeri politika, birleşik bir ekonomi politikası, birleşik bir hukuk sistemi, vatandaşlığın net tanımı ve ilgili tüm yapı ve kurumların koordine edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Cohen (2006) ise, uyum yöneliminin gerçekleşebilmesi için; belirli psikolojik ön koşulların oluşturulması, çok kültürlü ideolojinin kabul gördüğü, önyargı ve gruplar arası nefretin olmadığı, tüm gruplar tarafından topluma bağlılık veya onunla özdeşleşme duygusu ve birey ve gruplar arası iletişim ortamının varlığına işaret etmektedir. Böyle bir ortamda göçle gelen birey, kendi etnokültürel grubunun diğer üyeleri ve ev sahibi kültürün üyeleri arasında, kendi varlığını sürdürme arzusunu yaşayabilmektedir (Berry: 1997, Smokowski vd., 2011).

Bhatia ve Ram (2001), sosyo-kültürel uyumun çok boyutlu ve devam eden bir süreç olduğunu, bireylerin geçmiş ile bugün arasında süregelen bir noktada yer aldığını ve ev sahibi ülke ile menşe ülkeleri arasında kendi yaşamlarını yeniden dengeli bir şekilde oluşturmalarının sosyo-kültürel uyum olduğunu savunmaktadır. Onlara göre, ev sahibi nüfus ile göç edenler arasındaki iletişim, gruplar arasındaki ilişkileri daha iyiye doğru değiştirmektedir. Çünkü sosyal bağlantıların varlığı sosyo-kültürel uyumu geliştirmektedir. Özetle yazarlara göre; uyum yönelimi hem etnik kültürel kimlik korunduğunda hem de ev sahibi kültürle olumlu bir ilişki kurulduğunda gerçekleşmekte olduğu görülmektedir.

Sosyal bağlar ve iletişim ağları, birey için bir bakıma sosyal sermayedir. Sosyal bağlar; etnik, ulusal veya dini kimliklerle ifade edilen ve bir (kültürel) grupla kurulan bağ olarak görülmektedir. Bu bağlar ve iletişim ağlarının yönü ve ağırlığı,

asimilasyondan uyuma kadar uzanan farklı kültürel yönelimler yaratmaktadır (Cohen: 2006, Walsh ve Tartakovcky: 2020). Yerel ve merkezi hükümet hizmetleriyle olan bağlantılar, hükümet ve hükümet dışı yerel hizmetlere, vatandaşlık görevlerine erişim ve siyasi süreçlere katılım uyumu destekleyen sosyal bağlantılar geliştirmektedir. Bu bağlantıların hepsinde şüphesiz dil yeterliliği önemli rol oynamaktadır. Dil, kültürel bilgi ve güven sağlamaktadır. Güven ise, istikrar ve uyuma kapı aralamaktadır (Miville vd., 2018, Asquith: 2019). Ek olarak, göç etmiş olan birey ve grupların ev sahibi toplum tarafından kimliğinin tanınması ve sosyo-kültürel yaşama dışlanmadan dahil edilebilmesi ve bu birey ve grupların yeteneklerinin ve varlıklarının kabul edilmesi ve takdir edilmesi sosyo-kültürel uyum için önemlilik arz etmektedir (T.C. G. İ. G: 2018).

Göç eden bireyler, gittikleri ülkelerde türlü zorlukla karşılaşmaktadır. Fakat gidilen yerlerde göç edenin dayanaklılığını arttıran faktörlerde bulunmaktadır. Örneğin; ana akım toplumla etkili iletişim kurabilme, aile uyumu, dil yeterliliği, sosyo-kültürel uyum, etnik kimliğini yaşayabilme, topluluk desteği, güçlü sosyal ağların varlığı, tanıdık mekanlar gibi faktörler olumlu olarak görülmektedir (Cespı: 2007, Backus vd., 2010). Göç eden bireyler, çoğu zaman kendilerinden olanlarla aynı yerlerde yaşamaktadır. Göç etmiş olan bireylerin ağırlıklı olarak yaşadıkları mekanlara "getto" denilmektedir. Gettolaşma, onların etnik kimliklerini korumalarına olumlu etki yapmaktadır. Yapılan araştırmalar, çoğu zaman göç eden bireylerin kendi etnik kültürünü korumak adına; kendi dillerinde yayın yapan iletişim araçlarını kullandıklarını, günlük hayatta kendi dillerini tercih ettikleri, evlerini etnik

eserlerle süsledikleri, kendi yemeklerini sıkça yaptıklarını göstermiştir (Consoli vd., 2018, 16).

Sosyo-kültürel uyum ile bireyler, fonksiyonel bir uygunluk geliştirmektedir (Asquith: 2019). Sosyo-kültürel uyum, bireye psikolojik anlamda başarı ve güven duygusu sağlamaktadır. Ev sahibi kültürle kurulan iletişimin süresi, iletişimin gerçekleştiği sosyo-kültürel ve ekonomik bağlam, ev sahibi kültürün sosyal veya politik stratejileri gibi türlü noktalar, kültürleşme yönelimleri üzerinde derin etkiye sahiptir. Ayrıca yeni gelenin ev sahibi toplumla iletişime yaklaşma ya da iletişimden kaçınma derecesi (yani, grup dışı temas ve ilişkiler) ve bireyin bunu sürdürme motivasyonu uyum yöneliminde önemli hususlardır (Neuliep: 2020, Cereci: 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın da (YUKK, 2018), sosyo-kültürel uyumun temel amacı; göçle gelmiş olan birey ve grupların başkalarının yardımı olmadan toplumsal hayata katılmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Devamında sosyo-kültürel uyum; "göç etmiş olan birey ve grupların kültürel, sosyal ve ekonomik olarak yaşam sürdürdükleri topluma dâhil olarak ortak bir aidiyet hissi yaşayabilmesi, etkili bir kültürlerarası etkileşim, istişare, bireysel ve gruplar arası temas çerçevesinde farklılıkların karşılıklı kabul edilmesi, saygının sürdürülmesi ve bir arada yaşamanın mümkün kılınması" şeklinde tanımlanmaktadır. Burada sosyo-kültürel uyumla; genel olarak göçle gelmiş olan birey ve grupların ve ev sahibi toplumun karşılıklı sosyo-kültürel kabulü ve birlikte yaşam kültürü hedeflenmektedir (T.C. G. İ. G: 2018).

YUKK (2018); toplumsal birlikteliği güçlendirmek, kendi kendine yeterliliği arttırmak, geçici ve uluslararası koruma sağlanan birey ve gruplarda dâhil olmak

üzere ev sahibi toplum üyeleri ile yabancıların uyum içinde yaşamalarına olanak sağlamak amacıyla Türkiye'deki yasal çerçeveye "uyumlaştırma" ifadesini dahil etmiştir. Türkiye'nin kapsayıcı politika ve stratejileri, koruma sağlanan kitlelerin marjinalleşmesini ve ayrılmasını azaltmayı ve ev sahibi toplumla olumlu ilişkiler geliştirerek sosyo-kültürel uyum ortamı yaratmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede yapılan faaliyetlerin hepsi "uyumlaştırma çabaları" olarak görülmektedir. Uyumlaştırma çabaları, sosyo-kültürel uyumla eş anlamlı olarak görülebilir (Erdoğan:2020).

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın (2018) da sosyo-kültürel uyum sağlanması için göçle gelmiş olanların sahip oldukları temel hak ve hizmetler ve bunlara erişim noktasında bilgilendirilmeleri uyumun ilk adımı olarak ifade edilmektedir. Bilgilendirme; göçle gelmiş olan birey ve gruplarla ilgili olan tüm kurum ve kuruluşlarla sağlanabildiği gibi ev sahibi toplumla kurulan kişiler veya gruplar arası iletişim aracılıyla da yapılmaktadır. Sonradan gelenlere yönelik bilgilendirmede; ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel, hukuki, dini ve iletişim kurma tarzı şeklinde bilgiler verilmesi gerekmektedir. Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın sosyo-kültürel uyumun diğer bileşenleri ise; eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal hizmetler şeklinde ifade edilmektedir. Göçle gelmiş olanların içinde bulundukları topluma ve kendilerine faydalı olabilmeleri için eğitim almaları ve bu konuda desteklenmeleri gerekmektedir. Bu bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması, işgücü piyasasında yasal anlamda güvence altına alınmaları ve gerekli kolaylaştırıcı sosyal hizmet yardımlarıyla desteklenmeleri icap etmektedir (T.C. G. İ. G: 2018).

Göç etmiş olan bireyler, sosyo-kültürel uyumun ilk aşamalarında ne kadar çok yardım alırlarsa, yeni çevrelerine ilişkin algıları da o kadar olumlu olmaktadır. Dahası, ev sahibi kültürün "kültürel asimilasyon" veya "sosyo-kültürel uyum" konusundaki duruşu ve yerel kurumların tavrı, göçle gelenlerin kendilerini "evde" hissetmelerine yardımcı olabilir veya onları "batmaya veya yüzmeye" terk edebilir (Ting-toomey ve Chung: 2005,76).

Sosyo-kültürel uyum yöneliminin şekillenmesinde etkili olan daha birçok faktör söz konusudur ayrıca bu süreçte hem göç eden bireye hem de ev sahibi topluma düşen çeşitli görevler bulunmaktadır. Bu durum sosyo-kültürel uyum yönelimine etki eden faktörlere daha detaylı bakılmasını gerekli kılmaktadır;

3.3. Uyumun İnşası: Sosyo-Kültürel Uyumun Şekillenmesindeki Temel Dinamikler

Göç eden bireylerin karşı karşıya kaldığı türlü zorluklar bulunmaktadır. Mülteci, göçmen, şartlı mülteci veya geçici koruma altında bulunanlar olarak farklı şekillerde adlandırılan göç etmiş olan birey ve gruplar, büyük bir farklılık ve bilinmezliğin içinde bulunmaktadırlar. Genel anlamda, göçle gelen bireyin, geldiği topluma ne şekilde uyum sağlaması gerektiği noktası kafalarda bir ikilem ve kaygı yaratmaktadır. Çünkü göçle gelen bireylerin her birinin benzersiz bir kişiliği, farklı bir göç hikayesi ve farklı bir kültürel yapısı bulunmaktadır. Aynı kültürün üyeleri dahi kültürü yaşama noktasında değişen farkındalık ve alışkanlık seviyelerine sahiptir. Bu sebeple göçle gelenlerin tümünün aynı şekilde ve aynı oranda bir sosyo-kültürel yönelimi sergilemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Kültürleşme yönelimleri birbiriyle bağlantılı birçok faktörün etkisiyle şekillenmektedir. Tıpkı birbiriyle bağlantılı bir sistem gibi, birinde gerçekleşen bir durum, bir bütün olarak genel yönelimi etkilemektedir. Uluslararası göç neticesinde farklı bir kültürle iletişim kurmak ve yaşamak zorunda kalan bireylerin kültürleşme deneyimi üzerinde etkili olduğuna inanılan (Berry: 2006, Kim: 2000, Cespı: 2007, Allen vd., 2006, Hurn ve Tomalin: 2013) belli başlı faktörler aşağıda detaylandırılmaktadır;

3.3.1. Ülkeye Giriş Sebebi ve Kültürel Mesafe

Sınırları aşmaya neden faktörler, bireylerin sosyo-kültürel uyum isteğinde etkili olmaktadır. İsteyerek göç eden bireyler, uyum süreci için daha açıktırlar ancak zorla göç edenler için durum farklıdır. Örneğin mülteciler ve sığınmacılar, tipik olarak ani ve istemsiz şekilde göç etmektedirler. Kendi ülkelerinden ayrılmanın ani doğası nedeniyle, çoğu mültecinin/ sığınmacının kendilerini ev sahibi ülkedeki hayata hazırlama şansları çok azdır. Bu bireyler, kültürel ve mekansal değişimin ilk aşamasında, şiddetli psikolojik rahatsızlık ve kayıp duygusundan dolayı uzun süreli kültür şokundan muzdarip olma eğilimindedir (Kim: 2000).

Ülkeye giriş nedeni, esasen bireyin niçin göç ettiğinin resmidir. Mülteci ve sığınmacılar, önemli insan hakları ihlallerinden dolayı vatanlarını terk eden birey ve gruplardır. Mülteci ve sığınmacılar, çoğu zaman zorlu ve sağlıksız yollardan göç etmekte ve bu sebeple çeşitli travmalar yaşamaktadır. Dahası göç etme şekli, bireyin varış ülkesinde ki konumu ve sonraki süreçte kültürleşme yönelimini dahi etkilemektedir. Göçmenler ise, isteğe bağlı şekilde yeni ülkelere giriş yapmaktadır.

İsteğe bağlı gelişen göçlerde sosyo-kültürel uyum süreci daha kolay gelişmektedir (Weber: 2003, Cereci: 2023).

Kültürel mesafe; iki kültürün dil, din, gelenek ve görenek gibi noktalarda ne kadar farklı veya benzer olduğudur. Kültürleşen bireyin arka planında benzersiz bir şekilde bulunan güçlü kültürel varlık, iletişim halindeki iki kültürün bireylerini etkilemektedir. Kültürel farklılıklar ne kadar büyükse, uyumun o kadar az olduğu ve daha zor gerçekleştiği ifade edilmektedir. Daha büyük kültürel mesafe, daha fazla kültür dökülmesine ve daha zayıf uyuma neden olmaktadır. Kültürel mesafenin az olduğu durumlarda ise uyumun olumlu ve kolay şekilde gerçekleştiği bilinmektedir (Berry: 2006).

Bireyin yaşadığı stres veya zorluk miktarı, kendi kültürü ile ev sahibi kültür arasındaki uzaklık veya farklılık oranı ile doğrudan ilintilidir. Birçok bireyin, kendi ülkesinde bile yer değiştirdiğinde karşılaştığı farklılıklar strese sebebiyet verebilmektedir (Demos: 2007). Bireyler, tamamen farklı bir kültüre geçtiklerinde ise yaşanan stres oranı artmaktadır. Stresin yaşanması, bireyin bildiklerinin eski manalarını kaybetmesinden kaynaklanmaktadır. Karşı taraf ile kültürel mesafe ne kadar fazla ise belirsizlik ve stres yoğunluğu, bilinmezlik o kadar fazla olmaktadır (Hurn ve Tomalin: 2013).

Kültürel mesafenin belirlenmesi; bölgesel yakınlık, ortak inanç sistemi, dil, hukuk, eğitim modelleri, ekonomi ve iletişim sistemi gibi çeşitli alanlar üzerinden mümkün olmaktadır. Kültürel mesafede ortak inanç önemli bir faktördür. Tabi olunan inanç, birey ve grupların bir aradalığı ve ayrılmasını güçlü şekilde etkilemektedir. Din; inanlarına ne için yaşamaları ne uğruna mücadele etmeleri

gerektiği, diğer bireyler arasında nasıl yaşamaları ve iletişim kurmaları gerektiğini belirleyen bir kılavuzdur. Pek çok temel işleve hizmet ettiği için dinin etkisi bir kültürün tüm dokusunda görülebilmektedir (Walsh ve Tartakovcky: 2020).

Öte yandan din; "sosyal kontrol, çatışma çözümü, grup dayanışmasının güçlendirilmesi, açıklanamayanın açıklanması ve duygusal destek" sağlamaktadır. Din ve kültür ilişkisi iç içe geçmiştir. Bu sebeple kültürleri ve onun üyelerini tam olarak anlayabilmek için inanç sistemlerinin bilinmesi önemlidir. Uluslararası göçlerle bir araya gelen farklı kültürel gruplarda ortak inancın uyuma hizmet ettiği bilinmektedir. Ayrıca inanç noktasında varsa farklılıklar bunlara karşı hoşgörü aynı şekilde uyuma giden yolu kolaylaştırmaktadır (Samovar vd., 2016).

3.3.2. Anlamın Seçimi: Dil Tercihi

Claude Lévi-Strauss (1966), kültürlerin birbirine nasıl uyum sağlayabileceği konusunda derinlemesine incelemelerde bulunmuştur. The Savage Mind adlı eserinde, kültürlerin temel yapılarını inceleyerek her kültürün kendine özgü bir düzen ve anlam dünyasının bilinçdışı zihinsel süreçlerde yer aldığını ifade eder. Yazar, kültürlerin özünde benzer olduğunu, sadece yüzey düzeyde farklılaştığını savunur. Yani tüm kültürler üyelerinin hayatlarına yön vermektedir. Fakat her kültür bunu farklı şekillerde yapmaktadır. Sosyo-kültürel uyumun, bu yapıların karşılıklı olarak anlaşılması ve yeniden düzenlenmesi ile mümkün olabileceği savunulmaktadır. Bilinçdışı zihinsel yapılar ise başta dil olmak üzere; mit, sanat, din ve sosyal kurumlar gibi tüm kültürel ifadelerde kendine yer bulmaktadır. Yazar özellikle dil yapılarının uyum sürecinde etkin rolüne özellikle vurgu yapmaktadır.

Dil, kişiler ve gruplararası iletişimin gerçekleşmesinin ana aracıdır. Farklı bir dilin konuşulduğu bir ülkeye göçle giden bireylerin önünde ki en büyük engel, ev sahibi ülkenin dilini bilmemektir. Ve bu bireylerin baş etmesi gereken birincil görev, dili öğrenmek ve yeni ortamda yeniden uyum sürecinden geçmektir (Zhang: 2008, 26). Uluslararası göçle bir araya gelen ve iletişim kurmak durumunda kalan birey ve grupların çoğu, farklı ana dillere sahiptir. Sağlıklı bir kültürlerarası iletişim kurabilmek için göç eden birey, ev sahibi kültürün dilini öğrenmelidir (Hofstede vd., 2005). Çünkü dil öğrenmek, farklı kültürlerden bireylerin kültürel ve dilsel geçmişlerine ve düşünce dünyalarına dâhil olmak demektir (Dombi: 2021).

Farklı kültürel değerlerle karşı karşıya kalan bireylerin, özellikle ilk zamanlarda kafaları karışmakta ve büyük oranlarda stres yaşamaktadır. Bireyin geldiği ülkenin dilini öğrenmesi yaşadığı stres ve baskıyı azaltmada önemlidir. Bununla birlikte, uyum eğilimini gözeten toplumlar, göçle gelmiş olan bireyin kendi dilini konuşmasında hiçbir sakınca görmemelidir (Williamson: 2005). Göçle gelmiş olanın, istediğinde kendi etnik dilini konuşabilmesinin sosyo-kültürel uyum sürecinde çeşitli psikolojik avantajlara sahip olabileceği ifade edilmektedir. İlk büyük avantaj, ana dilin korunması, bireyin kendi kültürünü korumasını sağlamaktadır. Özellikle göç etmiş olan bireylerin sonraki nesillerinin etnik dillerini bilmesi, kendi topluluklarından kabul görmeleri noktasında da önemlidir. En önemlisi, çocuklar miras dilini kaybettiklerinde ebeveyn çocuk ilişkileri ve ebeveyn otoritesi zarar görmektedir. Tersine, iki dilli ve iki kültürlü çocuklar, ebeveynlerinin ana akım kültürle sosyo-kültürel anlamda uyumu bulmalarını destekleyebilmektedir (Zhang: 2008, Von Glasersfeld: 1990).

Dil; kültürel değerlerin aktarıldığı birincil araç olarak işlev gördüğünden, göç etmiş olan gruplarda konuşulan dilin bilgisi, kültürleşme sürecinde merkezi bir rol oynamaktadır (Masgoret ve Ward: 2006). Dil; göç eden bireyin, farklı kültürler arasında kendini tanımlama, aidiyet kurma ve sosyal ağlara erişimde kabul görme ve ret edilmesinde önemli bir ölçüttür. Dil; aidiyet kurmanın, güven duymanın, bilgiye erişmenin ve en önemlisi de anlama ve anlatmanın aracıdır; bu sebeple diller tarafsız değildir (Feng vd., 2009). Çünkü her bir dil, bir kültüre ve onun üyelerine hizmet etmektedir. Dilsel olarak farklı geçmişlerden gelen bireyler ve gruplar, ev sahibi ülkeye geldikten sonra genellikle iki dillilik geliştirmektedir. Ancak iki dilli yeteneklerin kapsamı bir etnik gruptan diğerine ve bir nesilden diğerine büyük ölçüde değişebilmektedir (Zhang: 2008).

Dilbilimsel çalışmalarda önemli tespitlerden olan Sapir-Whorf hipotezi, ortak düşünce üretmek için dil yapısının öğrenilmesinin gerekli olduğunu öne sürmektedir. Bu perspektifte dil, toplumsal gerçekliğe yönelik bir rehberdir denilebilir. Sapir-Whorf hipotezi; dil sisteminin belirli öğelerinin, bireyleri belirli şekillerde düşünmeye koşullandırdığını savunmaktadır. Bireyler, sosyal varlık haline gelmeye dil öğrenmeyle erişmektedir. Sapir-Whorf hipotezine göre, bir bireyin algısının değişmesi dilin değişmesiyle mümkün olmaktadır (Williamson: 2005).

Bir bireyin belirli bir düşünce, nesne veya duygu hakkında düşünme formu, konuşabildiği dil ve onun kelimeleriyle sınırlıdır. Belirli fikirleri iletmek için bir araç olarak tercih edilen sözlü veya sözsüz seçimler, bu fikirleri basitçe ifade etmekten daha fazlasını yapmaktadır. Bununla birlikte, Sapir-Whorf hipotezi, kültürel olarak farklı bir ortamda bulunan bireylerin etkili şekilde iletişim kurabilmeleri için dil

konusunda net bir bilinç sürdürmeleri gerektiğini savunmaktadır (Orbe ve Harris: 2022).

3.3.3. Farklı Nesiller: Kuşak ve Yaş Farkı

Bireyler, gizli veya örtük bir şekilde kültür edinmektedir. Edinilen kültür, hayatın her anında bireyin yanındadır. Çocuklar, anne ve babalarının kültürü doğrultusunda sosyalleşmektedir. Farklı bir kültürle temas ise tanıdık olandan kopuşlar yaratabilmektedir. Yani temas sonucunda ev sahibi kültürün etkisi, artık menşe kültürle tutarlı olmayabilir (Bhabha: 2005). Göç sonucunda hem anne ve baba hem de çocuklar farklı bir kültürle karşı karşıya kalmakta ve bu farklılığın yarattığı süreçle, mücadele etmektedir. Yeni kültürle başa çıkmak, anne, baba ve çocuk için farklı şekilde ilerlemektedir. Çünkü anne ve babaların bu süreçte oturmuş bir kültür edinimi bulunmaktadır. Fakat çocuklar aynı zamanda orijinal kültürlerine uygun ebeveyn etkileri ve ev sahibi kültürün etkilerini birlikte yaşamaktadır (Janga ve Kimb: 2011).

Kuşaklar arasında kültürleşme yönelimleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Birinci kuşak göçmen olmak, ikinci kuşak göçmen olmaktan oldukça farklıdır. Örneğin ikinci ve üçüncü nesil göçmenler ev sahibi dili konuşma konusunda daha başarılı olmaktadır (Yu: 2002). Birinci nesil, geri dönme hayalini çoğunlukla canlı tutmaktadır. İkinci nesil, sosyo-kültürel uyum noktasında daha olumlu bir seyir takip etmektedir. Birinci kuşağa oranla ikinci nesil, daha yüksek düzeyde benlik saygısı, daha düşük düzeyde akran ayrımcılığı, daha düşük düzeyde marjinalleşme yönelimi ve daha yüksek düzeyde dil yeterliliğine sahip olmaktadır (Doğan ve Strohmeier: 2020).

Göç eden yetişkinlerin kendi kültürlerinin değerlerini, ev sahibi ülkenin değerleriyle birlikte yaşaması ya da uyuma gitmesi kolay olmamaktadır. En iyi ihtimalle yetişkinler küçük uyarlamalar yapabilir. Baba evde geleneksel otoritesini korumaya çalışır, ancak iş yerinde statüsü genellikle düşüktür. Göç eden yetişkin bireyler, ev sahibi toplumun bireylerinin istemediği işlerde çalışmaya başlamaktadır. Bu bireyler, bunun farkındadır ve bunun üzüntüsünü derinlerde yaşamaktadır. Birinci kuşak göç etmiş olan bireyler, ev sahibi toplumda büyük oranda dil sorunları yaşar (Yu: 2002). Anlaşılmamak ve anlatamamak bireyin kendini kötü hissetmesine neden olmaktadır. Ek olarak, çoğu zaman göç eden anne ve babalar kendi dillerinde bile okuma yazma bilmemektedir. Formları doldurmada ve yetkililerle ilişkilerde çocuklarından veya sosyal hizmet uzmanlarından yardım istemek zorundadır (Hofstede vd., 2005).

İkinci nesil, yeni ülkede doğan veya yeni ülkeye erken getirilen çocuklardır. İkinci neslin zihinsel programları (kültürleri) oldukça çelişkilidir. Kısmen ev sahibi kültür, kısmen de menşe kültürü yaşamaktadır. Bazen bu karmaşanın onları marjinalliğe itebildiği ifade edilmektedir. Marjinallik yönelimini ise en çok erkek çocuklarının sergilediği bilinmektedir. Göç etmiş olan ikinci kuşak bireylerin bazıları, geldikleri ülkede bir şekilde başarılı olabilmekte ve eğitim olanaklarından faydalanarak iyi meslekler edinmektedir (Bauder: 2006). Diğerleri, evde ebeveyn otoritesinden kaçabilmekte, okulu terk edebilmekte ve sokakta kolektivist koruma veya aidiyet arayabilmektedir. Bu durum ev sahibi toplumda yeni bir alt sınıf riskini oluşturmaktadır. Ebeveynleri onlar için daha fazla endişe etse de kızlar genellikle daha iyi bir sosyo-kültürel uyum sergilemektedir (Stefanidi ve Masten: 2020).

Küçük yaşta göç etmiş olan bireyler, ev sahibi gruptan veya farklı etnik gruplardan arkadaş edindikçe, ebeveynlerden ve akranlarından sosyal ilişkiler konusunda çelişkili baskılar görebilmektedir. Okulda, bu çocuklar veya gençler dil engellerinin yanı sıra ebeveynlerinin ev sahibi toplumun eğitim sistemine yabancı olmalarının sorunlu yanlarıyla ile karşı karşıya kalabilmektedir (Bhabha: 2005). Yine de göç etmiş olan ebeveynler, çocuklarının yeni ülkede başarılı olduklarını görme arzularının bir parçası olarak, en başından itibaren çocuklarının akademik başarıları için çok yüksek beklentilere sahip olabilmektedir. Bu beklenti ve durumlar karşısında gençler veya çocuklar kafa karışıklığıyla mücadele etmektedir. Erken yaşta göç etmiş veya farklı bir ülkede doğmuş olan bireyleri bekleyen karmaşa, onları uyumsuzluğa karşı savunmasız hale getirebilmektedir (Sam: 2006, 406).

Üçüncü nesil göçmenler ise çoğunlukla ev sahibi ülkenin nüfusu içinde görünmez olmaktadır. Üçüncü nesil göçmenler, yalnızca yabancı bir aile adı ve belki de belirli dini ve aile gelenekleri ile ayırt edilebilir. Bu üç kuşak veya devamı, sosyo-kültürel uyum sürecini geçmiş kuşaklardır. Günümüzde birçok ülkenin nüfusunun önemli bir kısmını, göçlerle gelen üçüncü nesil bireyler oluşturmaktadır (Bauder: 2006).

Sosyo-kültürel uyuma giden yolda çocukların ve gençlerin kültürleşme yönelimleri özellikle önemlidir. Genç göçmenler, aktif kültür elçileridir ve sosyo-kültürel uyuma katkıda bulunmaktadır. Çünkü yeri geldiğinde kendi ebeveynlerine kültür öğretmektedir (Stefanidi ve Masten: 2020). Çocukluk ve ergenlikteki olumlu uyum, gelecekteki uyumun da habercisi olarak okunmaktadır. Yaşamın erken dönemlerinde uyum sağlamada yaşanacak herhangi bir başarısızlık, gelecek için

sosyo-kültürel uyum noktasında olumsuz sonuçlara sebebiyet verebilmektedir (Hagan: 2012). Bu nedenle, genç yaşta göç etmiş olan veya farklı bir kültürde doğan ikinci nesil bireylerin uyumu hem göç edenlerin hem de ev sahibi toplumların gelecekteki başarısı ve refahı için önemlidir. Bu çalışmanın, ikinci nesil göç etmiş olan bireylerin bakış açısıyla sosyo-kültürel uyumu irdelemesi konunun ehemmiyetini gösterir niteliktedir.

3.3.4. Toplumsal Dinamikler: Eğitim, Cinsiyet Farkı ve Çalışma Ortamı

Günümüz dünyasında bireyin toplumsal ve ekonomik anlamda ki yeri eğitimle belirlenmektedir. Eğitimle elde edilen yüksek statü, göç eden bireyler için gittikleri yerlerde çoğu zaman kayıp ve hüsrana uğrayabilmektedir. Göç eden birey, gittiği yerde kendi ülkesinden daha aşağı bir statüde yaşam sürdürmek zorunda kalabilmektedir. Alınan eğitim ve iş tecrübesi, hedef ülkede sıklıkla değer kaybetmektedir. Söz konusu değer kaybı genellikle zorunlu kitlesel göçlerde görülmektedir (Chan: 2005).

Eğitim, sosyo-kültürel uyumla ilişkili pozitif bir faktör olarak kabul edilmektedir. Öte yandan iyi bir eğitim, stres yönetiminde ve bilinmeyenle başa çıkmada olumlu etki yapmaktadır (Stefanidi ve Masten: 2020). Bu olumlu etki için birtakım sebepler ileri sürülmüştür. Birincisi; eğitim, kendi içinde kişisel bir kaynaktır, problem analizi ve problem çözme genellikle eğitim tarafından aşılanmakta ve bu durum sosyo-kültürel uyuma katkıda sağlamaktadır. İkincisi; eğitim, gelir, mesleki durum, iletişim ağları gibi koruyucu faktörler olan diğer kaynakların da bir göstergesidir. Üçüncüsü; göç eden birçok birey için eğitim, onları

yerleştikleri yeni kültürün özelliklerine hazırlamakta ve yeni kültürün diline, tarihine, değerlerine ve normlarına uyum sağlamanın alt yapısını sağlamaktadır (Berry: 2006).

Modern eğitim sistemleri, göç alan bir ülkede sosyo-kültürel uyumu sağlayabilmektedir. Örneğin, kadınlar eğitim aldıkça doğum kontrolü noktasında daha bilinçlenmekte ve daha planlı şekilde çocuk sahibi olmaktadır. Ve bu kadınlar ulusal ekonomiye daha verimli bir şekilde katıltılabilmekte ve daha sağlıklı nesillerin yetişmesine aracılık edebilmektedir (Minkov: 2011). Diğer taraftan, cinsiyetin kültürleşme yöneliminin belirlenmesinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Göç sürecinde, kadınların sorunlar karşısında erkeklerden daha fazla risk altında olduğuna yönelik kanıtlar bulunmaktadır. Bu durum hem menşe ülkede hem de göçle gidilen yerde kadınların sahip olduğu göreceli statü ve değişen rollere bağlı gelişmektedir (Hagan: 2012).

Kadınlar, her zaman dünya çapındaki göçün önemli bir bölümünü oluşturmuş olsa da sayıları ve varlıkları yakın zamana kadar erkeklerin gölgesinde kalmıştır. Uzun zaman, uluslararası göç çalışmaları ve özellikle işgücü meseleleriyle ilgilenenler ya açıkça sadece erkeklere odaklandı ya da örtük olarak çoğu göç eden bireyin erkek olduğunu varsaydı. Bu sebeple 1970'lerden önce, uluslararası göçte kadının varlığı gündem konusu dahi değildi (Bhabha: 2005).

Kadın göçü, daha çok aile birleşimi veya emek göçü şeklinde ilerlemektedir. Bu göç biçimlerinin dinamikleri, kadınları kültürleşme sırasında savunmasız bir konuma yerleştirmektedir. Aile birleşimi programlarının bir parçası olarak göç eden kadınlar, güvensiz bir statüde bulunmaktadır (Leyendecker vd., 2006). Çünkü aile birleşimi ile gelen kadınlar, ülkede ancak ücretli veya ücretliye bağımlı şekilde

kalabilmektedir. Diğer taraftan bazen ülkeler, aile birleşimine hemen izin vermemektedir. Bazı durumlarda eşlerinin yanına gelen kadınların çalışmaları engellenebilmekte ya da işgücüne girebilmek için bir süre beklemek zorunda kalınmaktadır. Bu durum bireyleri yasadışı çalışmaya itebilmektedir. Yasadışı işçi olarak çalışma durumunda ise sömürülme, emeğin karşılığının alınamaması gibi sosyo-kültürel uyumu zedeleyen büyük insan hakkı ihlalleri yaşanabilmektedir. Ayrıca eşinden boşanma veya ayrılık yoluyla kadınlar, sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir (Sam: 2006).

Göç eden bireyler, işçi ve tüketici olarak yerleştikleri ülkelerin işgücü piyasalarında ve ekonomilerinde rol oynamaktadır. Ekonomistlere göre uluslararası göç, toplam dünya gelirini ve üretkenliği artırma, devasa küresel ekonomik fırsatlar yaratma konusunda müthiş bir yeteneğe sahiptir (Foged vd., 2022). Göçler, bireylerin kendi ülkelerine kıyasla saatlik çalışma başına ortalama dört ila beş kat daha fazla değer üretebilecekleri ülkelere gitmelerine olanak tanıyarak, dünya insan kaynaklarının çok daha verimli bir şekilde konuşlandırılmasına olanak tanımaktadır. Göç eden bireyler, artan kişisel gelir şeklinde bu üretken kazanımlardan büyük bir pay almakta ve göç maliyetlerinin çoğunu üstlenmektedir (Peri: 2012).

Ancak dikkat edilmesi gereken bir nokta şu ki; göçle gelenlerin kültürel farklılıkları, yetenekleri, kapasiteleri ve eğitimleridir. Çünkü gelenlerin hepsi aynı değildir. Daha da önemlisi gelenler, ev sahibi toplum tarafından her zaman hoş karşılanmayabilir (Alessadra ve Claudia: 2004). Göç etmiş olan pek çok birey iş bulmakta zorlanmakta ve birçoğu yeni ülkede yaşamını devam ettirebilmek için meslek değiştirmek zorunda kalmaktadır. Göç eden kadınların işsizlik oranları

genellikle göç eden erkeklere göre daha yüksektir. Bunun nedeni, kültürel rollerin yanı sıra eğitim niteliklerinin genellikle düşük veya hiç olmamasıdır (Al-Dalahmeh ve Dajnoki: 2021).

İyi işleyen işgücü piyasaları, ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasının anahtarıdır. Göçün de hem menşe hem de varış ülkesindeki işgücü piyasaları üzerinde, özellikle ücretler ve istihdam sonuçları açısından etkisi vardır. Aynı zamanda, aktif işgücü piyasası politikaları göç ve geri dönüş kararını olumlu veya olumsuz etkileyebilir ve göçle gelenlerin ve geri dönenlerin (yeniden) uyumunda önemli bir rol oynayabilir. Ancak birçok ülkedeki istihdam koşulları bu ideal senaryodan oldukça uzaktır (Scalabrini Migration Center: 2017).

Özelikle göçle ilgili kamusal söylemdeki temel konulardan biri, göçün çalışma hayatı üzerinde ki potansiyel olumsuz etkisidir; çünkü ev sahibi toplumun tüm alanları, özellikle de ücretleri ve istihdamı göçten etkilenebilir. Göçle gelenlerin, yerel halkın işlerini çaldığı ve gelirlerini azalttığı yönündeki açıklama yaygındır ve bu, ev sahibi ülkelerin çoğunda göç politikalarını etkilemektedir. Ayrıca bu senaryo, ev sahibi ülkelerde kendi yerli işgücüne ilişkin bir paniğe neden olmaktadır. Göçün ev sahibi toplumun işlerine zararlı olduğu düşüncesi, göçle gelen işçilerin kötü çalışma koşullarını kabul etmeye daha hazır oldukları inancını da tetiklemektedir (Ansala vd., 2022, Al-Dalahmeh ve Dajnoki: 2021). Bu nedenle, göçle gelenlerin uyumunu etkileyen faktörleri ve hatta belki de sosyo-kültürel uyumu reddetme veya kabul etme davranışlarının ardındaki ekonomik bağlantıları incelemek ve anlamak önemlidir.

Sosyal uyum, toplumsal farklılıkları en aza indirgeyecek ve göçle gelenlerin eğitime ve istihdama erişiminin kolaylaştırılmasına yardımcı olacaktır**.** Sosyo-kültürel uyum politikaları ise kendi kendine yetebilen, dayanıklı, kişisel yetenekleri ve becerilerini kullanabilen birey ve grupları hedeflemektedir (GAR: 2021, T.C. Resmî Gazete: 2019). Araştırma bulgularına göre, ilk olarak, göçle gelenlerin ve yerel girişimcilerin, iş birliği yapacağı alanların genişletilmesi ve bu yönde teşvik edilmelerinin önemli olacağını göstermektedir. Bu noktada çalışma izni prosedürlerine ilişkin işveren farkındalığı arttırılmalıdır. Sosyo-kültürel uyum ortamında, cinsiyetler arası eşitsizliğin kabul görmeyeceğini belirtmek lazım. Çok boyutlu göç ortamında, göçle gelenlerin sosyo-kültürel uyumu, hassas bir alan olarak kabul edilmektedir. Göçle gelenlerin sosyo-kültürel uyumunun ekonomik uyum yani etkin istihdam ve çalışma ortamları aracılığıyla kolaylaştırılacağı bilinmektedir (Al-Dalahmeh ve Dajnoki, 2021, Ansala ve Sarvimäki: 2022, T.C. Resmî Gazete: 2019).

3.3.5. Sınırları Aşan Bağlantılar: İletişim Teknolojileri

Yirmi birinci yüzyılda, iletişim ve ulaşım araçlarının yaygın varlığı ve yaşanan göçlerle birlikte hem bireyci toplumlar hem de kolektivist toplumlar, kimliklerini yeniden tanımlamanın, keşfetmenin ve uyarlamanın bir kavşağında yaşamaktadır. İletişim teknolojileri tıpkı göçler gibi kültürel yayılma ve yakınlaşmayı arttırmaktadır (Dauvergne: 2008). Küresel iletişim araçları ve göçlerle kurulan iletişim ağları güçlüdür. Bu ağlar; sürekli olarak bireye kim olduğunu, ne olması gerektiğini veya bunu yeniden gözden geçirmesini gerekli kılmaktadır. İletişim teknolojileri; zaman, mekân, coğrafi ve kültürel/etnik sınırlar arasındaki engelleri aşan ilişkilerinin gelişmesine olanak tanımaktadır. İletişim teknolojilerinin birey ve gruplar üzerinde

ki etkisi bilinen bir gerçekliktir. Öyle ki iletişim teknolojileri, bireylere kültürel veya etnik olarak kime/kimlere aidiyet kurması ve uyması gerektiğini belirlerler konumdadır (Ting-toomey ve Chung: 2005).

Kültürel yakınlaşma ve temasların göçlerle arttığı bu çağda iletişim teknolojileri içerisinde hem geleneksel hem de sosyal medyanın sosyo-kültürle uyum yönelimi üzerinde ki etkisinin ayrıca dile getirilmesi önemlilik arz etmektedir. Mevcut literatür, medyanın kamuoyunu yönlendirebileceğini veya etkileyebileceğini göstermektedir. Medyanın bu gücü, göç eden birey ve gruplara karşı oluşturulan veya oluşturulması arzu edilen toplumsal algı (sosyo-kültürel uyum) ve anlatılarda da kullanılmaktadır (Lawlor ve Tolley: 2017, Etchegaray ve Correa: 2015, Buoncompagni: 2021, Entman: 1993/2007, Milioni vd., 2015).

Medya, yalnızca metinsel ve görsel bir araç değildir, aynı zamanda toplumsal söylem hakkında çıkarımlar yapılabilecek bir veri kaynağıdır. Medya, bir boşlukta var olmamaktadır, toplumsal normlar ve kültürün sınırları içinde yer almaktadır. Medya söylemleri, içinde var olduğu iklime uygun şekilde tasarlanmaktadır (Entman: 1993). Bu sebeple, medyanın göçle gelenlere karşı alacağı tavır önemlidir. Medyada yer alan haberlere bakarak, göç ve göçle gelenlere yönelik kamusal söylemin geniş anlamda nasıl tasarlandığı anlaşılabilir. Kısaca medya, toplumları bir taraftan etkilerken diğer taraftan toplumdan etkilenmektedir. Dolayasıyla medya, toplumun ve kurumların bir yansımasıdır demek mümkündür (Lawlor ve Tolley: 2017).

Gittikçe artan sayıda araştırma, günümüzde medyanın göçmen tasvirleriyle ilgili olarak korkuyu ve olumsuz duyguları artırabileceğini göstermektedir

(Schneider-Strawczynski ve Valette: 2023, Esses vd., 2013, Lawlor ve Tolley: 2017, Farris ve Mohamed: 2018). Dijk (2015), bir zamanlar öncelikli insani bir mesele olan göçün, şimdi kültürel, etnik ve siyasi bir "sorun" haline geldiğini belirtmektedir. Dijk (2015), diğer yazarlar gibi, göçün sorun haline gelmesinde medyanın rolüne işaret etmektedir. Ona göre, göç eden bireylerin medyada ne şekilde yer aldığı ve ne şekilde yer almadığı önemli bir konudur.

Medyanın göç edenlere yönelik söyleminin yapısına ilişkin diğer çalışmalarda Van Dijk (2000), medyanın, göçle gelen azınlıkların biyolojik olarak aşağı kabul edilmediğini, ancak "yeni ırkçılık" olarak adlandırdığı düşüncenin yayılmasında ve onaylanmasında merkezi bir rol oynadığını belirtmektedir. Ona göre; medya sonradan gelenleri, geldikleri yerin kültürel anlamda yabancısı, sınırdaki kişiler olarak resmetmekte ve sebeple izleyicilerin zihninde dikkat edilmesi gereken "tehlikeler" olarak konumlandırmaktadır. Ayrıca ona göre, medya gelenleri "farklı" olarak resmetmektedir. Medyanın oluşturduğu "farklı söylemi" yalnızca farklı fiziksel özelliklerin veya farklı bir kültürün varlığına işaret etmeyen, aynı zamanda kalabalık aileler, uyuşturucu kullanımı, taciz, hastalıkların kaynağı ve sosyo-kültürel uyumsuzluk gibi "sosyal olarak uzak durulması gereken" durumların varlığına işaret eden bir "sorun" olarak gösterilmektedir (Etchegaray ve Correa: 2015).

Göç ve göç edenlerle ilgili haberler, çoğunlukla "elit" kaynaklıdır. Burada elitlerin, çoğunlukla eğitim seviyesi yüksek olan, ekonomik ve sosyal gücü bulunan, toplumun üst tabakasındaki kişi veya kurumlar olduğunu hatırlatmak faydalı olacaktır. Bu kesim, gücü elinde bulundurduğu için haberler, onların isteği doğrultusunda sunulmaktadır. Kısaca elitlerin çıkarları, haberlerin içeriği, dili ve

gösterimini belirlemektedir. Elitler, belli bilgi ve durumları, başka bir deyişle baskın ahlaki ve politik değerlerle örtüşen olayları inşa etme ve yeniden üretme eğilimindedir. Çünkü elitler, hâkim söylemleri sermayeleştirmeye çalışmaktadır. Göç söyleminde de bu durum söz konusudur (Milioni vd., 2015).

Elitler, kitlelerin göç ve göçle gelenlerle ilgili ne şekilde düşündüğünü veya ne hakkında düşünmeleri gerektiğini önemsemektedir. Çünkü kitlelerin belirli şekillerde davranmaları, elit faaliyetlerini desteklemeleri veya en azından hoşgörüyle karşılamaları onların çıkarları için önemlilik arz etmektedir. Zaman, dikkat, maliyet ve rasyonellik sınırlamaları göz önüne alındığında, kitlelerin belirli bir şekilde düşünmesini (ve davranmasını) mümkün kılmak, onlara söylenecek bazı şeylerin çerçevelenmesini gerektirmektedir (Entman: 2007).

Entman (1993), medyanın (göçle ilgili) yaptığı çerçeveleme eyleminin aslında bir seçme ve öne çıkarma olduğunu belirtmektedir. Çerçeveleme; söz konusu eylem ve olguların belli taraflarını seçmek ve bunları iletişimsel bir metinde, belirli bir durumun tanımını, nedensel yorumunu, ahlaki değerlendirmesini ve kültürel sonuçlarını belirgin şekilde gösterme eylemidir. Çerçeveler; iletişime konu olan olay, birey veya grupla ilgili bazı yönleri ön plana çıkarır bazılarını ise gizler. Çerçeveler; belirginleştirme, vurgulama, dikkat çekme ve yönlendirme gibi kavramlarla ilintilidir. Belirginleştirme, vurgulama, dikkat çekme ve yönlendirme de ne kadar başarı elde edilirse; alıcıların istenen bilgiyi algılaması, anlamı ayırt etmesi ve dolayısıyla onu işlemesi ve zihninde saklaması o oranda başarılı olmaktadır (Entman: 1993).

Araştırmalar medyanın, göç edenlerle ilgili çerçevelerinin sürekli olarak; yasadışılık, suç, terörizm, taciz, hastalık ve uyumsuzluk gibi olumsuz konularla bağlantılı olarak resmettiği görülmektedir. Dahası, medyanın göçü ve göçe tabi olanları "işgalciler, istilacılar ve felaket kapıdaki düşmanlar" gibi olumsuz etiketlerle çerçevelediği görülmüştür (Etchegaray ve Correa: 2015, Esses vd., 2013). Bu çerçeveler, ev sahibi toplumun göçle gelenlere karşı algı ve tutumunu etkilemektedir. Ayrıca medyanın göçle gelenleri basitleştirme ve zararlı kitleler olarak çerçeveleme eğilimi, ev sahibi toplumun ve göçle gelenlerin temas kurmasını ve uyum sağlamasını engellemektedir (Etchegaray ve Correa: 2015).

Milioni vd., (2015)'ne göre medyada göç ve göç eden bireyler, "şeytanlaştırılmaktadır". Ayrıca medya göçü, sosyo-kültürel uyumu bozan bir hareketlilik şeklinde resmetmektedir. Bu durum göç edenlerin ötekileştirilmesine, sömürülmesine ve istismarına yol açmaktadır. Göç etmiş olan birey ve grupların toplumun; kültürüne, diline ve değerlerine tehdit olarak algılayan "ötekilik çerçevesi" medyanın sıklıkla kullandığı bir çerçevedir. Bu durumda medya söyleminde vurgu, yalnızca ev sahibi topluma "yabancı" olmakla kalmayıp aynı zamanda "saflığını ve özgünlüğünü" tehdit ederek ulusun siyasi ve kültürel düzenini bozan etnik ve kültürel özelliklere çekilmektedir (Milioni vd., 2015).

Entman (1993) kültürü, çerçevelerin stoğu olarak tanımlamaktadır. Ona göre kültür, bir sosyal gruptaki bireylerin söyleminde ve düşüncesinde var olan ve ampirik olarak kanıtlanabilir ortak çerçeveler dizisi olarak tanımlanabilir. Çerçeveler, kültürel olarak tanıdık sembollerle ilişkili olarak yerleştirme veya tekrarlama yoluyla bilgi parçalarını daha belirgin hale getirebilmektedir. Burada sunulan bilgiler, alıcının

kültürel bagajıyla ne kadar uyumlu olursa etki o kadar güçlü olabilmektedir. Aynı şekilde bir metinde vurgulanan fikrin alıcılar tarafından fark edilmesi, yorumlanması veya hatırlanması mevcut kültürel birikimleri nedeniyle zorlaşabilir (Entman: 1993).

Medya aynı zamanda göç eden birey ve gruplar hakkında iyi anlatılara yer verebilir ve başarılı bir sosyo-kültürel uyuma aracılık edebilir. Örneğin yeni teknolojilerin çok işlevli olması, göç edecek birey veya grupların yeni rotalar düşünmelerini, hareketlerinin maliyet ve fırsatlarını değerlendirmelerini, parayı nasıl daha iyi yönetip alacaklarını anlamalarını, ayrıca hem kriz hem de acil durum olasılıklarını göz önünde bulundurabilmelerini ve geniş kitlelerle iletişim kurabilmelerini mümkün kılabilir. Ayrıca devlet tarafından sunulan haberlerin, kişisel temasların, sınır kontrollerinin, sosyal hizmetlerin, açık kaynaklı bilgi alanına erişim gibi konularda da bilgi alınabilmektedir (Buoncompagni: 2021).

Bunun yanı sıra, dijital iletişim alanının kamusal ve şeffaf boyutundan yararlanarak, belirli bir yerde yaşayan göçmenlerin hikayelerini ve deneyimlerini toplama taahhüdüyle birleşmiş sanal grupların (veya toplulukların) varlığıyla sosyal ağlar oluşturulabilir. Bu sosyal ağlar, dayanışma ilkelerinden ilham alan göçle gelen bireylerin, ev sahibi ülke hakkında bilgi edinmek için tercih ettikleri geleneksel buluşma yerleriyle karşılaştırılabilecek bir sosyalleşme alanı olarak okunabilir (Buoncompagni: 2021).

Medya sosyo-kültürel uyumun ilk aşamalarında da kritik bir rol oynamaktadır. Göç etmiş olan bireyler medyadan, geniş bir yelpazede ev sahibi kültür hakkında çok çeşitli bilgiler edinebilmektedir (Ting-toomey ve Chung: 2005). Öte yandan göç eden bireyler ilk zamanlar dil bilmedikleri için ev sahibi toplumdan

bireylerle iletişim kurmaktan kaçınmaktadır. Bu durumda bireyler hem geleneksel hem dijital medya kanallarını tercih etmektedir. İlk zamanlar kendi etnik medya kanallarını tercih etme eğilimi söz konusu olmaktadır. Etnik medya, yeni gelenlerin yalnızlığını ve uyarlanabilir stresini hafifletme eğilimindedir (Mosk:2007). Medya da tercih edilen tanıdık dil ve imgeler, bireyin kimliğini onaylamakta ve yeni gelenlere tanıdık olmayan bir ortamda bir nebze rahatlık duygusu sunmaktadır. Fakat uzun süre etnik medya tercihinin, göç etmiş olan bireyin sosyo-kültürel uyumunu yavaşlattığı da bilinmektedir (Bonnett: 2013, Kim: 2001).

3.3.6. Görünmeyen Duvarlar: Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma; maddi yoksulluğun yanı sıra bireylerin fırsatlardan, seçimlerden ve yaşam şanslarından dolayı toplumsal anlamda istenmediği ve bunun sonucu olarak ayrıştırıldığı, marjinalleştirildiği süreç şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal dışlanma; bireylerin içinde yaşamak durumunda olduğu toplumun sosyal, politik ve ekonomik alanlara dâhil olamamaları, katılamamaları ile ilişkilendirilmektedir. Yani kısaca, bir birey sosyal olarak dışlanmışsa, içinde yaşadığı toplumun temel faaliyetlerine katılamamaktadır. Sosyal dışlanmanın olmadığı yerde, toplumsal faaliyetlere özgürce katılım gerçekleşmektedir. Her toplumsal kabul ve katılım sosyo-kültürel uyuma giden sürece pozitif etki etmektedir (Bonnett: 2013).

Sosyal dışlanma; bir toplumda geçimini sağlamak, bir hayatı organize etmek ve bir toplumun gelişimine katılmak için üretilen, sağlanan ve dağıtılan maddi ve sembolik kaynaklar da dâhil olmak üzere sosyal kaynaklara tam katılımdan, sürekli ve kademeli şekilde dışlanma olarak anlaşılabilir (Millar: 2007). Sosyal dışlanma

kavramı, zaman zaman hükümet politikalarının merkezi bir parçası olabilmekte ve hızla toplumsal alanının merkezine doğru ilerleyebilmektedir. Sosyal dışlanma; günlük hayatta kişiler veya gruplararası temas, sağlık, sosyal hizmetler, eğitim, yaşanılan mekân, barınma ve güvenlik gibi çeşitli alanlarda görülebilmektedir. Günümüzde sosyal dışlanma kavramı, farklı kültürlerden bireylerin temas kurmasıyla "yoksulluk veya eşitsizlik" kadar yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Sen: 2000).

Sosyal dışlanma, temel insani hakların reddedildiği veya gerçekleştirilmediği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Evrensel olarak tüm bireylere ve gruplara tanınan (veya verilmesi gereken) haklar bulunmaktadır. Bu haklara ulaşılamadığı ölçüde bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Toplumsal olarak dışlananlar, ötekileştirilmiş gruplardır ve toplumsal bağları zedelenmiş bireylerdir (Sheppard: 2012). Başka bir deyişle sosyal dışlanma; sosyal olarak dışlanmış bireylere veya gruplara uygulanacak bir "etiketler" meselesidir (Byrne: 2005, Aas ve Bosworth: 2013). Yaşanılan çağın genel demografik tablosu içerisinde en çok dışlanan grupların yani etiketlenen grupların göç eden birey veya gruplar olduğu söylenilebilir. Göç sonucunda sosyal anlamda dışlanmış bu birey veya gruplar, bir bütün olarak toplumun kültürel, sosyal, ekonomik ve politik faaliyetlerine katılım için gerekli kaynaklardan yoksun kalmaktadır.

Dışlama, çoğunlukla bireysel değil kolektif bir olgu şeklinde görülmektedir. Kültürel normlar, kimin dışlanıp kimin dışlanmaması ve ayrımcılığa tabi tutulmaması gerektiğini belirlemektedir (Bigo: 2005). Ayrıca dışlama, etiketlemenin temel bir yönüdür. Etiketlenenleri dışlamak; dışlayanlar için benlik saygısını artırma,

kaygıyı azaltma, sistemi haklı çıkarma ve grup aidiyetini arttırma gibi çeşitli işlevlere hizmet etmektedir (Bonnett: 2013). Sonuç olarak, dışlama ve reddedilme deneyimi özellikle farklı kültürlerden bireyler yan yana geldiğinde kaçınılmazdır demek mümkündür. Ancak bu deneyim toplumun genelinde eşit olarak dağılmamıştır. Her toplumda, sistematik olarak değersizleştirilen ve çok çeşitli sosyal ilişkilerden ve sosyal alanlardan dışlanan bazı birey kategorileri bulunmaktadır. Bu kategorilerin en başında daha önce belirtildiği gibi göçlerle gelmiş olan birey ve grupların geldiği bilinmektedir (Major ve Eccleston: 2004).

Dışlanmak ve dolayısıyla bir birey veya grup tarafından değer görmemek ve takdir edilmemek, bireyin kendisi hakkında sahip olduğu iyi görüşlere aykırı bir durum yaratmaktadır (Bigo: 2005). Dışlanmanın nedenlerini bir araya getirememek veya kavrayamamak, bireyde adaletsizlik duygusunun gelişmesine neden olmaktadır. Algılanan dışlanma, çeşitli olumsuz ruh sağlığı sonuçlarına yol açan güçlü bir stres etkenidir. Dışlanma deneyimlerinin sağlığı etkileyebileceği başka bir yol da incinme, öfke, üzüntü ve kaygı gibi reddedilmeyle ilişkili olumsuz duygulardır. Ayrıca bu olumsuz duygu durumlarının her birinin, sosyo-kültürel uyum sürecini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir (DeWall: 2013).

Sosyal dışlanma, bireylerde aidiyet eksikliği yaratmaktadır. Dışlanmış bireylerin saldırganlık eğilimleri yükselmektedir. Nadirde olsa bazı bireyler sosyal dışlanmaya daha pasif tepki verebilmektedir (Cohen: 2006). Bazı bireyler kendilerini dışlandıkları gruptan uzaklaştırarak tepki vermektedir. Bazen de bireylerin dışlanma neticesinde, kendilerini dışlayan tarafa sevdirecek şekilde davrandıkları öne sürülmektedir. Kimi durumlarda ise dışlanma iç grup dayanışması ve bağlılığını

arttırmaktadır (Hutchison vd., 2007). Bilhassa uluslararası kitlesel göçler neticesinde bireylerin gittikleri ülkede sosyal olarak dışlanmalarının iç grup bağlılığını ve dış grup ötekiliğini arttırdığı görülmektedir.

Uzun süreli sosyal dışlanma mağduru olan taraflar, ev sahibi topluma karşı düşmanlık geliştirebilmektedir. Sosyal dışlanma mağduru olan taraflar, ev sahibi toplumla iletişimden kaçınmakta bu da toplumsal anlamda istenmeyen uyumsuzluk halleri (ayrılma, marjinallik ve asimilasyon) yaratmaktadır (Yu: 2002). Bunun yanı sıra, göç etmiş olan bireyler, diğerleri tarafından sevilmediklerini ve dışlandıklarını uzun süre hissettiklerinde, genellikle bu duyguları içselleştirmektedir. Bu duygu bir süre sonra bireylerin kendilerine olan saygılarını yitirmelerine neden olmaktadır. Ait olma ihtiyacı, sosyo-kültürel uyumda güçlü bir motive edici olduğu için; benlik saygısı ve aidiyet, bireyler için bir "yaşam kılavuzu" görevi görmektedir. Bu yaşam kılavuzu, yok olursa bireyler onu yenilemek için her türlü çabayı gösterirler ve bunun sonucunda toplumsal anlamda marjinalleşme, ayrılık yahut asimilasyon seçenekleri devreye girebilmektedir. Daha ileri seviyede ait olamamak taraflar arasında çatışma ve düşmanlık yaratabilmektedir (Twenge ve Baumeister: 2004).

Öte yandan çeşitli yazarların (Hall: 1966, 1973, Tuan: 2001, Ahmed: 2004, Antonsich: 2010), bölgesel farklılıkların, bireylerin ev sahibi toplumla iletişim kurma eylemi başta olmak üzere; sosyo-kültürel uyum yönelimi, aidiyet, kimliklerin inşası gibi tüm yaşamsal ve kültürel süreçlerin yanı sıra kültürleşme yönelimlerinin belirlenmesinde etkili olduğu tespitinden yola çıkarak "bölgesel farklılıklar/aidiyet ve ev sahibi çevre ile iletişim ve kimliklerin inşası" konuları aşağıda ayrı başlıklar altında ele alınmaktadır.

3.4. Bölgesel Farklılık: Aidiyet Duygusu ve Sosyo-Kültürel Uyumun Kesişimi

Aidiyet; her bireyin doğasında bulanan ve giderilmesi gereken bir ihtiyaçtır. Aidiyet giderildiğinde, bireyde fiziksel ve psikolojik anlamda bir rahatlama hali yaşanmaktadır. Bireyler, birçok farklı şekilde ve farklı nesnelere "aidiyet" hissedebilmektedir. Bunlar; somut veya soyut bir nesne olabilmekte veya belirli bir kişiden tüm insanlığa doğru değişebilmektedir. Ait olma; sabit, tartışmalı veya geçici bir şekilde kendi kendini tanımlama veya başkaları tarafından tanımlanma durumudur (Davis: 2006). Aidiyet kavramı; hissiyatla, mantıkla ve gerçekle ilgili kapsamlı bir duygu durumudur. Bu sebeple bireylerin "ben buraya aitim, burası benim evim" dedikleri söylemlerin altında anlaşılması gereken çok şey bulunmaktadır (Buonfino ve Thomson: 2007).

Ahmed'in (2004) belirttiği gibi, serbestçe dolaşan duygular belirli sosyal ve kişisel nesnelere bağlanmaktadır. Ve bu nesnelerin bulunduğu bölgenin şüphesiz ki duyguların bağlanma durumu üzerine etkisi yadsınamaz. Çünkü hiçbir nesne veya his bir uzay boşluğunda bulunmaz, bunların kendine ait eşsiz bir konumu/bölgesi bulunmaktadır. Bununla birlikte, aidiyet belirli tarihsel bağlamlarda benlik ve kimlik inşalarına dayanmaktadır. Aidiyet, bir taraftan da bireylerin bulunduğu toplumda kendileri tanımlama şeklinin karşılığıdır. Toplumsal konum ve bölgeler arasında ki ilişki iç içe geçmiştir. Buradan hareketle aidiyet, toplumsal konumlar, bireysel ve kolektif kimliklerin ve bağlılıkların inşası, yargılanma biçimleri ve tüm bu gerçekliklere ev sahipliği yapan mekanlarla/bölgelerle ilintilidir demek mümkündür (Tuan: 2001).

Aidiyet duygusu, sosyo-kültürel uyum noktasında önemlilik arz etmektedir. Zira birey, ait olduğunu hissettiğinde tamamlanmakta, tamamlanmış olan birey ait olduğu yeri sevmekte ve orayı güzelleştirmek adına çaba sarf etmektedir. Uluslararası göç özelinde bakıldığında, bireylerin kendilerini ait hissettikleri mekanların/bölgelerin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü, göç etmiş olan bir birey veya grubun, farklı bir devletin herhangi bir bölgesine yerleştikten sonra orada yaşam sürdürme motivasyonu, sosyo-kültürel uyum üzerinde etkili olan bir durumdur. Çünkü göç, bireylerin aidiyet kurduğu bölgelerle bağlarını zedeleyen bir hareketliliktir. Bununla birlikte göç neticesinde, yerleşilen bölgelere karşı yeni aidiyetler kurulması da söz konusu olmaktadır. Bu sebeple bölgesel farklılık ve aidiyet konuları göçle ilgili yapılan çalışmaların enerjisinin odaklanması gereken bir konudur.

Antonsich (2010)'e göre ait olmak, birinin kendini evinde hissetmesi demektedir. Evde hissetmek hem kişisel hem de sosyal yanları olan bir duygu durumudur. Aidiyet doğası gereği mekânsal olduğundan, kimin ait olduğu ve kimin ait olmadığı noktasında bölgelerin genel iklimi (sosyo-ekonomik yapısı, coğrafi yapısı, kültürel yapı gibi) oldukça belirleyicidir. Her bölgede aidiyet iki karşıt taraf içermektedir. Bunlar: ait olduğunu iddia eden taraf ve aidiyet verme gücüne sahip olan taraf şeklinde ifade edilmektedir.

Aidiyet; sosyo-kültürel uyum, sadakat, bağlılık, siyasi düzen, dayanışma ve "biz ve öteki" duygularının belirlenmesinde önemlilik arz etmektedir. Öte yandan, bölgeselleştirilmiş boyutunda veya sabit sınırlar içinde "buraya aitim" ifadesi her şeyden önce bir yerde (bölgesel-aidiyet) "evde" olmanın kişisel, samimi bir duygusu

olarak kalsa da aynı zamanda kaçınılmaz olarak iktidarın/toplumun işleyişi tarafından da şekillendirilmektedir (Anderson ve Smith: 2001). Diğer yandan aidiyet duygusu sosyal içermenin-dışlamanın sınırlarını çizmek için söylemsel bir kaynak olmanın yanı sıra benlik tarafından anlatılan, kişisel, mahrem ve varoluşsal bir boyut olarak işlev görmektedir. Genellikle bir yere ait olma duygusunun, kendini tanımlama ve kültürünü yaşayabilme süreçlerinin karşılıklı olarak ilerlediği kabul edilmektedir. Örneğin, "ben kimim sorusunun cevabı, aynı zamanda ben nereye aitim ve kültürümü ne şekilde yaşayabiliyorum sorusunun da yanıtını içermektedir" (Antonsich: 2010, 6). Johnson vd., (2004), uluslararası göçle gidilen yerlerde aidiyet hissinin, sosyo-kültürel uyumun "bir statüden ziyade bir var oluş" olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bir mekâna karşı aidiyet hissetmek; ikamet süresi, mekânda olup bitenlere karşı ilgi, hareket etmenin bir sonucu olarak yaşanacak zevk veya hoşnutsuzluk, yaşanılan yerde ev sahibi toplumla kurulan iletişim, edinilen arkadaşlıklar, bölgenin kültürel yapısı, konuşulan dil, medya kullanımı veya akrabaların varlığı ile ilgili olabilir. Böylece bireyler, kendi kişisel ihtiyaçlarına, fırsatlarına ve kaynaklarına ayrıca mekânın özelliklerine bağlı olarak çeşitli şekillerde yaşadıkları bölgelere bağlanmayı tercih etmektedir (Tuan: 2001, Luthra vd., 2014).

Birey kendini bir yerin içinde hissediyorsa, orada değil de buradadır, tehdit edilmek yerine güvendedir, maruz kalmaktansa kapalıdır, stresli değil, rahattır. Bir yere ait olmak orada içeride olmak anlamına gelmektedir. Öte yandan birey, bir yerden ayrı olabilir veya yabancılaşabilir ve bu durum ise dışsallık ve ayrılma olarak ifade edilmektedir. Burada bireyler, kendileriyle yaşanılan yer arasında bir tür

yaşanmış bölünme veya ayrılık hissetmektedir (Seamon ve Sowers: 2008, Abdirahman: 2017). Örneğin, yeni bir yerde vatan özlemi yaşamak veya sosyo-kültürel anlamda ayrılık veya marjinallik durumu yaşamak, orada içeride olamamanın, ait olamamanın sonucu olarak yorumlanabilir.

Anderson'un (1993) kavramı olan hayali cemaatler, bir gruba bağlılık ve bununla gelişen aidiyet hissini açıklamak noktasında değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Anderson'a göre dahil olunan gruplar/uluslar, gerçekte çoğu üyenin birbirini tanımadığı ama zihinsel olarak üretilen gerçekliklerdir. Aynı ulusa ait olma, bireylerde bir aidiyet hissi geliştirir. Bu hayali cemaatlerin oluşumu, özellikle basılı medya, eğitim sistemleri ve dil gibi toplumsal araçlarla yayılmakta ve pekiştirilmektedir. Farklı bölgelerde yaşam sürdürülmesine rağmen ortak tarih, dil, kültür ve değerler etrafında birleştirilmesiyle cemaatler/uluslar veya gruplar inşa edilir. Sosyo-kültürel uyum noktasında sözü edilen unsurlar etrafında birleşmek gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Yani ortak tarih, dil, kültür ve değerler etrafında birleşebilmek uyumu mümkün kılar.

Kısaca yaşanılan mekanlar, bireylerin iletişim kurma tarzı, sıklığı ve niteliği üzerinde etkilidir. Dahası, sosyo-kültürel değişim yaratan kritik hareketliliklerde yani uluslararası göçlerde bölgenin kendisinin bir anlam üreticisi olduğunun kavranması ve mekânsal özelliklerde ki değişikliklerin her zaman kültürel ve sosyal sonuçları olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Bu sebeple, uluslararası göç sonucunda yerleşilen bölgeler ve bu bölgelere karşı hissedilen aidiyetin, sosyo-kültürel uyuma giden yolu etkilediği gerçeğiyle konuya yaklaşılması gerekmektedir.

3.5. İletişim Yoluyla Kimlik İnşası: Sosyo-Kültürel Uyum ve Ev Sahibi Toplum

Küreselleşme, kimlik inşası için mevcut kaynakların çeşitliliğini arttırırken geleneğin istikrarını da baltalamıştır. Dolayısıyla, bağlamların ve etkileşim alanlarının çoğalması ve çeşitlenmesi, belirli öznelerin verili, sabit bir kimlikle kolayca tanımlanmasını zorlaştırmıştır. Yaşanan çağda homojen bir ulusal ve etnik kültürel kimlikten söz etmek oldukça zordur (Cespı: 2007). Aynı anda hem yerel hem de küresel olan yolculuklar yani uluslararası göçler ve etnik diasporaların dağılmasıyla kimlikler, kendini yeniden şekillendirmektedir. Diaspora kavramı; kimlikler hakkında olumsallık, belirsizlik ve çatışma açısından düşünmeye yardımcı olan bir kavramdır. Diaspora; doğanın veya kültürün mutlaklarından ziyade, hareket halindeki kimlikler, köklerden ziyade yollar yani uyum temelli, bağdaştırılmış, melezleştirilmiş ve yapısal olarak saf olmayan kültürel kimlikleri ifade etmektedir (Barker: 2002).

Hall (1990), "Cultural Identity and Diaspora" adlı makalesinde kültürel kimliklerin sabit olmadığını; sürekli bir değişim ve yeniden yapılanma içinde olduğunu belirtmektedir. Sosyo-kültürel uyum sürecinde göçle gelmiş olan bireylerin hem geldikleri yerin kültürünü muhafaza edebildiklerini hem de yeni bir kimlik oluşturduklarını savunmaktadır. Burada çok kültürlülük ve esnek kimlik vurgusu yapılmaktadır. Yani göç etmiş olan bireyler, sosyo-kültürel uyum bağlamında, geçmiş ve şimdi arasında bir denge kurarak zengin, esnek ve çok kültürlü bir kimlik oluşturabilir. Bireyler, anavatanlarından uzaklaşabilir, fakat köklerini tamamen kaybetmeden yeni yerlerde kimliklerini yeniden inşa edebilir. Bu

sebeple, göç sonrası oluşan yeni kimlikler sürekli olarak müzakere edilen, çok katmanlı ve melez kimliklerdir.

Ong (1999) ise, esnek vatandaşlık (flexible citizenship) kavramını geliştirmiştir. Ong, bu kavramla yaşanan hareketliklerle, bireylerin kimliklerinin yeniden esnek sınırlarla nasıl tanımlanması gerektiğine dair bir çerçeve çizmektedir. Özellikle göç sonucunda farklı kültürlerle temas halinde olan ve farklı kültürel kimlikler arasında gidip gelen bireylerin esnek bir kimlik sergilemelerinin öneminde atıfta bulunulmaktadır. Esnek kimlikle, bireyler hem kendi ülkeleri hem de göçle geldikleri ülkeyi kapsayan kimlik geliştirebilir. Bu sosyo-kültürel uyum için önemlilik arz etmektedir. Ong'a göre bu süreçte bireyler gerek ekonomik gerekse kültürel bağlamda çeşitli stratejiler geliştirerek hem geldikleri ülkenin hem de yerleştikleri ülkenin avantajlarından faydalanırlar. Çünkü katı ve değişmeyen sınırlara kimlikleri hapsetmek, bireyleri çeşitli imkanlardan uzak tutar ve ortaya uyumsuzluğun tetiklediği çeşitli sorunlar çıkmasına yol açar.

Sen (2006), bireylerin yalnızca tek bir kimlik (dini veya etnik kimlik) üzerinden tanımlanmasının yanlış olacağını savunmaktadır. Bunun yerine çoklu kimlik tanımlarının ve yapılarının (dini, kültürel, dilsel, mesleki vb.) mümkün olabileceğini savunmaktadır. Sen, kültürel temaslar soncunda tek kimlikli tanımların bireyler arasında çatışma, şiddet ve uyumsuzluk yarattığını ifade etmektedir. Kimliklerin çoklu doğasının uyuma hizmet edeceği savunulmaktadır. Kimlikler çok boyutlu ve karmaşıktır. Bireyler aynı anda bir dine mensup olup bir devletin vatandaşı olabilir ya da bir iş insanı olabilir. Kimliklerin tüm boyutlarının birbiriyle etkileşim halinde olduğunu belirtir. Sen (2006), kimliklerin bu çok boyutlu yapısının,

bireylerin sosyal ilişkilerinde ve kültürel temaslarda çeşitliliği ve hoşgörüyü yaratabileceğine inanmaktadır. Tek bir kimliğe dayalı sosyal ilişkiler, farklı kimliklerin varlığını dışlayabilir, kutuplaşmaya, dışlayıcı ve saldırgan tavırlara kaynaklık edebilir. Bu nedenle, kimliklerin çeşitliliğinin kabul edilmesi ve her bireyin birden çok kimlik taşıyabileceğinin farkına varılması sosyo-kültürel uyum ortamı için önemlidir.

Tek kimlikli politikaların, yani bir grubun kimliğini diğer gruplardan üstün görmesi ve bu ideayla toplumsal ve siyasal noktada güç talep etmesinin farklı kültürel gruplar arasında derin ayrışmalara ve şiddetli çatışmalara yol açabileceği ifade edilmektedir. Sen, özellikle dini ve kültürel kimliklerin şiddeti, ayrışmayı ve kutuplaşmayı artırma potansiyeline dikkat çeker. Dini ve kültürel kimliklerin baskın olduğu taraflarda, bireyler kendilerini diğer gruplardan ayırarak kendi kimliklerini mutlaklaştırmak isteyebilirler. Bunun sonucunda sosyo-kültürel uyum yerine derin bir şiddet ve kutuplaşma kaynağı görülmektedir.

Bireylerin şiddetli bir şekilde değişmeyen kimlik tanımlarına tutunması kader yanılsaması (illusion of destiny) şeklinde tanımlanmaktadır. Bireylerin belirli bir kimliğe odaklanıp o kimliği yaşamlarının merkezine koymaları, onların kaderlerinin o kimliğe bağlı olduğu yanılsamasına yol açar. Sen (2006)'e göre bu yanılsama bireyleri ve grupları sınırlar, kutuplaştırır ve böler aynı zamanda sosyal ilişkileri de olumsuz yönde etkilemektedir. Tek kimliğe odaklanmak birlikte yaşam sürdüren farklı kültürel gruplar arasında hoşgörüsüzlük yaratmaktadır. Yazara göre esnek ve çoklu kimlik toplumsal hoşgörüyü artıracak ve çatışmaları azaltacaktır.

Göç eden bireyler özelinde düşünüldüğünde, etnik kimliklerine karşı hoşgörülü olunduğunda sosyo-kültürel uyuma, gitmeleri daha kolay olmaktadır. Fakat etnik kimliklerini yaşamak noktasında herhangi bir asimilasyon ve ayrıştırma girişimi ile karşılaşıldığı zaman uyum noktasında direniş sergilemeleri muhtemeldir (Noels vd., 2012). Göç eden bireylere veya belirli gruplara yönelik gerçek veya algılanan düşmanlık karşısında bazı bireyler kendi etnik kimliklerini küçümseyebilir veya reddedebilir. Diğerleri ise kültürel gruplarıyla gurur duyduklarını ve olumsuz tutumlar ile başa çıkmanın bir yolu olarak etnik grupları ile dayanışmayı daha fazla vurgulayabilir. Bu kimliklerin sosyo-kültürel uyumla ilişkisi aynı şekilde göç eden grupların, ev sahibi toplumla kurdukları iletişimden de etkilenmektedir. Yani kısaca etnik grup ya da etnik kimliğe bağlılık, göç eden bireylerin sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde etkili olmaktadır (Liebkind: 2006).

Kimlik, "hangi gruba aitim?" sorusunun yanıtıdır. Aynı zamanda kimlik; çok yönlü, karmaşık ve değişkendir. Bireyler, kendi kültürel gruplarındaki diğer kişilerle iletişim yoluyla kimliklerini kazanmakta ve geliştirmektedirler. Ve farklı kültürlerle temas kurulduğunda ise kaçınılmaz olarak "ben kimim? sen kimsin?" konularında mücadeleye girilmektedir. Kimlik edinme meseleleriyle uğraşmak, kültürleşme yönelimlerinin tercihini derinden etkilemektedir (Ting-toomey ve Chung: 2005,72, Guzi vd., 2022).

Kültürel özellikler, güçlü grup kimlikleri oluşturmaktadır. Kimlikler aynı zamanda kültürel etiketlerde olabilmektedir. Kimlik, kalıtım yoluyla istemeden edinilebilir veya kişisel bir seçimle de gelişebilmektedir. Göç eden birinci nesil bireyler için, kendi etiketlerini değiştirmek kolay değildir. Ancak ikinci ve sonraki

nesiller için bileşik veya iki kültürlü bir etiket kullanımı daha yaygın hale gelmektedir (Liebkind: 2006). Ayrıca kimlik, kim olunan ve kim olunmadığının karmaşık bir müzakeresidir. Birey ve gruplar, kim olduğundan emin değillerse bunun netleştirmenin tek yolu, olunmadığı düşünülen bir "öteki" yaratmaktır (Samers: 2010). Yani kısaca şöyle bir düşünce oluşmaktadır; "eğer göçmenler suçlu, sahtekâr, tembel, dolandırıcı, kirli ve hasta ise, bunun anlamı bizim tam tersi olduğumuzdur. Buraya geliyorlarsa, bu onların istediği bir şeye sahip olduğumuz anlamına gelir ve bu durumda bize düşen sahip olduklarımızı korumaktır" (Bralo ve Morrison: 2005, Vishkin: 2023).

Kim (2000)'e göre kültürleşme veya sosyo-kültürel uyum, kültürlerarası bir kimliğin kademeli gelişimine karşılık gelmektedir. Kimlik, göç eden birey için karmaşık bir yorumlama süreci sunmaktadır. Uluslararası göç deneyimleri yoluyla bireyler, programlanmış orijinal kültürel kimliğinde uyarlamalar yapmak durumunda kalmaktadır. Uzun süreli deneme yanılma yoluyla birey, orijinal kültürel kimlikten veya ev sahibi kültürün kimliğinden daha fazlası olan, yeni genişletilmiş bir kimlik kazanmaya başlamaktadır. Bunun yanı sıra, göç eden bireyler ve ana akım kültür arasında gerçekleşen iletişim durumunun bireyin kimlik tanımı üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Bhabha (1994), göç etmiş olan bireylerin hem ev sahibi toplumun hem de kendi kültürlerini birlikte yaşayabileceğine vurgu yapmaktadır. Bu durumu "The Location of Culture" adlı eserinde, kültürel hibridite (melezlik) şeklinde tanımlamaktadır. Melez kimlikler hem bireysel hem de toplumsal düzlemde sosyo-kültürel uyum ortamını mümkün kılarak göçten etkilenen tüm tarafların istikrarlı bir

yaşam sürmesini mümkün kılmaktadır. Yazar, göç sonucunda birbirinden tamamen ayrı topluluklar olarak yaşam sürmenin sağlıklı sonuçlar doğurmayacağını ve teknik olarak bunun mümkün olamayacağını söylemektedir. Bunun yerine, kültürel temaslar aracılığıyla, devamlı değişebilen kimliklerin oluşturduğu melez kültürel alanlar olarak nitelendirdiği sosyo-kültürel uyuma işaret etmektedir. Nitekim kültürel temaslar beraberinde değişim ve dönüşüm getirmektedir. Farklı kültürlerin temas kurması sonucu ortaya çıkan yeni anlamları, kimlikleri ve kültürel pratikleri "üçüncü alan" olarak tanımlayan yazar, bu kavramla kültürel saflık ve homojen kimlik anlayışlarına karşı çıkarak, yerine esnek ve değişen kültürler ile kimliklerin varlığını savunmaktadır.

Berry (2006), bu nokta da kültürleşme yönelimlerine benzer şekilde bir ayrım yapmıştır. Ona göre ev sahibi toplumla etkili ve rahat bir iletişim, göç eden de uyumlu bir kimlik tanımı yaratmaktadır. Aksi durumda etnik kökenli kimlik tanımları öne çıkmakta ve bu bireyi ev sahibi toplumla iletişimden kaçınmaya itmektedir. Ev sahibi kültürle güçlü ve etnik kökenle zayıf iletişim asimilasyona yol açmaktadır. Son olarak, etnik gelenekleriyle ve aynı zamanda ev sahibi kültürle zayıf bir şekilde özdeşleşen bireyler, marjinal kimlik geliştirmektedir. Bu bireylerin temelde hem etnik gruplarıyla hem de daha geniş toplumla bağları kopuktur ve genellikle belirsizlik, görünmezlik ve yabancılaşma duyguları yaşamaktadır (Ting-toomey ve Chung: 2005, Laurentsyeva ve Venturini: 2017).

Etnik kimliği sürdürmek, göç eden bireyler için koruyucu bir faktör olabilir. Yabancı bir bölgede yaşayan birçok göç etmiş olan birey için, menşe ülkeden bireylerin yüksek oranda bulunduğu mahalleler, güçlü bir etnik kimliğin yaşanmasını

sağlamaktadır (Barker: 2004). Göç eden bireyler için, menşe kültürle iletişim halinde olmak faydalı olmaktadır. Yanı sıra hem ev sahibi kültür hem de menşe kültürle özdeşleşme anlamına gelen sosyo-kültürel uyum yönelimli bir kimlik geliştirmek, psikolojik ve bedensel sağlıkla ilişkili görülmektedir (Bralo ve Morrison: 2005).

Ek olarak sosyo-kültürel uyum, göç etmiş olan bireyler için, her iki kültürden de sosyal destek ağları kurabilmelerini sağlamaktadır. Bireyler, yetişkinlik döneminde orta düzeyde istikrarlı bir etnik kimlik duygusuyla göç etseler bile, farklı bir kültürle temas kurduklarında genellikle etnik kimliklerinin yeniden incelenmesi ve keşfedilmesi söz konusu olmaktadır. Ana dili konuşmak ve ana akım kültürden insanlarla sık sık iletişim kurmak iki kültürlü bir kimliği kolaylaştırmaktadır (Consoli vd., 2018).

Thomas Faist (2000), göç etmiş olan bireylerin eş zamanlı olarak hem kendi kültürü hem de ev sahibi kültürün değerlerini benimsemesi ve iki taraftan da sosyal ağ oluşturmasını (transnasyonalizm uyum) ulusötesi uyum şeklinde tanımlamıştır. Burada birden fazla kimlik ve aidiyet duygusunun sürdürülebilirliğine işaret edilmektedir. Bu noktada bireylerin hem ekonomik hem kültürel hem de siyasal boyutta, çift taraflı bir uyum sağlayabilme ve aidiyet geliştirebilme yeteneğine işaret edilmektedir. Hiçbir tarafla bağlarını koparmadan sürdürülen uyumlu yaşamların sağlıklı toplumlar ve bireyler yaratacağına inanılmaktadır. Diğer yazarlarla aynı doğrultuda Thomas Faist (2000)'te, sosyo-kültürel uyumda göç etmiş olan bireylerin iletişim ağlarına ve sosyal sermayenin önemine vurgu yapmaktadır. Tercih edilen iletişim ağları, ekonomik durum, dahil olunan gruplar, aile birliği ve arkadaş ortamının sosyo-kültürel uyum (ulusötesi uyum) sürecine yaptığı etkiden söz

edilmektedir. Sonuç olarak, yazar göç sonucunda ortaya sınır ötesi, ikili kimlik ve aidiyetlerin tetiklediği sosyo-kültürel uyum ortamının sağlanabileceğini savunmaktadır.

Habermas'ın "Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy" (1996) adlı eserinde, kamusal alan (public sphere) ve iletişimsel eylem (communicative action) kavramlarının, demokratik toplumlarda kamusal alanda farklı değerlere ve kültürlere sahip olan bireylerin iletişim sayesinde nasıl uyuma ulaşabileceğini ve bunun toplumsal yaşam üzerinde ki etkileri detaylı şekilde ele alınmaktadır. Habermas (1996) iletişimsel eylem teorisinde, sosyo-kültürel uyumun nasıl mümkün olabileceği noktasında önemli tespitler yapmıştır. Farklı kültürel gruplar arasında iletişim kurularak ortak ve demokratik bir kamusal alanının mümkün olacağını savunmaktadır. Her bir bireyin eşit şekilde iletişim eylemine katılabilmesiyle kamusal alanda kültürel farklılıklar da uyum yakalanmış olur.

Habermas (1996), kamusal alanı, devlet ve özel alanın dışında kalan, bireylerin özgürce fikir alışverişinde bulunduğu ve sosyal sorunları tartıştığı ve sonunda bir anlaşma ve uyuma vardığı alanlar şeklinde tanımlamaktadır. Habermas, kamusal alanın sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için bireylerin planlı, gerçekçi ve eşit hak temelli bir iletişim süreci yoluyla bir araya gelmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu alanda taraflar, birbirini anlama ve ikna etmeye çabalar. Ayrıca taraflar birbirlerini dinler, anlar ve karşılıklı olarak fikirlerini değerlendirir. Burada dürüstlük ve şeffaflık olması arzu edilir. Neticede böyle bir alanda başlayan etkileşim sonucunda toplumsal bir uzlaşı ve uyum durumu söz konusu olur.

Habermas (1996), toplumsal sistemin hem gerçekler (toplumsal yapılar, ekonomi, güç ilişkileri) hem de normlar (değerler, haklar, etik ilkeler) arasında denge sağlanmasıyla mümkün olabileceğini söylemektedir. Bu dengeyi sağlamak için de tarafların kamusal alanda iletişimsel anlamda bir araya gelmesi ve uzlaşması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Tabi böylesine özgür ve demokratik ortamların hukuk sistemiyle oluşturulması ve korunması gerektiği de dile getirilmektedir. Bu süreçte, hukuk ve demokratik düzen, iletişimsel eylem yoluyla bireylerin aktif katılımına dayanır. Özgür ve demokratik ortamlar yaşanan iletişim eylemi sonucunda bir kamuoyu oluşur. Kamuoyu, sosyal sorunlar hakkında genel bir uzlaşma ve uyum sağlar ve politik karar alma süreçlerine yön verir. Bu noktada olası bir etki ve manipülasyondan dolayı medya ve dış etkenlerin kamusal alandan uzak tutulması gerektiği de belirtilmelidir.

3.6. BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME

Göç sonucunda farklı kültürlerle yaşam sürdürmek zor bir süreçtir. Bu süreçte farklı aşamalarda bireyler, kültürlerinde uyarlamalar yapmak durumunda kalabilmektedir. Kültürel varlıklar olan insanoğlu, gittiği yerlerde de kültürünü korumak ve gelecek nesillere aktarmak ister. Kültürel aktarım ise iletişim vasıtasıyla gerçekleşmektedir. İletişim hem menşe kültürle hem de ev sahibi toplumla dengeli bir şekilde olmalıdır. İletişimde yaşanan sorunlar ve eksiklikler kültürel aktarımda kırılmalar meydana getirir. Göç ettikten sonra birey ve grupların kendi kültürlerini ne oranlarda yaşadığı, nasıl aktardığı, hangi boyutlarıyla koruduğu veya hangi açılardan değişimler yaşadığı önemli bir noktadır. Bireylerin kendi kültürlerini yaşama şekli ve

iletişim ağları; aidiyet, kültürel devamlılık, sosyal dışlanma, toplumsal kabul ve sosyo-kültürel uyum gibi noktalarda önemli ölçütlerdir.

Farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle beklenen ve arzu edilen, sosyo-kültürel uyumdur. Kültürel iletişim sürecinde uyum, iki tarafın da buluştuğu bir orta nokta olarak tanımlanabilir. Ancak, sıklıkla ayrışma, asimilasyon ve marjinallik durumlarıyla karşılaşılmaktadır. Göç edilen kültürün özelliklerinin ve dilinin ikinci kuşağa aktarılamaması, insanların kendilerini göçmen olarak tanımlamalarına rağmen, geriye dönüş senaryolarında geldikleri kültüre de yabancı hissetmeleri asimilasyon yönelimini devreye sokmaktadır.

Asimilasyonda, gidilen bölgede kalıcı olmak için baskın kültürün onayına duyulan ihtiyaç, arzu edilen toplumsal kabul ve iletişim ağlarına dahil olabilme isteği nesiller arasındaki kültürel aktarımı durdurmuş; göç edilen kültürün anlatılması, dilinin konuşulması ve gündelik iletişimin bir parçası haline getirilmesi engellenmiştir. Ancak bunun tam tersi de mümkündür: Göç edenlerin karşılaştıkları kültürü yok sayarak, kendi kültürlerini kaybetmemek adına diğer kültürle iletişimi sınırlandırmaları ve baskın kültürün bir özelliği olarak görülebilecek etnik ayrımcılığı göç edenlerin kendilerinin uygulaması, ayrılma yönelimine kapı aralamaktadır. İki kültür arasında sıkışmış hissetmek ve denge bulmakta zorluk yaşamak ise bireyleri marjinalliğe itmektedir.

Bireylerin ve grupların göç etme nedenleri, göç edilen bölgenin özellikleri, yaş, cinsiyet, kalış süresi gibi etkenler ile göç yolunda ve sonrasında karşılaşılan deneyimler, göç edilen toplumun gelenlere yönelik yakınlık veya farklılık algısıyla

şekillenen bakış açısı, göç etmiş olan bireylerin kültürel kimliklerinde ve yaşam biçimlerinde meydana gelecek değişimin yönünü ve yoğunluğunu belirlemektedir.

Günümüzde kaçınılmaz bir gerçeklik olarak kabul edilen ve artarak devam eden göç olgusu, toplumların bu duruma yönelik sabır sınırlarını zorlamakta; özellikle hedef ülkeleri ve diğer devletleri daha sert önlemler almaya itmektedir. Toplumsal düzeni aniden dönüştürebilecek boyutlara ulaşan bu sürekli göç hareketliliği, toplumların farklı kültürlerle uzun süreli bir etkileşim içinde olmasını zorunlu kılarken yaygın bir tedirginliğe de yol açmaktadır.

Göç eden kitlelerin varlığı ihtiyaç fazlası olarak görüldüğünde, tehlike ve uyumsuzluk çanları yüksek sesle çınlamaya başlar. Kitlesel şekilde gelen ve geri dönme niyeti olmayan bireyler ve gruplar, yerleşik tüm dengeleri sarsabilmektedir. Bu nedenle, özellikle göç edenleri büyük değişim ve uyum süreçleri beklemektedir. Geldikleri topluma fayda sağlayacak ve uyumlu bir görüntü sergileyecek bireylerin varlığı hem göçle gelenler hem de ev sahibi toplum açısından büyük önem taşımaktadır.

Göç sonrasında her bireyin aynı düzeyde bir değişim deneyimlemeyeceği gerçeği dikkate değerdir. Anne ve babalar, kendi kültürlerinin devamını güçlü bir şekilde arzulayabilir ve genellikle "bir gün geri dönme" hayalini uzak bir tarihe erteleyerek uyum konusunda isteksiz davranabilirler. Kadınlar ve kız çocukları göçün olumlu yanlarını erkeklere göre daha fazla deneyimleseler de bazı durumlarda geleneksel sınırların içine hapsolup toplumsal yaşama sınırlı bir şekilde katılabilmektedirler.

Gençler ve çocuk yaşta göç edenler veya göç sonrasında doğanlar, ev sahibi toplumun dilini daha akıcı bir şekilde kullanmakta, toplumsal hayatta daha aktif rol almakta ve ev sahibi toplumla daha yoğun bir etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Bu durum, ebeveynler açısından kültürel kimliğin devamı noktasında endişe yaratabilse de uyum sağlama konusunda en başarılı olan grup, genellikle bu bireylerdir. İkinci kuşak uyumda, birinci kuşağa göre daha başarılı olabilir. Fakat ikinci kuşağın kültürel kimlik, aidiyet ve güven konusunda daha kafası karışıktır. İki kültürle temas halinde olmak, bireyin kendi kültürüne mesafe geliştirmesine yol açabilir veya dışarda ayrımcılık, önyargı ve dışlanma yaşayan ikinci kuşak, ev sahibi kültüre mesafe geliştirip daha etnosantrik yönelimler tercih edebilir.

Gençler, aile içinde kök salmış kültürel değerler ile dış dünyada karşılaştıkları yeni normlar arasında sürekli bir geçiş halindedir. İki dünya arasında adeta bir köprü işlevi gören gençler hem aile kültürünü hem de ev sahibi toplumun normlarını özümseyerek kendilerine ait bir kimlik geliştirme sürecine girerler. Bu dengeyi kurabilmeleri, toplumda kendilerine anlamlı bir yer edinmeleri ve kimlik çatışmalarını en aza indirmeleri için gereklidir. Bu nedenle, gençlerin nerede durmaları gerektiğini anlamaları yalnızca bireysel bir uyum çabası değil, aynı zamanda sosyo-kültürel uyumu güçlendirecek bir nokta olarak değerlendirilmelidir.

Göç sonrası bireylerin yerleştikleri bölgenin genel atmosferi, sosyo-kültürel uyum sürecinde kritik bir rol oynar. Bölgesel ve kültürel yakınlık, ev sahibi toplum ile göç eden bireyler arasındaki benzerlikler ve karşılıklı bakış açıları, sosyo-kültürel uyum sürecinin doğasını şekillendirir. Yaşam sürdürülen bölgenin yapısı, göçle gelmiş olan bireylerin ev sahibi toplumla kuracağı ilişkilerin yoğunluğunu ve

kalitesini belirleyerek sosyo-kültürel uyum sürecini kolaylaştırabilir ya da zorlaştırabilir. Özellikle bölgesel ve kültürel yakınlık, bireylerin kendilerini daha rahat ifade edebilmesi ve toplum içinde anlamlı bir yer edinmesi ve aidiyet kurması açısından büyük bir avantaj sağlar. Ancak, kültürel farklılıkların fazla olduğu bölgelerde, sosyo-kültürel uyum çabaları daha karmaşık hale gelerek sürecin daha zorlu ve farklı şekilde ilerlemesine neden olabilmektedir.

Birey kendini kime/kimlere ve nereye ait hissediyorsa, toplumsal kimliği ve kültürel bağlılıkları çerçevesinde, "birey odur ve orada içerdedir". Ait hissedilmeyenler ise, kültürel ve toplumsal normlardan kopuk olarak, "ötekidir ve dışardadır". Aidiyet, birey ve grupların göç ettikleri bölgelerde kendilerini oranın bir parçası olarak görmenin duygusal ve sosyal bir karşılığıdır. Bu duygunun oluşması ve devam etmesinde, taraflar arasında iletişim eylemi önemli bir role sahiptir. Bulunduğu bölgeye kendini ait hisseden, etkili iletişim kurabilen bireyler sosyo-kültürel anlamda uyumu daha rahatlıkla bulabilmektedir.

Sosyo-kültürel uyum, durağan bir süreç olmaktan ziyade dinamik bir yapıya sahiptir ve her ülke, toplum ya da kültürel grubun kendine özgü farklılıkları barındırdığı unutulmamalıdır. Bu farklılıklar, sosyo-kültürel uyum sürecini şekillendiren temel unsurlar arasında yer almakta ve uyumun her coğrafyada, toplumsal bağlamda veya kültürel ortamda farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, sosyo-kültürel uyum çalışmalarında bu çeşitlilik göz önünde bulundurulmalı ve farklı dinamikler üzerine çok boyutlu analizler yapılmalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ SONRASI İLETİŞİM VE SOSYO-KÜLTÜREL UYUM SÜRECİ

4.1. Türkiye'deki Uyum Çalışmalarına Yönelik Literatür Taraması

2019 sonrasında Tez Tarama merkezi üzerinden "Suriyeliler" ve "uyum" anahtar kelimeleriyle yapılan aramalar sonucunda ulaşılan yayınlanmış tezler;

Yazarlar	**Anahtar Kelimeler**	**Tezin yazıldığı ana bilim dalı**	**Hedef kitlesi**
Bolgün (2020)	Sosyal uyum ve gruplararası ilişkiler	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	Nüfus grupları (yerel toplum, Suriyeliler ve kurum çalışanları), kentler (Hatay, Ankara ve İzmir) ve cinsiyet (kadın ve erkek) olmak üzere üç kategori belirlenmiştir.
Ekşi (2023)	Sosyal uyum sürecinde kültürlerarası iletişim engelleri	Göç Çalışmaları Anabilim Dalı	Türk yerliler ve geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar.
Kaya (2021)	Sosyal uyum sorunları	Sosyoloji Anabilim Dalı	Türk ve Suriyeli katılımcılar.
İşlek (2020)	Sosyal uyum ve okula bağlılık.	Eğitim Bilimleri Anabilim	İstanbul ili Bahçelievler ve Bağcılar ilçelerinde öğrenim gören Suriyeli ve Türk liseli öğrenci grubu
Akan (2022)	Sosyal uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	Sultanbeyli ilçesinde faaliyetlerini sürdüren kamu kurumları, STK'lar ve uluslararası kuruluşlarla görüşmeler yapılmıştır.
Şahin (2021)	Sosyal hizmet ve uyum ilişkisi	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir lisede 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören mülteci öğrenciler
Bostancı (2022)	Yerel politikalar ve sosyal uyum	Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı	Zeytinburnu ilçesinde yerel düzeyde göç yönetimine dahil olan aktörler ve Zeytinburnu ilçesinde yaşayan Suriyeliler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır.
Ayyıldız (2023)	Sosyal uyum süreci	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	Geçici korum altında bulunan Suriyeliler.
Yıldız (2020)	Çok kültürlülük, kimlik ve uyum ilişkisi	Sosyal Politika Anabilim Dalı	Ankara'daki devlet ve vakıf üniversitelerinde lisansüstü düzeyde öğrenim gören Suriyeli öğrenciler.
Öznay (2019)	Etnik kimliğin entegrasyona etkisi	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	İstanbul'da yaşayan Suriyeli Araplar ve Suriyeli Türkmenler.
Geyik Yıldırım (2020)	Kentsel alanlar, etnik ve dini kimliğin uyuma etkisi	Sosyoloji Anabilim Dalı	İstanbul'un Küçükçekmece ilçesinde yaşayan Suriyeli kent mültecileri.

Sak (2021)	Kültürel kimliğin uyuma etkisi	İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Ana Bilim Dalı	Gaziantep Üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli göçmen öğrenciler.
Ataş (2021)	Sosyal uyumu etkileyen faktörler	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	Gaziantep ilinde yaşayan Suriyeli göçmen bireyler.
Durgun (2022)	Sosyo-kültürel uyum düzeyine etki eden unsurlar	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	Kırşehir İlinde sığınmacı olarak yaşayan Suriyeli çocuklar.
Yılmaz (2019)	Uyum sürecine etki eden sosyo-ekonomik ve sosyokültürel sorunlar	Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	Aydın ilinde yaşayan Suriyeliler.
Altuntaş (2020)	Uyum sürecine etki eden faktörler	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	Kocaeli'nde yaşayan Suriyeli yetişkinler.
Bulut Şimşek (2021)	Kamu kurumlarının uyum sürecinde ki rolü	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı	Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli kadın ve çocuklar.
Yüce (2021)	Kadın ve çocukların kültürleşme süreçleri	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	Aydın'ın Efeler ilçesinde ikamet eden Suriyeli yetişkin bireyler.
Akman (2021)	Toplumsal kabul ve din ilişkisi	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	Türkler ve Suriyeliler.
Atagün (2021)	Uyum sürecinde kadınların karşılaştığı sorunlar	Coğrafya Ana Bilim Dalı	Urfalı kadınlar ile Suriyeli kadınlar.
Değirmenci (2021)	Sosyal hizmetlere erişimin sosyal uyuma etkisi	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	Mardin Kızıltepe örneğinde, kuyubaşlarında yaşayan Suriyeli aileler.
Türkoğlu (2022)	Kültürel uyum sürecinde dini ve psikolojik boyutlar	Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı	Kilis'te yaşayan Suriyeli mülteciler.
Akdeniz (2018)	Uyum sorunları ve kabullenme düzeyleri	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	Urfa'da yaşayan Türk Suriyeli öğrenciler.
Köse (2022)	Suriyeli kadınların sosyal uyum sorunları	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis illerinde yaşayan Suriyeli kadınlar.
Biçer (2023)	Eğitim programları ve uyum ilişkisi	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	Devlet okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenler.
Aydoğdu (2019)	Eğitim programları ve uyum ilişkisi	Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı	Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okulların altıncı ve yedinci sınıfına devam eden göçmen aile çocukları.
Yiğiter (2020)	Eğitim programları ve uyum ilişkisi	Sosyoloji Anabilim Dalı	Suriyeli sığınmacı aileler.
Keleş (2020)	Suriyeli öğrencilerin kültürleşme düzeyleri	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	Lise düzeyindeki Suriyeli öreniler.
Bolat Doğru (2021)	Sağlık ve uyum ilişkisi	Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı	Suriyeli yetişkinler.
Yakut (2019)	Din ve sosyal uyum ilişkisi	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli göçmen öğrenciler.
Işık (2021)	Din ve sosyal uyum ilişkisi	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	Birlikte eğitim gören Suriyeli ve Türk orta öğretim öğrencileri.
Kurçak Kesen (2022)	Din ve sosyal uyum ilişkisi	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	Suriyeli göçmenler.
Çınar (2023)	Din ve sosyal uyum ilişkisi	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	Ankara'da ikamet eden Suriyeliler.

Özaydın (2021)	Ekonomik Bütünleşme	Sosyoloji Anabilim Dalı	Ankara'nın Siteler bölgesinde yaşayan Suriyeliler.
Akbulut (2021)	Ekonomik Bütünleşme	Maliye Anabilim Dalı	İzmir'de yaşayan ve burada şirket kuran işletme sahibi Suriyeliler.
Çağış (2022)	Sosyal destek Sosyal hizmetler Spor faaliyetleri	Sosyoloji Anabilim Dalı	Türk ve Suriyeli çocuklar.
Coşkun (2019)	Sosyal destek Sosyal hizmetler Spor faaliyetleri	Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı	Türkler ve Suriyeliler.
Arifoğlu (2021)	Sosyal destek Sosyal hizmetler Spor faaliyetleri	Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı	İstanbul, Sakarya ve İzmir'de yaşayan Suriyeli gençler.

Tablo 1. Türkiye'de uyum konusunda yazılan tezler.

2019 sonrasında Dergipark üzerinden "Suriyeliler" ve "uyum" anahtar kelimeleriyle yapılan aramalar sonucunda elde edilen çalışmalar;

Yazarlar	**Anahtar Kelimeler**	**Hedef kitlesi**
Akın ve Bozbaş (2020)	Suriyelilerin toplumsal ve kültürel değişimi	Hatay, Gaziantep, İstanbul, Kilis ve Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli göçmenler.
Soyudoğan (2022)	Taraflar arasında gerçeklik algısı/ temas durumları ve uyum ilişkisi	Gaziantep'te yaşayan Türkler ile Suriyeliler.
Koçak (2022)	Kültürlerarası iletişim kaygısının farklı kültürlerle iletişim kurma isteği ve uyuma etkisi	Türkiye'de öğrenin gören uluslararası öğrenciler.
Cavkaytar vd., (2020)	Kültürlerarası iletişim kaygısının farklı kültürlerle iletişim kurma isteği ve uyuma etkisi	Eskişehir'de yaşayan öğretmen, okul yöneticisi, ebeveyn ve öğrenciler (Mülteci).
Çolakoğlu ve Kaya (2021)	Suriyelilerin uyumu konusunda rol oynayan devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının çeşitli alanlardaki çalışmalarının uyuma etkisi	İzmir'de yaşayan Suriyeliler.
Ayyıldız ve Karataş (2022)	Suriyelilerin uyumu konusunda rol oynayan devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının çeşitli alanlardaki çalışmalarının uyuma etkisi	Suriyeli göçmenler tarafından oluşturulan sivil toplum kuruluşlarında yöneticilik yapan bireyler.
Gündoğmuş ve Gayırnal (2019)	Bölgesel farklılıkların uyuma etkisi	Şırnak'ta yaşayan Suriyeli göçmenler.

Tablo 2. Türkiye'de uyum konusunda yazılan makaleler.

Literatür incelendiğinde, Türkiye'de sosyo-kültürel uyum süreciyle ilişkili olarak sıkça ele alınan temaların dilin yanı sıra, cinsiyet rolleri, sivil toplum kuruluşlarının sürece olan katkısı, kimlik algısı, ayrımcılık, önyargı, etnosentrizm, sosyal kabul, eğitim, kültürel uyum eğilimleri, din, iş durumu, spor aktiviteleri ve sosyal sermaye oluğu görülmektedir. Uyum çalışmaları, başta Sosyoloji Anabilim Dalı olmak üzere, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı ile Felsefe ve Din Bilimleri

Anabilim Dalı gibi çeşitli sosyal bilim dallarında ele alınmaktadır. Yapılan araştırmalar, Suriyeli bireylerin Türkiye'deki sosyo-kültürel uyum süreçlerinin homojen olmadığını, aksine, çok boyutlu, karmaşık ve çeşitli alt grupların, farklı bölgelerde bu sürece farklı şekillerde katılım gösterdiğini gözler önüne sermektedir.

Yapılan araştırmalarda, uyumun farklı kavramlarla ifade edildiği görülmüştür. Bu noktada; entegrasyon, adaptasyon, toplumsal uyum, sosyal uyum, sosyo-kültürel uyum, uyumlanma, çok kültürlülük, kültürel uyum, çift kültürlülük, kültürleşme gibi kavramların "uyumla" eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kavramların her biri temas halinde olan farklı kültürel grupların uyum durumunu anlatmaktadır.

Bu araştırma da sosyo-kültürel uyum kavramına odaklanılmaktadır. Bunun sebebi, göçün fiziksel anlamda yer değiştirme eyleminin ötesinde; dil, değerler, normlar, kişiler ve gruplar arası sosyal ilişkiler, ulusal/uluslararası yasal ilişkiler ve kimlik gibi sosyal ve kültürel boyutları olan geniş kapsamlı bir hareketlilik olmasıdır. Sosyal bir varlık olan bireyin hayatının her alanında kültürün belirleyici rolü, uyumun ilk başta sosyo-kültürel boyutta gerçekleşmesini gerekli kılmaktadır. Sosyo-kültürel uyum, geniş kapsamlı ve derin ilişkiler ağına karşılık gelmektedir.

Kültür birey ve gruplar için hayatın kendisi kadar önemlidir. Kültürlerin yok edilmesi, tahrip edilmesi veya bunun ihtimali bile kabul edebilir bir durum değildir. Sayısız bireyin göç etmesi ve farklı kültürlerle bir arada yaşam sürmeye başlaması, her şeyden önce tarafları kültürel kimliklerini koruma iç güdüsüne yöneltmektedir. Bu sebeple, göç sonucunda sosyo-kültürel dokunun korunması, bu noktada gelenlerle uyumun yakalanması günümüz dünyası için önemlilik arz etmektedir.

Sosyo-kültürel anlamda uyum yakalanmadan dil ve iletişim, sosyal ilişkiler, iş ve kariyer, eğitim, toplumsal katılım, aile ve aile ilişkileri, fiziksel sağlık, ekonomik refah, psikolojik ve duygusal iyi oluş gibi yaşamın diğer tüm alanlarında uyumdan söz etmek mümkün değildir. Nitekim sayılan unsurların tamamı büyük oranda bireyin kültürü çerçevesinde şekillenmektedir. Kısaca sosyo-kültürel uyum, bireylerin gittiği toplumda yaşam kalitesini belirleyen önemli bir dönüm noktası ve gerekliliktir. Göç eden bireyler, bir yandan kendi kültürlerini korurken diğer yandan göç ettikleri bölgenin kültürel kodlarını içselleştirip hayatında uyguladığında uyum hayatın her alanına kademeli olarak yayılmış olur.

Göç etmiş olan birey ve grupları tanımlamak noktasında kimi araştırmaların göçmen kavramını tercih ettiği kimi araştırmaların ise mülteci, sığınmacı, kent mültecileri veya geçici koruma gibi tanımları tercih ettiği görülmektedir. Verilen yasal statülerin değişkenlik gösterdiğini hatırlatarak; Türkiye'de yaşamını sürdüren Suriyeli bireylerin yasal anlamda ki konumu, 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile "geçici koruma statüsüdür". Geçici koruma, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara göre kitlesel göç sonucunda verilen özel bir statüdür. Bu sayede geçici olarak korunanlar, yasal olarak ikamet etme, çalışma, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Dolayısıyla mülteci, göçmen ve sığınmacı gibi tanımlar yasal anlamda kitlesel şekilde göçle gelen Suriyelileri tanımlamak noktasında doğru kullanımlar değildir demek mümkündür.

Bu araştırma da göçle gelmiş olan bireyler, herhangi bir yasal tanımla ifade edilmemeye özen gösterildi. Çünkü göç emiş olan bireylerin yasal statüleri zamanla

değişiklik gösterebilmektedir. Ayrıca araştırmada katılımcıların bu tanımları kırıcı ve ötekileştirici olarak değerlendirmesi, araştırma boyunca "göç etmiş olan birey ve gruplar, göçle gelenler" gibi ifadeler kullanmaya yöneltmiştir.

Özetle yapılan araştırmalara bakıldığında, göçle gelen birey ve grupların yasal anlamda ki statüleri ve uyum durumunu ifade etmek veya tanımlamak noktasında Türkiye'de kavramsal bir belirsizliğin olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda göçle gelmiş olan birey ve grupların uyumuna yönelik ortak bir bakış açısının net şekilde ortaya konmadığı görülmüştür.

Literatür, iletişim anabilim dalının farklı alanlarında bu konuda çalışma eksikliği olduğunu göstermektedir. Ayrıca kişiler ve gruplar arası iletişim ağları, ağların nasıl oluştuğu, bölgesel ve kültürel anlamda farklılıkların iletişim ağlarını nasıl şekillendirdiği ve bu ağların sosyo-kültürel uyumu nasıl etkilediğine odaklanan çalışma eksikliği bulunmaktadır. Literatür, sosyo-kültürel uyum noktasında farklı kültürlerden göçle gelmiş olan birey ve grupların kişiler ve gruplar arası düzeyde gerçekleşen iletişim etkinliğinin hayatiliğine işaret etmektedir. Bu nedenle, iletişim anabilim dalının çeşitli alanlarının bölgesel ve kültürel farklılığı gözeterek, iletişim perspektifinden bu konuya eğilmesi, "kültür ve iletişimi" merkeze alan detaylı ve çok boyutlu araştırmalar yapılması bir gereklilik olarak durmaktadır.

Literatürün ortaya koyduğu bu temel gerekçelere dayanarak; bu araştırma, Türkiye'ye gerçekleşen uluslararası göç sonrası, Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürleşme yönelimlerini ve sosyo-kültürel uyum süreçlerinde ev sahibi toplumla kurulan iletişimin kritik rolünü kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, bu sürecin dinamiklerini bölgesel farklılıklar ve göç eden bireylerin bakış

açısıyla ele alarak, sosyo-kültürel uyumun yalnızca yüzeysel değil, tüm katmanlarıyla anlaşılmasını hedeflemektedir.

Başka bir deyişle, bu araştırma da "iletişim ve kültürün" sosyo-kültürel uyumda öncü güç olacağına inanılmaktadır. Bu sebeple, sosyo-kültürel uyumun gerçekleşebilmesi noktasında, araştırmanın temeline kişiler ve gruplar arası iletişim yerleştirilmiştir. Çeşitli bölgelerde, farklı kültürel atmosferlerde yaşam sürdüren Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türklerle olan iletişim eyleminin kültürden nasıl etkilendiği ve kültürün de bu iletişim eylemini nasıl şekillendirdiğini gösteren karşılıklı etki ve bu etkinin bireylerin kültürleşme yönelimlerini nasıl dönüştürdüğü araştırmanın ana odağıdır. Bu araştırma, bir yandan iletişim bakış açısıyla kişiler ve gruplar arası iletişim süreçlerini sosyo-kültürel uyumda görünür kılmayı amaçlarken, diğer yandan göç çalışmalarının iletişim anabilim dalında sahiplenilmesi ve bu alanda görünür bir yer edinmesi hedeflemektedir. Araştırmanın amacı, önemi ve gerekçeleri bir sonraki başlıkta daha da detaylandırılmaktadır;

4.2. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Gerekçeleri

Göç literatürde kapsamlı olarak ele alınmasına rağmen günümüzdeki uluslararası göç hareketliliklerinin artarak devam etmesi bu alandaki çalışmaların farklı bağlamlarda yeniden gözden geçirilmesini ve çalışılmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle Türkiye'de yaşanan göç hareketliliği yoğunluk olarak daha önceki göç hareketliliklerinden farklı ve özel olarak çalışılması gereken bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Göç araştırmaları incelendiğinde; Türkiye'de uluslararası göç neticesinde, göçle gelmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin bakış açısıyla, yaşadıkları kültürleşme sürecinde kişiler ve gruplar arası iletişimin önemi ve rolü

üzerine yapılan çalışmaların az olduğu ve kültürleşme sürecine iletişim perspektifinden bakmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Öte yandan Türkiye'ye göç eden bireylerin belli bölgelerde yoğunlukla yaşamayı tercih ettikleri bilinmektedir. Bu sebeple, göç neticesinde yaşamak için tercih edilen veya yaşamak durumunda kalınan bölgenin, kültürleşme yönelimlerinin belirlenmesinde ki etkisinin çalışılması da bir ihtiyaç olarak tespit edilmiştir.

Kültürleşme, farklı bir kültürün maddi ve manevi yönlerini benimseme ve buna uyum sağlama süreci olarak düşünülebilir. Araştırmada, farklı bir kültüre göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşayacağı bu süreç yahut tercih edecekleri kültürleşme yönelimleri; ayrılma, marjinalleşme, asimilasyon ve sosyo-kültürel uyum olmak üzere dört farklı başlık altında ele alınmıştır. Araştırma boyunca bu kültürleşme yönelimlerinden, başta ev sahibi toplum olmak üzere aynı zamanda göçle gelen bireylerin faydasına olacak eğilimin, sosyo-kültürel uyum olduğu savunulmaktadır. Uyum vurgusu, bir bütün olarak sosyo-kültürel anlamda yaşanması arzu edilen uyum durumunu anlatmaktadır.

Kültürleşme sürecinde, sosyo-kültürel uyum yöneliminin gerçekleşmesinde kişiler ve gruplar arası iletişimin önemi ve rolü ve kültürleşme sürecinde bölgesel farklılıkların etkisinin tespit edilmesi konuları araştırmanın ana amacını belirlemektedir. Sosyo-kültürel uyum sürecinde iletişim; kişilerarası, gruplar arası ya da kitle iletişimi üzerinden incelenebilir. Araştırmada, göçle gelmiş olan birey ve grupların büyük bir çoğunluğunun ev sahibi toplumla iç içe yaşamaya başlaması ve bu sebeple farklı kültürlere sahip olan bu birey ve grupların doğrudan iletişim kurmak durumunda olmalarından dolayı medya üzerinden kurulan aracılı iletişim

(kitle iletişimi) dışında kalan tüm yüz yüze iletişim (kişilerarası, gruplar ve kültürlerarası iletişim) türlerinin etkinliği sosyo-kültürel uyum bağlamında incelenecektir. Başka bir deyişle; araştırma bölgesel farklılıklar üzerinden iletişim bakış açısıyla kişiler ve gruplar arası iletişim süreçlerinin önemini sosyo-kültürel uyumda görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda araştırmanın yapılandırıldığı temel gerekçeleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Yakın gelecekte artacağı öngörülen ve şu an için Türkiye ve dünyanın geri kalanı için önemli konuların başında gelen uluslararası göç ve göç eden birey meselesinin her yönüyle detaylı çalışılmasının gerekliliği.
2. Türkiye'de sayıları milyonları bulan göçle gelmiş olan birey ve grupların sosyo-kültürel uyumunun hem Türkiye hem de göç eden topluluk açısından hayati önem taşıdığı gerçeği.
3. Mevcut durumdan hareketle, göç üzerinden geçen zamana rağmen sosyo-kültürel uyumun yakalanamama sebeplerinin irdelenmesi.
4. Uluslararası göç ve göçlerle gelmiş olan üniversite öğrencilerinin iletişim perspektifiyle ele alan çalışma eksikliğinin tespit edilmiş olması.
5. Uluslararası göç ve göç eden birey ve gruplar üzerine yapılan çalışmalarda göç edenlerin bakış açısı bilhassa göçle gelen gençlerin bu süreçteki bakış açıları ve yaşadıkları bölgenin kültürleşme yönelimi üzerindeki etkisinin yeterince çalışmadığının görülmesi.

Göç sonrasında özellikle de göçle gelenlerin uzun süre kalacağı anlaşılınca kültürleşme yönelimleri üzerine araştırmaların yapılması gerekliliği ortaya

çıkmaktadır. Türkiye'nin geldiği nokta düşünüldüğünde, yaşanan savaştan ve ilk göç dalgası üzerinden kayda değer bir süre geçtiği ve göç veren bölgede halen çatışmaların yaşandığı bu sebepten ötürü göç eden bireylerin geri dönmek noktasında endişelerinin olduğu görülmektedir. Bu durum göçle gelmiş olan bireylerin büyük bir kısmının kalıcı olacağına dair genel bir kanı oluşturmaktadır. Bu nedenle, göçle gelmiş olan birey ve grupların Türkiye'nin genel sosyo-kültürel yapısına uyumunun sağlanması noktasında konunun her açıdan araştırılması ve araştırmaların güncellenerek devam etmesi ve mevcut durum tespitinin yapılması gerekmektedir. Bu nokta da yapılan bu araştırmanın zamanlaması ve konuyu ele alma detaylarının Türkiye açısında önemli veriler sağlayacağına inanılmaktadır.

Özetle; bu araştırma, Türkiye'ye yapılan uluslararası göç neticesinde Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürleşme yönelimlerinin tespit edilmesini ve özellikle de sosyo-kültürel uyum yöneliminin belirlenmesi noktasında ev sahibi toplumla kurulan kişiler ve gruplar arası iletişimin önemi ve rolünü, bölgesel farklılıklar üzerinden ve göç edenin bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, göçle gelen üniversite öğrencilerinin bakış açısının sürece dahil etmesi önemlilik arz etmektedir. Uzun dönemde toplumların geleceğinin belirleyicileri olan genç kitlenin sosyo-kültürel uyum yönelimlerinin bilinmesi toplumsal gelecek öngörüsü yapılabilmesi için bir zorunluluktur. Zira sosyo-kültürel uyumun ilk temelleri gençlik yıllarında atılmaktadır. Gençlik döneminde yaşanan olaylar ve edinilen birçok değer, yaşamın sonra ki yıllarında bireyin yaşam kalitesini ve içinde bulunduğu topluma etkin şekilde katılımını etkilemektedir. Özellikle göçle

gelen üniversiteli gençler açısından bakıldığında, bulundukları yaş aralığı ve yaşam koşulları başlı başına önemli içsel ve kültürel bir değişim ve dönüşüm evresidir.

Göçle gelmiş olan üniversiteli gençler hem kendi kültürleri hem de ana akım toplumun kültürüyle yakın bir temas halindedirler. Bu temas durumunda gençlerin iki kültür arasında nasıl bir denge kurduğu ve kendini nereye konumlandırdığı önemlilik arz etmektedir. Araştırmada görüşmeler Türkiye'nin geleceğinde söz sahibi olabilecek eğitimli ve seçkin bir sınıfla gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla sosyo-kültürel uyum noktasında en az sıkıntı yaşanabilecek gruptaki tespitler, diğer gruplarla yapılacak çalışmalar için yol çizilmesini sağlayacaktır.

Göçle gelmiş olan üniversiteli gençlerin ev sahibi toplumla sosyo-kültürel uyum yönelimlerinin bilinmesi hem ev sahibi toplum hem de göçle gelen gruplar açısından önemlidir. Ev sahibi toplumla etkili şekilde iletişim kurabilmiş ve sosyo-kültürel anlamda uyum yönelimi olan bir genç, yeri geldiğinde ailesinin de bu noktada yönlendiricisi olabilmektedir. Sayıları milyonları bulan ve her geçen gün artan, geleceğin toplumsal, kültürel, ekonomik meseleleri veya dünyanın karşı karşıya kaldığı veya kalacağı türlü sorunların muhatapları ve çözüm üreticisi olan gençlerin iletişim perspektifiyle araştırılması önemlilik arz etmektedir.

5.3. Araştırma Soruları

Araştırmanın temel soruları; Türkiye'ye yapılan uluslararası göç neticesinde bir arada yaşamak durumunda kalan üniversite öğrencilerinin kültürleşme yönelimlerinin tespit edilmesi ve özellikle sosyo-kültürel uyum yöneliminin belirlenmesi noktasında ev sahibi toplumla kurulan kişiler ve gruplararası iletişimin önemi ve rolünü bölgesel farklılıklar üzerinden belirlemeye yönelik oluşturulmuştur.

Bu süreçlerin ev sahibi toplumun genel refahı ve ihtiyaçlarına hizmet edeceği aynı zamanda göçle gelmiş olan birey ve grupları da olumlu yönde etkileyeceğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Ayrıca sürece göçle gelen üniversiteli gençlerin bakış açısının dahil edilmesi sosyo-kültürel uyum ortamının etkin şekilde kurgulanmasını destekleyecektir.

Araştırmada amaç, belli bir sosyo-kültürel süreçte var olan duruma yönelik tespitler yapmak ve süreçte etkili olan faktörler arasında ki ilişkiyi belirlemek olduğundan sorular buna göre formüle edilmiştir. Araştırma sorularının ilham kaynağını "Kim'in Kültürler Arası Uyum ve Bütünleştirici İletişim Teorisi" olmuştur. Amaç, teoriyi sınamak veya doğrulamak değildir. Teorinin kullanılmasının amacı, belirlenen araştırma amacına ulaşılması hususunda yol gösterici olması ve teorinin ulaştığı ve belirlediği noktaların çalışma amacına hizmet etmesidir. Öte yandan çeşitli yazarların (Hall: 1966 ve 1973, Tuan: 2001, Ahmed: 2004, Antonsich: 2010), bölgesel farklılıkların, bireylerin iletişim kurma eylemi başta olmak üzere; aidiyet, sosyal dışlanma/dışlama, kimliklerin inşası gibi sosyal ve kültürel süreçler üzerinde belirleyici olduğu tespitinden yola çıkarak bölgesel farklılıkların kültürleşme yönelimleri noktasında ki etkisinin tespit edilmesine yönelik sorular da araştırma çerçevesinde ele alınmıştır. Söz konusu araştırma soruları şu şekildedir;

1. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürleşme yönelimleri ne yöndedir?
2. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kişiler ve gruplar arası iletişim yoluyla sosyal ağları nasıl oluşmakta, yaşanan bölgeye bağlı olarak bu sosyal ağlarda farklılıklar gözlemlenmekte midir?

3. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kişiler ve gruplar arası iletişimle oluşturdukları sosyal ağları sosyo-kültürel uyum sürecini dönüştürmekte midir?

4. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları bölgenin sosyo-kültürel yapısı ve sosyo kültürel uyum yönelimi arasında nasıl bir ilişki vardır?

Araştırma soruları belli bir sıraya konulmuştur fakat görüşmenin ilerleme durumuna göre soruların sorulma sırasında ihtiyaç halinde değişiklik yapılmıştır. Öte yandan, görüşme esnasında net açıklanmayan veya anlaşılmayan yanıtlarda ek sorularla daha ayrıntılı bilgi alınması söz konusu olmuştur. Fakat bu esnada yönlendirici tepkilerden kaçınıldığı da belirtilmelidir. Bazı katılımcıların bir soruya verdiği yanıt iki sorunun da yanıtı yerine geçtiyse aynı sorunun tekrar sorulmamasına karar verilmiştir. İlaveten görüşme esnasında sorulması planlanmayan beklenmedik bir durum veya faktör öne çıktığında buna dair ek soruların da yapılan görüşmelere eklendiği belirtilmelidir. Ayrıca görüşmeler esnasında soruların dil çevirisine ihtiyaç duyulması ihtimaline karşı, bu noktada destekleyecek kişilerden süreçte yardım alınmıştır. Araştırmanın amacı ve söz konusu araştırma sorularına yanıt bulmak için katılımcılara yöneltilen araştırma soruları ekler kısmında verilmektedir.

5.4.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın, nitel bir araştırma yöntemi çerçevesinden yapılandırılması uygun görülmüştür. Niteliksel araştırmalar, bireylerin, grupların ve onlara dair maddi ve manevi bütünlüğün (kültür vb.) derinlemesine bir tanımını yapmak ve bu birey ve grupların belli süreçlere ve olaylara yükledikleri anlamı ve algıyı tespit etmeyi sağlamaktadırlar. Nitel araştırmaların ana bilgi kaynağı insandır. Araştırmaya katılan

bireylerin görüşlerinden yola çıkarak var olan sürece yönelik bilgiler yorumlanarak yeniden oluşturulmaktadır. Nitel araştırma, bilgiyi belirlerken belli standartlar, yöntem ve tekniklere yaslanmaktadır (Hennink: 2013).

Sınırlı sayıda bireyden kapsamlı bilgi elde etmek ve görünür olandan ziyade, daha derin bilgilerin elde edilmesi istendiğinden, araştırılan konu ile ilgili bireylerin yaşayışlarının, mevcut durumlarının, geleceğe yönelik algılarının ve deneyimlerinin kıymetli olduğu düşünüldüğünden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılması tercih edilmiştir (Creswell ve Creswell: 2018). Kültürel dünyaya ait hakikatlerin anlaşılması ve yorumlanmasında ve hassas konularda detaylı tespitler yapılmasını mümkün kıldığı için bu yöntem çalışmanın amacına ulaşılması noktasında faydalı görülmüştür (Kümbetoğlu: 2008). Ayrıca bu veri toplama tekniğinin tercih edilmesini sağlayan faktörler aşağıda maddeler şeklinde verilmektedir (Hennink: 2013, Hammersley: 2012, Kümbetoğlu: 2008, Creswell ve Creswell: 2018, Biber: 2010);

- Bireylerin kelime ve anlatılarından yola çıkarak iç dünyalarını kuşatan derin düşüncelerini anlamayı sağlaması ve belirli bir konuyu daha derinlemesine anlamak ve neden bazı davranışlar ve fenomenlerin gerçekleştiğini açıklamak noktasında faydalı veriler sunması yöntemin tercih edilme nedenlerinden biridir.
- Yöntem, belirli davranışların, süreçlerin ve bu süreçlerin altında yatan temel nedenleri ve bunların gelişmesine sebebiyet veren koşulların anlaşılmasını, bireysel bakış açısıyla mümkün kılmaktadır.
- Katılımcıların bakış açısı ve ihtiyaçlarını etkili bir şekilde ortaya koyarak

araştırılan konularla ilgili strateji ve modellerin geliştirilmesini ve bu bireylerin sosyo-kültürel yapısını anlamayı mümkün kılan yöntem, değerli veriler sunmaktadır.

- Yöntem, katılımcıların kendi bireysel hikayelerini bir grup insanla paylaşmak konusunda isteksiz olabilme durumunu bertaraf etmektedir. Aynı şekilde, herhangi bir birey veya grubun etkisinde kalmadan katılımcı kendi bireysel hikayesini rahatlıkla açabilmekte ve bir grup tartışmasına dahil edilebilecek olandan daha fazla kişisel bilgi elde edilmektedir.

5.5.Araştırmanın Deseni

Araştırma deseni; araştırma yaklaşımını belirleyen ve araştırma sürecinin tutarlı bir bütünlükte devam etmesini sağlayan bir stratejidir. Nitel araştırmalarda ki desenler kesin çizgiler ve net sınırlarla birbirinden ayrılmış değildirler. Nitel araştırma desenlerinin duruma göre esneklik gösterebileceği bilinmektedir. Bu araştırmada, fenomenolojik araştırma deseni uygulanmaktadır. Desen, katılımcıların bir olguyla ilgili yaşadıkları deneyimleri aktardıkları bir araştırma şeklidir. Fenomenolojik araştırma, günlük hayatta farkında olunan ama detaylı şekilde bilinmeyen olgulara açıklık getirmeyi sağlamaktadır. Yani fenomenolojik araştırma, bireylerin tümüyle yabancı olmadığı, günlük hayatında çeşitli şekillerde deneyimledikleri olguları araştırmaya uygun bir nitel çalışma desenidir. Veri toplama süreci genellikle, fenomeni yaşamış olan bireylerle yapılan görüşmeler şeklinde yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek: 2021). Desenden elde edilen veriler, katılımcıların deneyimlerinin özünü tanımlayan bütüncül bir tanım sunmaktadır. Olguların daha iyi açıklanmasını, yorumlanmasını ve anlaşılmasını sağlayan desen, bilimsel alanyazına ve çalışmalara önemli katkılar yapmaktadır (Creswell: 2018).

Fenomenolojik desende, "yorumlayıcı ve betimleyici" olmak üzere iki yaklaşım bulunmaktadır. Betimleyici fenomenolojik yaklaşımın, sonuç odaklı olması, yalnızca yaşanmış deneyimleri ortaya çıkarmaya çalışması, deneyimin yorumlanmasında etkili olan faktörlerin göz ardı edilmesi ve araştırmacının veriler üzerine yorum yapamaması gibi nedenlerden dolayı bu araştırmada, "yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşım" tercih edilmiştir. Yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımın tercih edilme nedeni, araştırmacının yaşanmış deneyimlerin temelini araştırmasıdır. Araştırmacı, bireylerin araştırılan deneyimi yaşamasında etkili olan tüm faktörleri ortaya çıkarmak çabasındadır yani burada amaç, deneyimlerin yorumlanmasında etkili olan tarih, geçmiş, kültür ve toplumsal çevre hakkında detaylı bilgi vermektir. Ayrıca burada, verilerin değerlendirilme aşamasında araştırmacı sürece kendi yorumunu katabilmektedir (Creswell: 2018).

5.6. Araştırmanın Örneklemi

2011 yılının Nisan ayında ilk Suriyeli kafile Türkiye'ye göç etmiştir. Bu tarihten sonra göçler zamanla artarak devam etmiştir. Suriye'de yaşanan iç savaşın uzun sürmesi, Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısının büyük oranda artmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı "21.09.2023" verilerine göre Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan "3.284.679" Suriyeli bulunmaktadır. Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yoğunlukta olduğu ilk on il sırasıyla; İstanbul (532.170 kişi), Gaziantep (430.659 kişi), Şanlıurfa (310.698 kişi), Hatay (292. 332 kişi), Adana (239.332 kişi), Mersin (231. 354 kişi), Bursa (179. 639 kişi), İzmir (131.561 kişi), Konya (111. 881 kişi) ve Ankara (91. 016 kişi) diğer şehirlerde ise 735 bin 116 kişi bulunmaktadır.

Zaman içinde Suriyelilerin büyük bir oranı ev sahibi toplumla iç içe yaşamaya başlamış olmasına rağmen halen geçici barınma merkezîlerinde yaşam sürdüren Suriyeli bireylerin olduğu da bilinmektedir. Türkiye geçici barınma merkezleriyle diğer bir ifade ile mülteci kamplarıyla 2011 yılında tanışmıştır. Suriye'den göç eden bireyler için toplamda ilk başta 10 şehirde geçici barınma merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde binlerce Suriyeli ağırlanmaktadır. 2023 yılı itibariyle beş ilde (Kahramanmaraş 1, Osmaniye 1, Adana 1, Kilis 1, ve Hatay 3 tane) toplamda 7 geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde bulunan Suriyeli sayısı; 3.209.796'dır (https://www.goc.gov.tr).

Türkiye'ye göç eden Suriyeli kitlede genç nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Göç idaresi başkanlığının yayınladığı son verilerde (21.09.2023); 18-24 yaş aralığında ki genç grubun 377 bin 383 kişi olduğu ifade edilmektedir. 18-24 yaş altı 1 milyon 610 bin 838 kişi olduğu belirtilmektedir. Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli nüfusun yaklaşık %19,3'ünü oluşturduğu görülmektedir. Kayıt altında bulunan genel Suriyeli sayısı Türkiye nüfusunun yaklaşık %4'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca şu an Türkiye'de 58 bin 213 Suriyeli üniversite öğrencisi olduğu belirtilmektedir (Mülteciler Derneği: 2023). Yaklaşık 1000 öğrenciyle İstanbul Üniversitesi, 927 öğrenciyle Karabük Üniversitesi, 680 öğrenci ile Gaziantep Üniversitesi ve devamında Mersin, Kahramanmaraş Sütçü İmam, İnönü, Çukurova, İstanbul Aydın ve Sakarya Üniversiteleri gelmektedir (https://www.hurriyet.com.tr: 2023).

Araştırmanın bir ayağının Gaziantep Üniversitesi'nde öğrenim gören ve Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversiteli öğrencilerle olmasına diğer ayağının ise

İstanbul Üniversitesi'nde öğrenim gören ve İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri ile yapılmasına karar verilmiştir. Gaziantep ili Suriye'ye yakın bir lokasyon da bulunmakta olup İstanbul ise Türkiye'nin en yoğun ve farklı kültürlerini barındıran bir şehirdir. Bu nokta, yaşanan bölgenin kültürleşme yönelimine etkisini görmeyi mümkün kılmaktadır. Araştırmanın iki ayrı ilde okuyan ve orada yaşam sürdüren üniversiteli genç bireyler üzerine odaklanması sonraki süreçlerde konuya dair yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağına inanılmaktadır.

Araştırmada, rastlantısal olmayan örneklem seçimi ile görüşmelerin yapılması uygun görülmüştür. Araştırılan konu ile ilgili bilgisi olan, araştırma evrenini temsil edebilme potansiyelinde olan bireyleri araştırmaya dahil etmek araştırmanın amacına ulaşmak noktasında önemlilik arz etmektedir (Biber: 2010). Araştırmada amaç, herhangi bir hipotez test etmek değildir. Amaç; bir süreci anlama, yorulma ve bu süreçte etkili olan faktörleri belirlemek olduğundan rastlantısal olmayan örneklem seçimine gidilmiştir. Örnekleme ulaşma noktasında rastlantısal olmayan örneklem yöntemlerinden biri olan "kartopu örneklem" kullanılmıştır. Burada, araştırmanın amacına uygun veriler elde edilecek olan diğer kişilere ulaşılması noktasında bir aracı kullanılmaktadır. Bireylere ulaşıldıkça örneklem kartopu misali büyümektedir (Hammersley: 2012). Örnekleme ulaşma konusunda güvenilen ve saygı duyulan bir aracı kullanmak çoğu durumda katılımcıların çalışmaya güvenle dahil olmasını kolaylaştırmaktadır. Kartopu örneklem; toplumda azınlık durumda bulunan etnik, dini ve marjinal gruplar, göçmenler, kanun dışı işlerde bulunan kişi ve gruplar gibi örneklemlerde sıklıkla kullanılmaktadır (Creswell ve Creswell: 2018).

Bu araştırma da amaç, büyük bir kitleden genellenebilir istatiksel çıkarımlar yapmak değildir. Amaç, küçük ölçekli bir çalışma ile derinlemesine ve ayrıntılı bir anlam ve veri elde etmektir. Bu sebeple örneklem büyüklüğü, araştırmanın amacına uygun şekilde ayrıntılı veriler, temalar ve anlamların elde edildiği düşünüldüğünde yani araştırmacının kendisi tarafından araştırmanın doyum noktasına ulaşıldığı tespit edildiğinde nihai noktaya erişecektir (Kümbetoğlu: 2008).

5.7.Araştırma Verilerinin Çözümlenmesi

Araştırmada verilerin analiz edilmesinde "tematik analiz" yönteminden yararlanılması uygun görülmüştür. Tematik analiz, sosyal bilimler alanında önemli bir veri analiz tekniğidir. Yazılı metin, yazıya aktarılmış konuşma, sözlü etkileşimler, görsel imgeler, karakterizasyonlar, sözsüz davranışlar, ses olayları veya diğer veri türleri üzerinde tematik analiz yapılabilmektedir (Neuendorf: 2017, Krippendorff: 2018). Tematik analiz, uygulanacak olan metinlerin (veya diğer materyallerin) bir bütün olarak değil de belli temalara, kategorilere ve kodlara ayrılması, tematik analiz yönteminin önemli özeliklerindendir. Tematik analizde kod, kategori ve tema sistemleri somut materyalden tümevarımsal bir biçimde çıkarılır veya tümdengelimli olarak bir araya getirilebilmektedir (Weber: 1990).

Tümevarımsal tema, kategori ve kod geliştirme, tematik analizin yaygın prosedürlerinden birisidir. Tümevarımsal tema, kategori ve kod geliştirme, tema, kategori ve kodları formüle eder ve çalışma boyunca tema, kategori ve kodları adım adım genişletmektedir. Sonunda tema, kategori ve kod sistemi analiz edilen materyalin tamamını temsil eder duruma gelmektedir. Tümdengelimli kodlama ise; elde ki verilere dayalı olarak önceden belirli temalar, kategoriler ve kodlar çıkarma

mantığına dayanmaktadır. Burada temalar, kategoriler ve kodlar önceden belirlenmekte ve sonrasında elde edilen bulgular temalara, kategorilere ve kodlara atanmaktadır. Bu aşama da araştırmacı konuya dair literatüre hakimdir ve konuya dair araştırma ve okumaları mevcuttur. Ayrıca katılımcıların verecekleri yanıtlar bir nevi önceden tahmin edilmektedir. Araştırmacı buna dayanarak önceden kodlar ve temalar belirlemektedir (Mayring: 2014).

Temalar, birçok kategori ve kodu kapsayan ve ortak düşünceleri içeren bilgi birimleridir. Temalar, ham verinin kendisi değil, verilerin soyutlaştırılmış şeklidir. Temalar belirlenirken tüm kategori ve kodların kullanılması mecburi değildir. Kayda değer görülmeyen kategori ve kodların silinmesi veya başka bir kategori ve kodla birleştirilerek yeni bir tema başlığı altında sınıflandırılması mümkün olabilir (Strauss ve Corbin:1998, Creswell ve Creswell: 2018). Kategori, verilerden yola çıkarak temaları ve kodları organize etmek ve aralarında ki bağlantıyı göstermek için kullanılmaktadır. Kategoriler, temaları temsil eder ve kodları temalarla birleştirir. Kategori, verilerin anlamlı bir şekilde bir araya getirilmesi, ilişkilendirilmesi ve analiz edilmesini mümkün kılmaktadır. Kodlama ise, yapılan analizin hassasiyeti anlamına gelmektedir. Kodlama, tek bir cümlenin içindeki hafif bir tonlama olabilir yahut tam bir cümle de olabilmektedir. Kodlama, verilerin neyle ilgili olduğunu belirten kavramsal bir süreçtir. Yani bir kod oluşturmak, verilerin bir kısmını belirli bir kavramın örneği olarak tanımlamak demektir (Schreier: 2012).

Genel görüntü itibariyle kodlama, tümevarımsal ve yinelemeli bir yöntemdir. Fakat çalışmanın gidişatı, tümdengelimli bir yönelimle de kodların belirlenmesini mümkün kılabilmektedir. Tipik olarak temalar, kategoriler ve kodlar kavram odaklı

değil, veri odaklıdır; çünkü araştırma materyalinden tümdengelimli ve tümevarımsal şekilde türetilirler (Schreier: 2012). Tümevarımsal ve tümdengelimli analizlerde keskin bir ayrım bulunmamaktadır. Analiz sürecinde çalışma amacına uygun şekilde tümevarımsal veya tümdengelimli tematik analiz adımlarını (örneğin tema analizi) içeren karma prosedürler de uygulanabilmektedir (Mayring: 2014). Kısaca araştırmanın niteliği, kapsamı, araştırmacının yaklaşımı ve analiz sürecine göre nitel verilerin tematik analizinde çok çeşitli ve karma stratejilerin ortaya çıkması mümkündür (Yıldırım ve Şimşek: 2005).

Tematik analiz, deneyimleri ve anlamları temalaştırmayı mümkün kılan bir analiz tekniğidir. Ayrıca tematik analiz, temaların (temaların) belirlenmesi, analiz edilmesi ve raporlanması için kullanılan bir yöntem olmasının yanı sıra veri kümesini detaylı şekilde düzenleyen ve açıklayan bir yöntemdir (Braun ve Clarke: 2006). Bu araştırmada ise tematik kodlama ve sınıflandırma yolu ile verileri tanımlamayı amaçlayan "tümevarımsal ve tümdengelimli tematik analiz yöntemi" kullanılmaktadır (Neuendorf: 2017).

Araştırmada belirlenen temaların tanımlanması, analiz edilmesi ve raporlandırılması noktasında Braun ve Clarke (2006)'ın altı adımlı analiz sürecinden faydalanılmaktadır. İlk adım "verinin yakından tanınması" olarak ifade edilmektedir. Bu adımda deşifreler yapılmakta, bu deşifreler tekrar tekrar okunmakta ve öne çıkan ifadeler bir taraftan kaydedilmektedir. İkinci adım ise "öncül kodların belirlenmesidir". Üçüncü adım ise "temaların araştırılmasıdır". Bu adımda önceden tespit edilmiş olan kodlar, belirlenen temalarla eklemlenerek tüm kodlar ve temalar birleştirilir. Dördüncü adım "temaların gözden geçirilmesidir". Bu adımda belirlenen

kodların ve temaların uygun olup olmadığı test edilmekte ve analizin genel bir tematik haritası yapılmaktadır. Beşinci adım ise "temaları tanımlama ve adlandırmadır". Bu adımda, analiz devam etmekte ve temaların net tanımları ve adları belirlenmektedir. Son adım ise "raporun hazırlanmasıdır". Bu adımda raporda çıkan sonuçlar, örneklem seçimi, araştırma soruları ve literatür ile yeniden harmanlanmakta ve analiz bilimsel bir şekilde neticelendirilmektedir (Braun ve Clarke: 2006).

Araştırmada tema, kategori ve kodların belirlenmesi noktasında "Strauss ve Corbin (1998) ve Coffey ve Atkinson (1996)" tarafından yapılan iki farklı strateji takip edilmiştir. Strauss ve Corbin (1998), "açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama" olarak üç adım üzerinden kodlama yapmaktadırlar. İlk adım olan açık kodlamada, araştırmacı ilk önce kategorileri belirlemeye başlamaktadır. Açık kodlama; verilerdeki kavramları keşfetmeye yönelik bir stratejidir. Strauss ve Corbin (1998) açık kodlama sürecini üç adıma ayırmıştır. Bunlar; "kavramsallaştırma, kategorileri tanımlama ve temaları geliştirme" şeklinde ifade edilmektedir. Yazarlara göre kavramsallaştırma sırasında materyal şu bakış açısıyla gözden geçirilmektedir: "burada neler oluyor? nasıl oluyor? kim dahil? Ve bunu şu şekilde yaparsın?". İkinci adımda kategoriler tanımlanmaktadır. Burada benzer kodlar kategoriler altında toplanır, kategoriler ise daha sonra temaların altında kümelenir. Temalar, kategori ve kodların ortak noktalarına göre tanımlanır. Burada amaç, üzerinde çalışılan olguyu açıklayabilecek ve tahmin edebilecek temaları, kategorileri ve kodları bulmaktır. Kategoriler belirlendikten sonra temalar geliştirilir. Temaları geliştirmenin amacı, bu temaların hangi şekillerde farklılık gösterdiğini belirlemektir. Bu adım, kodlama

çerçevesine yapıyı tanıtmak yani ana tema, kategori ve kodlara karar vermek ve bunları hiyerarşik bir yapıda düzenlemek anlamına gelmektedir (Weber: 1990).

İkinci adım, eksenel kodlamadır. Burada amaç, kodlama sırasında meydana gelen karmaşıklığı yeniden düzenlemektir. Aynı zamanda bu adımda temaların ve kategorilerin birbiriyle bağlantısı gösterilmektedir. Eksensel kodlamada odak noktası, farklı temaların birbiriyle ilişkilendirme sürecinin sürdürülmesidir. Son adım olan seçici kodlama sürecinde ise, veriler bütünleştirilmektedir. Bu adımda, belirlenen tema, kategori ve kodlar üzerinde düzeltmeler yapılmaktadır. Seçici kodlamada odak noktası, şekillenmeye başlayan verinin daha da iyileştirilmesi ve bütünleştirilmesiyle ilgilidir (Strauss ve Corbin: 1998).

Araştırmada, verileri kodlamada izlenen diğer strateji ise "Coffey ve Atkinson (1996)" tarafından yapılan ayrımdır. Onlara göre veriler iki şekilde kodlanır. Bunlar; "indirgeyici kodlama ve kavramsal bir araç olarak kodlama" şeklinde belirtilmektedir. İndirgeyici kodlama türü, esasen bir tür listelemedir. İndirgeyici kodlamada odak noktası, aynı temayı ele alan kategori ve kodları bir arada derlemek, yani farklı veri parçaları arasında bağlantılar oluşturmaktır. Bu tür kodlama tamamen tanımlayıcıdır ve büyük miktardaki materyali birkaç ana tema ve kategoriye indirger. İndirgeyici kodlama, materyalde ne olduğuna dair ilk izlenimin oluşmasını sağlamaktadır. Bu kodlama, ilerleyen adımlarda daha derinlemesine bir tematik analizin hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. İndirgeyici kodlama, elde ki verilerin küçük ve anlaşılır parçalara ayrılmasını ve kolaylıkla yorumlanmasını mümkün kılar. Burada yalın hale getirilmiş, gereksiz ayrıntılardan arındırılmış olan

veriler, analiz esnasında araştırmacıya, anlaşılır ana temalar ve kategoriler oluşturmayı mümkün kılar (Coffey ve Atkinson:1996).

Kavramsal bir araç olarak kodlama ise; yeni anlamlar açmaya yönelik bir araç olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakılınca kavramsal bir araç olarak kodlama, tamamen tanımlayıcı değildir ancak verilerin kodlarla ilişkilendirilmesinin bir yolu olarak okunabilir. Kavramsal kodlama yapmak, verilerin tema, kategori ve kodlarla nasıl ilişkili olabileceğini ve verilerde bu ilişkinin kanıtının bulunup bulunamayacağını göstermeyi sağlamaktadır. Bu şekilde kavramsal kodlama, veriler ile tema, kategori ve kodlar arasında, bağlantılar oluşturmayı içermektedir. Kavramsal bir araç olarak kodlamada, temaların, kategorilerin ve kodların, teorik ve kavramsal olarak bağlantılı olduğu verileri açıklamak noktasında zengin bir yol sunmaktadır (Coffey ve Atkinson:1996).

Bu iki yaklaşımın bir araştırmada beraber uygulanması, niteliksel veri analiz sürecinde daha geniş ve zengin sonuçların alınmasını mümkün kılmaktadır. Ayrıca sayılan tüm adımlar araştırmacının, materyaline yeni ve farklı açılardan bakmasına, materyalini sorgulamasına, yeni yönlerini ve yollarını keşfetmesine yardımcı olmaktadır. Belirtilen kodlama türleri, araştırmacının tanımlayıcı düzeyin ötesine geçmesine ve veriler hakkında detaylı bir analiz ve sonuç oluşturmasına yardımcı olan çözümlemeli süreçlerdir (Schreier: 2012).

Ayrıca araştırma kapsamında belirtilen adımlar Microsoft Word paket programına yazılı olarak aktarılmıştır. Ayrıca verilerin analiz edilmesi, kategorilerin, temaların ve kodların belirlenmesi maksadıyla MAXQDA paket programından faydalanılmıştır.

5.8.Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Yapılan araştırma sonuçlarının inandırıcı olması noktasında tüm araştırmacılardan, veri toplama tekniği ve araştırma deseninin geçerliği ve güvenirliğini özenle test etmesi ve raporlaması beklenmektedir. Bu noktada hem nicel hem nitel araştırmalar için belirlenen belli kriterler, testler ve analizler mevcuttur. Geçerlilik, araştırma sonuçlarının doğruluğunu vurgulamaktadır. Geçerlilik, iç geçerlilik ve dış geçerlilik olarak ikiye ayrılmaktadır. Dış geçerlik, ulaşılan sonuçların benzer çalışmalara aktarılması anlamına gelirken iç geçerlilik ise çalışma boyunca izlenen stratejilerin gerçekliği ortaya çıkarmada ki yeterliliği anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek: 2005).

Nitel araştırmalarda nesnellik, güvenilirlik ve geçerlilik olması arzu edilen özelliklerdir. Geçerlilik; çalışmanın, bulguların ve sonuçların bir bütün olarak sağlamlılığı anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile sonuçların sağlam ve kabul edilebilir olması için verilerin geçerli olması gerekmektedir. Nitel araştırmanın kalitesi ve kabul edilebilirlik durumu değerlendirilirken genellikle nesnellik ve güvenilirlik yerine daha fazla geçerliliğe vurgu yapılmaktadır. Çünkü geçerlilik aynı zamanda güvenilirlik ve nesnellik gibi diğer kalite kriterlerini de içermektedir (Schreier: 2012). Creswell ve Creswell (2018)' e göre nitel çalışmalarda geçerlilik, belirli süreçleri takip ederek bulguların sonuçlarını test etmek anlamına gelmektedir. Aynı zamanda geçerlilik noktasında tercih edilen süreçlerin farklı araştırmacılar ve farklı çalışmalarla tutarlı olması gerekmektedir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini test etmek noktasında araştırmacılar farklı stratejiler uygulayabilmektedirler. Bunlar Creswell ve Creswell (2018),

tarafından şu şekilde özetlenmektedir; yapılan çalışma ile ilgili farklı veri kaynakları ve projelere atıfta bulunulabilir (nirengi). Bulguları açıklamak noktasında detaylı tanımlar kullanılabilir. Nitel araştırmalarda yapılan yorumlamalarda araştırmacının kişisel hikayesinin kısmi etkisinden söz edilebilir. Bu durum yansıtıcılık olarak ifade edilmektedir. Yansıtıcılık, nitel araştırmaların önemli bir özelliğidir.

Yapılan araştırmalarda her zaman uyum olmayabilir bu noktada araştırmacı konu ile ilgili karşıt bilgilere de yer verebilir. Karşıt bilgi çalışmanın gerçekçi ve geçerli olmasını sağlamaktadır. Ayrıca araştırmacı alanda mümkün olduğunca vakit geçirmelidir. Katılımcılarla fazla zaman geçirmek onlara dair doğru ve geçerli gözlemler yapılmasını mümkün kılar. Ayrıca çıkan sonuçların doğruluğunu test etmek için farklı kişilerin fikrine başvurulabilir (akran sorgulaması). En sonunda tarafsız bir okuyucuya araştırma okutulup bu noktada fikirlerini belirtmesi istenebilir. Bu kişinin araştırma sürecine aşina olmaması objektif yorumlar yapmasını sağlamaktadır. Öte yandan araştırma boyunca yapılan her adım detaylı şekilde yazıya aktarılmadır. Yapılan işlemlerin yazıya dökülmesi, hata kontrolünü de kolaylaştırmaktadır. Ayrıca kodlama ve analiz noktasın da nitel yazılım programlarından da yararlanılabilir (Creswell ve Creswell: 2018).

Araştırmanın geçerliliğini arttırmak noktasında, zengin ve derin açıklamalara yer verilebilir. Buna üçgenleme denmektedir. Üçgenleme, aynı zamanda araştırma sorusunu incelerken birden fazla yöntem ve stratejinin kullanılması anlamına da gelmektedir. Üçgenleme de araştırmacı, araştırma bulgularının güvenilirliğini artırmak için çalışmada toplanan verilerin kesişmesini arzu etmektedir. Üçgenleme, nihayetinde verileri güçlendirir, zenginleştirir ve çalışmanın sonuçlarını hem nitel

hem de nicel yöntemlerin savunucuları için daha kabul edilebilir hale getirmektedir (Creswell ve Creswell: 2018).

Geçerlilik noktasında dikkat edilmesi gereken bir diğer strateji ise tamamlayıcılıktır. Tamamlayıcılık, araştırmacının araştırma probleminin daha iyi anlaşılmasını ve/veya belirli bir araştırma sonucunun netleştirilmesini sağlamaktadır. Bu, bir olguyu veya durumu bütünüyle anlamak için yalnızca sayısal veya anlatısal açıklamayı değil hem nicel hem de nitel verileri kullanarak gerçekleştirilmektedir. Hem tamamlayıcılık hem de üçgenleme geçerlilik ve çapraz doğrulama için faydalıdır (Creswell vd., 2008).

Araştırmada, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, yapılan araştırma ile ilgili farklı veri kaynakları, kuramlara, detaylı tanımlara, projelere ve literatürdeki diğer araştırmalara atıfta bulunulmaktadır. Ayrıca yapılan yorumlamalarda araştırmacının kişisel hikayesinin kısmi etkisinin göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Araştırma buyunca araştırmacı, olabildiğince katılımcılarla vakit geçirmiştir. Görüşmelerin, katılımcıların kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri mekanlarda ve yine onların istediği saatte yapılmasına özen gösterilmiştir. Katılımcılarla fazla zaman geçirmek, onların tercih ettiği zaman ve mekânda görüşmelerin yapılması, onlara dair doğru ve geçerli gözlemler yapılmasına olanak tanımıştır.

Araştırma boyunca her görüşme, katılımcıların rızaları ile kayıt altına alınmış ve yazıya dökülmüştür. Yapılan işlemlerin kayıt altına alınması, yazıya dökülmesi, hata kontrolünü, sürecin takibi ve düzenini de kolaylaştırmıştır. Ayrıca, ses kayıtları araştırmacı tarafından dinlenip yazıya aktarılmıştır. Bu süreçte herhangi bir program

kullanılmaması, görüşmeler sırasında gözden kaçan ifadelerin ve yorumların fark edilmesini sağlamıştır. Ayrıca araştırmanın geçerliliğini arttırmak noktasında, kapsamlı tanımlar, sayısal ve anlatısal açıklamalardan faydalanılmıştır (üçgenleme ve tamamlayıcılık). Araştırmada, geçerliliği ve güvenilirliği sağlamak noktasında tarafsız uzmanların görüşüne de başvurulmuştur.

Son adımda ise araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği mümkün kılmak maksadıyla belirlenen temalar, kategoriler ve kodların uyum düzeyinin belirlenmesi amacıyla MAXQDA programında yer alan; Temalar ve kategorilerin altında kümelenen 1) kod sisteminin ve hiyerarşisinin görsel betimlemesi olarak hiyerarşik-kod alt modeli grafiği (2) kodların yoğunluğunun gösterildiği kod bulutu (3) kodlar arası ilişkilerin gösterildiği kod haritası (4) ve karşılaştırma yapmak için kod matrisi üzerinden analizler yapılmıştır. Çıkan sonuçlar hem görsel hem de metinsel anlamda aktırılmıştır.

5.9. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yanları

Suriye'den göçle gelmiş olan grupların her birinin aynı sosyo-kültürel ve demografik özelliklere sahip olmadığı belirtilmelidir. Suriye'den göçle gelmiş olanlar çoğunlukla Arap, Türkmen, Kürt ve diğer etnik kökenlerden (Asuriler, Ermeniler ve Çerkezler) oluşmaktadır. Bu grupların kendi içinde bile farklı ana diller konuştuğu ve ayrışan kültürel özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bu gruplar, inanç ve mezhep noktasında da farklılaşmaktadır. Suriye'den göç edenler çoğunlukla Sünni Müslümanlardır. Ayrıca gelenlerin arasında Alevi, Hristiyan ve Yezidiler 'de bulunmaktadır. Suriye'nin çeşitli bölgelerinden gelen bu gruplar farklı sosyo-demografik özelliklere sahiptir.

Kırsal ve kentsel bölgelerden gelenlerin eğitim seviyeleri, günlük yaşam alışkanlıkları, geçim kaynakları ve meslekleri birbirinden farklıdır. Kırsaldan gelenlerin eğitim seviyeleri düşük, maddi açıdan sıkıntılar yaşayan ve modern bir mesleğe sahip olmadığı görülmektedir. Kentlerden göç edenlerin eğitim seviyesi görece daha yüksek ve refah içinde oldukları gözlemlenmektedir. Bu farlılıklar, Türkiye'ye göçle gelmiş olan Suriyelilerin sosyo-kültürel uyum sürecine etki eden dinamiklerdir.

Suriyelilerin belli bölgelerde gettolar oluşturması ve tamamen kendi gruplarına yönelmesi, çoğu yerde Türklerle iletişime kapalı olması ve görüşmek istememesi çalışmanın geniş ve değişken sosyo-demografik katılımcı kitlesine yayılmasının önünde ki önemli sınırlılığı oluşturmaktadır. Özellikle çoğu kadının eşlerinden izin alamadığı için görüşmelere dahil olamadığı süreçte karşılaşılan sınırlılıklara verilebilecek örneklerdendir. Ulaşılan çoğu Suriyelinin yapılan çalışmaları etkisiz görmesi de ayrıca bir engeldi. Bu gibi sebeplerden ötürü, araştırmanın verileri, kartopu örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılan ve Suriyeliler arasında çalışmaya en uygun gruptan elde edilmiştir. Veriler, Gaziantep ve İstanbul'da yaşayan ve bu şehirlerde eğitim gören üniversiteli katılımcılarla sınırlıdır.

Gaziantep'te yapılan görüşmelerde "üç katılımcının" Türkçe konuşma noktasında zorluk yaşaması üzerine tercüman kullanılmıştır. İstanbul'da ise "bir katılımcı" için tercüman kullanılmıştır. Gaziantep'te 25, İstanbul'da ise 20 katılımcı ile toplamda 45 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler boyunca dil yeterliliğinin belli yerlerde engel olduğu söylenebilir. Ayrıca katılımcıların ciddi oranlarda güven problemlerinin olduğu da sezinlenmiştir. Katılımcıların çoğu noktada kendilerini

ifade etmekten çekindiği ve bu sebeple daha politik cevaplar verdiği de gözlemlenmiştir. Kendilerinin güven sorunu yaşadığını açıkça ifade eden katılımcılar bunun sebebini ise; yasal güvencelerinin olmaması, göç öncesi, göç sırası ve sonrasında yaşadıkları olumsuzluklar şeklinde belirtilmişlerdir.

Araştırmada, tarafların birebir iletişim kurmaları, aynı ortamları paylaşmaları ve birlikte yaşamaya başlamaları gibi unsurlar nedeniyle, medya (geleneksel ve dijital dahil olmak üzere) aracılığıyla kurulan iletişimin etkisi değerlendirilmemiştir. Medya, geniş etki alanına sahip güçlü iletişim aracıdır ve bu nedenle ayrıca ele alınması ve detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Medyanın araştırmanın ana odağında yer almaması, çalışmanın sınırlılıklarından biri olarak değerlendirilebilir.

Katılımcılar 18 ila 33 yaş arasında, ön lisans, lisans ve yüksek lisans seviyesinde çeşitli bölümlerde eğitim görmektedirler. Katılımcılar, kendi içinde farklı etnik kökenlere (Türkmen, Arap, Kürt) sahip ve tamamı Sünni olan bireylerden oluşmaktadır. Bu nokta aynı zamanda çalışmanın güçlü yanlarından biridir. Görüşmeler, Türkiye'nin geleceğinde söz sahibi olma potansiyeline sahip, göçle gelmiş olan eğitimli ve seçkin bir gruba odaklanma fırsatı sunmuştur.

Katılımcılar hem Türk kültürüyle hem de kendi kültürleriyle etkileşimde bulunabilecek yaşta ve yeterliliğe sahipti. Çoğu katılımcının Türk iş yerlerinde çalışıyor olması, farklı kültürlerle birebir temas halinde yaşanan deneyimleri aktarabilme açısından önemli bir avantaj sağlamaktaydı. Ayrıca katılımcılar, ebeveynlerinin sosyo-kültürel uyum süreçlerini de yakından gözlemleme fırsatına sahip olduklarından, bu örneklemin değerli ve anlamlı veriler sunma potansiyeline sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, sosyo-kültürel uyum açısından en az

zorluk yaşanması beklenen bu gruba yönelik elde edilen bulgular, göçle gelmiş olan diğer gruplarla yapılacak çalışmalar için önemli bir referans niteliğinde olup, ilerleyen araştırmaların yol haritasının çizilmesine katkı sağlayacaktır.

Kendi içinde farklı etnik kökenler ve kültürlere sahip olan üniversiteli gençlere ulaşılması, başta iletişim kurma tarzları olmak üzere uyum yönelimi gibi birçok noktada kültürün ve yaşanılan bölgenin birey için hayati öneminin görülmesi noktasında kıymetlidir. Ayrıca, görüşmelerin katılımcıların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri zaman ve mekânlarda, yüz yüze ve tamamen onların tercihleri doğrultusunda gerçekleştirilmesinin, katılımcıların içtenlikle kendilerini ortaya koymalarını sağladığı düşünülmektedir. Bu yaklaşım, çalışmanın özgün ve etkileyici yanlarından birini oluşturmaktadır.

5.10. Bulgular

Araştırmaya toplamda 45 katılımcı dahil olmuştur. Katılımcıların kişisel verilerinin korunması adına isim ve soy isimlerine yer verilmemiştir. Antep'te yaşayan katılımcılar A1-A25; İstanbul'da yaşayanlar ise İ1-İ20 olarak kodlanmıştır.

İstanbul görüşmeleri "1-30 Mayıs 2024" tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da araştırmaya dahil olan katılımcıların "6 ila 12" yıl aralığında Türkiye'de yaşam sürdürdükleri görülmüştür. Katılımcıların çoğunun ilk olarak İstanbul'a geldikleri ve sonrasında burada yaşam sürdürdükleri ifade edilmiştir. İstanbul'da 8 erkek ve 12 kadın olmak üzere toplamda 20 katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcılar ağırlıklı olarak Suriye'nin Halep (9 kişi) ve Şam (4 kişi) şehrinden göç etmiş Arap kökenli bireylerdir. Deylizor (2 kişi) Lazkiye (2 kişi), El bab (1 kişi), İdlib (1 kişi) ve

Kamışlı (1 kişi) gibi bölgelerden gelen Türkmen (1 kişi) ve Kürt (1 kişi) kökenli katılımcılarda çalışmaya dahil olmuştur.

Katılımcıların yaş aralığının 18 ila 32 arasındadır. Katılımcılar, 4'ü yüksek lisans, 1'i alanında uzmanlık, 12 lisans ve 3'ü ise çeşitli ön lisans bölümlerinde eğitim görmektedir. Katılımcıların 4'ünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı aldığı, geriye kalan 16 katılımcının ise vatandaşlık başvurusunun bulunduğu ve sürecin devam ettiği belirlenmiştir. İstanbul görüşmeleri için İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve İletişim Fakültesi Dekanlığından alınan izinler doğrultusunda İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Üniversite öğrenci işleri, Suriye kökenli öğrencilere mail yoluyla ulaşılmış ve çalışmaya davet edilmiştir. Araştırmaya katılımları tamamen kendi rızaları doğrultusunda gerçekleşmiştir. İstanbul görüşmelerine dair katılımcı listesi aşağıda verilmektedir;

Adı soyadı	**Cinsiyet**	**Yaşı**	**Okuduğu bölüm**	**Göç ettiği bölge**	**Türkiye'de bulunduğu süre**	**Etnik kökeni**	**Vatandaşlık**
İ1	Erkek	23	Veterinerlik	Halep	12	Arap	Yok
İ2	Kadın	22	Fizyoterapi	Halep	10	Arap	Yok
İ3	Kadın	33	Arap dili ve edebiyatı	Halep	6	Arap	Yok
İ4	Kadın	21	Arap dili ve edebiyatı	Lazkiye	10	Arap	**Var**
İ5	Kadın	27	Eczacılık	Deylizor	6	Arap	Yok
İ6	Erkek	20	Tıp	Deylizor	10	Arap	**Var**
İ7	Kadın	18	Arap dili ve edebiyatı	İdlib	8	Arap	**Var**
İ8	Erkek	20	Uçak mühendisliği	El-bab	8	Arap	Yok
İ9	Erkek	20	Bilgisayar mühendisliği	Halep	10	Arap	Yok
İ10	Erkek	21	Rts	Halep	10	Arap	Yok
İ11	Kadın	22	Grafik tasarım	Halep	6	Arap	Yok
İ12	Kadın	25	Grafik tasarım	Şam	11	Arap	Yok
İ13	Kadın	25	Siyaset ve kamu diplomasisi (YL)	Kamışlı	12	Kürt	Yok
İ14	Kadın	22	Arap dili ve edebiyatı	Şam	10	Arap	Yok
İ15	Kadın	31	Hukuk	Lazkiye	12	Türkmen	**Var(evlilikle)**

İ16	Erkek	32	Eczacılık (YL)	Şam	10	Arap	Yok
İ17	Erkek	24	Uluslararası tic.	Şam	10	Arap	Yok
İ18	Kadın	18	Anestezi	Halep	10	Arap	Yok
İ19	Kadın	24	Eczacılık (YL)	Halep	10	Arap	Yok
İ20	Erkek	28	Diş hekimliği (uzmanlık)	Halep	8	Arap	Yok

Tablo 3. İstanbul görüşmeleri katılımcı listesi

Gaziantep görüşmeleri "25 Şubat ila 10 Nisan 2024" tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Gaziantep'te çalışmaya dahil olan katılımcıların "8 ila 14" yıl aralığında Türkiye'de yaşam sürdürdükleri görülmüştür. Katılımcıların çoğunun ilk olarak Gaziantep'e geldikleri ve sonrasında burada yaşam sürdürdükleri ifade edilmiştir. Toplamda 16 erkek ve 9 kadın olmak üzere 25 katılımcı ile görüşmeler gerçekleşmiştir. Gaziantep'te çalışmaya dahil olan katılımcıların 18 ila 30 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Katılımcıların yalnızca ikisinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının olduğu geriye kalan 23 katılımcının ise vatandaşlık başvurusunun bulunduğu ve sürecin devam ettiği görülmüştür. Katılımcıların ağırlıklı olarak (16 kişi) Suriye'nin Halep kentinden geldiği görülmektedir. Ayrıca, Cerablus (1 kişi) Afrin (1 kişi), Rakka (1 kişi), Humus (2 kişi), El bab (1 kişi), Kobani (2 kişi) ve Deyrizor (1 kişi) gibi kentlerden katılımcılar çalışmaya dahil olmuşlardır. Katılımcılar ağırlıklı olarak Arap (19 kişi) kökenlidir ayrıca Kürt (4 kişi) ve Türkmen (2 kişi) kökenli katılımcılar ile görülmüştür. Ayrıca hem İstanbul hem Gaziantep'te çalışmaya dahil olan katılımcıların tamamının Sünni Müslüman olduğu belirtilmelidir.

Katılımcılar çeşitli ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarında eğitim görmektedir. Ağırlıklı olarak bilgisayar programcılığı bölümden katılımcıların (11 kişi) çalışmaya dahil olduğu görülmektedir. Ayrıca ilahiyat (3 kişi), sosyoloji (1 kişi), e-ticaret (1 kişi), büro yönetimi (kişi 1), siyaset bilimi (kişi 1), RTS (kişi 2),

mühendislik (kişi 2), acil yardım (kişi 1), BESYO (kişi 1) ve tarih (YL kişi 1) gibi bölümlerden katılımcılarla görülmüştür. Katılımcılara ulaşılması noktasında aracılardan yararlanılmıştır. Gaziantep görüşmelerine dair katılımcı listesi aşağıda verilmektedir;

Adı soyadı	Cinsiyet	Yaşı	Okuduğu bölüm	Göç ettiği bölge	Türkiye'de bulunduğu süre	Etnik kökeni	Vatandaşlık
G1	Erkek	29	Tarih (Yl)	Halep	10	Türkmen	Yok
G2	Erkek	27	BESYO	Halep	12	Arap	Yok
G3	Erkek	25	Siyaset bilimi	Humus	8	Arap	Yok
G4	Kadın	30	İlahiyat	El bab	8	Arap	**Var**
G5	Kadın	20	Sosyoloji	Humus	8	Arap	Yok
G6	Kadın	21	Büro yönetimi	İdlib	10	Arap	Yok
G7	Kadın	18	Tekstil mühendisliği	Deylizor	10	Arap	Yok
G8	Kadın	21	Acil yardım	Kobani	9	Kürt	Yok
G9	Erkek	22	E-ticaret	Kobani	11	Kürt	Yok
G10	Erkek	20	Bilgisayar programcılığı	Cerablus	8	Arap	Yok
G11	Erkek	21	Bilgisayar programcılığı	Halep	9	Arap	Yok
G12	Erkek	20	Bilgisayar programcılığı	Halep	14	Arap	Yok
G13	Kadın	28	RTS.	Halep	10	Arap	Yok
G15	Erkek	26	Bilgisayar programcılığı	Halep	10	Arap	Yok
G16	Erkek	18	Bilgisayar programcılığı	Halep	9	Arap	Yok
G17	Erkek	20	Bilgisayar programcılığı	Halep	8	Arap	Yok
G18	Erkek	19	Bilgisayar programcılığı	Halep	10	Arap	**Var**
G19	Kadın	20	RTS.	Afrin	9	Kürt	Yok
G20	Erkek	25	Malzeme ve metalurji Mühendisliği	Halep	12	Arap	Yok
G21	Erkek	21	Bilgisayar programcılığı	Halep	10	Kürt	Yok
G22	Kadın	21	İlahiyat	Halep	10	Kürt	Yok
G23	Kadın	19	İlahiyat	Halep	11	Arap	Yok
G24	Erkek	22	Bilgisayar programcılığı	Halep	11	Arap	Yok
G25	Erkek	20	Bilgisayar programcılığı	Rakka	8	Türkmen	Yok

Tablo 4. Gaziantep görüşmeleri katılımcı listesi

Hem İstanbul hem de Gaziantep'te gerçekleştirilen görüşmelerin tamamı, katılımcıların kendilerini araştırma amacına uygun şekilde, anlatma istekleri doğrultusunda, yaklaşık 20 ila 60 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcıların rızası dahilinde ses kaydı alınmıştır. Sonrasında ses kayıtlarının yazıya aktırılması noktasında herhangi bir

programdan yararlanılmamıştır. Deşifreler araştırmacı tarafından yapılmış ve araştırmanın danışmanı şahitliğinde ses kayıtları silinmiştir. Kayıtların araştırmacı tarafından tekrar dinlenmesi, yazıya aktırılması ve düzenlenmesi, görüşme esnasında gözden kaçan ifadelerin araştırmacı tarafından görülmesini sağlamıştır. Aynı zamanda bu yöntem, verileri daha derinlemesine tanımayı mümkün kılmıştır.

Görüşmeler esnasında hem İstanbul hem de Gaziantep'te birer katılımcı için Arapça bilen bir tercümandan yardım alınmıştır. Geriye kalan tüm görüşmelerde katılımcıların birebir kendilerini ifade edebilecek Türkçe dil yeterliliğine sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca görüşmelerin katılımcıların kendilerini birebir ve rahatlıkla ifade edebilecekleri mekanlarda yapılmasına özen gösterilmiştir. Böylelikle mekanların bireylerin iletişim kurma tarzı ve kendini ifade etme üzerindeki etkisi görüşmeler esnasında da görülmüştür. Sevilen ve tercih edilen mekanların, katılımcıların kendilerini içtenlikle ifade etmelerine hizmet ettiği çalışma boyunca gözlemlenmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara bakılacak olursa;

5.10.1. Temalar, Kategoriler ve Kodlar

Çalışmanın amacına uygun şekilde, ilgili literatürden yapılan okumalar, konuya kuramsal anlamda yol gösteren teorilerden ve görüşmeler sonucunda öne çıkan bulgulardan yola çıkarak hem tümevarımsal hem de tümdengelimli şekilde geniş bir tema listesi hazırlanmıştır. Fakat süreç içerisinde temalarda değişiklikler yapılmasına ve bu doğrultuda ekleme ve çıkarmalar yapılmasına karar verilmiştir. Sürekli bir gözden geçirme ile benzer temalar, kategoriler ve kodlar aynı başlıklar altında birleştirilmiştir. Ayrıca bu noktada nitel araştırmalar konusunda uzman bir

hocadan görüş alınmış ve kendisinin de deşifreleri okuması ve görüş bildirmesiyle söz konusu temalar, kategoriler ve kodlar belirlenmiştir. Bu süreçte MAXQDA programından faydalanılmıştır. Hem manuel hem de MAXQDA programıyla eş zamanlı olarak yapılan kodlamalarda, tutarlılık ve eşleşmenin olması, geçerlilik ve güvenilirlik noktasında anlamlıydı.

Temalar, kategori ve kodlardan daha geniştir. Bu nedenle ana temaları belirledikten sonra, aralarındaki ilişkileri ve temaların daha büyük bir hikâyeyi anlatmak için nasıl bir araya geldiğini ve neleri temsil edebileceğini göstermek için kategori ve kodlar belirlenmiştir. Sonuçta araştırmada, iki temanın altında anlamlı bir şekilde kategori ve kodların kümelenebildiği görülmüştür. Belirlenen tema, kategori ve kodların araştırma amacıyla ilişkili olarak, veriler hakkında önemli bilgi örüntüsü sunduğu görülmüştür. Kararlaştırılan temaların, kategorilerin ve kodların açık, öz ve belirgin olması ve anlamlı bir hikâye anlatması sonuç itibariyle önemliydi.

Belirlenen temaların tanımlanması, analiz edilmesi ve raporlandırılması noktasında Braun ve Clarke (2006)'ın altı adımlı tematik analiz modelinden ve kodların belirlenmesi noktasında ise "Strauss ve Corbin (1998) ve Coffey ve Atkinson (1996)" tarafından yapılan iki farklı stratejinin takip edildiğinin tekrar hatırlatılması faydalı olacaktır. Araştırmanın ana amacı ve teorik çerçevesi ile ilişki sağlanması, katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilen anlatılara karşılık sunması ve veri setleri arasında kıyaslama yapmaya imkân tanıması yanı sıra araştırmanın amacı ve sonuçlarını açık ve düzenli bir şekilde sunması gibi nedenlerden dolayı "iki ana tema, 8 kategori ve 39 kod" çalışma için yeterli görülmüştür. Çalışmada ele alınan

tema, kategori ve kodların anlaşılması adına, bu tema, kategori ve kodların ayrıntılı listesi ve açıklamaları için bkz. Ek 1.

Çalışma Şekil 2'de görüldüğü üzere 2 ana tema altında toplanmıştır. Bunlar; **"kendini tanımlama** ve **sosyo-kültürel uyum yönelimi'**dir". Bu temaların altında 8 kategori ve 39 kod kümelenmiştir.

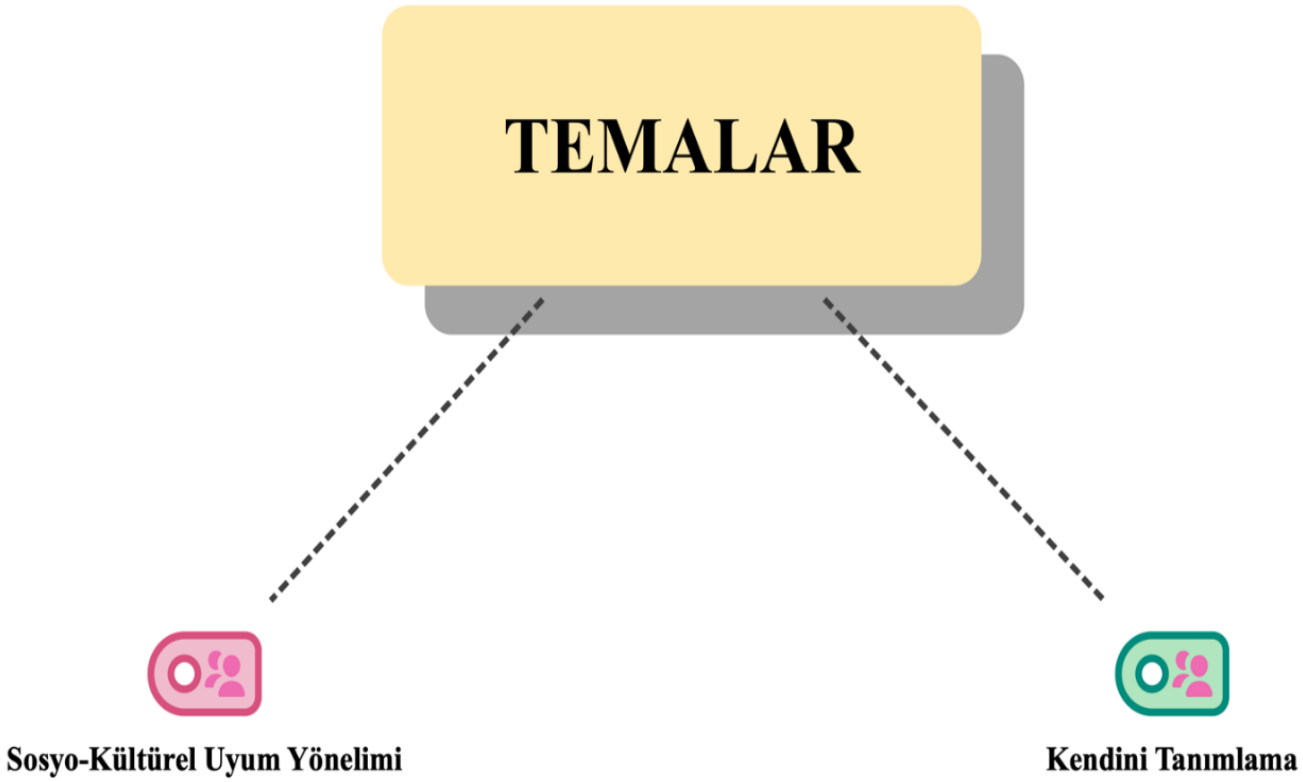

Şekil 2. Temaların Gösterimi

5.10.1.1. Kendini Tanımlama Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Kendini Tanımlama" temasına ait 3 kategori oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Kimlik yönetimi**

- **Kültürel mesafe**
- **Bölgesel aidiyet'**tir.

Ayrıca bu kategorilerin altında 13 kod kümelenmiştir. Bunlar "**Şekil 3"** üzerinden detaylı şekilde gösterilmektedir.

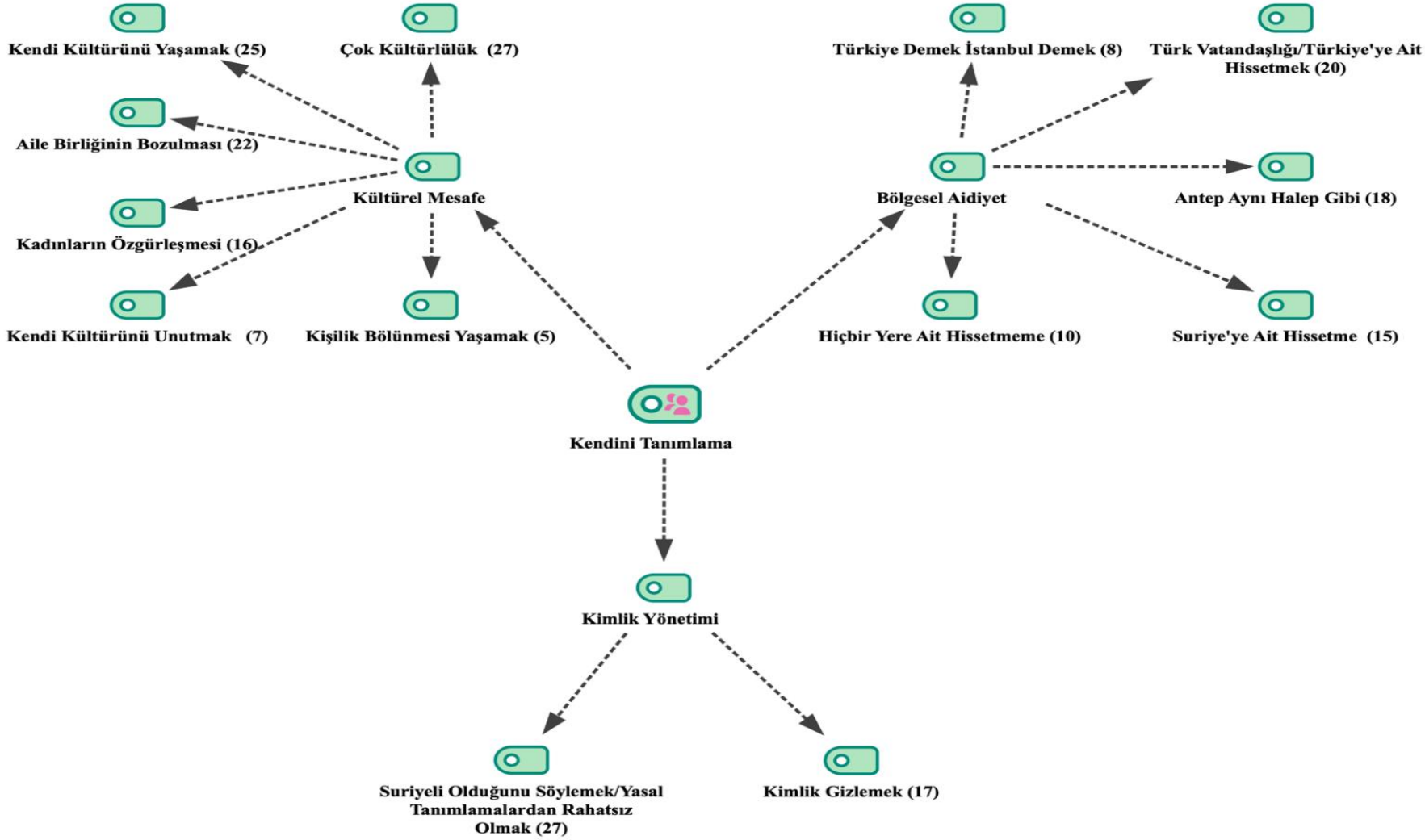

Şekil3. Kendini Tanımlama Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

5.10.1.1.1. Kimlik Yönetimi

"Kimlik yönetimi kategorisi" altında 2 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlamalardan rahatsız olmak (%27)**
- **Kimlik gizlemek (%17)'**tir.

Kimlik yönetimi kategorisinde **"Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlamalardan rahatsız olmak(%27)"** kodunda katılımcıların, günlük hayatta Türklerle kurdukları temaslar çerçevesinde, kendilerini ne şekilde tanımlamak/tanıtmak istedikleri, mevcut yasal ve sosyo-kültürel yapıda varlıklarını ne şekilde yorumladıkları ve Türklerle temas durumunun, kimlik yönetimi ve kendini tanımlama eylemini ne şekilde etkilediği analiz edilmek istenmiştir.

Katılımcılar, mülteci ve sığınmacı gibi yasal tanımlamalardan rahatsızlık duyduklarını ve tüm önyargılara karşın Suriyeli olduklarını söylemeyi tercih ettiklerini dile getirmiştir. Konuyla ilgili İ12 ve A1 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Göç sonucunda Suriyeli olmak tüm anlamını ve değerini kaybetti. Şu an Suriyeli olmak eşittir istenmeyenler. Suriyeli olmak artık normal değil, utanç kaynağı gibi. Mülteci, sığınmacı vb. şeylerle anılır olduk sanki insan değiliz biz" (İ12).

"Ben kendimi Suriyeli olarak tanımlıyorum. Sorusu açılırsa Türkmen olduğumu söylüyorum. Sığınmacı, mülteci vb. tanımlar çok kırıcı" (A1).

Kimlik yönetimi kategorisinde, **"kimlik gizlemek(%17)"** koduyla katılımcıların Türkiye'de bulundukları süre boyunca Türklerle günlük temaslarında

olumsuz deneyimlerle karşılaşıp karşılaşmadıkları; karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında görünür olmayı mı, yoksa görünmez kalmayı mı tercih ettikleri; kurulan temasların üzerlerinde bıraktığı etkiler ve genel olarak Türklerle iletişim kurma deneyimlerinin kimlik yönetimlerine yansımaları araştırılmıştır.

Katılımcılar, ayrımcılığı, dışlanmayı ve önyargıyı engellemek ve kısa süreli de olsa güvenlik, koruma ve bazen de işlevsel sebeplerden(bir gruba dahil olma, kabul alma) amacıyla özellikle ilk tanışma ve karşılaşmalarda Suriyeli olduklarını söylemeyip kimliklerini gizlediklerini dile getirmiştir. Kimlik gizleme eyleminin, bazen katılımcıların hayatlarının tüm alanlarında uygulandığı görülmüştür; yani, Türklerle temas halinde oldukları her ortam ve zamanda kimlik gizleme eylemi devam etmektedir. Kimliklerini gizleyen katılımcıların, bu durum anlaşılmadığı sürece özellikle muhafazakâr Türklerle ilerleyen iletişimlerinde kendilerini daha rahat ifade edebildikleri ve kimliklerini açığa vurabildikleri belirtilmiştir. Bu katılımcıların, kendilerini Türkmen, Filistinli, Iraklı veya Türkiye'nin farklı şehirlerinden (özellikle Hatay, Şanlıurfa, Kilis gibi Doğu ve Güneydoğu illerinden) olduklarını söylemeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili İ7 ve A18 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Ben açıkçası ilk zamanlar Suriyeliyim demeyi çok isteyerek söylerdim. Ama şimdi belli şeyler gördüm ve yaşadım söyleyemiyorum, korkuyorum ve gizliyorum. Dil kursuna gidiyorum orada kimse bilmiyor Suriyeli olduğumu, abimde gizliyor. Suriyeli olduğumuzu söyleyince aşağılanıyoruz, bir kere sen Türklerle eşit değilsin, onlar gibi olamazsın sen cahilsin. Vatandaşlığımda var ama sen Türkler gibi değilsin istediğin kadar vatandaşlık al bir kere sen Suriyeli olunca, küçümsenirsin. Ben Urfalı olduğumuzu söylerim hep" (İ7).*

"Adımı söyledikten sonra Suriyelilere benzemediğim için sorulmadığı müddetçe söylemiyorum nereli olduğumu. Suriyeli olduğumu söylememenin sebebi sanırım sevilmeyeceğimi düşünmem. Diğer tanımlar da beni çok rahatsız ediyor, tercih etmiyorum. Yani zaten Türkiye'de Suriyelide kötü göçmen olmakta kötü. Benim arkadaşlarım beni Filistinli biliyor o yüzden aslında bundan rahatsızım ama dediğim gibi aşağılanıyoruz burada istenmiyoruz" (A18).

5.10.1.1.2. Kültürel Mesafe

"Kültürel Mesafe kategorisi" altında 6 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Kendi kültürünü yaşamak (%25)**
- **Kadınların özgürleşmesi (%16)**
- **Çok kültürlülük (%27)**
- **Aile birliğinin bozulması (%22)**
- **Kendi kültürünü unutmak (%7)**
- **Kişilik bölünmesi yaşamak (%5)'**tır.

Kültürel mesafe kategorisinde, **"kendi kültürünü yaşamak(%25)"** kodunda katılımcıların, Suriye kültürünü Türkiye'de yaşayıp yaşamadıkları, kültürün hangi özelliklerini yaşadıkları, kendi kültürel özelliklerini devam ettirme konusunda ne düşündükleri veya Türkiye'de bulundukları süre içerisinde Türk kültürünü ne ölçüde aldıkları ve buna dair bakış açıları sorgulanmıştır.

Katılımcılar kültürlerini, evlerinde ve aile içerisinde büyük oranda yaşattıklarını ve genel olarak kültürel pratiklerini devam ettirdiklerini dile getirmiştir.

Katılımcılar, kendi kültürlerini yaşayabilme noktasında Türkiye'de büyük bir zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Yalnızca dışarda ve toplu yerlerde Arapça konuşmaktan çekinildiği ifade edilmiştir. Türkiye'de bulundukları süre içerisinde, Türk kültüründen bazı yemekler öğrendikleri ve belli konularda kendi yaşamlarında uyarlamalar yaptıkları ifade edilmiştir. Uyarlama yapılan noktaların başında ise, kadının toplumda ki yeri, erken evliliğe bakış açısı ve okumaya verilen önem şeklinde sıralanmıştır. Ayrıca farklı bir kültürde yaşamanın, kendi kültürlerinin olumlu veya olumsuz yanlarını görmeyi mümkün kıldığı belirtilmiştir. Konuyla ilgili İ16 ve A5 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Kendi kültürümüzü evde yaşıyoruz ama dışarda Arapça konuşamıyoruz sanki küfür ediyoruz Türklere. Başka dillere bir şey denilmiyor ama Arapça olunca herkes karşı Arapça konuşacak olursam kendimi tutuyorum evde konuşuyoruz. Arapları küçümsüyorlar ve zayıfız burada ondan üstümüze geliyorlar" (İ16).*
>
> *"Günlük hayatta daha çok Arapça konuşuyoruz. Ailem Arapçayı unutmayalım diye dil dersi verdi bize. Arap yemeği pişer evimizde hep. Bayramlarda kendi tatlılarımızı yapıyoruz. Arap kurabiyesi yaparız" (*A5*).*

Kültürel Mesafe kategorisinde **"kadınların özgürleşmesi(%16)"** kodunda katılımcıların, Türkiye ve Suriye'de kadının toplumsal anlamdaki yerini nasıl karşılaştırdıkları, Türkiye'de bulundukları süre içeresinde toplumsal cinsiyet rollerinde bir değişim yaşayıp yaşamadıkları, değişim var ise ne boyutlarda olduğu ve bu değişimin hangi noktalarda onları etkilediği incelenmek istenmiştir.

Katılımcılar, kadınların Suriye'deki katı kültürel geleneklerden kurtuluş yaşadıklarını, özgürleştiklerini, eğitim, konuşma ve çalışma hakkı kazandıklarını dile

getirmiştir. Kadın katılımcıların genel anlamda Türkiye'de bulunmaktan daha memnun ve mutlu oldukları gözlemlenmiştir. Suriye'de belli giyim tarzının şart koşulması, erken yaşta evlilik, okuyamama ve çalışamama gibi olumsuz ve katı geleneklerden kurtuluş yaşamanın, göçün en olumlu sonucu olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'de ki "güçlü kadın söyleminin" ve "kadının toplumsal anlamda ki güçlü duruşunun" kendilerine ilham verdiği ifade edilen diğer noktalardandır. Fakat bu durumun Suriyeli erkekler, özellikle babalar tarafından hoş karşılanmadığı ve aile çatışmalar yarattığı belirlenmiştir. Konuyla ilgili İ5 ve A4 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Kendi kültürümüzü büyük oranda devam ettiriyoruz. Arapça konuşuyoruz. Arap dizileri izliyoruz. Arap televizyonu izliyoruz ama Türklerde beğendiğimiz şeyleri de yapıyoruz yani. Buraya geldiğimizden beridir kültürel anlamda doğru bildiğimiz birçok yanlışımız vardı onları değiştirdik, özellikle kadının yeri konusunda. Çünkü bilgiyi aldık ve geliştik. Evlilik kuralları, çalışma ve okuma konusunda. Orada okursun ama çalışamazsın" (İ5).*
>
> *"Ben buraya geldim ve bu sayede okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım. Orada peçe takmak zorundaydım burada böyle bir zorunluluk yok. Burası daha rahat o yüzden şu an ki hayatım Suriye'ye oranla çok daha rahat. Her şeyi kader çizgisinde yaşıyoruz. Müslüman ülke olması bizim açımızdan olumlu. Türkler çok müdahaleci değil. Suriye'de katı gelenekler var Türkiye'de bu durum çok yok" (A4).*

Kültürel mesafe kategorisinde **"çok kültürlülük(%27)"** kodu altında katılımcıların, farklı bir kültürle temas halinde olmayı ne şekilde yorumladıkları ve bu temas durumunun kültürel anlamda günlük hayatlarına nasıl yansıdığı

irdelenmiştir. Ayrıca iki farklı kültürde yaşam sürdürme deneyimlerinin kimlik yönetimi ve günlük yaşam pratikleri üzerinde ki etkisi görülmek istenmiştir.

Katılımcılar, göç sonrasında hem kendi kültürlerini yaşayabildiklerini hem de Türk kültürünü gözlemleyebilme ve öğrenebilme şansı bulduklarını belirtmiştir. Bu durumun kendileri için kültürel anlamda bir zenginlik olduğu dile getirilmiştir. Farklı kültürlerle bir arada yaşamanın onları daha güçlü kıldığını belirten katılımcılar, bu sayede günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunları daha yaratıcı ve kolay bir şekilde çözümleyebildiklerini ifade etmiştir. Ayrıca farklı kültürleri bir arada yaşıyor olmanın kendilerini ve kendi kültürlerini daha yakından tanıma ve değerlendirme fırsatı sunduğu belirtilmiştir. Fakat kimlik yönetimi konusunda zaman zaman kafa karışıklığı yaşasalar da günün sonunda kendilerinin kim olduğunun, bu sayede daha net gördükleri ifade dilen bir diğer noktadır. Konuyla ilgili İ3 ve A17 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Ben iki taraftan en güzel şeyi almaya çalışıyorum. Evde iki dili konuşuyoruz. İki taraftan da dizi izliyorum. Çocuklarım Arap kültürünü unutsun istemem. İki tarafın da yemeklerini yapıyorum" (İ3).*
>
> *"Halep'ten ilk buraya geldik çünkü burası yakın, bizim evimiz buraya bir saat uzaklıkta. Buranın kültürü bize çok yakın. Anteplilerin kültürü bize çok yakın, biz zaten eskiden tek bir il gibiydik. Farklı bir kültürde yaşamak güzel bir his. Biz bu sayede kendimizi daha iyi anladık. Yani farklı bir kültür size kendi kültürünüzü daha fazla gösteriyor. Antep kültürü ile kendi kültürümüzü karşılaştırıyoruz ve bu sayede aslında kültürel farkındalığımız artıyor. İstanbul'a gittiğimizde İstanbul ve Antep'i karşılaştırdım kültürel*

karşılaşmalar aslına kültürleri öğrenmek için fırsattır. Alıştıktan sonra farklı bir kültürde yaşamak güzel ve eğlenceli bence" (A17).

Kültürel mesafe kategorisinde "**aile birliğinin bozulması(%22)"** kodu altında, göçün genel olarak ailelere yansıması, göçün aile birliğini etkileyip etkilemediği, farklı bir kültürde yaşam sürdürmenin aile içi dinamikler ve cinsiyet rolleri üzerindeki etkisi ve aile içi iletişimin göç sonrasında ne şekilde sürdürüldüğü incelenmek istenmiştir.

Katılımcılar, göçün ve farklı bir kültürde yaşam sürdürme mücadelesinin, aile bütünlüğünü bozduğunu ve aile içi çatışmalara neden olduğunu dile getirmiştir. Göç ettikten sonra değişen aile içi dengeler, sosyo-politik nedenler, bozulan ekonomik düzen ve değişen toplumsal cinsiyet rollerinin, kendilerini büyük oranda olumsuz şekilde etkilediği ifade edilmiştir. Özellikle Türkiye'de Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının daha fazla okumaya ve çalışmaya başlamasının aile birliğinin ve aile içi iletişimin bozulmasının ana sebepleri olarak belirtilmiştir. Bu noktanın çoğu Suriyeli tarafından (özellikle erkekler ve ebeveynler) "yozlaşma" olarak tanımlandığı ifade edilmiştir. Bu durumun üstesinden gelmek için çoğu ailenin özellikle babaların, aile içinde daha sert kurallar uyguladığı, kadınların ve kız çocuklarının dışarı çıkmasına izin vermediği, kız çocuklarının okutulmadığı ve erken yaşta evlendirildiği söylenmiştir. Konuyla ilgili İ4, İ8 ve A16 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Burada doğan Suriyeliler kendi ailelerine yabancılaşıyor. Kendilerini ve ailelerini küçümsüyorlar. Kendilerini yok sayıyorlar, okullarda keşke destek olarak rehberlik hizmeti sunulsa manevi olarak" (İ4).

"Göç bizi biraz yalnızlaştırdı. İnanın savaştan daha çok aile içi problemler yoruyor. Sanırım savaştan daha çok aile problemlerinden kaçıyorum. Yani

beni en çok bunlar üzüyor onun dışında ki şeylere çok takılmıyorum. Mesela, ben annemle yıllardır görüşmüyorum, babamla boşandılar, ikisi de başkalarıyla evli" (İ8).

"Göç etmek kötü mesela, annemle geldik, babam gelmedi, babam Suriye'de kalmayı tercih etti annemse Türkiye'ye gelmek istedi bu sebeple ikisi boşandı ve benim annem burada başkasıyla evlendi. Göç aileleri de dağıtıyor" (A16).

Kültürel mesafe kategorisinde **"kendi kültürünü unutmak(%7)"** kodunda altında, farklı bir kültürle temas halinde olmanın kendi kültürlerine olan bakış açılarını ve kendi kültürlerini yaşama noktasında ki pratiklerini etkileyip etkilemediği sorgulanmıştır. Ayrıca bu süreçte, kendi kültürlerine karşı uzaklaşma yaşayıp yaşamadıkları varsa hangi konularda kendi kültürlerine uzaklaştıkları, bu durumu nasıl yorumladıkları ve kendi kültürlerinden uzaklaşmanın sosyal ilişkilerini, sosyo-kültürel uyuma bakış açılarını ve ruh hallerini nasıl etkilediği incelenmek istenmiştir.

Katılımcılar, kendi kültürleriyle aralarına mesafe girdiğini, Türklerin onları İslam inancından uzaklaştırdığı ve göçle beraber kültürel yozlaşma yaşandığını dile getirmiştir. Ortak mekânlarda zorunlu şekilde kurulan iletişimler, Türk okullarında Türk sistemine göre ve Türkçe okuyor olmanın kendi kültürlerini unutturduğu ifade edilmiştir. Günlük hayatlarında daha çok Türk kültürüyle temas halinde olmanın ve özellikle kendi dillerini konuşamıyor olmanın kendi kültürlerini unutturduğu düşünülmektedir. Bu durumun yani kendi kültürünü unutma tehlikesi ve hissinin ruhsal anlamda karmaşa ve yorgunluk yarattığı, sosyal ilişkilerde ise daha çok Suriyelilere yaklaşma hissi verdiği belirtilmiştir. Burada, kendi kültürünü unutma tehlikesi, Türk kültürüne de mesafe geliştirmeye neden olmaktadır. Konuyla ilgili İ4 ve A21 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Farklı bir kültürde yaşamanın en kötü tarafı ahlaki yozlaşmadır. Bizde kız erkek bir arada olmaz ama sizde var ve bizim gençlerimiz size benzemeye başladı, bizde kız erkek okulları farklıydı. Ama Allah var burası bizim ülkemizden daha gelişmiş durumda, biz buradan çok şey öğrendik. Gelişmek için Türkiye'de olmak bizim için fırsat, ama Türklerin yanlışlarını almamak için dikkatli olmalıyız. Türkler batıyı taklit ediyor" (A21).

"Farklı kültürlerde uzun süre yaşayacak olmak çok büyük bir mesele, biz Suriyeliyiz bizim köklü bir geçmiş ve kültürümüz var biz buna göre yaşamalıyız, evet işimize yarayacak olan uygulamaları alalım ama fazlası olmamalı yoksa yok oluruz. Türkler İslam'dan uzaklaşmış durumda, bundan uzak durmamız gerekiyor bence. İslam'ı İslam gibi yaşamak lazım, Türkler gibi değil (İ4)".

Kültürel mesafe kategorisinde **"kişilik bölünmesi yaşamak(%5)"** kodunda, erken yaşta farklı kültürlerle temas halinde olmanın, kişisel ve ruhsal anlamda nasıl bir içsel çatışma yarattığı ve katılımcıların bu durumu nasıl yorumladıkları incelenmiştir. Ayrıca, farklı kültürler ve kimlikler arasında geçiş yapmanın kişiliklerini, sosyal ilişkilerini, ruh hallerini ve sosyo-kültürel uyuma bakış açılarını nasıl etkilediği görülmek istenmiştir.

Katılımcılar, genel olarak kişilik ve kimlik karmaşası yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, iki kültür arasında sıkıştıklarını, evde ve dışarıda farklı kültürlerle temas halinde olmanın ve iki kültür arasında sürekli geçiş yapma veya denge kurmaya çalışmanın kendilerini duygusal, fiziksel ve sosyal anlamda yorduğunu dile getirmiştir. Kişilik bölünmesi yaşayan katılımcıların kendini tanımlama, aidiyet, Türklerle temas kurma ve sosyo-kültürel uyum noktasında kafa

karışıklığı yaşadığı ve daha karamsar olduğu öne çıkan diğer noktalardandır. Konuyla ilgili İ18 ve İ20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Ben dışarda ve evde aynı kişi değilim. Dışarda çok çekimserim ama evde daha hırçın oluyorum. Dışarda kendimi güçsüz hissediyorum. Dışarda daha özgürüm ama evde babamların yanında daha dikkatli olmak zorundayım yani bilmiyorum. Babam daha katı biri ama dışarda da güçsüzüm. Kızlar daha çok saygılı olmak zorunda, rahat rahat davranamazsın saygılı olmak çok önemli. Göç katı geleneklerden kurtuluş yarattı çoğu kişi için ama bazı aileliler daha da katılaştı. Bazı arkadaşlarımın aileleri okumalarına izin vermedi hemen evlendirdi" (İ18).

"Farklı bir kültürde yaşamak beni çok kişi yaptı. Farklı kültürler ve ortamlar görmek beni değiştirdi. Her ortamda farklı bir ben var. Sokakta farklıyım daha kibarım, okulda dışlanıyorum daha dik durmaya çalışıyorum, evde babayım, eşim, evladım ve Arap'ım. Dışarda Türk gibi olmaya çabalıyorum ama yabancıyım yani gerçekten baktığımız da bu zenginlik bence birde güç veriyor biliyor musunuz? Zorluk gördük, zihnimiz aslında size oranla daha açık. Hayata farklı açılardan bakıyoruz, farklılıkları kolayca kabul edebiliyoruz" (İ20).

5.10.1.1.3. Bölgesel Aidiyet

"Bölgesel aidiyet kategorisi" altında 5 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Türk vatandaşlığı/ Türkiye'ye ait hissetmek (%20)**
- **Hiçbir yere ait hissetmeme (%10)**
- **Suriye'ye ait hissetme (%15)**

- **Antep aynı Halep gibi (%18)**
- **Türkiye demek İstanbul demek (%8)**'tir".

Bölgesel aidiyet kategorisinde "**Türk vatandaşlığı/ Türkiye'ye ait hissetmek(%20)"** kodunda katılımcıların, Türk vatandaşlığına bakış açıları, Türkiye'ye karşı hissettikleri aidiyet, vatandaşlık almanın Türkiye'de ki yaşamlarını, hayallerini, gelecek planlarını, aidiyet duygularını, sosyal ilişkilerini ve sosyo-kültürel uyumu nasıl etkilediği görülmek istenmiştir.

Katılımcılar, yasal olarak vatandaşlıkları olmasa da kendilerini Türkiye'ye ait hissettiklerini dile getirmiştir. Bu aidiyet hissinin, şu an için gidecek daha iyi bir yerlerinin olmaması ve Türkiye'nin mevcut durumda onlara daha rahat bir yaşam sunmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Yani hissedilen aidiyetin, daha konforlu ve güvenli bir ortamla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan, vatandaşlık alamamış olmanın, yaşamlarını belirsizleştirdiğini, güvensizlik hissi yarattığını ve Türkiye'ye karşı aidiyet duygusunda bir eksiklik oluşturduğunu belirten katılımcılar, bu durumun Türklerle olan sosyal ilişkilerini olumsuz etkilediğini, ayrıca gelecek planları ve sosyo-kültürel uyum noktasında daha karamsar bir tablo ortaya çıkardığını dile getirmiştir. Konuyla ilgili İ7 ve A13 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Ben kendimi Türkiye'ye ait hissediyorum, burası her açıdan daha güzel Suriye'den. Daha da güzel olacak bence. Ben iyice Türk olacağım, özelikle Türk nişanlımla evlendikten sonra. Türkiye tama bize göre bir yer hem Müslüman hem güzel yer yani, Türklerde bizi kabul etse her şey güzel olacak daha da" (İ7).*

"Benim keşke vatandaşlığım olsaydı çünkü ben kendimi buraya ait hissediyorum. İstanbul'da yaşamak isterdim. Daha büyük ve güzel bir şehir. Hem de çok turist var yani yabancı çok. Antep'te yabancı çok yok o yüzden bizim yabancı olduğumuz hemen belli oluyor. Biz Türkiye'de güvendeyiz o yüzden buraya ait hissediyorum" (A13).

Bölgesel aidiyet kategorisinde **"hiçbir yere ait hissetmeme(%10)"** kodunda Hem Türkiye hem de Suriye'ye ait hissetmeyen katılımcıların yaşadığı duygu durumları irdelenmiştir. Burada aidiyet eksikliğinin nedenleri ve bunun duygusal ve psikolojik anlamda yarattığı sonuçlar görülmek istenmiştir. Ayrıca hiçbir yere ait hissedememe durumunun günlük hayatta, sosyal ilişkileri, geleceğe dair beklentileri/planları ve sosyo-kültürel uyum yönelimini nasıl etkilediği sorgulanmıştır.

Katılımcılar, erken yaşta göç etmiş olmak, vatandaşlık alamamak, sürekli olarak yerinden edilme endişesiyle farklı kültürlerle temas halinde yaşamak gibi nedenlerle, bölgesel anlamda bir aidiyet hissetmediklerini, her iki ülkenin de yabancısı olduklarını ve genel anlamıyla bir köksüzlük ve amaçsızlık yaşadıklarını dile getirmiştir. Bu durumun hem duygusal ve psikolojik anlamda hem de sosyal ilişkiler noktasında ayrıca geleceğe dair beklentiler/planlar ve sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde olumsuz etkiler yarattığı belirtilmiştir. Konuyla ilgili İ16, A5 ve A21 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Ben hiçbir yere ait hissetmiyorum. Ben hayatımda yapıp ettiklerime aitim. Çünkü ne Türkiye'de kalabildim ne de Suriye'de bir bölgeye sığabildik" (İ16).

"Ben bazen kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum. Suriye'ye dönsem farklı olacak. Türkiye'de de zorluk yaşıyoruz. O yüzden sanırım ben kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum. Türkiye'de yaşamak güvenli. Biz Suriye'de asker ve polisten korkardık ama burada böyle değil" (A5).

"Antep dışında İstanbul'da yaşamak isterim İstanbul çok güzel bir şehir. Ben kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum, aslında Suriye'ye ait hissetmek istiyorum ama bende ne Türk ne de Suriye vatandaşlığı var. Benim hiçbir yerde nüfusum yok bu çok kötü" (A21).

Bölgesel aidiyet kategorisinde **"Suriye'ye ait hissetme(%15)"** kodunda katılımcıların, Türkiye'de yaşamalarına rağmen Suriye'ye karşı hissedilen aidiyetin onların kimlikleri, kültürel bağları, günlük yaşamları, sosyal ilişkileri, gelecek planları ve sosyo-kültürel uyum yönelimini nasıl etkilediği görülmek istenmiştir. Bu süreçte, katılımcıların Suriye'ye karşı duygusal bağlılıkları, vatanlarına dair özlemleri ve geçmişle olan bağlarını ne şekilde devam ettirdikleri, bununla nasıl baş ettikleri ve sosyo-kültürel anlamda nasıl bir denge kurdukları incelenmiştir.

Katılımcılar, Suriye'ye ait hissettiklerini, güvenlik sorunu ve kötü yaşam şartları nedeniyle ülkelerine geri dönemediklerini dile getirmiştir. Türkiye'de ise gidecek daha iyi yerleri olmadığı için, kalmak zorunda olunduğu dile getirilmiştir. Türkiye'de yaşıyor olmanın gelecek planları noktasında (vatandaşlık alamamış olmakla bağlantılı olarak) kafa karışıklığı yarattığı ifade edilse de aslında katılımcılar kimliklerini ve kültürel bağlarını büyük oranda muhafaza edebildiklerini belirtmiştir. Yani Türkiye'de yaşamak kültürel kimlikleri açısından şu an için güvenli görülmektedir. Katılımcılar, burada her ne kadar Suriye'ye ait hissetseler de geri dönmek istemediklerini belirtmiştir. Ayrıca vatandaşlık alarak daha istikralı ve

konforlu bir yaşam sürmenin dünyanın şu an ki tablosunda onlar için "vatan özlemine" ağır bastığı ifade edilen bir diğer noktadır. Türkiye'de tamamen bir Suriyeli olarak yani Suriye kültürüne göre yaşam sürdürmek istediğini söyleyen bu katılımcıların sosyo-kültürel uyum yöneliminin zayıf olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili İ12 ve A24 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"İstanbul dışında Almanya'ya gitmek isterim ama ben ülkeme aitim. Biz buradayız gönül orada, bu yoruyor yani değişik. Duygusal olarak oradayım ama fiziksel olarak buradayım değişik yani. Ama burada kalırsam da kendi ülkem gibi yaşamak zorundayım, çünkü gidecek başka yerimiz yok ki" (İ12).*
>
> *"Ben kendimi Suriye'ye ait hissediyorum. Her şey düzelirse giderim ama ben hayatımın geri kalanı yokluk içinde geçsin istemem, iyi yerlerde yaşamak, iyi paralar kazanmak isterim ve bunu Suriye'de yapmak mümkün değil. Burada kendi kültürünü yaşamak isteyen yaşar ama Türkler bize uyacaksınız diyor burası bizim ülkemiz diyorlar. Bir noktaya kadar uymalıyız fakat benim kılık kıyafet ve dış görünüşüme kadar müdahale alakasız bir durum. Türk sistemine uyarım ama fazlası olmaz. Ben burada kendim olarak yaşarım ve bunu herkes böyle kabul etmeli. Ben Suriyeli olarak var olacağım hep" (A24).*

Bölgesel aidiyet kategorisinde **"Antep aynı Halep gibi(%18)"** kodunda katılımcıların Gaziantep ve Halep arasında ki benzerliğin bölgesel aidiyeti, kimliklerini, kültürel bağlarını, sosyal ilişkilerini, sosyo-kültürel uyumu ve Türkiye'de ki günlük yaşamlarını ne yönde etkilediği sorgulanmıştır.

Katılımcılar, Gaziantep ve Halep'in hem kültürel hem de kent mimarisinin benzediğini, bunun da kendilerine yabancılık hissettirmediği ve evlerinde gibi hissettirdiğini dile getirmiştir. Ayrıca katılımcılar, fiziksel anlamda memleketlerine

benzer ve yakın mekanlarda yaşıyor olmanın aidiyet noktasında daha net olmalarını sağladığı yanı sıra kimliklerini ve kültürel bağlarını bu sayede büyük ölçüde koruyabildiklerini belirtmiştir. Bu durumun sosyo-kültürel uyumu yönelimine ve Türkiye'de ki günlük yaşamlarına olumlu yönde etki ettiği ifade edilse de Türklerle olan sosyal ilişkilerine olumlu anlamda etki etmediği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili A1 ve A18 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Antep'in kültürü bize çok yakın, hemen hemen aynı en basitinden Antep çarşısına gittiğimizde Suriye'nin kapalı çarşısını görüyorum, yemekleri, insanları hemen hemen aynı, baklavası, künefesi aynı bu yüzden biz çok kültür farklılığını çok yaşamadık" (A1).*
>
> *"Antep Halep'e çok benziyor, bu bize çok iyi geliyor. Suriye'ye dair çok şey bilmiyorum küçük geldim ama sokakları, tarihi, kültürü Halep gibi. İkisi de köklü kültürleri barındırıyor. Annem ve babam özellikle burayı çok seviyor, yabancılık hissetmiyoruz" (A18).*

Bölgesel aidiyet kategorisinde **"Türkiye demek İstanbul demek(%8)"** kodunda ise İstanbul gibi çok kültürlü bir şehirde yaşam sürdüren katılımcıların İstanbul'a bakış açıları, İstanbul'da yaşam sürdürmenin bölgesel aidiyeti, kimliklerini, kültürel bağlarını, sosyal ilişkilerini, sosyo-kültürel uyum yönelimini ve Türkiye'de ki günlük yaşamlarında ne gibi etkiler yarattığı sorgulanmıştır.

Katılımcılar, İstanbul'un kültürel ve tarihi yapısını sevdiklerini, İstanbul'un çok kültürlü yapısı ve gelişmişliğinden dolayı kendilerini konforlu hissettiklerini dile getirmiştir. Ayrıca İstanbul'un mimarisinin ve çok kültürlü yapısının Halep ve Şam şehirlerini anımsattığını, bununda özlem hislerini giderdiği ifade edilmiştir. Çok kültürlü bir şehirde, Suriyeli olarak daha görünmez olabildiklerini söyleyen

katılımcılar, bölgesel aidiyet eksikliği yaşadıklarını, kimliklerini ve kültürel bağlarını unutarak yozlaşma tehlikesi yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durumun kendi kültürlerine daha fazla sahip çıkma çabasına ittiği ve daha çok Suriyelilerle temas halinde olunması gerektiği şeklinde yorumlandığı ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ2, İ4 ve İ6 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"İstanbul'da yaşamayı çok seviyorum. İstanbul dışında yaşamak istemem. İlk İstanbul geldik, Türkiye demek İstanbul demek" (İ2).

"İstanbul dünyanın en güzel şehri, eğlenceli bir yer, tarihi bir yer her şeyi bulabiliyorsun. Bana bir seçenek sunsalar dünyanın hangi şehrinde yaşamak istedin diye ben İstanbul derim. Ama toplum iyi olursa şu an değil çünkü. İstanbul da Suriyeliler diğer yerlere göre daha iyiler" (İ6).

"Bir mülteci olarak buranın kültürel karmaşası aslında bana iyi geliyor. Hiç kimse İstanbullu değil, bende değilim bu iyi aslında ve herkesin yabancılık yaşadığı bir yerde ben şefkat besliyorum insanlara karşı. Ama ben sanki herkesten daha yabancıyım buda ayrı bir karmaşa, herkes yabancı, sen daha yabancısın ama neden? Bazen kendimi nereye konumlanmam gerektiğini bilmiyorum ama en azından herkes yabancı sende yabancısın arada kaynayıp gitmen güzel gibi. Belki burada yabancı olarak var olmak Suriyeliler açısından olumlu bir şey. Artı olarak İstanbul dışında yaşayan Suriyeliler varlıklarını ispat etmek için daha çok çabalıyorlar çünkü başka çareleri yok. Biz burada yabancı olarak var olabiliriz ama onlar Suriyeli olarak var olabilirler. Burada ki Araplar ise kendi aralarında sosyalleşiyorlar çünkü burada ev sahibi yok yani herkes başka yerden gelmiş. Ama şöylede bir

gerçek var İstanbul'da Araplara daha fazla yabancılık muamelesi yapıyorlar. İngiliz veya Amerikalılara kimse bir şey demiyor" (S4).

Kod Sistemi	İstanbul	Antep	TOPLAM
Kendini Tanımlama			0
Kimlik Yönetimi			0
Suriyeli Olduğunu Söylemek/Yasal Tanımlamalardan Rahatsız Olmak	9	18	27
Kimlik Gizlemek	13	4	17
Kültürel Mesafe			0
Kendi Kültürünü Yaşamak	11	14	25
Kadınların Özgürleşmesi	11	5	16
Çok Kültürlülük	13	14	27
Aile Birliğinin Bozulması	16	6	22
Kendi Kültürünü Unutmak	2	5	7
Kişilik Bölünmesi Yaşamak	5		5
Bölgesel Aidiyet			0
Türk Vatandaşlığı/Türkiye'ye Ait Hissetmek	12	8	20
Hiçbir Yere Ait Hissetmeme	6	4	10
Suriye'ye Ait Hissetme	7	8	15
Antep Aynı Halep Gibi	4	14	18
Türkiye Demek İstanbul Demek	7	1	8
TOPLAM	116	101	217

Tablo 5. Bölgesel farklılıklara göre kendini tanımlama

5.10.2. Verilerin Yaşanan Bölgeye Göre Karşılaştırılması

"Kendini Tanımlama" teması bölgesel farklılıklar üzerinde incelenmiştir. Buna göre İstanbul'da yaşayan katılımcılar; "kimlik gizlemek, aile birliğinin bozulması ve Türk vatandaşlığı/Türkiye'ye ait hissetmek ve Türkiye demek İstanbul demek" kodlarını yoğun olarak dile getirmiştir. Gaziantep'te yaşayan katılımcılar ise; "Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlamalardan rahatsız olmak, kendi kültürünü yaşamak, Antep aynı Halep gibi" kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

Gaziantep'te yaşayan katılımcıların, kendilerini tanımlama noktasında İstanbul'da ki katılımcılara oranla daha net ifadeler kullandıkları görülmüştür. Yani Gaziantep'te okuyan ve burada yaşayan katılımcılar; kendilerini tanımlarken ağırlıklı

olarak “Suriyeliyim” demeyi tercih ettiklerini ve “yasal tanımlardan rahatsızlık duyduklarını” belirgin şekilde ifade etmiştir. Ayrıca kimlik gizleme eğiliminin İstanbul katılımcılarına oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Gaziantep’te yaşayan katılımcılar, ağırlıklı olarak kendi kültürlerini yaşadıklarını, aynı zamanda çok kültürlü bir yapı sergilediklerini dile getirmiştir. Kadınların özgürleşmesi, kendi kültürlerini unutmak ve aile birliğinin bozulması noktasında ki ifadelerde ise, görece daha az bir yoğunluğun olduğu görülmüştür.

Gaziantep’te yaşayan katılımcıların bölgesel aidiyet noktasında ise ağırlıklı olarak Gaziantep ve Halep arasında ki benzerliğe yoğun olarak vurgu yaptıkları görülmüştür. Devamında ise, katılımcıların kendilerini eşit şekilde hem Türkiye’ye hem de Suriye’ye ait hissettikleri görülmüştür. Burada aidiyet hissetme noktasında, vatandaşlık alabilme vurgusu sıkça dile getirilmiştir. Hiçbir yere ait hissetmeyen katılımcı sayısının Gaziantep’te az olduğu görülmüştür. Ayrıca kişilik bölünmesi ile ilgili Gaziantep’te yaşayan katılımcıların görüş bildirmedikleri görülmüştür.

İstanbul’da yaşayan ve burada okuyan katılımcıların kendilerini tanımlama noktasında büyük oranda kimlik gizleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Devamında ise, yasal tanımlardan rahatsızlık duydukları için Suriyeli olduğunu söyleme eğilimi gelmektedir. Fakat bu katılımcıların gönüllü olarak Suriyeli olduğunu söylemediği ifade edilmiştir. Yani, iletişim esnasında aksan farklılığı ve fiziksel anlamda Suriyelilere özgü bir görünüme sahip olan bireylerin, Suriyeli olduğunu söylemek durumunda kaldığı belirtilmiştir.

Kültürel mesafe kategorisinde ise, İstanbul’da yaşayan katılımcıların aile birliğinin bozulması noktasında, Gaziantep’teki katılımcılara oranla daha yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmüştür. Devamında ise, çok kültürlülük vurgusu

yapan katılımcıların, Gaziantep'teki katılımcılara oranla, daha fazla kadının özgürleşmesine vurgu yaptıkları görülmüştür. İstanbul katılımcılarının kendi kültürünü unutma koduna Gaziantep katılımcılarından daha az vurgu yaptıkları çıkan bir diğer sonuçtur. Yani, Gaziantep'te kültürel bütünlük, İstanbul'da ise kültürel çeşitlilik ön plana çıkmakta. Bu, iki şehirdeki Suriyelilerin, kültürel kimliklerini koruma ve uyum sağlama süreçlerinde farklı deneyimler yaşadığını göstermektedir. Ayrıca, kendi kültürünü yaşama vurgusu, kadının özgürleşmesi ile aynı oranda ifade edilmiştir. İstanbul'da yaşayan katılımcıların, Gaziantep katılımcıların farklı olarak, günlük hayatta kişilik bölünmesi yaşadıkları çıkan bir diğer önemli sonuçtur.

İstanbul'da yaşayan ve burada okuyan katılımcıların bölgesel aidiyet kategorisinde, Türk vatandaşlığı almayla bağlantılı olarak, Gaziantep katılımcılarına oranla kendilerini İstanbul özelinde Türkiye'ye ait hissettikleri daha ağırlıklı olarak ifade edilmiştir. Bu noktada, küçük yaşta Türkiye'ye göç etmiş olmak ve çeşitli nedenlerle kendi ülkelerine dönme isteklerinin olmaması gibi sebeplerden ötürü, kendi ülkelerine oranla Türkiye'ye ait hissetmenin, kendileri için uzun vadede daha konforlu ve güvenli olduğu belirtilmiştir. Yani Türkiye'ye karşı ifade edilen aidiyet hissinin büyük oranda işlevsel sebeplerden geliştiği ifadelerden anlaşılmıştır.

Devamında ise, Türkiye demek İstanbul demek ve Suriye'ye ait hissetme kodu öne çıkmıştır. Suriye'ye ait hisseden katılımcıların tamamının, vatandaşlık başvurusunun bulunduğu, vatandaşlık alınması durumunda ise Türkiye'de yaşamak istedikleri, gelecek hayallerinin tamamen Türkiye'de olduğu ve Suriye'ye dönmek noktasında bir arzularının olmadığı da ifade edilmiştir. Burada, Türkiye'de bir Suriyeli olarak yaşam sürdürme ve var olma ifadeleri sıkça dile getirilmiştir (bu durumun Gaziantep katılımcıları için de aynı olduğunu hatırlatarak). Ayrıca,

İstanbul'un kültürel, ekonomik ve mimari dokusunun bir zenginlik olarak algılandığı, kendileri için bir fırsat alanı olarak değerlendirildiği ve bunun da Türkiye demek olduğu vurgusu sıkça yapılmıştır. Sonrasında ise, hiçbir yere ait hissedememe kodu gelmektedir. Bölgesel ve kültürel anlamda daha farklı bir bölgede yaşamakta olan İstanbul'da ki katılımcıların, Gaziantep katılımcılarına oranla daha fazla kafa karışıklığı yaşadıkları ve bunun da kendilerinde aidiyet eksikliği yarattığı görülmüştür. Ayrıca İstanbul'da yaşam sürdüren katılımcıların Gaziantep aynı Halep vurgusu yaptıkları da çıkan bir diğer sonuçtur. Özetle;

- Gaziantep'te Suriyeliler, bölgesel yakınlık ve benzerlikten dolayı daha az kültürel karmaşa hissetmekte ve kendi kültürlerinden kopmadan ve daha yoğun olarak Suriyeli hissederek yaşamaktadır. Ayrıca katılımcılar şu an için Gaziantep'te yaşamayı kendi açılarından kültürel zenginlik ve gelişim fırsatı olarak nitelendirmektedir.
- Gaziantep'te Suriyeliler, kendi kültürlerinden kopmadan yaşayabildikleri ve toplumsal cinsiyet rollerini devam ettirdikleri için büyük oranda aile birliklerini korumaktadır.
- Gaziantep'te Suriyelilerin ruhsal ve kişisel gelişim açısından daha sağlıklı ve daha mutlu oldukları gözlemlenmiştir.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeliler ise, daha fazla kültürel çatışma hissetmektedir.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeliler daha fazla kimlik gizlemektedir.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeliler, kadınların özgürlüklerine daha fazla vurgu yapmaktadır.

- İstanbul'da yaşayan Suriyeliler, kendi kültürlerine yabancılık yaşamaktadır.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeliler, bölgesel aidiyet noktasında karmaşa hissetmektedir.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeliler, değişen kültürel ve toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı aile içi çatışmalar ve aile birliğinde bozulmalar yaşamaktadır.

	Erkek	Kadın	Toplam
Kendini Tanımlama			
Kimlik Yönetimi			
Suriyeli Olduğunu Söylemek/Yasal Tanımlamalardan Rahatsız Olmak	13	12	25
Kimlik Gizlemek	5	10	15
Kültürel Mesafe			
Kendi Kültürünü Yaşamak	11	12	23
Kadınların Özgürleşmesi	3	9	12
Çok Kültürlülük	9	12	21
Aile Birliğinin Bozulması	6	10	16
Kendi Kültürünü Unutmak	3	2	5
Kişilik Bölünmesi Yaşamak	3	2	5
Bölgesel Aidiyet			
Türk Vatandaşlığı/Türkiye'ye Ait Hissetmek	3	11	14
Hiçbir Yere Ait Hissetmeme	3	5	8
Suriye'ye Ait Hissetme	8	6	14
Antep Aynı Halep Gibi	9	8	17
Türkiye Demek İstanbul Demek	2	4	6
TOPLAM	78	103	181
N= Belgeler	24 (53,3%)	21 (46,7%)	45 (100,0%)

Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Kendini Tanımlama

"Kendini Tanımlama teması" katılımcıların cinsiyetine göre incelenmiştir. Buna göre kadınlar; "kimlik gizlemek, kadınların özgürleşmesi, aile birliğinin bozulması, çok kültürlülük, Türk vatandaşlığı/Türkiye'ye ait hissetmek" kodları üzerine

yoğunlaşırken (∑=52), erkeklerde ise; Suriye'ye ait hissetmek (∑=8) kodu yoğun olarak dile getirilmiştir.

5.10.3.1.Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi Teması

Araştırma kapsamında ele alınan "Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi" temasına ait 5 kategori oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar**
- **Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar**
- **İletişimdeki zorlukların üstesinden gelme**
- **Sosyo-kültürel uyumun sağlamasında taraflara düşen görevler**
- **Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri'**dir.

Ayrıca bu kategoriler altında 26 kod kümelenmiştir. Bunlar "**Şekil 4'te"** detaylı şekilde gösterilmektedir;

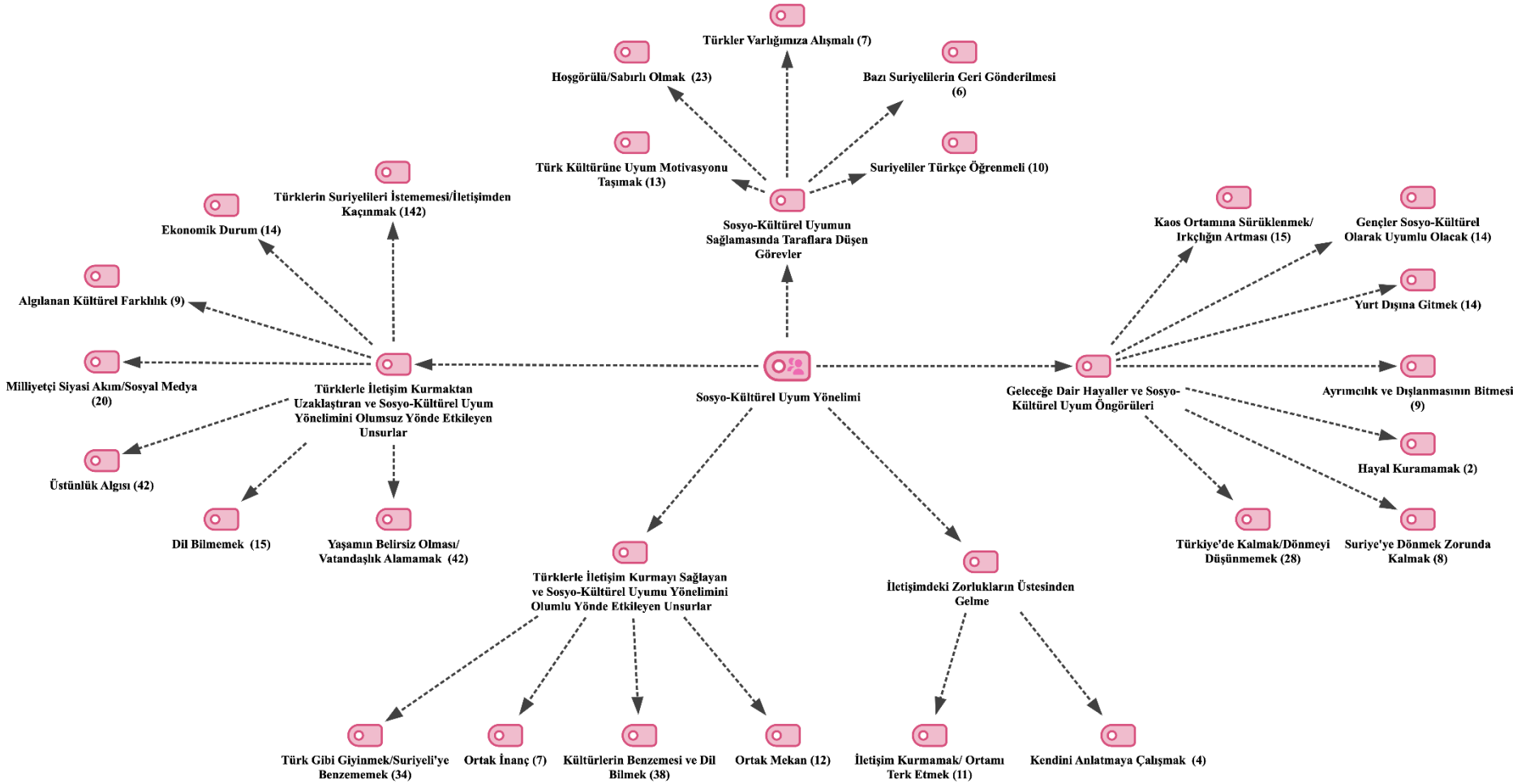

Şekil 4. Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

5.10.3.1.1. Türklerle İletişim Kurmayı Sağlayan ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlar

"Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisi" altında 4 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Ortak mekân (%12)**
- **Kültürlerin benzemesi ve dil bilmek (%38)**
- **Ortak inanç (%7)**
- **Türk gibi giyinmek/Suriyeli 'ye Benzememek (%34)'**tir.

Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisinde **"ortak mekân(%12)"** kodunda, katılımcıların hangi mekanlarda ne yoğunlukta, ne gibi durumlarda, Türklerle temas kurdukları ve bu mekanların bireylerin iletişim kurma motivasyonu, iş birliği, aidiyet, kimlik ve sosyo-kültürel uyum yönelimini etkileyip etkilemediği sorgulanmıştır.

Katılımcılar, Türklerle ilk temas kurma deneyiminin Türk okullarına gitmeyle tecrübe edildiğini ve ilk zamanlarda nispeten daha olumlu sosyal ilişkilerinin olduğunu, bununda sosyo-kültürel uyum yönelimi ve iletişimi olumlu yönde etkilediğini dile getirmiştir. Fakat zamanla aralarındaki iletişimde kırılmaların yaşandığı, ortak mekanlarda kutuplaşmaların oluşmaya başladığı ve dışlandıklarını söyleyen katılımcılar, ortak mekanların (çeşitli STK'lar dahil olmak üzere) dışında Türklerle zorunlu olmadıkça bir araya gelmedikleri, temastan kaçındıklarını dile getirmiştir. Ortak mekanların, göçle gelinen ilk zamanların aksine, Türklerle iletişim kurma motivasyonu, iş birliği ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz etkilediği

fakat aidiyet ve kimlik noktasında ise daha çok kendi kültürlerine, kendi gruplarına yönelme sağladığı ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ3, İ5 ve A17 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Ben daha gelmeden çocuklarıma Türkçe öğrettim, gelir gelmez Türk okullarına kaydettik. Daha çok Türklerle vakit geçirmeye çalışıyorum, dil ve kültür öğrenmek için. Evde çocuklarım Türkçeyi iyi öğrensin diye Türkçe konuşuyorum ama bir taftandan Arapça konuşuyorum. Yani Türk okulları uyuma yardımcı oluyor" (İ3).*
>
> *"Okulda, STK'larda ve daha birçok noktada Türklerle bir araya gelirim. İşletmemizde Türk muhasebeci var. Arkadaşlarım var okulda birlikte vakit geçiriyoruz" (A17).*
>
> *Ben açıkçası okul dışında kimseyle bir araya gelmiyorum, okulda kurduğumuz ilişkiler veya benim gözlemlerim uyum sağlamama yardımcı oluyor diyebilirim" (İ5).*

Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisinde **"kültürlerin benzemesi ve dil bilmek(%38)"** kodunda, Türkçe dil yeterliliği, iki kültürün benzerlik oranı, bu benzerliğin ve dil bilmenin/yeterliliğinin Türklerle iletişim kurma motivasyonu ve sosyo-kültürel uyum yönelimine olan etkisi irdelenmiştir.

Katılımcılar, iki kültürün benzemesinin Türk kültürüne uyum sağlamada kolaylık yarattığını aynı şekilde dil bilmenin de Türklerle iletişim kurmayı ve sosyo-kültürel uyumun sağlanmasına yardımcı olduğunu dile getirmiştir. Konuyla ilgili İ17 ve A3 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Uyum birçok alanda olur. Gündemden haberdar olmak uyum noktasında önemli, ben Türk gündeminden haberdarım. Türkiye'ye dair her konuda bilgim ve fikrim var, oturup Türklerle konuşabiliyorum, tarih, siyaset, ekonomi biliyorum. Uyum için gündem takibi dil ve kendini geliştirme önemli. Ben hep Türk kanalları izlerim. Türklerin medya kanalları önyargılı. Türkler genel olarak önyargı ve genellemeyi bırakırsa her şey daha iyi olur" (İ17).

"Bence bizim kültürlerimiz çok yakın. Örneğin evlilik töresi çok yakın biz yakınız biz Avrupalı değiliz. Bizler sıcak kültürleriz. Sadece din konusunda biz daha iyiyiz. Mesela sizde kızlar ve erkekler daha yakın ilişki kuruyor bizde bu yok. Dini yaşama da farklıyız. Biz daha hassasız. Ben Antep'te yabancılık hissetmedim, sanırım çok iyi Türkçe konuşuyor olmamın bunda payı çok" (A3).

Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisinde **"ortak inanç(%7)"** kodunda hem Türklerin hem de Suriyelilerin çoğunluğunun Müslüman oluşunun taraflar arasında nasıl bir iletişim ortamı yarattığı ve sosyo-kültürel uyum noktasında inancın kolaylaştırıcı etkisinin olup olmadığı irdelenmiştir. Ayrıca ortak inancın, taraflar arasında dayanışmayı, güveni, kimliği ve aidiyet hissini nasıl etkilediği incelenmiştir.

Katılımcılar, iki taraf için de İslamiyet'in özünde, yaşam ve gaye birliği sağlayabileceği ve uyumu kolaylaştırabileceğini dile getirmiştir. Fakat Türklerin Müslümanlığı eksik yaşadığı, bir yozlaşma içerisinde olduğu ve bu noktada kendilerinin daha doğru bir yaşayış üzere olunduğu ifade edilmiştir. Türklerin İslami esaslardan uzaklaşmasının dinin iletişim, uyum ve dayanışma gibi noktalarda ki

kolaylaştırıcı ve birleştirici etkisini yok ettiği belirtilmiştir. Yanı sıra, katılımcıların Türkiye'de inancı yaşama konusunda aynı hassasiyeti paylaşan bireylerle daha kolay iletişim kurulabildiği de dile getirilmiştir. Özellikle katılımcılar, muhafazakâr Türklerle daha rahat iletişim kurabildiklerini belirtmiştir. Ayrıca ortak inancın taraflar arasında iletişim ve uyum noktasında olumlu etkisinin Türkiye'de görülmediği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ4 ve A23 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Muhafazakâr ve samimi insanlarla iletişim kurarım ama Batılılaşmış havalı insanlardan uzak dururum. Ne yazık ki Türkler İslam'ı doğru yaşamıyor. Gerçekten çok büyük bir yozlaşma içindeler. İslam'ın esaslarına uysalar çok iyi olacağız aslında" (İ4).*
>
> *"Biz uyumluyuz çünkü Müslümanız ve bizim kültürlerimiz çok yakın. Uyum için Suriyeliler daha çok kendini anlatmalı, kendi iyi ve benzer yanlarını aktarmalı Türkler de önyargıyı bırakmalı. Hiç Arap'la konuşmamış ama bizi sevmeyen çok Türk var" (A23).*

Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"Türk gibi giyinmek/Suriyeli'ye Benzememek(%34)"** kodunda, iki taraf arasında iletişim kurma motivasyonu, sosyo-kültürel uyum yönelimi ve kimlik yönetme sürecinde fiziksel benzerliğin/çekiciliğin ve giyim tarzının etkisi incelenmiştir.

Katılımcılar, Suriyelilere fiziksel anlamda benzemediklerinde Türklerle rahatlıkla iletişim kurabildiklerini ve bunun da sosyo-kültürel uyum yönelimini kolaylaştırdığını dile getirmiştir. Burada, Türklerin zihninde kötü bir Suriyeli görüntüsünün olduğu ve bununda tarafların iletişim kurmasına engel olduğu ifade

edilmiştir. Bu sebeple katılımcılar, kimlik yönetme sürecinde fiziksel anlamda Suriyelilere benzememek için Türk gibi giyindiklerini dile getirmiştir. Konuyla ilgili İ4, A6 ve A13 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Ben Türklere benziyorum ve Türkçem iyi buda benim ayrımcılık görmemi engelledi. Suriyelilere benzemiyorsun diyorlar buda kırıcı oluyor yani Türklere benzeyince güzel benzemeyince nasıl yani. Kampta yaşayanlar köylü kesim mesela. Bizim kendi içimizde bile çokk farklı gruplar var kimse kimseye benzemiyor. Ama burada Suriyeli gibi olmazsan kolay kabul alıyorsun" (A13).*
>
> *"Ben Suriyelilere benzemiyorum eğer benzesem ırkçılık yaşardım. Allaha şükrediyorum Suriyelilere benzemediğim için, ben Pakistanlılara benziyorum birazda Hint. İnsanların zihninde çokk kötü bir Suriyeli resmi var. İlk zamanlar böyle değildi. Herkes bize yardım ederdi ama 2016'dan sonra her şey değişti. "Bunun sebebi; Suriyeliler işini hakkıyla yapıyor ve çalışkanlar. Türkler bunu çekemiyor ve bizi rakip olarak görüyorlar. Kötü olanlar da vardır ama genelimiz çalışkan. Türkler bizi kıskanıyor". Suriyeliler kendini geliştirdi, gözleri açıldı. Az paraya artık çalışmıyoruz buda insanları rahatsız ediyor. Biz Türklerin iş yerlerini kapatıyormuşuz. Ayrıca sosyal medya ve orada ki belgesellerde yalanlar çok insanlar buna inanıyor" (İ1).*
>
> *"Farklı bir kültürde olmak ilk başta zorluk yaşattı ama çok hızlı alıştık diyebilirim. Biz küçük geldik o yüzden hemen alıştık. Ama annemler hala alışamadı ve bize siz nasıl yaşıyorsunuz diyorlar. Türk kültürüne göre yaşıyoruz buda aileme ilginç geliyor. Bazen bu aile içinde zorluk yaşatıyor. Ailem beni Türklere benzetiyor. Sanırım kıyafet tarzımdan dolayı ve dışarda*

da insanlar bana sen direk Türk'sün diyorlar. Bu hoşuma gidiyor. Hatta teyzenin biri bana çalıştığım yerde sen Türk gibi güzelsin dedi. Aslında bazen Türk gibi güzel olma ne demek düşünmüyor değilim ama genel olarak Suriyelilere benzemediğim için mutluyum" (A6).

5.10.3.1.2. Türklerle İletişim Kurmaktan Uzaklaştıran ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar

"Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisi" altında 7 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Üstünlük algısı (%42)**
- **Yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamak (%42)**
- **Türklerin Suriyelileri istememesi/ iletişimden kaçınmak (%142)**
- **Milliyetçi siyasi akım/sosyal medya (%20)**
- **Algılanan kültürel farklılık (%9)**
- **Dil bilmemek (%15)**
- **Ekonomik durum (%14)'**dur.

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"üstünlük algısı(%42)"** kodunda katılımcıların, kendi kültürlerini ve kendilerinin varlığını Türkiye'de nasıl tanımladıkları, toplumsal anlamda nereye konumlandırdıkları ve etnosantrik duygularının Türklerle iletişim kurma motivasyonu ve sosyo-kültürel uyum yönelimini etkileyip etkilemediği sorgulanmıştır.

Katılımcılar, kendi kültürlerinin, tarihlerinin ve dini yaşama pratiklerinin daha üstün ve doğru olduğunu ve insanlığın ihtiyacı olan medeniyeti temsil edebilme kapasitesinin kendilerinde bulunduğunu dile getirmiştir. Hissedilen üstünlük algısından dolayı katılımcılar, kendi gruplarının dışında kimseyle iletişim kurma veya uymak gibi bir zorunluluklarının olmadığını belirtmiştir. Kendilerinin güçlü ve üstün oluşunun Türkiye'de korkuya neden olduğu, bu sebeple istenmedikleri dahası, dünya devletlerinin de kendilerinde ki gücün farkında olduğu ve bu nedenle ülkelerine saldırdığı düşünülmektedir. Konuyla ilgili İ4, İ19 ve A19 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Biz Suriye'den medeniyeti kurmak için geldik. İnsanlığın ihtiyaç duyduğu medeniyeti, Batının değil. Eğitimli insanlar olarak zulme karşı durduk ve geldik. Suriyeliler cahil değil. Bizim alimlerimiz burada. Geçenlerde ölen bilim insanımız uzaya çıkmıştı yıllar evvel ama Türkiye şimdi çıktı. Biz güçlüydük, bizden korktukları için savaşıldı. Neden Osmanlı bizden ayrıldı sizce ve ayrıldıktan sonra ne oldu? Belirli bir topluma karşı savaş varsa demek ki o millette bir güç var. Hem zihin olarak hem de maddi güç olarak güçlüyüz ve tüm dünya bunun farkında" (İ4).*
>
> *"Zaman gösterecek ama ben ilerde gerginlik yaşanacağını düşünüyorum. "Suriyeliler, Suriyeliler, Suriyeliler bunu duymaktan sıkıldım". Belki ilerde bu durum cinayetlere bile sebep olabilir. Türkler Türkçeyi ve vatan algısını, askerliği falan aşırı büyütüyorlar. Türkçeyi güzel konuşabilen iyidir diğerleri kötüdür, bize benzeyen iyidir diğerleri kötü ama bir yerden sonra bu patlak verir. Kusura bakmasın kimse bizim geleneğimiz öyle çabuk yok edilemez ki. Kültür değişmez, Araplar hiç değişmez" (İ19).*

"Ben günlük hayatımda hep kendi kültürümü yaşarım. Ama dışarda Türkler bizi görmek istemediği için evin dışında ki hayatı sevmiyorum. Kendi kültürümüzü devam ettirmek noktasında hassasız eskiden nasılsak şimdi öyleyiz. Bizde çok değişiklik yok biz kültürümüzü muhafaza ettik geldiğimizden beridir. Suriyeliler çalışkan ve güçlü gelenekleri olan bir millet, Türkler bundan korkuyor, ülkelerini ellerinden alacağız sanıyorlar" (A19).

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamak(%42)"** kodunda, katılımcıların Türkiye'de ki yaşamlarını ne şekilde değerlendirdikleri ve bu değerlendirmede vatandaşlığın yeri ve önemi ayrıca vatandaşlık alamamış olmanın Türklerle iletişim kurma motivasyonu, gelecek planları ve sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde ki etkisi irdelenmiştir.

Katılımcılar, Türkiye'de ki yaşamlarını belirsizlik, köksüzlük ve güvensizlikle tanımlamıştır. Göç etmiş bireyler olarak, vatandaşlık alamamış olmanın ve özellikle belli yasal sınırlamaların (çalışma, yol izinleri vb.) yaşamlarını belirsiz kıldığını, kendilerini kısıtladığı, potansiyellerini engellediği ve bu nedenle de Türklerden uzak durdukları dile getirilmiştir. Bu belirsizliğin genel anlamda, Türklerle iletişim kurma ve sosyo-kültürel uyum motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir. Vatandaşlık alamamış olmanın geleceğe dair plan yapma ve hayal kurma durumuna da engel olduğu belirtilmiştir. Konuyla ilgili İ18, A6 ve A25 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Ben geleceğe dair umutla doluydum, kendimi mühendis olarak görmek isterdim ama sınav sisteminden dolayı olmadı. Bazı yasal şartlar var ve gidebileceğin yerler ve bölümler sınırlı o yüzden istediğim bölüme gidemedim. Yasal uygulamalar hayallerimize, yaşamımıza ve uyuma engel" (İ18).

"Türkiye'de göç etmiş olmak bana göre belirsizlik yani ne güzel ne kötü diyemiyorum. Benim geleceğe dair hayallerim hep Türkiye'de kalmak, ailem için. Onlar için burada yaşamak isterim. Ama vatandaşlık yok, yol ve çalışma izinleri bizi çok kısıtlıyor" (A6).

"Ama dışarda Suriyeli olmak zor. Suriyeli olduğum için parkta gasp edildim. Suriye'de olsam farklı olurdu burada kendimi savunamadım. Her horoz kendi çöplüğünde öter sonuçta. Burada karşılık versem direk sınır dışı edilirim çünkü vatandaşlığım yok. Fiziksel savunma noktasında bizle çaresiz kalıyoruz. Burada yaşadığımız bu olumsuzluklar Türkiye'ye karşı nefret biriktirir ve ilerde Türkiye'ye dönük bir nefrete sebep olur. Toplum seni dışlarsa, yasalar seni kısıtlarsa ve tanımızsa uyum sağlayamazsın ve bir süre sonra yapılan iyilikler unutulur sadece nefret kalır" (A25).

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"Türklerin Suriyelileri istememesi/ iletişimden kaçınmak(%142)"** kodunda katılımcıların, Türklerin Suriyelilere olan bakış açıları, yaklaşımları ve bu çerçevede Türklerle iletişim kurma deneyimlerini nasıl yorumladıkları ve bu noktanın, gelecek planları, Türklerle iletişim kurma motivasyonu ve sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde ki etkisi incelenmiştir.

Katılımcılar, Türklerin kendilerini istemedikleri, dışladıkları ve iletişimden kaçındıklarını, bu nedenle kendilerinin de Türklerle iletişim kuramadıklarını dile getirmiştir. Bu durumun genel olarak taraflar arasında iletişim ve sosyo-kültürel uyum yönelimine olumsuz etki ettiği ifade edilmiştir. Türklerin Suriyelileri istememesi, iletişimden kaçınmasının geleceğe dair planlar noktasında da belirsizlik yarattığı, Türkiye'de varlıklarının bu nedenle sorun haline getirildiği belirtilmiştir. Türklerin ırkçı ve önyargılı insanlar olduğunu düşünen Suriyeliler, kendilerini ise uyumlu ve iletişime açık bireyler olarak resmetmektedir. Taraflar arasında söz konusu temassızlığın veya gelecekte var olacak olan sorunların müsebbibi ise Türklerin onları istememesi ve iletişimden kaçınması olarak ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ18, A16 ve A19 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Lise de Türk arkadaşım vardı ama üniversitede olmadı yani üniversite ortamı çok farklı bize üstten bakıyorlar. Hiç Türk arkadaşım yok, hep Araplarlayım, Türkler bize yanaşmıyor, sorun onlarda bence. Bir şeye ihtiyacım olursa Arap arkadaşıma giderim" (İ18).*
>
> *"Neden savaşmadınız lafları, dil ve önyargı beni Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştırıyor. Türkler bize karşı kabalar, her şeyi onlar zorlaştırıyor. Sonuçta insanız bizde, onlar bizi istemiyor böyle olunca bizde uzak duruyoruz, ee böyle olunca nasıl ortak noktada buluşacağız, Türkler daha anlayışlı olmalı, bizi kabul etmeli" (A16).*
>
> *"Benim arkadaş çevremde Türk çok yoktur. Yakın arkadaşlarım Suriyeli. Çünkü Türkler yabancı sevmiyor ve ırkçılar. Ve bu yüzden onlardan uzak duruyorum. Kendimi Suriyelilerle daha mutlu ve güvende hissediyorum. Türk*

arkadaşım yok, mümkün mertebe Türklerle iletişim kurmuyorum zaten. Onlar bizi istemiyorlar, dalga geçiyorlar" (A19).

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"milliyetçi siyasi akım/sosyal medya(%20)"** kodunda katılımcıların, milliyetçi siyasi akım ve sosyal medyanın Suriyelilere yaklaşımını nasıl değerlendirdikleri ve bu değerlendirmenin Türkiye'de ki yaşamlarına yansımaları, Türklerle iletişim kurma motivasyonu ve sosyo-kültürel uyum yönelimini nasıl etkilediği irdelenmiştir.

Katılımcılar, milliyetçi siyasi akımın ve sosyal medya paylaşımlarının Suriyeli karşıtlığını, önyargıyı, taraflar arasında temassızlığı ve uyumsuzluğu tetiklediğini dile getirmiştir. Milliyetçi siyasi akım ve sosyal medyanın Suriyelilere yönelik kötü bir tablo çizdiği, onları "insan dışı varlıklar" olarak resmettiği ve Türkiye'de ki tüm sorunların ana nedeni gibi gösterdiği ifade edilmiştir. Özellikle belli siyasi aktörlerin, göçle gelmiş bireyler açısından dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek zamanlarda (seçim, askeri operasyon, ekonomik kriz, doğal afet zamanları) kendilerini hedef olarak göstermesinin Türkiye'de ki yaşamlarını zorlaştırdığı, Türklerden uzaklaştırdığı, taraflar arasında korku, güvensizlik ve olumsuz önyargıları arttırdığı belirtilmiştir. Konuyla ilgili İ16 ve A3 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Kimse kimsenin fotokopisi olmayacak, tarafların ne sevdiği ne sevmediği anlaşılacak ve ona göre davranılacak. Tarafların hassasiyetleri anlaşılmalı, kimse kimseyi yok etmemeli ve buna teşebbüs edilmemeli. Burada bizi komple yok etmeye çalışıyorlar. Her gün bizi atmaktan söz ediyor sizin siyasileriniz. Sanki insan değilmişiz ve hiçbir şey görmemişiz gibi. Benim psikolojim çok

bozuldu uzun bir dönem haber bakmıyorum artık bizi kendi katilimize yollamaktan söz ediyorlar" (İ16).

"Dil zorlaştırıyor, dini yaşama noktasında ki farklılıklar da var. Ama sosyal medya uyumu çok zorlaştırıyor. Özellikle seçim zamanı partiler, hep Suriyeliler üzerinden algı yapıyor. Bizim en zor zamanlarımız seçim zamanlarında oluyor. İnanın sokak ortasında darp ve yaralamaya kadar varan şeyler yaşadık. Seçim dışı zamanda ortalık daha rahat. Türklerle çalıştım bana herkes iyi davrandılar. Seçim zamanı yaşlı bir amca, adam olsan ülkene giderdin dedi ve bunun üzerine kavga ettim ama bıraktım sonra. Dedim ki akılsız adam muhatap olmadım" (A3).

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"algılanan kültürel farklılık(%9)"** kodu altında katılımcıların, Türk kültürü ile kendi kültürleri arasında fark olup olmadığı, söz konusu farklılığı nasıl değerlendikleri, bu farklılığın Türkiye'de ki yaşamlarına ve kendi kültürel kimliklerine nasıl yansıdığı ve bu durumun Türklerle iletişim kurma motivasyonu ve sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde ki etkisi incelenmiştir.

Katılımcılar, Türk kültürü ile kendi kültürleri arasında benzer buldukları noktaları ifade etmelerine rağmen iki kültür arasında algılanan farklılığın daha çok dile getirildiği görülmüştür. Özellikle Türklerin Batılı kültüre yakın olmaya çalıştığını ve İslam'ı farklı ve eksik yaşadıkları ifade edilmiştir. Ayrıca genel anlamda, Türk kültürünün insan ilişkilerinde ve özellikle de kadın erkek ilişkilerinde, kendilerine oranla daha esnek ve farklı olduğu dile getirilmiştir. Burada algılanan kültürel farklılık karşısında, katılımcıların kendi kültürlerini daha doğru ve üstün

olarak değerlendirmesi dikkat çekiciydi. Algılanan kültürel farklılıktan dolayı mümkün olduğunca Türk kültürüyle temastan kaçınılması ve kendi kültürlerinin muhafaza edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle, katılımcıların kendi kültürlerinden olan birey ve gruplarla daha çok yakınlaştıkları ifade edilmiştir. Bu durum, grup içi bağlarını kuvvetlendirmekte fakat Türklerle aralarına mesafe girmesine neden olmaktadır. Söz konusu noktaların, Türkiye'de ki yaşamlarını zorlaştırdığı, Türklerle iletişimden uzaklaştırdığı ve sosyo-kültürel anlamda uyum eksikliğine neden olduğu ifade edilmiştir. Konuyla ilgili A3, A16 ve A21 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Dini yaşama konusunda sizle farklıyız bence. Sizin farklı şeyleriniz var. Buda Türklerden uzak durmama sebebiyet verebiliyor. Kadın erkek ilişkilerinde Türkler çok rahat" (A3).

"Bence Türkler ve Suriyeliler bazı noktalar da uyumlu ama bazı noktalarda değil. Müslümanlığı yaşamak noktasında uyumsuzuz. Türkler dini uygulamalarda çok esnekler biz öyle değiliz. Günlük hayatta iletişim kurma tarzları ve bazı geleneklerde farklıyız bu uyumsuzluktur bence. Antep için uyum var ama Antep dışında uyum yok. Biz ilk geldiğimizde Antalya'ya gittik ama onlar çok farklılar orası Türkiye'de değil bence" (A16).

"Geleceğe dair hayallerimde coğrafi kısıtlama var yani Türkiye'de bile şehirden şehre gidemiyoruz ki. Ama şu an en çok istediğim şey aile kurmak. Suriyeli bir arkadaşım var ve evlenmek istiyorum burada. Türklerle evlenmek isteyen gençlerimiz var. Fakat Türkler Suriyeli kadın alabilir ama Suriyeli adam Türk kadın alamaz. Çünkü Türk kadınlar bizim kültürümüze uyamaz. Bizde kadın erkek ayrı yaşar, iç içe oturmazlar. Suriyeli kadınlar daha

efendi, Türkler Batılı hissediyor ve yaşıyor o yüzden kadınları bizimle evlenemez" (A21).

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"dil bilmemek(%15)"** kodu altında, dil bilmemenin sosyal iletişim ve günlük hayatta ne tür zorluklar yarattığı, Türklerle olan ilişkileri nasıl etkilediği, kendini yeteri kadar ifade edememe durumunun oluşturduğu psikolojik yük ve bu durumun özgüven ve aidiyet hislerini nasıl etkilediği, dil eksikliğinde yaşanan sorunların çözümünde ne tür bir yol izlendiği ayrıca dil bilmemenin sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde ki etkisi irdelenmiştir.

Katılımcılar, Türkiye'de dil bilmemenin büyük bir zorluk olduğunu belirtmiştir. Toplumsal anlamda herhangi bir zorlukla karşılaştıklarında yeteri kadar dil bilmedikleri ve kendilerini doğru ifade edemedikleri için çoğunlukla haksız konumuna düştüklerini ifade eden katılımcılar, bu durumun Türklerle sosyalleşmenin önünde büyük bir engel olduğunu belirtmiştir. Yeteri kadar kendini ifade edememenin özgüven eksikliği yarattığı ve akademik anlamda da dil bilmemenin yeteneklerini kısıtladığı düşünülmektedir. Özellikle sınavlarda ve derslerde eksik anlamadan dolayı Türklerden daha düşük puanlar aldıklarını belirten katılımcıların, bu noktanın Türkler karşısında kendilerine kötü bir imaj çizdiği, özgüven ve öz yeterlilik noktasında psikolojik bir yük oluşturduğu ifade edilmiştir. Yeteri kadar dil bilmedikleri için arkadaş ortamında sosyalleşemedikleri, bağ oluşturamadıkları ve toplumsal hayatta zorbalık yaşadıklarını belirten katılımcılar, dil bilmemenin genel olarak Türklerden uzaklaştırdığı, sosyo-kültürel uyumu büyük oranda zorlaştırdığını dile getirmiştir. Konuyla ilgili İ5 ve A2 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Benim hiç Türk arkadaşım olmadı. İngilizce ve Arapça anlaştım dersleri de öyle yapıyorum. Bazen hocalar bana kızıyor ama başarılıyım İngilizcem de iyi oradan kurtarıyorum. Türk arkadaşımın olmaması beni üzüyor ve eksik hissettiriyor. Biraz da Suriyeli olduğum ortaya çıkacak diye de yanaşamıyorum, zaten çok belli Türkçemden. İsterdim olmasını ama nedense olmuyor çevremde Arap ve yabancı çok, onlarla vaktim geçiyor. Dil konusunda zorluk yaşıyorum, anlıyorum ama konuşamıyorum. Sabah okula okuldan sonra işe gidiyorum ve sosyalleşemiyorum" (İ5).

"Bugüne kadar bir Türk arkadaşımı arayıp gel oturalım demedim. Çünkü yakın arkadaşlarım hep Arap. Türk arkadaşım var ama çok yakın değilim nedense. "Ben Türklerle oturduğumuz da onların şakalarını anlamıyorum". Ve buda bana kendimi yabancı hissettiriyor ve eninde sonunda Arap veya göçmenlikle ilgili şakalar dönüyor ortamda, bu sebeple Türklerden ziyade Arap arkadaşlarla vakit geçirmeyi seviyorum. Dil öğrenmek önemli, dilin duyguları yansıtma özelliğini öğrenmek çok zor ama şakaları anlama seviyesine gelmek çok daha zor" (A2).

Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde, **"ekonomik durum(%14)"** kodunda katılımcıların Türkiye'deki ekonomik durumları, çalışma koşulları, bu koşulların sosyalleşme ve günlük yaşamlarına yansımaları, ekonomik durumun bireysel etkileri ile birlikte Türklerle iletişim kurma durumu ve sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerindeki etkileri sorgulanmıştır.

Katılımcılar, ekonomik koşulların yaşamı genel olarak zorlaştırdığını, uzun saatler çalışmak zorunda kaldıklarını ve bunun da hem Türklerle hem de Suriyelilerle

sosyalleşme durumunu ve sosyo-kültürel uyumu engellediğini dile getirmiştir. Özellikle çalışma ortamında dil bilmedikleri için dışlandıklarını ifade eden katılımcılar, ücretler ve çalışma koşulları açasında ise şu an için Türklerle eşit olduklarını belirtmiştir. Yani ücret ve çalışma koşullarında Türklerle eşit olunduğu fakat sosyalleşme açısından eşit olamadıkları ifade edilmiştir. Katılımcılar, ilk geldiklerinde belli konularda haksızlığa uğradıklarını ama zamanla sistemi öğrendikleri ve Türklerden daha çalışkan olduklarını düşündükleri için eşit şartlara erişebildiklerini ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'de yetenekleri açısından daha alt seviye işlerde, yasadışı çalışan Suriyeli sayısının oldukça fazla olduğu belirtilmiştir. Suriyelilerin tamamen Suriyeli olmaları ve çalışkanlıkları nedeniyle, Türklerin işlerini ellerinden alacakları korkusuyla ekonomik bir tehdit olarak algılandıkları düşünülmektedir. Suriye'de ki ekonomik şartların çok altında olduklarından dolayı Türkiye'de ki yaşamlarından memnun olunmadığı ifade edilen bir diğer noktadır. Konuyla ilgili İ12 ve A25 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Türkiye'de ki yaşamımız konusunda net bir şey diyemiyorum. Evet alıştık güzel. Ama erkekler çok çalışıyor, uzun çalışma saatleri var burada ve bizim erkeklerimiz bu durumdan rahatsız ve bunu değiştirmek istiyorlar. Başka ülkeye gitmek isteriz. Burada herkes çalışmak zorunda ama Suriye'de öyle değildi bir babam çalışıyordu" (İ12).*
>
> *"15 yıl sonra felaket bekliyor bizi. Bizim konuşma hakkımız yok. Ekonomi çok kötü ve her şey daha da kötüye gidiyor. Çalışmaktan insan içine çıkamaz olduk, bende nerde Türk göreceğim de dil öğrenip uyum sağlayacağım bu ekonomide keşke yurt dışına gidebilsem bir dakika durmam vallahi" (A25).*

5.10.3.1.3. İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme

"İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme kategorisi" altında 2 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **İletişim kurmamak/ortamı terk etmek (%11)**
- **Kendini anlatmaya çalışmak (%4)'**tır.

İletişimdeki zorlukların üstesinden gelme kategorisinde, **"iletişim kurmamak/ortamı terk etmek(%11)"** kodunda katılımcıların Türklerle iletişimde ne tür sorunlar yaşadıkları, bu yaşadıkları sorunlarla ne şekilde baş ettikleri ve iletişimde sorun yaşandığında iletişimi sürdürmeme ve ortamı terk etme nedenleri incelenmiştir.

Katılımcılar, iletişimde ki en büyük zorluğun dil bilememe, dışlanma ve aşağılanma olduğunu belirtmiştir. Türklerle ortak mekânlarda kurulan iletişimde özellikle Suriyelilerle ilgili yapılan şakalar ve yorumların kendilerini rahatsız ettiği ifade edilmiştir. Genel olarak Arap kültüründe yüksek sesle konuşma ve yakın temas alışkanlığının olduğu, bununda Türkiye'de hoş karşılanmadığı belirtilmiştir. İletişim kurma tarzı ve üslup farklılığının iletişimde zorluk yarattığı ve yanlış anlamalara neden olduğu belirten katılımcılar, aynı zamanda Türkler tarafından istenmedikleri içinde sorunlar yaşandığını ifade etmiştir. Katılımcılar, iletişimde yaşadıkları ayrımcılık ve zorluklar karşısında Türklerle iletişim kurmaktan kaçındıklarını ve ortamı terk ettiklerini dile getirmiştir. Türkiye'de yasal anlamda vatandaşlıkları olmadığı için kendilerini güçsüz ve güvensiz hisseden katılımcılar, iletişimde sorun yaşandığında ortamı terk etmenin bir korunma yöntemi olduğunu belirtmiştir. Yeteri kadar kendini anlatamamak suçlu konumuna düşüreceğinden ve belki de sınır dışı

edileceklerini düşündüklerinden Türklerle iletişimde zorluk yaşadıklarında iletişimi sürdürmemeyi tercih ettikleri ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ17 ve A17 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Ben sorun yaşadığımda direk ortamı terk ederim, enerji harcamam, bir kere vatandaşlığın yok, yasal güvencen yok, seni koruyacak kimsen yok sistem yok bu sebeple direk iletişimi keserim çünkü her an sınır dışı edebilirler beni" (İ17).*
>
> *"Ayrımcılık gördüğümde Türklerle iletişim kurmak istemiyorum. Küçükken daha fazla ayrımcılık hissederdim ve iletişimden kaçınırdım ama şimdi kaçmıyorum anlatıyorum kendimi. Biz Türkiye'ye ilk geldiğimizde hocalarımız bize çok iyi davranıyorlardı. Herhangi bir ülkeden gelenler gibi ama zamanla sayımız arttıkça ayrımcılık arttı ve artık bizi Suriyeli olarak gördüler" (A17).*

İletişimdeki zorlukların üstesinden gelme kategorisinde, **"kendini anlatmaya çalışmak(%4)"** kodunda katılımcıların, Türklerle iletişimde yaşadıkları sorunlar karşısında dil engeli veya belli kısıtlamalara rağmen iletişimden kaçınmayıp kendilerini anlatma motivasyonları irdelenmiştir. Ayrıca dil eksikliğini bertaraf etmek için başvurulan yaratıcı stratejiler, kendini daha çok anlatma çabasının özgüven ve kişilikleri üzerinde ki etkileri; uyum sağlama ve iletişim kurma becerilerinde ki etkisi sorgulanmıştır.

Katılımcılar, iletişimde karşılaştıkları ayrımcılık ve zorluklar karşısında, kendilerini daha çok anlatmaya çalışarak ayrımcılıkla ve zorluklarla mücadele ettiklerini ve bununda kendilerine olan saygı ve özgüveni arttırdığını dile getirmiştir. Katılımcılar, kendini daha çok anlatmanın taraflar arasında negatif önyargıyı

kırdığını düşünmektedir. Dil eksikliğini beden dili ve çeviri programları vasıtasıyla bertaraf etmeye çalıştıkları söylenmiştir. Kendini daha çok anlatma çabasını, kendilerini Türklere karşı savunma ve tanıtma noktasında bir gereklilik olarak nitelendiren katılımcılar, bu durumun sosyo-kültürel anlamda uyum sağlama ve iletişim kurma durumunu olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. Konuyla ilgili A8 ve A17 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Türklerle iletişim kurmakta zorluk yaşadığımda kendimi daha çok anlatmaya çalışıyorum. Çünkü ilk başta bizi sevmeyenler zamanla iletişim kurdukça seviyor. Önyargı olmazsa çok iyiyiz ve iletişim olunca önyargı kırılıyor. Her ne kadar önce kırılsam ve üzülsem de kendimi anlatmaktan geri koymam. Hep gönüllü ve isteyerek Türklerle iletişim kurarım aslında çok samimi olmasak ta ben hep onlarla iletişimimi sürdürmeye çabalıyorum. Yani aslında bir noktada onara ihtiyacım var, çünkü onların ülkesindeyim, onlardan öğrenmem gereken çok şey var onlar beni istemese de" (A8).*
>
> *"Günlük hayatta Türkçem olduğu için iletişimde zorluk yaşamadım. Biz misafir olarak geldik ama bu bazen olumsuzluk olarak algılanıyor. Birçok yerde ayrımcılık görüyorum ayrımcılıktan korkarım. Ayrımcılık yapanlardan kaçınırım. Ayrımcılığın aslında bir sıfat verilmeyecek kadar kötü bir şey. Ve ben süre sonra ayrımcılıkla savaşmaya karar verdim. Ve ayrımcılık gördüğümde sonuna kadar ayrımcılık yapana yaptığının yanlış olduğunu anlatmaya çalışırım. Bilirim ki ayrımcılık yapanların çok gerçekçi sebepleri yok. Empati olursa ayrımcılık olmaz, iletişim harika olur. Vicdan ve merhamet yoksunu insanlar ayrımcılık yapar ve bizi istemez, bizimle iletişimden kaçınır ama iyi insanlar bunu yapmaz" (A17).*

5.10.3.1.4. Sosyo-Kültürel Uyumun Sağlanmasında Taraflara Düşen Görevler

"Sosyo-kültürel uyumun sağlanmasında taraflara düşen görevler kategorisi" altında 5 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Türkler varlığımıza alışmalı (%7)**
- **Hoşgörülü/sabırlı olmak (%23)**
- **Türk kültürüne uyum motivasyonu taşımak (%13)**
- **Suriyeliler Türkçe öğrenmeli (%10)**
- **Bazı Suriyelilerin geri gönderilmesi (%6)'**dir.

Sosyo-kültürel uyumun sağlanmasında taraflara düşen görevler kategorisinde, katılımcılar **"Türkler varlığımıza alışmalı(%7)"** kodunda katılımcıların, Türkiye'de sosyo-kültürel anlamda uzun vadede, kendi varlıklarını nasıl değerlendirdikleri, nereye konumlandırdıkları ve bunun karşılığında Türklerden ne bekledikleri sorgulanmıştır.

Katılımcılar, uzun vadede Türkiye'de kalıcı olmayı düşünmektedir. Sosyo-kültürel anlamda büyük değişimlerden ziyade işlevsel sebeplerden dolayı küçük tavizler verilebileceği ifade edilmiştir. Yani Türkiye'de daha rahat yaşayabilmek için Türkçe öğrenilmeli, Türk kültüründe ve Türk sisteminde faydalı görülen yönler alınmalı gibi noktalar verilecek tavizlere örnek olarak sunulmuştur. Kendi kültürleri ve varlıklarının üstün olduğuna olan inanç büyük değişimlerden kaçınmaya itmektedir. Türkiye'de sayı olarak fazla oldukları ve zamanla da daha da artacaklarına olan inançtan dolayı zaman içerisinde Türkiye'de kendilerinin de diğer etnik kökenler gibi kabul görecekleri dile getirilmiştir. Bu sebeple, Türklerin sosyo-

kültürel uyum ortamı için kendilerinin Türkiye'de ki varlığına alışması gerektiği ifade edilmiştir. Türkiye'de göçle gelmiş bireyler olarak değil Türkiye'nin diğer asli unsurları gibi kabul edildiklerinde sosyo-kültürel uyum noktasında sorun kalmayacağı belirtilmiştir. Konuyla ilgili İ10 ve İ17 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Gelecekte biz birbirimize alışacağız. Çoğunluk gitmeyecek. Tıpkı Kürtler gibi bizi de kabul edecekler. Bu ülke genel anlamda ön yargı üzerine kurulu. Bunun hepsi şu an bize dönmüş durumda. Biz gitsek her şey düzelmeyecek bundan emin olun. Zaten gidecek yerimiz yok kalacağız mecbur herkeste kabul edecek öyle ya da böyle" (İ10).*
>
> *"İlber Ortaylı'nın dediği gibi Suriyeliler gelecekte burada parti kuracaklar ve kalacaklar, burada var olacaklar. Nüfusumuz çok hızla artıyor, bu düşününce çok doğru bir tespit. Böyle devam ederse parti kurabilecek sayıya erişiriz ve kaçınılmaz şekilde her alanda var olacağız. Türkler bunu kabul etse iyi olur. Gerçi siz Türkler kendi aranızda bile anlaşamıyorsunuz ki" (İ17).*

Sosyo-kültürel uyumun sağlanmasında taraflara düşen görevler kategorisinde, **"hoşgörülü/sabırlı olmak(%23)"** kodunda, hoşgörü ve sabırlı olmanın taraflar arasında ki çatışma ve uyumsuzluğun çözümünde gördüğü köprü görevi, iletişim kurulması ve sosyo-kültürel uyumun sağlanması noktasında ki etkisi sorulmuştur.

Katılımcılar, sosyo-kültürel uyum ortamı için tarafların birbirine karşı saygılı ve hoşgörülü olması gerektiğini sıklıkla dile getirmiştir. Bu noktada hoşgörülü ve sabırlı olanlar Suriyeliler, hoşgörüsüz ve sabırsız olan tarafta ise Türkler olduğu ifade edilmiştir. Taraflar arasında hoşgörü ve sabır kültürünün yerleşmesi için Türklerin

Suriyelilerle iletişim kurması ve varlıklarını kabul etmesi gerektiği düşünülmektedir. Sosyo-kültürel uyum sürecinin zamanla olabileceği düşüncesiyle Türklerin daha sabırlı olmasının uyuma hizmet edeceği ifade edilmiştir. Suriyelilerin yabancı olduğu, sonradan geldiği, kültür farkından dolayı hatalar yapabileceğinin unutulmaması gerektiğini belirten katılımcılar, Suriyelilerin hoşgörülü ve sabırlı olmasını tavsiye etmektedir. Konuyla ilgili İ18 ve A7 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Türklerle Suriyeliler uyumlu olmalı, aslında arada fark yok ama isterlerse uyumlu olurlar ama şu an uyumlu değiller. Suriyeliler sonradan geldi uymalılar. Türkler konuştuklarına yaptıklarına biraz da dikkat etmeli bence. Düşünerek soru sormalılar, anlayışlı olsunlar biraz. Bize ev vermiyorlar. Savaş, isteyerek olmadı, genelleme yapılmasın bize karşı" (İ18).*

> *"Uyum için iki tarafın birbirine insan olarak bakması gerekiyor. Genel olarak ev sahipleri bize ev vermiyorlar. Türkler Suriyelileri dışlamamalı, Suriyeliler de yaptıkları şeye dikkate etmeli. Türkler uyum için bize zaman tanımalı, hoşgörülü olmalı, sabırlı ve anlayışlı olmalı" (A7).*

Sosyo-kültürel uyumun sağlanmasında taraflara düşen görevler kategorisinde, "**Türk kültürüne uyum motivasyonu(%13)"** kodunda altında, Türk kültürüne uyum sağlama motivasyonunda etkili olan içsel ve dışsal faktörler, uyum noktasında çevresel baskıların olup olmadığı, Türk kültürüne olan ilginin hangi boyutlarda olduğu, uyum motivasyonunda sosyal çevrenin ne oranda etkili olduğu ve Türk kültürüne uyum sağlama motivasyonuna engel olan faktörlerin neler olduğu incelenmiştir.

Katılımcılar, Suriyelilerin sonradan gelenler olarak, Türk kültürüne uyum motivasyonu taşıması ve bu noktada üzerine düşen çabayı göstermesi gerektiğini dile getirmiştir. Fakat büyük kültürel değişimlerden (asimilasyon) kaçınılması gerektiği de ayrıca belirtilmiştir. Uyum sağlama motivasyonunda ortak inanç, benzer kültürel gelenekler ve yakın coğrafyalar kolaylaştırıcı unsurlar olarak ifade edilmiştir. Türklerin Suriyelileri istememesi, iletişimden kaçınması ve dışlaması, dil, ekonomik yetersizlikler ve vatandaşlık alamamış olmak ise uyumu zorlaştırıcı unsurlar olarak belirtilmiştir. Dahası, Türklerin bir yandan Türk kültürüne yönelik bir uygunluk baskısı uyguladığı, ailelerinin ise kendi kültürlerine yönelik bir baskı uyguladığı ifade edilmiştir. Bu durumun iki kültür arasında sıkışmışlık, kafa karışıklığı ve kişilik bölünmesi yarattığı dile getirilmiştir. Türk kültürüne olan ilginin çok yüksek olmadığı, şu an daha çok kendi kültürlerini muhafaza etmenin önemsendiği ifade edilmiştir. Sosyal çevre, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinde daha çok Suriyelilerle olunduğu bunun da Türk kültüründen uzaklaştırdığı ifade edilmiştir. Türklerle yakın bir ilişki ve arkadaşlık ortamının olmayışının Türklerden kaynaklı olduğunu ifade eden katılımcılar, Türklerle bir araya gelmenin Türk kültürüne uyum motivasyonunu olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Burada, Türklerle kurulun temasların büyük oranda olumsuz şekilde ilerlediği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ7 ve A18 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Suriyelilerin durumu çok tuhaf biz buraya uymak ve kalmak için geldik. Bizim buraya uymamız gerekir. Bu ülkede çok ırkçılık yaşadık aslında o yüzden kendimi saklıyorum. Lisede sadece iki Suriyeli vardık ve çok dışlandık. Ben çok çalışkandım ama beni sevmiyorlardı ve zorbaladılar ve*

durduk yere gidin diye bizim üstümüze gelirlerdi. Ben onlara yaşadıklarımızı anlatmaya çalışıyordum. Bir süre sonra duruldular" (İ7).

"Türkler ve Suriyeliler uyumlu değiller farklıyız. En basitinden giyim tarzımız çok farklı kültürlerimiz benzer olsa da farklılıkları da var ama görüntüde uyumlu değiliz. Uyum için Suriyeliler Türklere uymalı. Türkler bize göre sakin ve uyumlular, mekanlarda uyumlu duruyorlar ama bizde öyle değil, çok gürültülüyüz her yeri Suriye zannediyoruz. Sanki her yer sokak. Çünkü bizim geldiğimiz yerlerde çok mağaza ve alışveriş kültüründe kadın yoktu. Yani bu düzende değildi bizim mekanlarımız. Yabancı olan biziz bu sizin ülkeniz biz size uymalıyız. Ama bizim ülkemiz gibi davranmaları beni de rahatsız ediyor. Ailem hep bize uyum için nasihat ediyor" (A18).

Sosyo-kültürel uyumun sağlanmasında taraflara düşen görevler kategorisinde, "**Suriyeliler Türkçe öğrenmeli(%10)"** kodunda, sosyo-kültürel uyum noktasında Türkçe öğrenme çabaları ve buna yönelik bakış açıları, günlük hayatta Türkçe konuşma sıklığı, Türkçe öğrenmeye engel teşkil eden ve kolaylaştıran faktörler sorgulanmıştır.

Günlük hayatlarında evde sıklıkla Arapça konuştuklarını belirten katılımcılar, Türkiye'de rahat ve uyumlu bir yaşam sürmek için Türkçe öğrenilmesinin şart olduğunu dile getirmiştir. Türkçeyi öğrenmenin önünde engellerin ise Türklerin Suriyelilerle iletişim kurmaması ve ilk gedildiklerinde Arap okuluna gitmiş olmaları şeklinde ifade edilmiştir. Daha çok Suriyelilerle vakit geçirmek, Türkçe öğrenme açısından olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Türkçe öğrenmenin Türklerin anlam dünyasını anlamak olacağını belirten katılımcıların, Suriyelilerin Türkçe öğrenmesi gerektiğine dair motivasyonlarının oldukça yüksek olduğu dile getirilmiştir. Dilin,

iletişim aracı olmanın yanı sıra kültürel değerleri öğrenmenin bir yolu olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ8 ve A5 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Türklerle rahat iletişim kuruyorum. Ben kuryelik yapıyorum alıştım artık, dilim çok iyi fiziksel görüntüm de çok etkili. Cahil tiplerden uzak dururum. Sorun yaşadığımda uzak dururum. En büyük zorluk ilk zamanlarda oldu ama dil öğrenince iyi oldu her şey" (İ8).*
>
> *"Dil, bazen de giyim yani ben Suriyeli gibi giyindiğimde insanlar bana çok ters bakıyor. Uyum için dil bilmek ve giyim tarzı önemli bence. Suriyeliler gibi giyindiğimde Suriyeli muamelesi görüyorum. O yüzden Suriyeli gibi giyinmiyorum". Uyumlu olma isteği, benim giyinme tercihime etki ediyor" (A5).*

Sosyo-kültürel uyumun sağlanmasında taraflara düşen görevler kategorisinde, **"bazı Suriyelilerin geri gönderilmesi(%6)"** kodunda katılımcıların, sosyo-kültürel uyumun sağlaması noktasında, Suriye'nin değişik bölgelerin gelen, farklı sosyo-demografik seviyelerde yaşam sürdüren, çeşitli etnik kökenli Suriyelilere olan bakış açısı ve bu çeşitliliğin uzun vadede Türkiye'de yaratacağı etkiye dair genel değerlendirmeleri sorgulanmıştır.

Katılımcılar, Suriye'nin kırsal kesimlerinden gelen, eğitim seviyesi düşük ve genel anlamda uyumsuz görüntü sergileyen Suriyelilerin, genelin iyiliği açısından Türk Hükümeti tarafından geri gönderilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu bireylerin Suriye'de de uyumsuz oldukları ve bu nedenle geri gönderilmelerinin onların ve Türklerin iyiliği açısından daha faydalı olduğu belirtilmiştir. Konuyla ilgili İ13 ve A20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Suriyelilerin kendi içinde yaptıkları bizim uyumumuzu zorlaştırdı. Arapların bazıları çok uyumsuz bence. Türkmenler burada hayal kırıklığı yaşadı, özel ilgi bekliyorlardı ama bunu istedikleri gibi bulamayınca kızgınlar. Suriye'de çoğu birey devletin gözünde insan değildi. Çoğunun nüfus cüzdanı yoktu, okula gidemiyordur çoğu ama burada öyle değil gerçekten burası aşırı demokratik. Bu sebeple çadırlarda yaşayan Suriyeliler eğitimsizdir, medeniyet bilmezler, bunlar kimseye uyum sağlayamazlar. Onların yaptıkları yüzünden bizde burada zorluk yaşıyoruz, Türkler hepimizi onlar gibi sanıyorlar, onlar bence gitmeli yani Türk devleti bunu yapmalı" (İ13).

"Suriyelilerin çoğu iyi değil bunu biliyorum. İnönü caddesine tek başınıza asla gitmeyin. Kötü olanlar, uyumsuz olanlar gitsin inan bunu bende istiyorum ama biz öyle değiliz. İlerde sorun yaratacak bir kesim var ama bununla nasıl baş ederiz bilmiyorum. Ben şahsen sorunlu Suriyelilerin ülkeden çıkarılmasını istiyorum. Devlet eliyle sorunlu olanlar yollansın. Ya da çeki düzen versinler. Ayrıca bir ailede bir kişi dil biliyorsa yaşarsın burada" (A20).

5.10.3.1.5. Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri

"Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri kategorisi" altında 7 kod oluşturulmuştur. Bunlar;

- **Yurt dışına gitmek (%14)**
- **Türkiye'de kalmak/dönmeyi düşünmemek (%28)**
- **Hayal kuramamak (%2)**
- **Gençler sosyo-kültürel olarak uyumlu olacak (%14)**

- **Ayrımcılık ve dışlanmasının bitmesi (%9)**
- **Kaos ortamın sürüklenmek/ırkçılığın artması (%15)**
- **Suriye'ye dönmek zorunda kalmak (%8)'**tır.

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, "**yurt dışına gitmek(%14)"** kodunda kalıtımcıların, yurt dışına gitme hayalinin nasıl bir gelecek öngörüsüyle ve beklentisiyle bağlantılı olduğu, yurt dışına gitme motivasyonları, yurt dışına gitme hayalinin katılımcıların Türkiye'de ki hayatını, gelecek planlarını, Türklerle sosyalleşme durumunu ve sosyo-kültürel uyum yönelimini ne şekilde etkilediği gibi noktalar incelenmiştir.

Katılımcılar, Türkiye'deki yaşamlarının belirsiz olması, vatandaşlık alınamaması, ekonominin kötü olması, genel anlamda istenmedikleri düşündükleri için ayrıca, Türkiye'de ki siyasi dengelerin onların aleyhine değişiyor olması ve özellikle Avrupa'nın Türkiye'den daha iyi yaşam şartları sunuyor olması gibi nedenlerden dolayı yurt dışına göç etmeyi düşündüklerini dile getirmiştir. Yurt dışına gidebilme ihtimali, uyum yönelimini geciktirdiği dahası bu düşüncede olan katılımcıların Türkiye'ye sosyo-kültürel anlamda uymayı gerekli görmediği gözlemlenmiştir. Bu durumun, Türklerle sosyalleşmeyi zorlaştırdığı belirtilmiştir. Yurt dışını daha iyi bir eğitim, iş, daha iyi bir yaşam standardını yakalayabilme ile eşdeğer gören katılımcılar, Türkiye'de hem yasal anlamda korunamadıkları hem da toplumsal anlamda istenmediklerini ve rakip olarak görüldükleri için Türkler tarafında engellendiklerini belirterek yurt dışına gitmenin kendileri için daha avantajlı olacağı ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ12 ve A15 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Ben gelecekte burada kalmak istemem. Benim zaten ailem hepsi Almanya'ya gitti ben gidemedim kardeşimle burada kaldık. Bu durum bizi çok etkiledi. Benim ailem orada, bir kardeşimle buradayız ve çok koptuk, orada annem ve babam sorunlar yaşıyor. Aile birliğimiz resmen yok oldu, gidemezsem ne olacak bilmiyorum. Bizim ailede kızlar ve kadınlar çalışmazdı. Babam zaten hep yurt dışındaydı. İlk geldiğimiz de gideceğiz diye okula gitmedim o yüzden okula da geç başladık. Çalışmak istedim babam karşı çıktı. Çalışmaya başlayınca babamla iletişimiz eskisi gibi olmadı, sürekli yanlış yapıyorum gibi davranıyor. Şu an Almanya'da anneme baskı yapıyor biz burada yalnızız yani ne olacak bilmiyorum" (İ12).

"İlerde yurt dışına gitmek isterim. Antepliler ırkçı bize ev vermiyorlar oturduğumuz yer çok kötü ve güvensiz bir yer kardeşlerimiz sokağa çıkamıyor. Bu yüzden çıkmak istiyoruz. "İyi insan ve kötü insan kalmadı ya Suriyelisin ya da Türk burada Suriyeli kötü olan. Ama şu an Türkiye'den başka gidecek yerimiz yok. Fakat Türkiye beni kendine ait hissetmiyor. Her şey kötüye gidiyor, ekonomi kötü, Türkiye'nin durumu kötü, siyaset karışık, bizi istemeyenler başa geçer korkusuyla her birimiz başka ülke arayışındayız. Bu gidişle Türkiye Suriye gibi olacak. Bizde de her şey böyle başlamıştı" (A15).

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, katılımcılar "**Türkiye'de kalmak/dönmeyi düşünmemek(%28)"** kodunda katılımcıların, gelecekte Türkiye'de yaşam sürdürme motivasyonu, Türkiye'de kendilerine, ailelerine ve çocuklarına nasıl bir gelecek öngördükleri, Türkiye'de kalmayı kültürel kimlik ve aidiyet açısından nasıl değerlendirdikleri, Türkiye'de

kalmayı düşünen katılımcılar hem Türk kültürü hem de kendi kültürlerini yaşama noktasında nasıl bir strateji izlemekte ve neden Suriye'ye dönmek istemedikleri gibi noktalar sorgulanmıştır.

Katılımcılar, şu an gidecek başka yerleri olmadığından ve Türkiye'nin Suriye'den daha gelişmiş ve konforlu bir ülke olması gibi nedenlerden dolayı Türkiye'de bir gelecek planladıklarını dile getirmiştir. Özellikle gelecek planının ve sosyo-kültürel uyum yöneliminin vatandaşlıkla kesinlik kazanacağı sıkça ifade edilmiştir. Türkiye'de kalmayı düşünmenin, kendilerinde kültürel kimlik ve aidiyet noktasında bir kafa karışıklığı yarattığı ifade edilse de Türkiye'de kendi kültürleri ve kimliklerinin büyük oranda korunabildiği ve bunun devam edeceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Türkiye'de kendi kültürlerini büyük oranda yaşayan katılımcıların işlevsel nedenlerden dolayı Türk kültürüne uyulması gerektiği noktalara da özen gösterdikleri dile getirilmiştir. Savaşın devam etmesi ve Suriye'nin kötü yaşam koşulları da göz önüne alınınca başka bir ülkeye geçiş yapılıncaya kadar Türkiye'de yaşam sürdürmek ve dönmeyi düşünememek daha makul görülmektedir. Konuyla ilgili İ8 ve A16 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Burada tıp okuduktan sonra yurt dışına gitmek isterim. Vatandaşlığım var ama bir gecede kalkabilir, geleceğim yok burada. Burada ırkçılık var Türkiye'den gitmek isterim bu toplumda yaşamak istemiyorum ama dünya da hiçbir yer bizi istemiyor. Bunun için çok çalışıp iyi bir hekim olmam gerekiyor. Biz buraya sizin ülkenizi almaya gelmedik. Biz sadece ırkçılık görüyoruz. Türkler ırkçı, dışardan gelenleri sevmiyor kendi içlerinde bile ırkçılar, birbirlerini bile sevmiyorlar. Biz 100 yıl önce bir devlettik oysaki.*

Türklerle zorunlu olmadıkça bir araya gelmiyorum sadece gittiğim bir STK var orada insanlar iyiler bana burs veriyorlar" (İ6).

"Gelecekte burada kalmak istemem okulumu bitirip Almanya'ya gitmek isterim. Orada kanun var ama burada yok. Keşke burada kalabilsem, vatandaşlığım olsa ama yok, bizi burada koruyacak bir şey yok, Suriye zaten çok kötü oraya asla gitmem, yüz yıl geçse de düzelmez zaten" (A16).

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, **"hayal kuramamak(%2)"** kodunda, hayal kuramamanın nedenleri, hayal kuramamanın katılımcının öz yeterliliği ve özgüveni üzerindeki etkileri, hayal kuramama noktasında toplumsal baskılar ve farklı kültürlerle yaşam sürdürmek etkili mi, hayal kuramama noktasında sosyal ilişkilerin rolü ve hayal kuramamanın, mevcut yaşamları ve sosyo-kültürel uyum yöneliminde yaptığı etkiler incelenmiştir.

Katılımcılar, göç etmiş bireyler olarak Türkiye'de vatandaşlık alamadıkları için yaşamlarının belirsiz olduğunu, sürekli yerinden edilme korkusu yaşadıkları ve bu durumun da hayal kurmayı, geleceğe yönelik plan yapmayı ve uyuma dair olumlu bir öngörü de bulunmayı engellediğini dile getirmiştir. Hayal kuramamanın, amaçsızlık yarattığı ve bu durumun kendilerinde yetersizlik ve güvensizlik hissettirdiği ifade edilmiştir. Hayal kuramamanın günlük yaşamda farklı kültürlerle yaşamanın, farklı kimlikler sergilemenin, ait olamamanın etkisiyle geliştiği belirtilmiştir. Sürekli istenmemek, dışlanmak ve resmi düzeyde korunamamanın, hayal kurmaya engel teşkil ettiği dile getirilmiştir. Konuyla ilgili İ4 ve İ20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

"Uzun vadede kendimi nerede görmek istiyorum bilmiyorum. Çünkü her geçen gün daha da belirsizlik yaşıyoruz. Vatanımda olsam psikolojik bir

rahatlık hissederdim ama İstanbul ait olamamanın vücut bulmuş hali. Geleceğe dair hayallerim aileme bağlı, kardeşlerim için bölüm değiştirdim, kimlik kazandırmak istedim. Hayaller suçluluk hissettiriyor. Ne oraya ne buraya yaklaşamıyorsun" (İ4).

"Vatandaşlık alabilirsem aslında hayatım gayet iyi olur. Yasal şekilde çalışabilirim. Ve uyum için daha çok çabalayabilirim ama vatandaşlık yok kaçak çalışmak beni üzüyor yarın öbür gün bu ülke bizi sınır dışı edebilir bende bu durumda niye uyumlu olmak için çabalıyım diyorum. Açıkçası Türkiye'de ki durumumuz belirsiz ve buda uyumu etkiliyor. Yani gerçekten geçişi isek Türklere ve bize tepedekiler söylesin bizde diyelim ki ya biraz dayanın biz zaten geçiciyiz ama kalıcıysak söyleyin de buraya uyum sağlamak için elimizden geleni yapalım. Uyum zor bir süreç ben buraya alıştıktan sonra haydiii gidin derlerse yeniden gittiğimiz yerde uyum çabası zor olmaz mı bize de haksızlık değil mi? Aslında ben Türkiye'de ki bu karmaşadan dolayı anı yaşıyorum hayalim kalmadı gerçekten çok belirsiz, sorunsuz ve sınır dışı edilmeden evime varayım da yarına Allah büyüktür diyorum" (S20).

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, **"gençler sosyo-kültürel olarak uyumlu olacak(%14)"** kodunda, gelecekte sosyo-kültürel uyum noktasında kuşaklararası bir farklılaşmanın olup olmayacağı ve bunun nedenleri sorgulanmıştır.

Katılımcılar, yetişkinlerin özellikle de ebeveynlerinin büyük oranda aynı kalacaklarını fakat gelecekte genç kuşakların sosyo-kültürel uyumda başarılı olacağını ve Türkleşeceğini dile getirmiştir. Küçük yaşta göç etmiş olan gençlerin Türklerle daha çok bir arada oldukları, Türk okullarında okudukları, Türklere ait iş

yerlerinde çalıştıkları ve dil bildikleri için daha başarılı bir uyum sergileyeceği ifade edilmiştir. Yetişkinlerin ise daha çok Suriyelilerle bir arada olması, çoğunun Türkçe bilmiyor olması ve çoğunun sıkı bir şekilde geleneklerine bağlı olmasının uyumun önünde engel olacağı dile getirilmiştir. Konuyla ilgili İ7 ve A3 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Bizi çok iyi bir tablo beklemiyor, Suriyeliler çoğunlukla kalacak ve her zaman kendilerini saklamak zorunda kalacaklar. Belki gençler arasında uyum olacak ama Türkleşecek herkes. Türkleşemeyenler dışlanacaklar, dışlanma bir süre sonra kötü şeylere neden olabilir, yani Türkler ve Suriyeliler arasında gerginlik olabilir, çünkü Suriyelilerde bir güç var o güç elbet açığa çıkar" (İ7).*
>
> *"Bence Türkiye de Suriyelilerin meselesi Hatay meselesi gibi olacak. Yani ilerde kendi kaderlerini kendileri belirleyecek ve burada tıpkı Kürtler gibi Türkleşmeyi tercih edecekler bence. 10/20 yıl sonra bazıları gidecek ama kalanlar Türkleşecek. Bakın Hatay sonra dan Türkiye'ye verildi. Hataylılar uzun süre kendi içinde kaldı dışarı çıkmadı ama zamanla alıştılar Türk olmaya, bizde daha kolay bu durum biz daha fazla Türklerle iç içe yaşıyoruz çünkü. Tüm çevrem Türk yani benim Türkleşmem çok kolay. Burada yaşayan insanlar Arap gibi. Babamın işinden dolayı geldik ama sevdik kaldık" (A3).*

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, **"ayrımcılık ve dışlanmanın bitmesi(%9)"** kodunda, uzun vadede kendilerini Türkiye'deki sosyo-kültürel kültürel yapıda nasıl konumlandırdıkları ve bu konuda gelecekte ki beklentileri incelenmiştir.

Katılımcılar, bir süre sonra ayrımcılık ve dışlanmanın biteceğini ve tıpkı Türkiye'de ki diğer etnik kökenler gibi Suriyelilerin de bir süre gelecekte kabul göreceğini ve taraflar arasında uyum olacağını dile getirmiştir. Taraflar arasında sosyo-kültürel uyumun varlığı, Türkiye'de kalıcı varlıklarının kabul görmesi ve vatandaşlık alınmasıyla kesinleşebileceği sık sık dile getirilmiştir. Katılımcılar, Türkiye'de ki farklı etnik kökenlerin varlığını kendi varoluşları ve kalıcılıkları için dayanak olarak görmektedir. Konuyla ilgili İ13 ve A11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Kalanlar olacak, gidenler olacak ama kalanlar burada yetişen çocuklar olacak onlarda uyumlu olacak bence. Kalanlar minnettar kesim olacak, kalanlar sevenler olacak. Yani biz enin de sonunda kabul göreceğiz burada" (İ13).*

> *"10 yıl sonra bence sosyo-kültürel uyum sağlanacak. Türkiye zaten göç almış olan bir ülke, Türklerin gördüğü ilk yabancılar biz değiliz. Ayrım olmayacak, iki taraf birbirine alışacak. Zamanla arada ki farklılıklar ve uyumsuzluklar azalacak. Türklerin tarihi bu zaten, göçle ve farklı ırklarla hep bir olmuşlar ve Türkiye'de sadece Türkler yok neticede, ırkçılık bitecek yani öyle ya da böyle bitecek bizde tüm herkes gibi olacağız" (A11).*

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, **"kaos ortamın sürüklenmek/ırkçılığın artması(%15)"** kodunda, gelecekte hangi faktörlerin iki taraf arasında kaos ortamı yaratacağı ve ırkçılığı arttıracağı incelenmiştir. Bu incelemede, toplumsal dinamikler, ekonomik eşitsizlikler, siyasi gerilimler, Türklerle kurulan temaslar, kültürel farklılıklar ve sosyo-kültürel dinamikler gibi çeşitli unsurların etkisi ele alınmıştır.

Katılımcılar, sosyo-kültürel uyumun (büyük oranda Türklerden kaynaklı) gerçekleşemeyeceğini, özellikle zorla geri gönderme ihtimalinde taraflar arasında ırkçılığın artacağını ve toplumsal gerginliklerin yaşanacağını dile getirmiştir. Ayrıca Türkiye'de değişen sosyo-politik ve ekonomik gerilimlerin Suriyelilerden kaynaklı görülmesi, Suriyelilerin zamanla güçlenmesi, örgütlenmesi ve hak kazanmaya başlamasının Türkleri endişelendireceği, medyanın Suriyelilere dair çizdiği kötü senaryolar ve milliyetçi siyasi akımın ötekileştirici dilinin iki taraf arasında kaos ortamı yaratacağı ve ırkçılığı arttıracağı dile getirilmiştir. Ayrıca, güvenlik endişeleri, doğum ve suç oranlarına dair gerçek dışı söylemlerin, Suriyelilerin iyice hedef haline gelmesine yol açarak, toplumda daha derin bir kaos riskini tetikleyebileceği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili İ20 ve A12 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Gelecekte çok kaotik bir tablo bizi bekliyor, bir kumar oynanıyor ne olacak bilmiyorum. Ama böyle giderse iyi olmayacak. Tüm Türkiye'ye iyilik istiyorum. Her şeye rağmen Türkler haksız değiller aslında" (İ20).*
>
> *"Suriye savaşının üstünden yıllar geçti ve hala bir uyum yok, uyum olsaydı şu ana kadar olurdu. Bence biz hiçbir zaman uyum bulamayacağı, kendi adıma uyum arzum var ama bulur muyum bilmiyorum. Çünkü Türkler bizi istemiyor, varlığımızı kabul etmiyorlar" (A12).*

Geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde, **"Suriye'ye dönmek zorunda kalmak(%8)"** kodunda katılımcıların, Suriye'ye geri dönme ihtimaline nasıl baktıkları ve Türkiye'de yıllarca yaşadıktan sonra Suriye'ye dönmek zorunda kalmanın hayatlarında yaratacağı etkiler sorgulanmıştır.

Katılımcılar, Türkiye'de değişen siyasi ve ekonomik dengeler ve Türkler ile Suriyeliler arasında yaşanacak çatışmalardan dolayı Türklerin bir süre sonra

kendilerini zorla geri göndereceklerini ve Türklerle hiçbir zaman sosyo-kültürel anlamda uyumu bulmayacaklarını dile getirmiştir. Yıllarca Türkiye'de yaşadıktan sonra Suriye'ye dönmenin eğitim, iş, aile hayatı gibi konularda olumsuzluklar yaratacağı belirtilmiştir. Yeniden Suriye'ye alışmanın kendileri için zor ve güvensiz olduğunu söyleyen katılımcılar, bu ihtimalin kendileri için korkutucu olduğunu sıklıkla dile getirmiştir. Suriye'ye dönme düşüncesinin, kendileri ve aileler için duygusal yük ve travma etkisi yarattığı belirtilen noktalardandır. Bu ihtimalin kendilerini hem Türklerle iletişimden hem de sosyo-kültürel uyumdan uzaklaştırdığı, yalnızlaştırdığı ve işlevsizleştirdiği düşünülmektedir. Konuyla ilgili A17 ve İ9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

> *"Türkiye'nin çıkarları neyi gerektirirse adamlar bize öyle davranacak, uyum olmayacak ve bizi asla istemeyecekler, bizi isteyen parti sallantıda diğerleri başa geçerse bir gecede bizi yollarlar" (A17).*
>
> *"Her gün yeni bir şey duyuyoruz, kimse bize karşı samimi değil, bizim varlığımız oyuncak oldu, bizi ilerde büyük oran da yollayacaklar bence. Zorla yollarlarsa zaten çatışmalar olacak kimse katiline ve Suriye gibi bir yere gitmek istemez, o zaman bizi almasaydınız derler" (A25).*

Ayrıca katılımcılar sosyo-kültürel uyumu şu şekilde tanımlamıştır; uyum, dil öğrenerek kültüre hâkim olmayı, herkesle doğru iletişim kurabilmeyi, konforlu bir yaşam sürmeyi, hoşgörülü olup ayrımcı olmamayı, farklı kültürleri saygıyla yaşayabilmeyi, tarafların birbirini yabancı olarak görmemesini, sorunsuzca bir arada yaşamayı ve ev sahibi toplumun göçle gelenleri kabul edip ötekileştirmemesini ifade eder.

Kod Sistemi	İstanbul	Antep	TOPLAM
Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi			0
Türklerle İletişim Kurmayı Sağlayan ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlar			0
Ortak Mekan	2	10	12
Kültürlerin Benzemesi ve Dil Bilmek	14	24	38
Ortak İnanç	1	6	7
Türk Gibi Giyinmek/Suriyeli'ye Benzememek	16	18	34
Türklerle İletişim Kurmaktan Uzaklaştıran ve Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimini Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar			0
Üstünlük Algısı	29	13	42
Yaşamın Belirsiz Olması/Vatandaşlık Alamamak	18	24	42
Türklerin Suriyeli'leri İstememesi/ İletişimden Kaçınmak	57	85	142
Milliyetçi Siyasi Akım/Sosyal Medya	7	13	20
Algılanan Kültürel Farklılık		9	9
Dil Bilmemek	4	11	15
Ekonomik Durum	8	6	14
İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme			0
İletişim Kurmamak/ Ortamı Terk Etmek	3	8	11
Kendini Anlatmaya Çalışmak	1	3	4
Sosyo-Kültürel Uyumun Sağlamasında Taraflara Düşen Görevler			0
Türkler Varlığımıza Alışmalı	7		7
Hoşgörülü/Sabırlı Olmak	13	10	23
Türk Kültürüne Uyum Motivasyonu Taşımak	7	6	13
Suriyeliler Türkçe Öğrenmeli	6	4	10
Bazı Suriyelilerin Geri Gönderilmesi	5	1	6
Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri			0
Yurt Dışına Gitmek	7	7	14
Türkiye'de Kalmak/Dönmeyi Düşünmemek	12	16	28
Hayal Kuramamak	1	1	2
Gençler Sosyo-Kültürel Olarak Uyumlu Olacak	5	9	14
Ayrımcılık ve Dışlanmasının Bitmesi	7	2	9
Kaos Ortamına Sürüklenmek/Irkçılığın Artması	2	13	15
Suriye'ye Dönmek Zorunda Kalmak		8	8
TOPLAM	232	307	539

Tablo 7. Katılımcılara Göre Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi

5.10.4. Verilerin Yaşanan Bölgeye Göre Karşılaştırılması

"Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi" teması, bölgesel farklılıklar üzerinden incelenmiştir. İstanbul'da yaşayan katılımcılarda; Türk gibi giyinmek/Suriyeliye benzememek, üstünlük algısı, ayrımcılık ve dışlanmanın bitmesi kodları öne çıkmıştır. Gaziantep'te yaşayan katılımcılar ise; kültürlerin benzemesi, Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak, kaos ortamına sürüklenmek ve Suriye'ye dönmek zorunda kalmak kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

Gaziantep'te yaşayan katılımcıların Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisinde; kültürlerin benzemesi ve dil bilmek kodunu yoğun olarak ifade ettikleri görülmüştür. Sonrasında Türk gibi giyinmek/Suriyelilere benzememek noktasında ağırlıklı olarak görüş bildirilmiştir. Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar noktasında Gaziantep katılımcılarının, ortak mekanlarda kurulan iletişim ve ortak inancın olumlu etkisine İstanbul'da ki katılımcılara oranla daha fazla vurgu yaptığı görülmüştür.

İstanbul'da okuyan ve burada yaşayan katılımcıların Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar kategorisinde; Türk gibi giyinmek/Suriyeliye benzememek ifadesini ağırlıklı ifade ettikleri görülmüştür. Burada katılımcılar, fiziksel anlamda Türklere benzediklerinde ve Türk gibi giyindiklerinde, Türkerlerle daha rahat iletişim kurabildiklerini, daha kolay kabul aldıklarını ve kendilerine karşı hoşgörülü olunduğunu ifade etmiştir. Bu hoşgörülü yaklaşımın ise sosyo-kültürel uyum

yönelimine olumlu yönde etki ettiği görülmüştür. Bu sebeple, çoğu katılımcının özellikle Suriye'ye özgü giyim tarzından kaçındığı belirtilmiştir.

Devamında ise, kültürlerin benzemesi ve dil bilmenin, Türklerle iletişim kurmayı ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumlu yönde etkilediği yoğun şekilde ifade edilmiştir. Özellikle İstanbul'un kültürel ve tarihi dokusunun Halep'i anımsattığı ve bununda uyum üzerinde ki pozitif etkisi vurgulanmıştır. Ortak inanç ve ortak mekanların Türklerle iletişim kurmayı ve sosyo-kültürel uyum yönelimine etkisi Gaziantep'e oranla oldukça düşük seviyede olduğu gözlemlenmiştir. İstanbul katılımcılarının, Gaziantep katılımcılarına oranla, Türklerle ortak mekanlarda kurulan iletişimi daha olumsuz şekilde tarif ettikleri görülmüştür. İstanbul katılımcıları, ortak mekanlarda çoğunlukla dışlandıklarını, ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve bu sebeple de kimlik gizlemek zorunda kaldıklarını ve Türklerle iletişimden kaçındıklarını ifade etmiştir. İstanbul'da ortak mekanlarda kurulan iletişimin Gaziantep'e oranla negatif yönde önyargıyı tetiklediği görülmüştür.

Gaziantep'te yaşayan katılımcıların, Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde; Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak ifadesini ağırlıklı olarak belirttikleri görülmüştür. Burada, kendilerinin Türkleri, ırkçı, ayrımcı ve önyargılı olarak tanımladıkları sıkça dile getirilmiştir. Türklerin sayılan özelliklerden dolayı kendileriyle temastan kaçınıldığı belirtilmiştir. Genel olarak, Türklerin kendilerini istemediği ve iletişimden kaçındığı bu sebeple, kendilerinin de Türklerle iletişimden uzaklaştığı ifade edilmiştir. Bu noktada, oluşan iletişim eksikliğinin ise sosyo-kültürel uyuma engel teşkil ettiği ifade edilmiştir. Hem İstanbul hem de Gaziantep'te

Suriyeliler Türklerin onları istemediği ve iletişimden kaçındığını düşünmektedir. Fakat Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak ifadesinin ağırlık notunun Gaziantep'te daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamış olmanın Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştırdığı ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkilediği Gaziantep'te yaşayan katılımcılar tarafından ifade edilmiştir (aynı vurgunun İstanbul katılımcıları tarafından da yapıldığını hatırlatarak). Vatandaşlık alamamış olmak, geçici korunuyor olmanın hep yabancılık hissettirdiği, aidiyet eksikliği yarattığı ve birçok noktada kısıtlanmış hissettirdiği belirtilmiştir. Bu geçicilik durumunun sosyo-kültürel uyumu ve Türklerle daha fazla bir araya gelme ve iletişim kurma durumunu engellediği ifade edilmiştir. Bu ifadenin ağırlık durumu İstanbul'a oranla daha yüksek çıkmıştır.

Devamında ise Gaziantep'te yaşayan katılımcılar için, üstünlük algısı ve milliyetçi siyasi akım/sosyal medyanın, Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurların öne çıktığı görülmüştür. Gaziantep'te yaşayan ve burada eğitim gören Suriyeli gençlerin hissettiği üstünlük algısının İstanbul'da ki katılımcılardan daha düşük olduğu görülmüştür. Bu noktada katılımcılar, kendi kültürlerinin ve tarihlerinin daha üstün ve zengin olduğunu ve kendilerinin güçlü bir millet olduğu bu sebeple, kendilerini istemeyen Türklerle iletişim kurmayı tercih etmedikleri ve uyum sağlama gereği duymadıkları ifade edilmiştir. Özellikle sosyal medya üzerinden milliyetçi siyasi akımın, Suriyelilerle ilgili yanlış bir algı yarattığı ve bunun da günlük hayatta kendilerine karşı olumsuz önyargı ve dışlanma şeklinde yansıdığı ifade edilmiştir. Bu

durumun genel olarak kendilerini de Türklerden uzaklaştırdığını ve sosyo-kültürel uyumu engellediği ifade edilmiştir.

Dil bilmemenin iletişim ve uyumun önünde ki en büyük engel olduğu belirtilmiştir. Yanı sıra, algılanan kültürel farklılık ve ekonomik durumun ise Türklerden uzaklaştırdığını ve sosyo-uyumu engellediği ifade edilmiştir. Yalnızca Gaziantep'te ki katılımcıların kültürel farklılıkları vurguladığını belirtmek gerekmektedir. Zira İstanbul'da ki katılımcıların algılanan kültürel farklılıkların Türklerle iletişim kurmayı ve sosyo-kültürel uyumu engellediği yönünde görüş beyan etmediği görülmüştür. Ayrıca Türkiye'de ki ekonomik koşulların kendilerinin daha uzun saatler çalışmasına neden olduğu ve bu durumun ise sosyalleşme ve Türklerle iletişim kurmaya engel teşkil ettiği bunun genel olarak sosyo-kültürel anlamda uyum eksikliği yarattığı belirtilmiştir.

İstanbul'da yaşayan katılımcıların, Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar kategorisinde; Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak kodunu ağırlıklı olarak ifade ettikleri görülmüştür. Burada katılımcılar, Türklerin kendilerini ülkelerinde istemediği, önyargılı davrandığı ve iletişimden kaçındığı için kendilerinin Türklerle, iletişim kurmaktan uzaklaştığı ifade edilmiştir. Bu durumun genel anlamda iki taraf arasında negatif önyargıyı tetiklediği ve sosyo-kültürel uyum noktasında da isteksizlik yarattığı belirtilmiştir. Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak ifadesinin ağırlık puanının Gaziantep'ten düşük olduğu da gözlemlenmiştir. Yani iki her iki şehirde yaşayan ve okuyan katılımcılar için en

yoğun olarak ifade edilen nokta bu olmasına rağmen, Gaziantep'te yaşayan ve burada okuyan katılımcılar bunu daha sık dile getirmiştir.

Devamında ise, İstanbul'da yaşayan katılımcılar için Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştıran ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkileyen bir diğer noktanın ise, katılımcıların kendi kültürleri, tarihleri ve milletine yönelik hissettiği üstünlük algısı gelmiştir. Türkiye'de Suriyeli olarak var olacakları ve bunun içinde kendilerini istemeyenlerle iletişim kurmak ve uymak gibi bir zorunluluğun olamayacağı ifade edilmiştir. Genel olarak Türkiye'de kendi kültürlerinin ve kendi varlıklarının sorun olarak görülmesinin, kendilerinin güçlü oluşunun verdiği korku nedeniyle geliştiği ifade edilmiştir. İstanbul katılımcılarının hissettiği üstünlük algısının Gaziantep katılımcılarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Türkiye'de vatandaşlık alamadıkları için yaşamlarının belirsiz olduğunu ifade eden İstanbul'da ki katılımcılar, bu durumun Türklerle iletişim kurma ve sosyo-kültürel uyum noktasında isteksizlik yarattığı ifade edilmiştir. Devamında ise, ekonominin kötü oluşu, milliyetçi siyasi akım/sosyal medyada yaratılmaya çalışılan algı ve dil bilmemenin Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştırdığı ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Gaziantep katılımcılarına oranla, algılanan kültürel farklılığın, iletişim ve uyum üzerinde ki olumsuz etkisi, İstanbul katılımcıları tarafından hiç dile getirilmediği çıkan bir diğer sonuçtur. Bu noktada, İstanbul'da çok farklı kültürlerden insanların yaşıyor olmasının, kendi kültürlerinin farklılığını tolere ettiği ifade edilmiştir. Herkesin farklı olduğu bir

şehirde kendilerinin de farklı olmasının Türklerle iletişim kurma ve uyum motivasyonuna olumsuz yönde etki etmediği belirtilmiştir.

İletişimdeki zorlukların üstesinden gelme kategorisinde hem İstanbul hem de Antep'te ki katılımcıların, iletişimde zorluk yaşadıklarında kendilerini daha fazla anlatmaya çalışmaktan ziyade iletişim ortamını terk ettikleri ve iletişimi sonlandırmayı tercih ettikleri sonucu elde edilmiştir. Bu durumu tetikleyen unsurlar ise, dil yetersizliği, vatandaşlığın olmayışı, bu sebeple herhangi bir olumsuzluğa karışma durumunda sınır dışı edilme korkusu ve Türkiye'de kendilerini koruyacak yasaların olmayışı şeklinde belirtilmiştir. Belirtilen unsurların genel olarak Türklerden uzak durmaya neden olduğu ve uyumu zorlaştırdığı ifade edilmiştir.

Gaziantep'te yaşayan katılımcılar, sosyo-kültürel uyumun sağlamasında taraflara düşen görevler kategorisinde, ağırlıklı olarak tarafların birbirine karşı hoşgörülü/sabırlı olması gerektiğinin altını çizmiştir. Devamında ise Suriyeliler, Türk kültürüne uyum motivasyonu taşımalı ifadeleri öne çıkmıştır. Bu noktada, Suriyelilerin Türkçeyi öğrenmesi gerektiği vurgusu sıkça yapılmıştır. Sosyo-kültürel uyumun sağlanması noktasında bazı uyumsuz ve eğitimsiz Suriyelilerin geri gönderilmesi gerektiği İstanbul'a oranla daha az ifade edilmiştir. Ayrıca Gaziantep'te yaşayan ve burada okuyan katılımcıların sosyo-kültürel uyumun sağlanması noktasında Türkler varlığımıza alışmalı ifadelerini hiç kullanmadıkları çıkan bir diğer sonuç olmuştur.

İstanbul'da yaşayan katılımcılar, sosyo-kültürel uyumun sağlamasında taraflara düşen görevler kategorisinde, Gaziantep katılımcılarıyla aynı şekilde ağırlıklı olarak tarafların birbirine karşı hoşgörülü/sabırlı olması gerektiğini ifade

etmişlerdir. Devamında ise, Türkler burada ki varlığımıza alışmalı ve Suriyeliler de Türk kültürüne uyum motivasyonu taşımalı ifadeleri öne çıkmıştır. Bu noktada, Suriyelilerin Türkçeyi öğrenmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. Ayrıca bazı Suriyelilerin geri gönderilmesinin iki tarafın sosyo-kültürel uyumu için faydalı olacağı Antep'ten daha sık dile getirildiği çıkan bir diğer sonuç olmuştur.

Gaziantep'te yaşayan katılımcılar, geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde; Türkiye'de kalmak/dönmeyi düşünmemek ifadesini ağırlıklı olarak kullanmıştır. Bu noktada vatandaşlık alma arzusundan ve gerekliliğinden sıkça bahsedilmiştir. Devamında ise katılımcılar, Türkiye'de 10/15 yıl içerisinde sosyo-kültürel anlamda tarafların sosyo-kültürel anlamda uyum bulamayacağını hatta toplumsal anlamda, tarafların kaos ortamına sürükleneceği ve ırkçılığın artacağını belirtmiştir. Özellikle Türklerin kendilerini zorla geri gönderme ihtimalinde, kimsenin gitmek istemeyeceğinden taraflar arasında büyük çatışmaların çıkacağı yoğun olarak ifade edilmiştir.

Katılımcılar uzun vadede genç kitlenin sosyo-kültürel anlamda uyumu bulacağını ifade etmiştir. İstanbul'dan farklı olarak Gaziantep'te yaşayan katılımcılar, ilerde değişen dengelerden ve Türklerin onları istememesinden dolayı Suriye'ye dönmek zorunda kalınacağını ifade etmiştir. Devamında ise, Gaziantep katılımcılarının imkân bulabildikleri taktirde yurt dışına yerleşme hayallerinin olduğu görülmüştür. Yurt dışına yerleşme hayallerinin, Suriyelilerin Türkiye'de uyumu bulamayacakları, toplumsal anlamda kabul alamayacakları ve Türkiye'de iyi bir geleceklerinin olamayacağı düşüncelerinden kaynaklı olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple, Türkiye'de ayrımcılık ve dışlanmanın biteceğine olan inancın İstanbul'a

oranla oldukça düşük olduğu görülmüştür. Burada, hayal kuramamak ifadesinin ise hem İstanbul hem Gaziantep'te daha az ifade edildiği çıkan bir diğer sonuç olmuştur.

İstanbul'da yaşayan katılımcılar, geleceğe dair hayaller ve sosyo-kültürel uyum öngörüleri kategorisinde; Gaziantep katılımcılarıyla aynı şekilde, gelecekte Türkiye'de kalma/ geri dönmeyi düşünmemek ifadelerini yoğun şekilde belirtmiştir. Bunun gerekçesi ise, gidecek başka yerlerinin olmaması ve Suriye'nin ise yaşam şartlarının iyi olmaması şeklinde ifade edilmiştir. İstanbul'da yaşayan katılımcılar, gelecekte ayrımcılığın ve ırkçılığın biteceğini, kendilerinin Türkiye'de ki diğer ırklar gibi kabul göreceklerini Gaziantep'e oranla daha yüksek oranlarda dile getirmiştir. Devamında ise, imkanları olduğunda, yurt dışına gitme hayallerinin Gaziantep katılımcılarıyla aynı sebeplerden ötürü var olduğu dile getirilmiştir.

İstanbul katılımcıları gelecekte gençlerin uyumu bulacağını ifade etmiştir. Bu ifadede ki oranının Gaziantep'ten düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca kaos ortamına sürüklenmek/ırkçılığın artması ifadelerinin Gaziantep'e oranla daha düşük seviyelerde belirtildiği görülmüştür. İstanbul katılımcılarının Gaziantep katılımcılarından farklı olarak gelecekte zorla geri gönderilme ve Suriye'ye dönmek zorunda kalmak noktasında görüş belirtmedikleri çıkan bir diğer sonuç olmuştur. Bu durumun sebebi ise; zorla geri gönderme durumunda, taraflar arasında çıkacak çatışmalar, Suriyelilerin büyük bir kısmının dönmek istememesi ve uluslararası antlaşmalardan dolayı Türkiye'nin Suriyelileri geri gönderemeyeceği şeklinde ifade edilmiştir. Özetle;

- Gaziantep'te Suriyeliler, kültürel benzerlik, dil bilme ve ortak inanca daha fazla vurgu yapmaktadır.

- Gaziantep'te Suriyeliler, fiziksel anlamda Suriyelilere benzememenin daha olumlu bir iletişim ortamı yarattığı ve bu durumunda sosyo-kültürel uyuma hizmet ettiğini düşünmekte; fakat özellikle Türk gibi giyinme çabalarının olmadığını da ifade etmektedir.
- Hem Gaziantep hem de İstanbul'da Suriyeliler, Türklerle iletişim kurmaktan alıkoyan ve sosyo-kültürel uyumun önünde ki en büyük engelin Türklerin Suriyelileri istememesi ve iletişimden kaçınması olarak düşünmektedir.
- Hem Gaziantep hem de İstanbul'da Suriyeliler, vatandaşlık alamamış olmanın Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştırdığı ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir.
- Gaziantep'teki Suriyeliler, kültürel farklılığı Türklerle iletişim kurma ve sosyo-kültürel uyuma engel olarak görmektedir.
- Gaziantep'te Suriyeliler, sosyo-kültürel uyumun sağlanması noktasında Suriyelilerin Türk kültürüne uyum motivasyonu taşımaları gerektiğine dair uzlaşmacı bir tavır sergilemektedir.
- Gaziantep'te Suriyeliler, gelecekte Suriye'ye dönmeyi düşünmemekte ve Türkiye'de kalmak istemektedir. Sosyo-kültürel uyuma dair öngörüler noktasında ise iki taraf arasında uyumun olmayacağı ve taraflar arasında çatışmalar olacağı ve Suriyelilerin gelecekte zorla gönderileceğini düşünmektedir. Bu sebepten dolayı Gaziantep'te ki Suriyelilerin imkân buldukları takdirde yurt dışına da gitme istekleri bulunmaktadır.
- İstanbul'da Suriyelilerin Türklerle ortak mekânlarda kurduğu iletişim daha negatif yöndedir. Bu durumun ise sosyo-kültürel uyuma engel teşkil etmektedir.

- İstanbul'da Suriyeliler, dil bilme, kültürlerin benzemesi ve Halep ile İstanbul arasında ki benzerliğin iletişim kurma ve uyuma pozitif etki ettiğini belirtmektedir.
- İstanbul'da Suriyeliler, fiziksel anlamda Suriyelilere benzememenin daha olumlu bir iletişim ortamı yarattığı ve bu durumunda sosyo-kültürel uyuma hizmet ettiğini düşünmektedir. Bu sebepten dolayı İstanbul'da Suriyelilerin, fiziksel anlamda "Suriyelilere benzememek" için Türk gibi giyinme çabaları bulunmaktadır.
- İstanbul'da Suriyeliler, kendi kültürlerini ve kendilerini genel olarak üstün olarak nitelendirmektedir. Bu durum, İstanbul'da ki Suriyelilerin sosyo-kültürel uyum motivasyonunu olumsuz etkilemektedir.
- İstanbul'da Suriyeliler, Türklerle kültürel anlamda ki farklılığı iletişim ve uyum noktasında etkili görmemektedir.
- İstanbul'da Suriyeliler, sosyo-kültürel uyumun sağlanması noktasında Türklerin kendi varlıklarına alışmaları ve bazı Suriyelilerin ise Türk hükümeti tarafından geri gönderilmesi gerektiğini belirtmektedir.
- İstanbul'da Suriyeliler, Türkiye'de kalmayı ve geri dönmemeyi düşünmemektedir.
- İstanbul'da Suriyeliler, gelecekte Türkiye'de ki diğer etnik kökenler gibi kabul göreceklerini ve kalıcı olacaklarına inanmaktadır. Ayrıca İstanbul'da Suriyeliler, gelecekte Türklerin kendilerini zorla göndereceğini düşünmemektedir.

- İstanbul’ da Suriyeliler gelecekte fırsat bulduklarında yurt dışına gitmek istemektedir.

	Erkek	Kadın	Toplam
Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi			
Türklerle İletişim Kurmayı Sağlayan ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlar			
Ortak Mekan	9	2	11
Kültürlerin Benzemesi ve Dil Bilmek	9	15	24
Ortak İnanç	2	5	7
Türk Gibi Giyinmek/Suriyeli'ye Benzememek	11	10	21
Türklerle İletişim Kurmaktan Uzaklaştıran ve Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimini Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar			
Üstünlük Algısı	12	11	23
Yaşamın Belirsiz Olması/Vatandaşlık Alamamak	16	14	30
Türklerin Suriyeli'leri İstememesi/ İletişimden Kaçınmak	23	20	43
Milliyetçi Siyasi Akım/Sosyal Medya	11	6	17
Algılanan Kültürel Farklılık	7		7
Dil Bilmemek	8	3	11
Ekonomik Durum	8	5	13
İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme			
İletişim Kurmamak/ Ortamı Terk Etmek	8	3	11
Kendini Anlatmaya Çalışmak	1	3	4
Sosyo-Kültürel Uyumun Sağlamasında Taraflara Düşen Görevler			
Türkler Varlığımıza Alışmalı	4	3	7
Hoşgörülü/Sabırlı Olmak	9	13	22
Türk Kültürüne Uyum Motivasyonu Taşımak	5	5	10
Suriyeliler Türkçe Öğrenmeli	3	7	10
Bazı Suriyelilerin Geri Gönderilmesi	2	3	5
Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri			
Yurt Dışına Gitmek	10	1	11
Türkiye'de Kalmak/Dönmeyi Düşünmemek	13	12	25
Hayal Kuramamak	1	1	2
Gençler Sosyo-Kültürel Olarak Uyumlu Olacak	6	6	12
Ayrımcılık ve Dışlanmasının Bitmesi	4	5	9
Kaos Ortamına Sürüklenmek/Irkçılığın Artması	8	6	14
Suriye'ye Dönmek Zorunda Kalmak	5	1	6
∑ TOPLAM	195	160	355
# N= Belgeler	24 (53,3%)	21 (46,7%)	45 (100,0%)

Tablo 8. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi

“Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi” teması katılımcıların cinsiyet farklılıklarına göre incelenmiştir. Buna göre kadınlarda (∑=28); kültürlerin benzemesi ve dil bilmek, hoşgörülü/sabırlı olmak, kodları üzerine yoğunlaşırken; erkeklerde ise (∑=66), ortak mekân, milliyetçi siyasi akım/sosyal medya, algılanan kültürel farklılık, dil bilmemek, ekonomik durum, yurt dışına gitmek, Suriye’ye dönmek zorunda kalmak kodları üzerine yoğunlaşma görülmüştür.

Şekil 5. Kod Bulutu

Katılımcı ifadelerinin yoğunluğa göre dağılımı "Şekil 5'te" gösterilmektedir. Daha büyük puntolu olarak gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük puntolu olan ifadeler ise, kodların daha az kullanıldığını göstermektedir;

Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak hem Antep hem de İstanbul'da yapılan görüşmelerde, "en yoğun" olarak ifade edilen kodun "%142" frekans değeriyle "Türklerin Suriyelileri İstememesi/İletişimden Kaçınmak" olduğu görülmüştür. Buna göre; Suriyeli gençler, Türklerin Suriyelileri istemediğini ve iletişimden kaçındığını düşünmektedir.

Yoğun olarak belirtilen ikinci ifadeler ise, "%42" frekans değeriyle "üstünlük algısı ve yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamak" gelmektedir. Buna göre; Suriyeli gençler, genel olarak kendi kültürlerini, tarihlerini ve kültürel gruplarını üstün görmektedir. Bu durum, Suriyeli gençlerin etnosantrik duygularının yüksek olduğunu göstermektir. Ayrıca, vatandaşlık alamadıkları için Türkiye'de ki yaşamlarını belirsiz buldukları görülmektedir. Bu durum ise, Suriyeli gençlerin Türkiye'de ki yaşamlarından memnun olmadığını göstermektedir.

Üçüncü sırada "%38" frekans değeriyle "kültürlerin benzemesi ve dil bilmek" gelmektedir. Suriyeli gençler, Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlar olarak, kültürel benzerlikleri ve dil bilmenin önemli olduğunu düşünmektedir. Devamından ise, "%34" frekans değeriyle ile, "Türk Gibi Giyinmek/Suriyeli 'ye Benzememek" kodu gelmektedir. Suriyeli gençler, Türk gibi giyinmenin ve fiziksel anlamda Suriyeli 'ye benzememenin Türklerle iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu

yönelimini olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir. Aşağıda çalışmada elde edilen kodlar ve kodların yoğunlukları "kod sistemi" üzerinden bir bütün olarak verilmektedir;

1 Kendini Tanımlama	0
1.1 Kimlik Yönetimi	0
1.1.1 Suriyeli Olduğunu Söylemek/Yasal Tanımlamalardan Rahatsız Olmak	27
1.1.2 Kimlik Gizlemek	17
1.2 Kültürel Mesafe	0
1.2.1 Kendi Kültürünü Yaşamak	25
1.2.2 Kadınların Özgürleşmesi	16
1.2.3 Çok Kültürlülük	27
1.2.4 Aile Birliğinin Bozulması	22
1.2.5 Kendi Kültürünü Unutmak	7
1.2.6 Kişilik Bölünmesi Yaşamak	5
1.3 Bölgesel Aidiyet	0
1.3.1 Türk Vatandaşlığı/Türkiye'ye Ait Hissetmek	20
1.3.2 Hiçbir Yere Ait Hissetmeme	10
1.3.3 Suriye'ye Ait Hissetme	15
1.3.4 Antep Aynı Halep Gibi	18
1.3.5 Türkiye Demek İstanbul Demek	8
2 Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi	0
2.1 Türklerle İletişim Kurmayı Sağlayan ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlar	0

2.1.1 Ortak Mekân	12
2.1.2 Kültürlerin Benzemesi ve Dil Bilmek	38
2.1.3 Ortak İnanç	7
2.1.4 Türk Gibi Giyinmek/Suriyeli ‘ye Benzememek	34
2.2 Türklerle İletişim Kurmaktan Uzaklaştıran ve Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimini Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar	0
2.2.1 Üstünlük Algısı	42
2.2.2 Yaşamın Belirsiz Olması/Vatandaşlık Alamamak	42
2.2.3 Türklerin Suriyelileri İstememesi/ İletişimden Kaçınmak	142
2.2.4 Milliyetçi Siyasi Akım/Sosyal Medya	20
2.2.5 Algılanan Kültürel Farklılık	9
2.2.6 Dil Bilmemek	15
2.2.7 Ekonomik Durum	14
2.3 İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme	0
2.3.1 İletişim Kurmamak/ Ortamı Terk Etmek	11
2.3.2 Kendini Anlatmaya Çalışmak	4
2.4 Sosyo-Kültürel Uyumun Sağlamasında Taraflara Düşen Görevler	0
2.4.1 Türkler Varlığımıza Alışmalı	7
2.4.2 Hoşgörülü/Sabırlı Olmak	23
2.4.3 Türk Kültürüne Uyum Motivasyonu Taşımak	13
2.4.4 Suriyeliler Türkçe Öğrenmeli	10
2.4.5 Bazı Suriyelilerin Geri Gönderilmesi	6

2.5 Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri	0
2.5.1 Yurt Dışına Gitmek	14
2.5.2 Türkiye'de Kalmak/Dönmeyi Düşünmemek	28
2.5.3 Hayal Kuramamak	2
2.5.4 Gençler Sosyo-Kültürel Olarak Uyumlu Olacak	14
2.5.5 Ayrımcılık ve Dışlanmasının Bitmesi	9
2.5.6 Kaos Ortamına Sürüklenmek/Irkçılığın Artması	15
2.5.7 Suriye'ye Dönmek Zorunda Kalmak	8

Tablo 9. Kod Sistemi

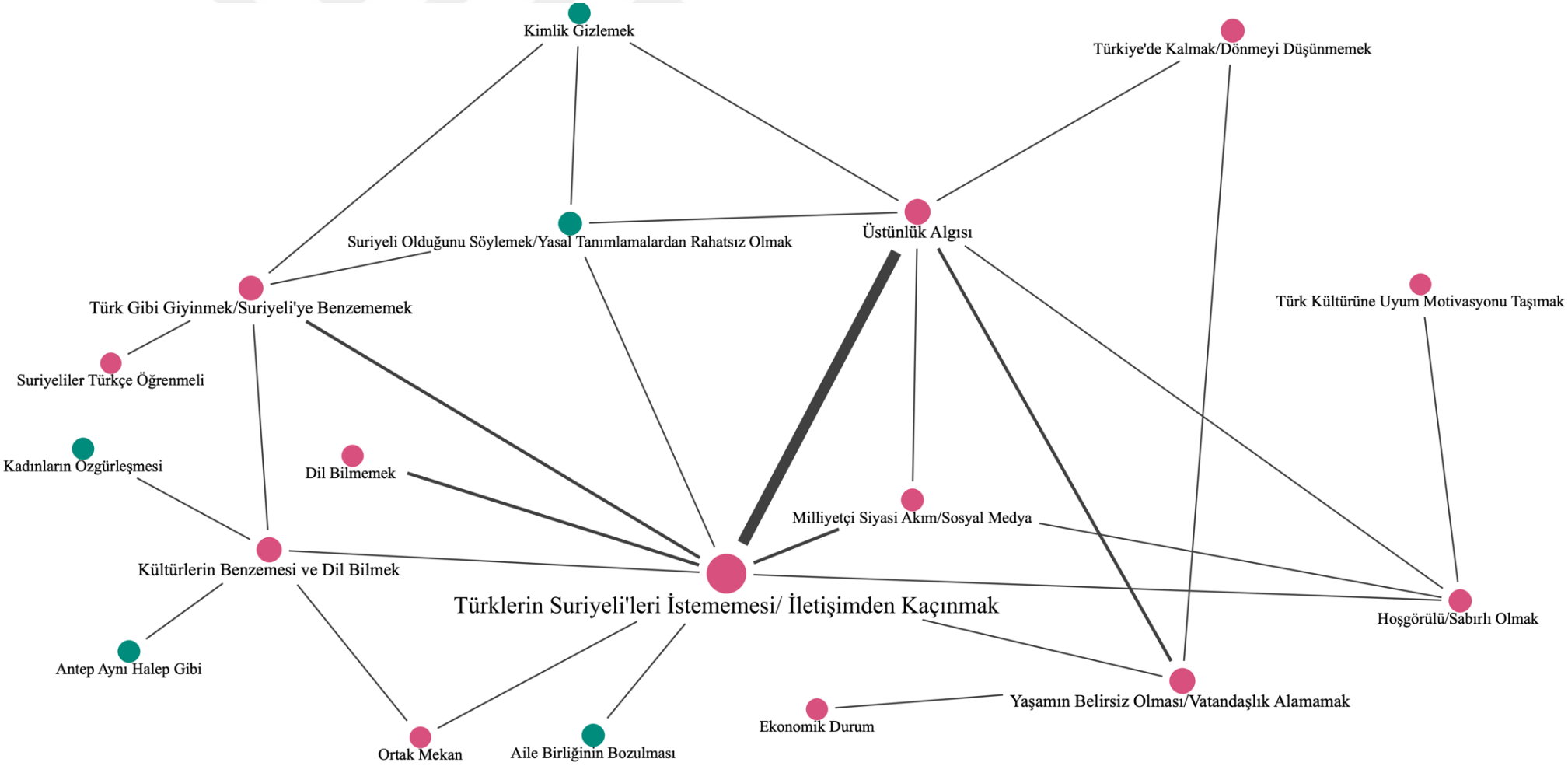

Şekil 6. Kod Haritası

Katılımcılar tarafından sıkça bahsedilen kodlar "Şekil 6'da" gösterilmiştir. Harita, kodlar arasındaki ilişkileri ve hangi kodların sıklıkla birlikte anıldığını göstermektedir. Burada her daire bir kodu temsil etmektedir. İki kod arasındaki mesafe ve çizgi kalınlıkları, kodların verilerde ne kadar benzer ve ilişkili şekilde uygulandığını göstermektedir. Ayrıca haritada, daireler ne kadar büyükse o kodla ilgili olarak o kadar fazla kod ataması/ ilişkisinin olduğu anlamına gelmektedir. Kısaca harita, yorumlama noktasında iki tür değişken sunmaktadır. Bunlar: kodlar arasındaki mesafe ve çizgi genişliği. İki kod ne kadar çok birlikte ve ilişkili bulunursa, yani verilerdeki kullanımları açısından ne kadar benzerlerse, haritada birbirlerine o kadar yakın yerleştirilir. Ayrıca harita üzerinden kodlar arası ilişki, çizgilerle gösterilebilir. Çizgi genişliği kodlar arası, benzerliği ve ilişkiyi doğrudan yansıtır. Yapılan araştırmada, haritada ki çizgiler, birlikte daha sık bahsedilen kodların ilişkisini yansıtmak için daha geniş gösterilmiştir. Ayrıca diğer kodlarla daha sık ilişkili olan kodlar aynı renkte gösterilmektedir.

Buna göre; "Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142)" kodundan bahseden katılımcılar, aynı zamanda "ortak mekân (%12), aile birliğinin bozulması (%22), milliyetçi siyasi akım/sosyal medya (%20), dil bilmemek (%15), kültürlerin benzemesi ve dil bilmek (%38), üstünlük algısı (%42) ve Türk gibi giyinmek/Suriyeliye benzememek (%34)" kodlarından da bahsetmiştir.

"Yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamak (%42)" kodundan bahseden katılımcılar, "üstünlük algısı (%42), Türkiye'de kalmak/dönmeyi düşünmemek (%28), ekonomik durum (%14) ve Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142)" kodundan da bahsetmişlerdir.

“Hoşgörülü/sabırlı olmak (%23)” kodundan bahseden katılımcıların aynı zamanda “Türk kültürüne uyum motivasyonu taşımak (%13), üstünlük algısı (%42), milliyetçi siyasi akım/sosyal medya (%20) ve Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142)” kodundan da bahsetmişlerdir.

“Kültürlerin benzemesi ve dil bilmemek (%38)” kodundan bahseden katılımcıların aynı zamanda “Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142), ortak mekân (%12), Antep aynı Halep gibi (%18), kadınların özgürleşmesi (%16) ve Türk gibi giyinmek/ Suriyeliye benzememek (%34)” kodundan da bahsetmişlerdir.

“Türk gibi giyinmek/ Suriyeliye benzememek (%34)” koduna vurgu yapan katılımcılar aynı zamanda “Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142), kimlik gizleme (%17), Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlardan rahatsızlık olmak (%27) ve Suriyeliler Türkçe öğrenmeli (%10)” kodundan da bahsetmişlerdir.

“Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlardan rahatsızlık olmak (%27)” kodundan bahseden katılımcıların aynı zamanda “kimlik gizlemek (%17), üstünlük algısı (%42), Türk gibi giyinmek ve Suriyeliye benzememek (%34) ve Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142)” kodundan da bahsetmişlerdir.

“Üstünlük algısı (%42)” kodundan bahseden katılımcılar aynı zamanda “Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142), yaşamın belirsiz olması/ vatandaşlık alamamak (%42), milliyetçi siyasi akım/sosyal medya (%20), hoşgörülü/sabırlı olmak (%23), Türkiye’de kalmak/dönmeyi düşünmemek (%28) ve

kimlik gizleme (%17)" kodundan bahsetmiştir. Ayrıca "Türkiye'de kalmak dönmeyi düşünmemek (%28)" kodundan bahseden katılımcılar, ağırlıklı olarak "üstünlük algısı (%42) ve yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamak (%42)" kodundan bahsetmişlerdir.

"Kimlik gizleme (%17)" kodundan bahseden katılımcılar aynı zamanda "Türk gibi giyinmek/Suriyeliye benzememek (%34), üstünlük algısı (%42) ve Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlardan rahatsızlık duymak (%27)" kodlarından bahsetmişlerdir. Ayrıca "milliyetçi siyasi akım/sosyal medya (%20)" kodundan bahseden katılımcılar ise aynı zamanda "üstünlük algısı (%42), Türklerin Suriyelileri istememesi/iletişimden kaçınmak (%142) ve hoşgörülü/sabırlı olmak (%23)" kodlarından bahsetmişlerdir.

Kod haritasında yer verilmeyen fakat görüşmeler esnasında katılımcılar tarafından vurgulanan belli sonuçlar bulunmaktadır. Bunlar aşağıda ayrıca ifade edilmektedir;

Türklerin tarihi ve kültürel bağlardan dolayı Halep ve Şam şehirlerine karşı daha ılımlı ve hoşgörülü olduğu düşünüldüğünden, özellikle kimlik yönetimi kategorisinde kimlik gizleme eğilimi yüksek olan katılımcıların, kendini tanımlama noktasında "Suriyeliyim yerine Halepli ya da Şamlıyım" demeyi tercih ettiği görülmüştür. Görüşmeler esnasında sosyo-kültürel uyum noktasında Osmanlı zamanın ki Türklerin birleştirici tutumu hatırlatılmıştır. Fakat belli tarihi figürlerin bugün Arapların sevilmemesine sebebiyet verecek kararlar verdiği ve kendilerinin bundan mustarip oldukları ifade edilmiştir.

Türkiye'de Suriyeli olduğunun anlaşılmasını dahi istemeyen ve tamamen görünmez olmak isteyen katılımcıların isim değiştirdikleri çıkan bir diğer sonuç olmuştur (5kişi). Yani Arapça isimlerin Türkçe isimlerle değiştirildiği görülmüştür. Kısaca, resmi işlemlerin dışında Türklerle olan iletişimlerde hem isim hem memleket hem de etnik kökeninin gizlendiği görülmüştür. Bazı katılımcıların ise Türkmenlerin Araplara oranla Türkiye'de daha çabuk kabul gördükleri ve bu yüzden kendilerini annem Türk babam Arap şeklinde tanımladıkları da görülmüştür (5 kişi).

Katılımcıların genel anlamda kendilerini tanımlama noktasında mülteci, sığınmacı, göçmen veya geçici koruma altında gibi yasal tanımları kullanmayı tercih etmedikleri görülmüştür. Bu tanımların; kırıcı, dışlayıcı, ötekileştirici ve gayri insani olduğu bu sebeple kendilerinin "misafir veya yabancı" olarak tanımlanmanın daha uygun olduğunu ifade eden katılımcılar olmuştur. Fakat misafir olarak tanımlanmak isteyen katılımcıların hepsinin ise vatandaşlık alıp tamamen Türkiye'de kalmak istedikleri görülmüştür.

Yabancı olarak tanımlanmak isteyen katılımcıların ise Türklerin kendilerine günlük hayatta "yabancı muamelesi" yapmasının ayrımcı ve kırıcı olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların ilk geldikleri zamanlarda kendilerini misafir oldukları gördükleri ama zamanla Türkiye'de yaşam sürdürecekleri düşüncesinin geliştiği ve bundan dolayı kendilerini "kalıcı" olarak gördükleri de belirtilmiştir. Ama bu durumda bile Türk toplumundan beklenenin ise her zaman kendilerine "misafir özeni" gösterilmesidir. Kısaca "gitme niyeti olmayan kalıcı misafirler" olarak görülmek arzusunun olduğu gözlemlenmiştir. Bu ikilemin, kafa karışıklığının birçok noktada kendini gösterdiği ifade edilmelidir.

Türkiye'de kalma planları olan katılımcıların özellikle ilahiyat bölümlerinde okuyanların, ilerde Türkiye'de "gerçek dini (kendilerine göre)" öğretmek hayallerinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Onlara göre Türkler Batılılaşmış, dinden uzaklaşmış ve İslami değerlere uymak noktasında yanlış içerisindeler. Ayrıca gelecekte Türkiye'de yaşam sürdürme planı olan katılımcıların çoğunlukla Suriyelilere yönelik hizmet verme hayallerinin olduğu gözlemlenmiştir. Görüşmeler esnasında sık sık "Araplar bize sahip çıkmıyor" ifadeleri kullanılmıştır. Fakat tarihi, kültürel ve etnik birlikten dolayı Suriyelilerin Arap devletlerinden korunma beklentilerinin de olduğu da gözlemlenmiştir. Örneğin gazeteci olma hayalinde ki katılımcıların ilerde Türkiye'de ki Suriyelilerin durumunu dünya basınına özellikle Arap basınına servis etmek hayallerinin olduğu ifade edilmiştir. Dahası, gelecek hayalleri arasında Türkiye'de kalmanın ötesinde Türkiye'de var olmak, Türkiye'de örgütlenmek, kendi dillerini ve geleneklerini Türkiye'de yaşamak ve siyasal düzeyde temsil edilmek hayallerinin olduğu da dile getirilmiştir.

Türkiye'de kalıp siyasi kariyer yapmak ve Türkiye'de ki Suriyelilerin birbiriyle temas halinde olması, birbirlerinden haberdar olması, birbirlerini korumaları, özel günlerini ve geleneklerini kutlamaları için bir araya getirmek ve daha örgütlü şekilde yaşayabilmeleri için STK'lar ve çeşitli örgütler kurma hayali olan katılımcılar da görülmüştür. Yanı sıra çeşitli alanlarda lisansüstü eğitim alıp akademik kariyer yapma hayalleri de sıkça dile getirilmiştir. Tüm katılımcılarda vatandaşlık alınması halinde Türkiye'de kalıp kendi alanlarında çalışmak ve kendi iş yerlerini açma hayallerinin olduğu görülmüştür. Bunun yanında özellikle sağlık alanında eğitim görmekte olan katılımcıların savaşta yaralanan yahut şu anda

Suriye'de yaşam sürdüren yakınlarının ve diğer Suriyelilerin Türkiye'de tedavisi için kendi iş yerlerini kurmak ve bu noktada çalışmak istedikleri görülmüştür.

Türkiye'de vatandaşlık alınabilmesi için belli bir eğitim seviyesine sahip olunması şartından dolayı özellikle eğitim konusuna ayrıca önem verdikleri ifade edilmiştir. Devlet üniversitelerine yerleşemeyenlerin ise özel üniversitelerde vatandaşlık alabilmek için okudukları ifade edilmiştir. Türkiye'de üniversite okuma nedenleri arasında, Avrupa'ya gidebilmek ve oradan denklik alabilmek gibi nedenlerin olduğu da ifade edilmiştir.

Katılımcıların Türkiye'ye geldiklerinde ilk başta Arap okuluna gittikleri belirlenmiştir. 2013 yılında çocuklar için Suriyelilerin ağırlıklı olarak yaşadığı bölgelerde Geçici Eğitim Merkezleri (GEM), kurulmuştur. 2017 yılına gelindiğinde bu merkezlerin sayısının yaklaşık 400' ulaştığı ifade edilmektedir. Fakat 2018 yılından sonra gelenlerin büyük bir kısmının kalacakları anlaşılınca, Suriyeli çocuklar Türk okullarına kademeli bir şekilde yönlendirilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: 2023). Yaşamlarının ilk yıllarında tamamen kendi kültürlerini yaşamış, kendi dillerinde eğitim görmüş ve kendileri gibi aynı bölgelerden göç etmiş bireylerle temas halinde olunmuştur.

Söz konusu okullarda okuma süresinin katılımcılarda önemli etkiler bıraktığı belirlenmiştir. Şöyle ki; kısa süre için bu okullarda okuyanların daha etkili Türkçe konuşabildikleri, Türkiye'de yaşamaya olumlu baktıkları, akademik anlamda görece başarılı oldukları, Türklerle daha rahat arkadaşlık kurabildikleri ve sosyo-kültürel uyuma görece pozitif yaklaştıkları görülmüştür. Fakat Arap okullarında daha uzun süre okuyanların ise Türkçeyi iyi öğrenemedikleri, günlük hayatta uyum problemleri

yaşadıkları, Türklerle arkadaşlık kurmakta güçlük çektikleri, akademik başarısızlıklar yaşadıkları ve sosyo-kültürel uyuma görece negatif yaklaştıkları görülmüştür.

Katılımcılar tarafından Suriyelilerin belli bir dönem bu okullarda okumak zorunda olmasının eleştirildiği görülmüştür. Bu okullarda okumak zorunda olmanın kendilerinde uyum sorunları yarattığı ve akademik anlamda Türklerden geri kalmaya neden olduğu belirtilmiştir. Bazı ailelerin ise çocuklarını yalnızca Türk okullarına gönderdikleri görülmüştür. Bu durum aslında ilk günden kalıcı olma niyetlerinin varlığına işaret etmektedir.

Özellikle 2016 yılından sonra Türkiye'de ki yaşamlarının değiştiği, daha zorlaştığı ve ilk zamanlar onlara yardım eden Türklerin artık onları istemediği bunun da onları bir çaresizliğe ittiği ifade edilmiştir. 2016 yılı ve sonrasında geçici koruma statüsünün kesinleşmesiyle birlikte Suriyelilerin başta vatandaşlık almak ve kalıcı olmak durumları dahil olmak üzere eğitim hakkı, sağlık hizmetlerine erişim, çalışma ve yerleşme gibi konularda yaşamlarında belli değişikler yaşandı.

2016 yılından sonra geçici eğitim merkezlerinden Türk okullarına geçiş teşvik edildi. Türk okullarında Suriyeli çocuklar/gençler, dil bariyerleri, ekonomik zorluklar, kültürel farklılıklar ve iletişim sorunlarıyla karşılaştı. Türk okullarına uyum sürecinin oldukça sancılı olduğu sıkça ifade edilmiştir. 2016 yılından sonra devlet hastanelerinden ücretsiz yararlanmaya devam etmişlerdir. Fakat yoğunluktan rahatsızlık duydukları belirtilmiştir. Ayrıca bu yıldan sonra, belli şehirlerde, belli mahallelerde ve belli alanlarda izinli çalışma ve oturma şartının gelmesiyle beraber kayıt dışı çalışmak zorunda kaldıkları ve kısıtlandıkları ifade edilmiştir.

Bu yıldan sonra yaşanan ekonomik krizler, artan işsizlik gibi sorunlarla birlikte Türklerin gelenlerin kalıcı olduğunu görmesiyle birlikte göç ve göçle gelenlere karşı toplumsal tepkiler artmıştır. 2016 yılından sonra vatandaşlık alabilmek için ayrıca belli kriterler öne sürüldü. Örneğin eğitimli, nitelikli ve Türkiye'ye uzun sürede fayda sunabilecek bireyler şartı arandı. Belirtilen tarihten sonra Arap olarak istenmedikleri ve yok edilmek istendikleri yönünde oldukça olumsuz bir algıya sahip oldukları görülmüştür.

Vatandaşlık alabilmek ve Türkiye'de kalıcı olabilmek için Türklerle evlilik yapılmasına yönelik bir algının olduğu ifade edilmiştir. Fakat Suriyeli erkekler, Türk kadınların kendi kültürlerine uyum sağlamayacağını ve ailelerinin (iki taraf için) buna rıza göstermeyeceğini düşündüklerinden, Türklerle evliliğe mesafeli oldukları belirtilmiştir. Özellikle Suriyeli erkeklerin Suriyeli kadınların Türklerle evlilik yapmasını doğru bulmadıkları ve buna karşı çıktıkları ifade edilmiştir. Bazı ailelerin Türkiye'de kalıcı bağlarının olması adına özellikle böyle bir yolu tercih ettiği de ayrıca belirtilmiştir.

Türklerle ortak mekanlarda kurulan iletişimden kaçınmaya neden olan durumlardan biri de Türklerin Suriyelilerle ilgili ya da genel olarak yaptıkları şakalardır. Şakalar, genellikle zararsız gibi görünse de kültürel bağlamı, bireylerin ya da kültürlerin mizah anlayışını ve dil kullanma kapasitesini yansıtmaktadır. Dolayısıyla Suriyeliler, Türklerin şakalarının arkasındaki kültürel referansları yeteri kadar bilmedikleri için şakaları aşağılayıcı olarak algılamakta ve kendilerini şakaların hedefi olarak dışlanmış hissetmektedir. Şakalardan kaçmak için Suriyeliler bir tür savunma mekanizması olarak Türklerle iletişimden kaçınmaktadır. Bu durum,

misafirperverliğin ve iyi niyetin ön planda olduğu Türk kültüründe bile, sosyo-kültürel uyum sürecine olumsuz bir etki yapmaktadır.

Suriyeliler, genel anlamda kurallara karşı mesafeli olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de tıpkı Türkler gibi özgürce hareket etmek ve istedikleri gibi davranmak istediklerini ifade etmişlerdir. Devlet tarafından uygulanan her türlü kural ve düzenleme, Suriyeliler tarafından ağır bir yaptırım olarak algılanmakta ve bu durum, onları Türk toplumundan daha fazla uzaklaştırmaktadır. Kendi hayatlarını istedikleri gibi sürdürme arzusu, yasal sınırlandırmalar karşısında rahatsızlık ve uyumsuzluk hissi yaratmaktadır. Bu da Suriyelilerin topluma tam anlamıyla uzun vadeli uyum sağlama süreçlerine engel teşkil etmektedir.

5.11. Bulguların Genel Değerlendirmesi

Araştırmanın bulgular kısmında, "iki ana tema, 8 kategori ve 39 kod" üzerinden veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bu başlık altında ise elde edilen bulguların detaylı açıklaması, bu bulguların literatürle bağlantısı ve çalışma sorularına verdiği cevaplar ele alınmaktadır. Bölümün, gelecekte ilgili çalışmalara ışık tutacağı ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye'ye yapılan uluslararası göç neticesinde, göç eden bireylerin kültürleşme yönelimlerinin tespit edilmesini ve özellikle de sosyo-kültürel uyum yöneliminin belirlenmesi noktasında ev sahibi toplumla kurulan iletişimin önemi ve rolünü, bölgesel farklılıklar üzerinden ve göçle gelen gençlerin bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlayan araştırmada elde edilen bulguların genel değerlendirmesine bakılacak olursa;

İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerine oranla daha fazla kültürel çatışma hissetmektedir.

Öğrencilerin İstanbul'da kültürel çatışma yaşamasını tetikleyen çeşitli dinamikler bulunmaktadır. Bunların başında, İstanbul'un kozmopolit yapısı ve kültürel çeşitliliği içiresinde, Suriyeli üniversite öğrencilerinin kendi kültürlerinden farklı değer ve normlara sahip bireylerle sürekli temas halinde olması gelmektedir. Yani çok kültürlü ortam, bölgesel farklılık ve farklı kültürel yapı, Suriyeli üniversite öğrencilerinin geleneklerine olan bağlılığı ve bakış açıcısını etkilemekte ve kendi kültürlerine yabancılık hissettirmektedir. Bu durum, farklı kültürleri bir arada yaşama noktasında dengenin bulunamadığını ve sosyo-kültürel anlamda uyumu bulma noktasında zorluk yaşandığını göstermektedir. Kültürel çatışma yaşayan bireylerin sağlıklı bir aidiyet ve kültürel kimlik geliştirmeleri zorlaşmaktadır. Nitekim yapılan analiz sonucunda, İstanbul'da çalışmaya dahil olan katılımcıların bölgesel aidiyet ve kimlik yönetimi noktasında karmaşa yaşadığı saptanmıştır.

İstanbul'da ki katılımcıların, Suriye'ye karşı aidiyet duygularının zayıf olduğu ve vatandaşlık almayla bağlantılı olarak Türkiye'ye karşı aidiyet duygularının gelişebileceği (henüz tam bir aidiyet duygusunun oluşmadığını belirterek) ifade dilmiştir. Bu noktada, küçük yaşta Türkiye'ye göç etmiş olmak ve çeşitli nedenlerle kendi ülkelerine dönme isteklerinin olmaması gibi sebeplerden ötürü, kendi ülkelerine oranla Türkiye'ye ait hissetmenin, kendileri için uzun vadede daha konforlu ve güvenli olduğu belirtilmiştir. Burada, Türkiye'ye karşı hissedilen aidiyet duygusunun işlevsel sebeplerden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, Suriye'nin mevcut durumunun kötü olması, başka bir ülkeye geçişin henüz mümkün olamaması ve Türkiye'nin daha iyi yaşamsal fırsatlar sunabilmesi gibi gerekçelerle, vatandaşlık alındığı takdirde Türkiye'de kalınacağı ve burada bir yaşam kurulacağı düşüncesinin

hâkim olduğu görülmüştür. Türkiye'de ki yaşam koşullarının genel olarak Suriyelilerin kendilerine ait (yani ev sahibi toplumla bütünleşmeden, ayrı olarak) bir hayatı mümkün kılacağı düşünülmektedir.

Aidiyet duygusu, sosyo-kültürel uyum noktasında önemlilik arz etmektedir. Zira birey, ait olduğunu hissettiğinde tamamlanmakta, tamamlanmış olan birey ait olduğu yeri sevmekte, orayı güzelleştirmek ve uyum sağlamak adına çaba sarf etmektedir. Uluslararası göç özelinde bakıldığında, bireylerin kendilerini ait hissettikleri mekanların/bölgelerin bilinmesi önemlidir. Göç etmiş olan bir birey veya grubun, farklı bir devletin herhangi bir bölgesine yerleştikten sonra orada yaşam sürdürme motivasyonu, sosyo-kültürel uyum üzerinde etkili olan bir durumdur. Çünkü göç, bireylerin aidiyet kurduğu bölgelerle bağlarını zedeleyen bir hareketliliktir. Bununla birlikte göç neticesinde, yerleşilen bölgelere karşı yeni aidiyetler kurulması da söz konusu olmaktadır. Birey göç sonrasında hem kendi ülkesine hem de yaşadığı bölgeye karşı aidiyet geliştirebilir. Bu durum başarılı bir sosyo-kültürel uyum için gereklilik arz etmektedir.

Aidiyet, sosyo-kültürel uyum, sadakat, bağlılık, siyasi düzen, dayanışma ve "biz ve öteki" duygularının belirlenmesinde önemlilik arz etmektedir. Öte yandan, bölgeselleştirilmiş boyutunda veya sabit sınırlar içinde "buraya aitim" ifadesi her şeyden önce bir yerde (bölgesel-aidiyet) "evde ve içerde olmanın" kişisel ve samimi bir duygusu olarak anlaşılmalıdır (Anderson ve Smith: 2001). Diğer yandan aidiyet duygusu sosyal içermenin-dışlamanın sınırlarını çizmek için söylemsel bir kaynak olmanın yanı sıra benlik tarafından anlatılan, kişisel, mahrem ve sosyo-kültürel anlamda varoluşsal bir boyut olarak işlev görmektedir. Genellikle bir yere ait olma

duygusunun, kendini tanımlama ve kültürünü yaşayabilme süreçleriyle karşılıklı olarak ilerlediği kabul edilmektedir. Örneğin, "ben kimim sorusunun cevabı, aynı zamanda ben nereye aitim ve kültürümü ne şekilde yaşayabiliyorum sorusunun da yanıtını içermektedir" (Antonsich: 2010, 6). Johnson vd., (2004), uluslararası göçle gidilen yerlerde aidiyet hissinin kültürel karmaşanın, kendini tanımlamanın yani kimlik yönetiminin veya sosyo-kültürel uyumun "bir statüden ziyade sosyo-kültürel anlamda bir var oluş" olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır.

İstanbul'da ki Suriyeli üniversite öğrencileri, Türklerle ve kendi aralarında keskin bir ayrım ve uyumsuzluğa odaklanmış durumdadır. Bölgesel olarak kendilerini yabancı hisseden İstanbul'da ki katılımcılar, kişisel ve samimi bir şekilde "ben buraya aitim" diyemedikleri belirlenmiştir. Bir yandan Suriye'ye ait olmadıklarını ifade eden katılımcılar, diğer yandan İstanbul'da ki hayata alışmaya çalışsalar da hissedilen toplumsal ve kültürel ayrımlardan dolayı gerçek ve samimi aidiyeti bulamayacaklarını düşünmektedir. Burada toplumsal ve kültürel ayrımı yapanların ise Türkler olduğu düşünülmektedir. Fakat somut olarak bu ayrımın örneklendirilemediği ve çoğu söylemin gerçek bir karşılığının olmadığı da belirlenmiştir. Bu yüzden, "Ben kimim? Nereye aitim?" ve "Kültürümü nasıl yaşıyor ve muhafaza ediyorum?" sorularının cevabı, İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerini kültürleşme süreçlerinde ayrılma seçeneğine keskin bir şekilde yönlendirmektedir.

Bu doğrultuda, İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin, Türkiye'de sosyo-kültürel anlamda kendilerini nereye konumlandırmak istediklerine dair belirsizlik yaşadıkları ve aynı zamanda Türkiye'deki gelecekleri konusunda da

belirsizlik içinde oldukları saptanmıştır. Kısaca İstanbul'da üniversite öğrencileri, varoluşsal bir problem yaşamaktadır. Ayrıca yaşanan varoluşsal problemler, belirsizlik ve karmaşanın, kendilerinin Türkiye'deki kimlik yönetimi, kendi kültürlerini yaşama, gelecekte Türkiye'de ki yaşamlarına olan bakış açısı ve hayalleri üzerinde etkili olduğu hem Türklerle iletişim kurmada hem de sosyo-kültürel uyum sağlamada engel teşkil eden bir durum ortaya çıkardığı belirlenmiştir.

Sosyo-kültürel uyum ve aidiyet duyguları, dinamik ve değişken bir yapıya sahiptir. Bu duygular, sosyo-politik ve ekonomik faktörler, bölgesel dalgalanmalar ve bireysel deneyimlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Nitekim, 2019 yılı ve öncesinde gerçekleştirilen çalışmalar, Suriyelilerin aidiyet ve uyum yönelimlerinin genellikle pozitif bir eğilim sergilediğini ortaya koymuştur. Ancak, bu durumun sonraki süreçte tersine döndüğünü literatür açıkça göstermektedir. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulguları da literatürdeki bu değişimi destekler niteliktedir.

Örneğin, Akın ve Bozbaş (2020), yaptıkları çalışmada, Suriye'den göç etmiş olan bireylerin ağırlıklı olarak yaşam sürdürdükleri illerde, Suriyelilerin toplumsal ve kültürel değişim yaşadıklarını göstermiştir. Ayrıca ortak inanç, ortak tarih ve yakın coğrafya gibi noktalara rağmen kültürel anlamda farklılıkların var olduğu gözlemlemişlerdir. Çalışmada, kültürlerini koruma noktasında Suriyeli bireylerin belli konularda dayanışma içinde oldukları sonucu çıkmıştır. Bu dayanışma; aynı şehirlerde ve bölgelerde yaşama veya birbirinden alışveriş yapmak şeklinde örneklendirilmiştir. Kalma süresine bağlı Türkiye'de bir gelecek düşüncelerinin mevcut olduğu ve ekonomik anlamda yaşam sürdükleri bölgelerde alt gruplar

oluşturdukları belirlenmiştir. Ayrıca Türkmenlerin aidiyetlerinin Arap ve Kürtlere oranla daha yüksek olduğu çıkan bir diğer sonuçtur.

Bu çalışmadan hareketle, 2019 yılı ve sonrasında yapılan diğer çalışmalar ışığında Suriyelilerin sosyo-kültürel uyum ve aidiyet konusundaki eğilimlerinin tersine dönmeye başladığına dair güçlü bir sonuca ulaşmak mümkündür. Çalışmada Suriyelilerin, kültürlerini koruma yönünde belli dayanışma pratikleri geliştirdikleri, aynı bölgelerde yaşamayı ve birbirleriyle alışveriş yapmayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Bu, Suriyeli toplulukların içinde yaşadıkları topluma uyumdan ziyade kendi sosyal ve ekonomik ağlarını kurduklarını, dolayısıyla bir tür gettolaşma sürecinin yaşandığını göstermektedir.

Ek olarak, araştırmada alt grupların oluştuğu ve bu durumun, özellikle ekonomik yaşamın şekillendiği bölgelerde belirginleştiği ifade edilmiştir. Bu alt grupların varlığı, toplumsal ayrışmanın güçlendiğine işaret eder. Türkmenlerin aidiyet duygusunun Arap ve Kürtlere kıyasla daha yüksek olması da topluluklar arasındaki farklı uyum düzeylerine dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, çalışmadan çıkarılabilecek önemli bir bulgu, Suriyelilerin Türkiye'deki geleceğe dair belirsizlikle birlikte giderek içe kapanma ve ayrışma eğilimi sinyalleri vermeleridir. Bu durum, sosyo-kültürel uyumun zayıfladığı, aidiyet duygusunun azaldığı ve topluluklar arasında bir ayrılma dinamiğinin geliştiği yönündeki literatürle örtüşmektedir. Bu bağlamda, 2019 sonrası dönemde Suriyeliler arasında artan gettolaşma ve ayrışma eğilimleri, politika yapıcılar ve sosyo-kültürel uyum çalışmaları açısından kritik bir konu olarak ele alınmalıdır.

Literatür incelendiğinde, İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin günlük yaşamda Türklerle olan iletişimlerinde büyük ölçüde görünmez olmayı tercih ettikleri, yani kimliklerini gizleme eğiliminde oldukları sonucunun, bu çalışmaya özgü bir bulgu olduğu görülmektedir. Kimlik gizleme eğiliminin nedenleri; toplumsal anlamda karşılaşılan önyargı ve ayrımcılık, geçici koruma statüsüyle bağlantılı olarak sosyo-politik anlamda hissedilen güvenlik endişeleri ve toplumsal baskı; kısa sürelide olsa sosyal kabul, korunma, bir gruba dahil olma ve iş bulma gibi işlevsel sebepler olduğu belirlenmiştir. Burada, Türklerden kendilerine yönelen kültürel uyum baskısı, dışlanma, ayrımcılık ve ırkçılık olduğu sıkça ifade edilmiştir. Ancak, yapılan analizlerde katılımcıların, Türklerden kendilerine yönelen bu istenmeyen durumları somut olarak örneklendiremedikleri ve hatta kendi kültürlerini Türkiye'de büyük oranda yaşayabildikleri görülmüştür. Ayrıca vatandaşlık almayla bağlantılı olarak Türkiye'de güvenle yaşayabileceklerine inandıkları da çıkan bir diğer sonuç olmuştur. Bu durumda, hissedilen uyum baskısının sembolik olduğu gözlemlenmiştir. Yani, gerçekte Türklerden gelen somut bir uyum baskısı veya tehdit olmasa bile, hissedilen uyum baskısı bireylerde gerçekçi sonuçlar doğurmakta ve bu durum, Türklerle temassızlık yaratmakta, bireyleri kendi gruplarına çekmekte ve kimlik yönetimi stratejilerine ise kimlik gizleme eğilimi şeklinde yansımaktadır.

Suriyeli üniversite öğrencileri, İstanbul'da kendilerini yabancı hissetmektedir. Toplumsal boyutta azınlık ve yasal anlamda da belirsiz bir statüde olmak ve önceki olumsuz iletişim deneyimlerinden dolayı, ev sahibi çevrenin üyelerinin kendilerini kullanacağından ve onlara hükmedeceğinden korkmaktadır. Burada, ev sahibi

toplumla yani Türklerle yaşanan olumsuz deneyimlerin yine somut bir şekilde örneklendirilemediği görülmüştür. Özellikle sosyal medyada yapılan paylaşımlar, belli siyasi aktörlerin söylemleri ve kulaktan dolma bilgilerle, gerçekte yaşanmamış olsa bile olumsuz deneyimler varmış gibi yansıtılmaktadır. Özellikle gençlerin bu noktada, kendi aralarında kurdukları grupların, ev sahibi toplumla yani Türklerle temassızlıklarına ve negatif önyargıların oluşmasına kaynaklık ettiği ve bu gruplarda gerçeklikle çoğu zaman uyuşmayan bilgilerin yayıldığı belirlenmiştir.

Suriyeli üniversite öğrencileri, İstanbul'da ev sahibi grubun kendilerine zarar verebileceğini düşünmekte ve temas kurduklarında bu grubun gözünde küçük düşmekten, alay edilmekten ve haksızlığa uğramaktan çekinmektedir. Bu nedenle İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, kimliklerini gizlemekte ve hem ev sahibi toplumla temas kurmaktan hem de uyumdan kaçınmaktadır. Çıkan bu sonucun literatürde ele alınan "Stephan & Stephan'in Bütünleşik Tehdit Teorisi (Gruplar Arası Tehdit Teorisi)"ini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, kimliklerini gizlerken, fiziksel olarak Suriyelilere benzememenin daha olumlu bir iletişim ortamı sağladığını ve bu durumun sosyo-kültürel uyuma katkıda bulunduğunu düşünmektedir. Şimdilik bu çalışmaya özgü olan bulgular arasında, Suriyeli üniversite öğrencilerinin fiziksel olarak "Suriyeli gibi görünmemek" adına Türk gibi giyinme çabalarının dikkat çektiği ifade edilmektedir. Ancak bu çabanın, kimliklerini küçümsemekten ya da reddetmekten ziyade, daha fazla sorun yaşamaktan kaçınma ve kendi güvenliklerini sağlama dürtüsüyle ortaya çıktığı belirlenmiştir. İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, tüm bu karmaşa ve sembolik tehdit algısına rağmen, kültürel

kimlikleriyle gurur duyduklarını ve olumsuz tutumlarla başa çıkmanın bir yolu olarak "etnik dayanışmayı" tercih ettiklerini ifade etmiştir.

Başka bir deyişle, İstanbul'da katılımcıların algıladıkları tehditler karşısından hem kimlik gizledikleri hem de kendi etnik gruplarıyla daha fazla bütünleştikleri belirlenmiştir. Kimlik gizleyen, ev sahibi toplumla temastan kaçınan ve kendi etnik gruplarına çekilen bu bireylerin hem günlük yaşamda hem de iletişim pratiklerinde ev sahibi çevre ile uyum sorunları yaşadıkları saptanmıştır. Dahası bu durumun, iki taraf arasında kültürel çatışma, daha fazla mesafeye ve kutuplaşmaya yol açtığı gözlemlenmiştir. Taraflar arasında ki bu kültürel çatışma, kutuplaşma, mesafe ve temassızlığın sosyo-kültürel uyumun en büyük zorlaştırıcıları olduğu belirlenmiştir.

Gelinen noktada, İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadığı kültürel çatışmaların, eğitim ve iş ortamlarının yanı sıra toplumsal ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile bağlarında belirgin değişimlere yol açtığı gözlemlenmiştir. Kadınların İstanbul'da iş ve eğitim hayatına daha yoğun bir şekilde katılım göstermesi, aile içindeki geleneksel rol dağılımını derinden etkilemiş ve özellikle babaların otorite figürü olarak algılanan geleneksel rollerini zayıflatmıştır. Bu değişim, babaların eşleri ve çocuklarıyla olan iletişimlerinde sorunlara neden olmuş ve boşanma oranlarında bir artışa yol açmıştır. Çalışmanın güçlü ve özgün bir sonucu olarak, Suriyeli ailelerin İstanbul'da iki kültürün değerleri, normları ve yaşam pratikleri arasında bir denge kurmakta zorlandıkları ve bu durumun aile yapısında ciddi bozulmalara neden olduğu vurgulanabilir. Kültürel çatışmadan kaynaklanan bu dönüşüm, Suriyeli bireylerin İstanbul'daki sosyo-kültürel uyum sürecinin ne denli karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Aile birliği ve aile düzeninin bozulduğu ortamda büyüyen katılımcıların geleceğe dair daha karamsar olduğu, Türklerle iletişimden kaçındığı, uyuma mesafeli olduğu, ağırlıklı olarak aidiyet sorunları ve kültürel karmaşa yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca bu katılımcıların daha kırılgan bir psikolojiye ve kişilik yapısına sahip olduğu, korunma ve ait olma ihtiyacını karşılamak adına daha çok etnik gruplarıyla bir arada olmayı tercih ettiği gözlemlenmiştir. Bu katılımcıların kısa süreli bir güvenlik ve korunma ihtiyacından dolayı kendi kültürlerini veya etnik kökenlerini hatırlatacak isim, soy isim, giyim tarzı ve iletişim kurma biçimlerine kadar uzanan planlı bir kimlik gizleme eğilimi sergilediği ve bunun da sosyal çevreleri tarafından desteklendiği tespit edilmiştir. Bu durum, kimlik gizleme eğiliminin oldukça kolektif bir şekilde yapıldığını göstermektedir.

İstanbul'da eğitim ve iş ortamında dil bariyerleri, farklı kurallar, değişen mesai saatleri, bölgesel farklılıklar ve farklı eğitim uygulamaları kültürel anlamda sıkışmışlık ve çatışma yaşatmaktadır. Günlük hayatta ve toplumsal ilişkilerde, özellikle ev sahibi toplumla sosyal bağ kuramamış olmak, eski toplumsal ilişkilere özlem duymak ve yeni toplumsal sisteme dahil olamamak, İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerine "eski ve yeni" arasında kültürel anlamda bir çatışma yaşatmaktadır. Ayrıca İstanbul'da Suriyeli ebeveynler çocuklarının menşe kültürlerini unutacağından endişe etmektedir. Bu durumun önüne geçmek ve kültürlerinin devam etmesini sağlamak adına, anne ve babalar kendi çocuklarına evde kültürel uygunluk baskısı yapmaktadır.

İstanbul'da evde kendi kültürlerine ait yemekler pişirilmesinin, Arapça konuşulmasının ve Arap televizyonlarının izlenmesi noktasında bir dayatma olduğu

belirlenmiştir. Bu durum, İstanbul'da Suriyeli gençleri, anne ve babalarıyla karşı karşıya getirmekte ve aile içi iletişimde sorunlara sebebiyet vermektedir. Evde kendi kültürünü yaşama noktasında baskı görmek, bireylerin hem kendi kültürlerine yabancılaşmasına hem kişilik sorunları yaşamalarına hem de ev sahibi topluma mesafe geliştirmesine neden olmaktadır. İstanbul'da katılımcılar iki kültür arasında sıkışmış hissetmektedir. Normalde iki kültür arasında sıkışmış hissetmenin, bireyleri kültürel marjinalliğe yöneltmesi beklenirken, Türkiye'deki Suriyelilerin sayıca fazla olmaları, gruplarının güçlü olduğuna dair inançları ve kendi gruplarından dışarıda kolektif bir koruma bulmaları, marjinallik yerine ayrılma seçeneğini güçlü bir şekilde devreye sokmaktadır.

Çıkan sonuçlarda, İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin günlük yaşamlarında kişilik sorunları yaşadığını göstermiştir. Göç öncesi, göç esnası ve sonrasında yaşanan zorluklar, yaşanan korku, şahit olunulan kayıplar, ölümler, şiddet ve devam eden tehditlerin yanı sıra yeni bölgede aidiyet ve güven eksikliği, yerinden edilme korkusu, dışlanma, ayrımcılık, erken yaşta göç etmiş olmak, iki kültür arasında sürekli kimlik geçişleri yapmak, ev sahibi toplumla temassızlık, "öteki ve gitmesi gereken tehlikeler" şeklinde muamele görmek ve yeni kültürde edinilen bazı roller İstanbul'da katılımcıların içsel çatışma yaşamasına neden olmuştur. Yaşanan kültürel karmaşa, uyum sorunları, evde kendi kültürü, dışarda ise yeni kültür arasında sürekli bir denge arayışı ve geçişler yapmak İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerinin kimlik krizi yaşamasına yol açmıştır. İstanbul'da, kendi kültürünü sürdürme endişesi ile yenisini öğrenme çabası, farklı kimlikler arasında kaybolmuş hissetme, katılımcıların ruhsal olarak farklı kimliklere bürünmesini

tetiklemektedir. Bu noktada, İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerinin "ben kimim" sorusunu cevaplamakta zorluk yaşamaktadır. Bu durumun genel olarak kişilik bölünmesine (kimlik bozukluğu) yol açtığı saptanmıştır.

İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri bir yandan kendi kültürlerine yabancılaşırken, aidiyet ve kimlik karmaşası yaşadıkları; diğer yandan ise yüksek etnosantrik duygulara sahip oldukları saptanmıştır. İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri Türklerle iletişim kurma veya sosyo-kültürel uyum noktasında kendi kültürlerini ve kendilerini üstün olarak nitelendirmektedir. Üstünlük algısı, İstanbul'da sosyo-kültürel uyum motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. İstanbul'un kozmopolit yapısı içerisinde, farklı bir ekolojik çevrede ve farklı kültürlerle temas halinde olmak, Suriyeli üniversite öğrencilerinin üstünlük algısını tetiklemiştir. Kendi kültürlerinin yok olacağı ve unutulacağına dair inanç, kültürel bir savunma mekanizması olarak bireylerde üstünlük algısı oluşturmuştur. Türklerden kendilerine karşı sürekli bir önyargı, dışlanma ve baskı olduğunu düşündükleri için, İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri daha çok kendi kültürel kimliklerine sarılmayı tercih etmektedir. Kısaca, kendi kültürlerine yönelik yaşadıkları karmaşa, aidiyet ve kimlik sorunları, onların kendi kültürel üstünlüklerini daha fazla vurgulamaya yöneltmiştir.

İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türklerle ortak mekânlarda kurduğu iletişim Gaziantep'te yaşayan öğrencilere oranla daha negatif yöndedir. İstanbul'da zorunlu olmadıkça Türklerim ve Suriyelilerin iletişim kurmadığı belirlenmiştir. İletişim kurulduğunda ise Türklerin Suriyelileri küçümsediği, alay ettiği ve dışladığı düşünülmektedir. Bu düşüncenin Suriyeli

üniversite öğrencilerinin kendi gruplarına çekilmesine, kimlik gizlemesine, Türklerden uzaklaşmasına ve dolasıyla sosyo-kültürel uyuma engel teşkil ettiği belirlenmiştir. Ayrıca Türklerle yeteri kadar sosyal bağ oluşturamamış olmak, istenmediğini düşünmek Suriyeli üniversite öğrencilerinin üstünlük duygularını yükseltmiştir. Özellikle Arapların köklü bir geçmişe ve zengin bir kültüre sahip olması, İstanbul'da göç neticesinde yaşamını sürdüren ve henüz ülkelerine dönme niyeti olmayan Suriyeli üniversite öğrencileri için değişmeyecek bir kültürel gurur ve koruma alanı oluşturmuş görünmektedir.

Üstünlük algısıyla birlikte, İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, kendi kültürlerine ve kendilerine olan güvenin de bir sonucu olarak, Türkiye'de kalıcı olma ve Türkiye'deki diğer etnik kökenler gibi kabul görme inançlarını adeta bir zorunluluk ve dayatma şeklinde içselleştirmiştir. Bu durum, bir yandan onları güçlü kılarken, diğer yandan kendilerinin varlığını Türklere kabul ettirme çabalarını zorunlu ve öncelikli bir hedef haline getirmiştir. Çünkü Türkiye'de sayılarının fazla olmasının gelecekte onları güçlü kılacağına inanılmaktadır. Bu inanç, sosyo-kültürel uyuma hizmet edecek gönüllü ve iyimser bir bireysel tercih olmaktan ziyade, tamamen içinde bulundukları koşulların yarattığı kolektif bir dayatma olarak ortaya çıkmıştır.

İlerde Türklerin onları Suriye'ye geri gönderemeyeceğine inanan İstanbul'da ki Suriyeli üniversite öğrencileri, geri gönderilme ihtimalinde ise toplumsal çatışma ve gerginliklere işaret etmektedir. İstanbul'da ki Suriyeli üniversite öğrencileri mevcut yaşamlarını Türkiye'de kalıcı hale getirmek istemektedir. Bu durum karşısında farklı savunma mekanizmalarına başvurulmaktadır. Geri gönderilme

korkusu karşısında, Türklere karşı gelecekteki toplumsal istikrar, düzen, refah ve sosyo-kültürel uyum konularında dayatmacı bir tavır üzerine oldukları belirlenmiştir. Kendi kültürlerine olan kolektif üstünlük inancı, Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'de çeşitli alanlarda üstünlük ve hak idealarını tetiklemektedir. Bu dayatma psikolojisi, onlara olası tehditlere karşı güç ve koruma hissi vermektedir. Bu düşüncelerin etkisiyle İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, sosyo-kültürel uyumun sağlanması noktasında özgüvenli ve dayatmacı bir şekilde Türklerin kendi varlıklarına alışmaları ve sosyo-demografik açıdan daha kırsal kesimlerden gelen bazı Suriyelilerin ise Türk hükümeti tarafından geri gönderilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Dayatmacı yaklaşım, Türkiye'de bugün veya gelecekte mevcut durumun daha kötüye gitmesine neden olacak önyargı ve toplumsal sorunlara işaret etmektedir. "Türkler varlığımıza alışmalı" şeklindeki dayatmacı ifade, adeta "geçici olanı kalıcı, kalıcı olanı geçici" kılma mesajı vermektedir. Bu tavrın Türk toplumunda tepkilere yol açacağı düşünülmektedir. Israrcı ve dayatmacı kabul görme tavrı, taraflar arasında gerginlik ve kutuplaşmaya işaret etmektedir. Savaş nedeniyle kapılarını Suriyelilere açan ve savaş bittikten sonra onların geri döneceğine inanan Türkler, bu dayatmacı tavır karşısında göç ve göçmenlere karşı daha katı bir tutum geliştirebilir. Çünkü burada ev sahibi toplum kendini kandırılmış hisseder. Sonuç olarak, bu inanç ve yaklaşımların taraflar arasında uzun vadede sosyo-kültürel uyumu ve iletişimi zehirleme potansiyelinde olacağı ve toplumsal çatışma ve kaos ortamı yaratacağını söylemek gerekmektedir. Özetle, İstanbul'da yaşayan katılımcıların sosyo-kültürel uyuma karşı bir direnç içinde olduğu gözlenmiştir.

İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri sosyo-kültürel uyumu, "asimilasyon veya kültürel anlamda yok oluş" şeklinde düşünmektedir. Bu direncin Suriyelileri, Türklere karşı negatif duygu durumları, çoğu noktada sembolik tehdit algılarına ve kültürleşme yönelimlerinden "ayrılma" seçeneğine güçlü bir şekilde yönelttiği görülmüştür.

Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, bölgesel yakınlık ve benzerlikten dolayı İstanbul'da ki katılımcılara oranla daha az kültürel karmaşa hissetmekte, kendi kültürlerinden kopmadan ve daha yoğun olarak Suriyeli hissederek yaşamaktadır. Ayrıca katılımcılar şu an için Gaziantep'te yaşamayı kendi açılarından kültürel zenginlik ve gelişim fırsatı olarak nitelendirmektedir. Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, kendilerini tanımlama noktasında İstanbul'da ki katılımcılara oranla daha net ifadeler kullandıkları görülmüştür. Yani Gaziantep'te okuyan ve burada yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri; kendilerini tanımlarken ağırlıklı olarak "Suriyeliyim" demeyi tercih ettiklerini ve "yasal tanımlardan rahatsızlık duyduklarını" belirgin şekilde ifade etmiştir. Ayrıca kimlik gizleme eğiliminin İstanbul katılımcılarına oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Gaziantep'te yaşayan katılımcılar, ağırlıklı olarak kendi kültürlerini yaşadıklarını, aynı zamanda çok kültürlü bir yapı sergilediklerini sıkça dile getirmiştir.

Gaziantep'te yaşayan katılımcıların, bölgesel aidiyet noktasında ağırlıklı olarak Gaziantep ve Halep arasındaki benzerliğe yoğun bir şekilde vurgu yaptıkları görülmüştür. Devamında ise katılımcıların kendilerini hem Türkiye'ye hem de Suriye'ye eşit şekilde ait hissettikleri gözlemlenmiştir. Bu durumun, onların

memleket özlemini hafiflettiği, yabancılık hissini azalttığı ve ruhsal ile kişisel gelişimleri açısından daha sağlıklı, daha mutlu ve yaşamlarından görece daha memnun olmalarını sağladığı belirlenmiştir. Burada aidiyet hissetme noktasında, vatandaşlık alabilme vurgusu da sıkça dile getirilmiştir. Hiçbir yere ait hissetmeyen katılımcı sayısının Gaziantep'te az olduğu görülmüştür. Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencileri, kendi kültürlerinden kopmadan yaşayabildikleri ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini devam ettirdikleri için büyük oranda aile birliklerini koruyabilmiştir. Ayrıca, Gaziantep'te yaşayan katılımcıların kişilik bölünmesiyle ilgili bir görüş bildirmedikleri görülmüştür. Bu durum, kendini tanımlama, aidiyet hissetme ve kültürel kimliği koruma ve yaşama konularında daha net olan; benzer ortamlarda kendi kültürlerini sürdürebilen, çok kültürlülüğü deneyimleyebilen ve aile birliğinin büyük ölçüde korunduğu yerlerde, bireylerin daha sağlıklı bir ruhsal ve kişilik gelişimi yaşayabildiği şeklinde yorumlanabilir.

Göç eden bireyler için, menşe kültürle iletişim halinde olmak, ev sahibi toplumdan bireyleri kendi iletişim ağlarına dahil etmek ve hem menşe ülkeye hem de göç edilen bölgeye aidiyet hissetmek önemlidir. Bu durum hem ev sahibi kültürle hem de menşe kültürle özdeşleşmeyi ifade eden, sosyo-kültürel uyum odaklı bir kimlik geliştirmekle ilişkilidir ve bu kimlik, psikolojik ve bedensel sağlıkla bağlantılı görülmektedir (Kim:2001, Bralo ve Morrison: 2005). Ayrıca, Gaziantep'teki Suriyeli üniversite öğrencilerinin, sosyo-kültürel uyum ve Türklerle iletişimde, kültürel benzerlikler, dil bilgisi, ortak inanç ve mekânların benzerliğine, İstanbul'daki katılımcılara kıyasla daha fazla vurgu yapmaktadır. İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri ise Türklerle olan kültürel farklılıkların, iletişim ve uyum üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını belirtmektedir. Bu durum, Gaziantep'te

Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürel farklılıkların farkında olduklarını, İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerinin ise bu bilinçten daha uzak olduklarını göstermektedir. Bu farklılaşma, Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürlerini büyük ölçüde koruyabilmiş olmalarıyla yakından ilişkilidir.

Bu nokta, Gaziantep ve İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyo-kültürel uyumları ve Türklerle olan iletişim durumlarına dair iki farklı yaklaşımın sergilendiğini göstermektedir. Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencilerinin, kendi kültürlerini koruyabildikleri ve kültürel kimliklerini devam ettirebildikleri için Türklerle daha yakın bağ kurma isteğiyle ortak ve benzer noktalara vurgu yapmaktadır. Diğer yandan, İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerinin, İstanbul gibi daha kozmopolit bir şehirde, çeşitli kültürel grupların bir arada yaşaması nedeniyle, kültürün iletişim ve uyum üzerindeki belirgin etkisini deneyimlememiş görünmektedir. Sonuç olarak, bu iki şehirde Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları bölge ve kültürel ortam, sosyo-kültürel uyum yönelimlerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Gaziantep'te kültürel benzerliklere vurgu yapılması, daha homojen bir sosyo-kültürel yapıya işaret ederken, İstanbul'da kültürel farklılıkların uyum açısından sorun yaratmadığının ifade edilmesi, daha kozmopolit bir yapıyı göstermektedir.

Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencilerinin kendi kültürlerini büyük oranda koruyabildikleri bu şehirde, genellikle aynı mahallelerde kendi etnik kökenlerinden bireylerle temas halinde oldukları için Türklerle aralarındaki kültürel farklılıkları daha belirgin bir şekilde yaşamaktadır. Kültürel ve mekânsal benzerliklere vurgu yapılsa da burada kültürel farklılığın Türklerle iletişim kurma ve uyum sağlama noktasında engel teşkil edebileceği düşünülmektedir. Gaziantep'te

yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, Türkiye'deki yaşamlarına yön verme konusunda kendi kültürlerine, geleneklerine ve topluluklarına olan inançlarını daha sık dile getirmiştir. Kültürün, bireyin yaşamına yön verme, düzenleme ve diğer kültürlerle temas kurma konusundaki rolü, Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencilerini genel olarak daha gerçekçi ve güçlü kılmıştır. Kültürün yaşamsal anlamda bireylere sağladığı güvenli alanın gücü Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencilerinin ruhsal açıdan daha sağlıklı olmasını sağlamıştır. Nitekim burada kişilik bölünmesi ile ilgili görüş bildirilmediği elde edilen sonuçlardandır. Yani Gaziantep'te Suriyeli üniversite öğrencileri ruhsal sağlık açısından daha istikrarlı ve dengeli bir görüntü sergilemektedir.

Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri İstanbul katılımcılarıyla aynı doğrultuda fiziksel anlamda Suriyelilere benzememenin daha olumlu bir iletişim ortamı yarattığı ve bu durumun sosyo-kültürel uyuma hizmet ettiğini düşünmekte; fakat bu noktada özellikle Türk gibi giyinme çabalarının olmadığını belirlenmiştir (İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türk gibi giyinme çabalarını hatırlatarak). Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, toplumsal hayatın her aşamasında tamamen kendi kültürlerinin görünür olmasını ve kendi kültürlerinin devam etmesini daha fazla arzulamakta ve buna göre yaşamlarını devam ettirmektedir. Ayrıca Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, sosyo-kültürel uyum konusunda, İstanbul'daki katılımcılardan farklı olarak, Suriyelilerin Türk kültürüne uyum motivasyonu taşımaları gerektiğine vurgu yapsa da gelecek hayalleri ve sosyo-kültürel uyum açısından oldukça karamsar bir tablo çizmektedir.

Sosyo-kültürel uyum öngörüleri açısından, iki taraf arasında uyumun sağlanamayacağı ve aralarında çatışmalar yaşanacağı düşünülmektedir. Suriyeli

üniversite öğrencileri, gelecekte zorla geri gönderileceklerine inanmaktadır. Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri bölgesel yakınlıktan dolayı, olası bir geri gönderilme durumunda, kendilerinin ilk başta zorla geri gönderileceğini düşünmektedir. Vatandaşlık alarak Türkiye'de kalma hayalleri olsa da geri gönderilme korkusu nedeniyle Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, imkân buldukları takdirde yurt dışına gitme isteği de taşımaktadır. Bu durum gerçekçi ve uzun vadede bir uyumu zorlaştırdığı tespit edilmiştir.

Hem Gaziantep hem de İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, Türklerle iletişim kurmaktan alıkoyan ve sosyo-kültürel uyumun önünde ki en büyük engelin Türklerin Suriyelileri istememesi ve iletişimden kaçınması olarak düşünmektedir. Hem Antep hem de İstanbul'da yapılan görüşmelerde, "142" defa katılımcılar, "Türkler bizi istemiyor bizimle iletişimden kaçıyor" ifadelerini kullanmıştır. Buna göre; Suriyeli gençler, Türklerin Suriyelileri istemediğini ve iletişimden kaçındığını düşünmektedir. Bu düşüncenin beraberinde çeşitli riskler barındırdığı ve sosyo-kültürel uyum sürecini derinde etkilediği görülmüştür.

İletişim kurulmayan, uzak durulan ve toplumsal anlamda istenmeyen veya öyle olduğunu düşünen Suriyeli üniversite öğrencileri iki şehir de kendi içlerine kapanma eğilimindedir (sosyal izolasyon). Bu durumun, Türk toplumuna karşı güvensizlik ve önyargıya yol açtığı görülmüştür. Ev sahibi toplum tarafından dışlanmış ve izole edilmiş olma (gerçekte öyle olmasa bile) düşüncesi, Suriyeli üniversite öğrencilerini psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden olumsuz etkilemektedir. Kendisinin varlığının rahatsızlık verdiğini, toplumsal anlamda istenmediğini düşünen Suriyeli üniversite öğrencileri, yalnızlık ve değersizlik

hissetmektedir. Bu nedenle katılımcılar eğitim, sağlık ve istihdam gibi destek hizmetlerinden yeteri kadar yararlanmadığını düşünmektedir. Bu durum ortaya kaygılı, güven problemleri olan, fiziksel ve ruhsal sağlığı iyi durumda olmayan geniş bir Suriyeli genç nüfus çıkarmıştır. Ev sahibi toplumdan uzak kalmak ve dışlanmak, Suriyeli üniversite öğrencilerinin enerjisini olumsuz olaylara yönelmesine neden olmaktadır. Örneğin bazı Suriyelileri öğrencilerin, eğitimlerine ara verdikleri ve suça daha yatkın hale geldikleri düşünülmektedir. Ev sahibi toplum tarafından istenmeyen Suriyeli gençler, kendi gruplarının içine çekilmiş ve burada radikal gruplaşmalara yönelmiştir. Radikal gruplaşmalar, gerçekçi olmayan söylemlerin ortaya çıkmasına ve gelecekte toplumsal gerginliklere neden olabilmektedir.

Her iki şehirde ev sahibi toplumla iletişim kuramayan, bağ oluşturamayan Suriyeli üniversite öğrencileri, ev sahibi toplumun dilini, geleneklerini, kurallarını yeteri kadar öğrenemediğini düşünmektedir. Yaşanan temassızlık ve istenmeme durumu taraflar arasında uyumsuzluk, tehdit, çatışma ve rekabet hissini uyandırmıştır. Sonuç olarak; söz konusu durumların hepsi toplumda genel olarak güvensizlik ve kutuplaşma ortamına işaret etmektedir. Böyle bir ortamda sosyo-kültürel uyumun gerçekleşmesi oldukça zorlaşmaktadır; bunun yerine devreye ayrılık, asimilasyon ve marjinallik yönelimleri girmektedir.

Hem Gaziantep hem de İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, vatandaşlık alamamış olmanın Türklerle iletişim kurmaktan uzaklaştırdığı ve sosyo-kültürel uyum yönelimini olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Vatandaşlık alamamış olmak Suriyeli gençlerin Türkiye'de yaşamlarına dair belirsizlik hissetmesine neden olmuştur. Bu nokta, bireyler üzerinde psikolojik, sosyal ve yasal

baskıya neden olmaktadır. Yaşamın belirsizlik olduğunu düşünen Suriyeli üniversite öğrencileri, Türklerden uzak durmakta ve uyumdan kaçmaktadır. Yasal anlamda Türkiye'nin ayrılmaz bir parçası olamayan öğrenciler, kendilerini güvensizlik içerisinde görmektedir. Vatandaşlık korunma, ekonomik imkanlar, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim gibi çeşitli yaşamsal konularda güvence olarak görülmektedir. Ayrıca vatandaşlık alamayan Suriyeli üniversite öğrencileri, geleceğe dair sağlıklı ve gerçekçi plan yapmada ve uzun vadede uyum sağlamakta zorluk yaşamaktadır.

Ülkelerine (henüz) uzun vadede dönme niyeti olmayan Suriyeli üniversite öğrencileri, hayatlarında her an her şeyin değişebileceği, tekrar yerlerinden olabileceği endişesiyle Türklerle sosyal bağ geliştirmeyi ve uyum sağlamayı gerekli görmemektedir. Ev sahibi toplumla eşit olarak görülmediklerini düşünen gençler, dışlanmış ve öteki hissetmektedir. Bu durum kültürel anlamda "ayrılma yönelimini" hatta ev sahibi topluma karşı "düşmanlık hissinin" gelişmesini tetiklemektedir. Vatandaşlık alamamak, Suriyeli üniversite öğrencilerinin toplumda dezavantajlı konuma düşürmektedir. Hukuki, sosyal ve siyasal haklardan mahrum olmak, özellikle göç edenler açısından dezavantajlı olarak nitelendirilecek zamanlarda örneğin; doğal afet, seçim, askeri operasyon veya ekonomik kriz zamanlarında dezavantajlı konumları daha da artmaktadır. Vatandaşlıkları olmadığı için örneklendirilen zamanlar, bu araştırma da göç etmiş olan birey ve gruplar için "dezavantajlı zamanlar" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu zamanlarda karşılaşılan olayların Suriyeliler üzerinde derin ve devam eden diğer zamanlarda ısrarcı bir etki yaptığı belirlenmiştir.

Vatandaşlık, seçme ve seçilme hakkı, sivil toplum kuruluşlarına katılım, yerel yönetimlerle iş birliği gibi çeşitli noktalarda toplumsal hayata aktif kalıtımı mümkün kılarak sosyo-kültürel uyumu teşvik etmektedir. Bu haklardan yoksun olmak, Suriyeli üniversite öğrencilerini ev sahibi toplumdan uzaklaştırmakta ve bireylerin özgüveni ve öz yeterliliği bu durumdan etkilenmektedir. Sonuç olarak, vatandaşlık alamamakla bağlantılı olarak ve yaşamını belirsizlik içinde görmek, Suriyeli üniversite öğrencilerini, ev sahibi toplum ve onun kurumları ile olan ilişkilerini ve sosyo-kültürel uyumlarını olumsuz yönde etkileyen güçlü faktörlerdir. Bu durumun etkin çözümü sosyo-kültürel uyumun arzu edildiği toplumlar için önemlidir.

Her iki şehirde katılımcılar, Türkiye'de ki en büyük zorluğun dil bilmemek olduğunu belirtmiştir. Toplumsal anlamda herhangi bir zorlukla karşılaştıklarında yeteri kadar dil bilmedikleri ve kendilerini doğru ifade edemedikleri için çoğunlukla haksız konumuna düştüklerini ifade eden katılımcılar, bu durumun Türklerle sosyalleşmenin önünde büyük bir engel olduğunu belirtmiştir. Yeteri kadar kendini ifade edememenin özgüven eksikliği yarattığı ve akademik anlamda da dil bilmemenin yeteneklerini kısıtladığı düşünülmektedir. Özellikle sınavlarda ve derslerde eksik anlamadan dolayı Türklerden daha düşük puanlar aldıklarını belirten katılımcıların, bu noktanın Türkler karşısında kendilerine kötü bir imaj çizdiği, özgüven ve öz yeterlilik noktasında psikolojik bir yük oluşturduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yeteri kadar dil bilmedikleri için arkadaş ortamında sosyalleşemedikleri, bağ oluşturamadıkları ve toplumsal hayatta zorbalık yaşadıklarını belirten katılımcılar, dil bilmemenin genel olarak Türklerden uzaklaştırdığı, sosyo-kültürel uyumu büyük oranda zorlaştırdığını dile getirmiştir.

Her iki şehirde katılımcılar, Türklerle ortak mekânlarda kurulan iletişimde özellikle Suriyelilerle ilgili yapılan şakalar ve yorumların kendilerini rahatsız ettiği ifade edilmiştir. Genel olarak Arap kültüründe yüksek sesle konuşma ve yakın temas alışkanlığının olduğu bununda Türkiye'de hoş karşılanmadığı belirtilmiştir. İletişim kurma tarzı ve üslup farklılığının iletişimde zorluk yarattığı ve yanlış anlamalara neden olduğunu belirten katılımcılar, aynı zamanda Türkler tarafından istenmedikleri içinde sorunlar yaşandığını ifade etmiştir. Katılımcılar, iletişimde yaşadıkları ayrımcılık ve zorluklar karşısında Türklerle iletişim kurmaktan kaçındıklarını ve ortamı terk ettiklerini dile getirmiştir. Türkiye'de yasal anlamda vatandaşlıkları olmadığı için kendilerini güçsüz ve güvensiz hisseden katılımcılar, iletişimde sorun yaşandığında ortamı terk etmenin bir korunma yöntemi olduğunu belirtmiştir. Yeteri kadar kendini anlatamamak suçlu konumuna düşüreceğinden ve belki de sınır dışı edileceklerini düşündüklerinden Türklerle iletişimde zorluk yaşadıklarında iletişimi sürdürmemeyi tercih ettikleri ifade edilmiştir.

Her iki şehirde katılımcılar, ekonomik koşulların yaşamı genel olarak zorlaştırdığını, uzun saatler çalışmak zorunda kaldıklarını ve bunun da hem Türklerle hem de Suriyelilerle sosyalleşme durumunu ve sosyo-kültürel uyumu engellediğini dile getirmiştir. Özellikle çalışma ortamında dil bilmedikleri için dışlandıklarını ifade eden katılımcılar, ücretler ve çalışma koşulları açasında ise şu an için Türklerle eşit olduklarını belirtmiştir. Yani ücret ve çalışma koşullarında Türklerle eşit olunduğu fakat sosyalleşme açısından eşit olamadıkları ifade edilmiştir. Katılımcılar, ilk geldiklerinde belli konularda haksızlığa uğradıklarını ama zamanla sistemi öğrendikleri ve Türklerden daha çalışkan olduklarını düşündükleri için eşit şartlara

erişebildikleri ifade edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'de yeteneklerinin altında ve yasadışı olarak çalışan Suriyelilerin sayısının oldukça fazla olduğu vurgulanmıştır. Suriyelilerin çalışkanlıkları ve tamamen Suriyeli olmaları sebebiyle, Türkler tarafından işlerini kaybetme endişesiyle bir ekonomik tehdit olarak algılandıkları düşünülmektedir. Aynı zamanda, şu an için Suriye'deki ekonomik koşulların ve ortamın çok daha zorlayıcı olmasına rağmen, katılımcıların Türkiye'deki yaşamlarından memnun olmadıkları da dile getirilen bir başka noktadır.

Her iki şehirde katılımcılar, Türkiye'deki yaşamlarının belirsiz olması, vatandaşlık alınamaması, ekonominin kötü olması, genel anlamda istenmedikleri düşündükleri için ayrıca Türkiye'de ki siyasi dengelerin onların aleyhine değişiyor olması ve özellikle Avrupa'nın Türkiye'den daha iyi yaşam şartları sunuyor olması gibi nedenlerden dolayı yurt dışına göç etmeyi düşündüklerini dile getirmiştir. Yurt dışına gidebilme ihtimali, uyum yönelimini geciktirdiği dahası bu düşüncede olan katılımcıların Türkiye'ye sosyo-kültürel anlamda uymayı gerekli görmediği gözlemlenmiştir. Bu durumun, Türklerle sosyalleşmeyi zorlaştırdığı belirtilmiştir. Yurt dışını daha iyi bir eğitim, iş, daha iyi bir yaşam standardını yakalayabilme ile eşdeğer gören katılımcılar, Türkiye'de hem yasal anlamda korunamadıkları hem da toplumsal anlamda istenmediklerini ve rakip olarak görüldükleri için Türkler tarafında engellendiklerini belirterek yurt dışına gitmenin kendileri için daha avantajlı olacağı ifade edilmiştir.

İstanbul ve Gaziantep'te yaşayan ve burada okuyan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'deki durumlarını özetlemek gerekirse; İki şehirde sosyo-

kültürel uyum süreçlerinin farklı şekilde ilerlediği ama aynı şekilde sonuçlandığı söylenebilir;

- İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, aidiyet ve kimlik belirsizliği yaşamaktadır; bu yüzden Türkiye'de sosyo-kültürel anlamda kendilerini nereye konumlandırmak istedikleri noktasında net bir tavır sergileyemedikleri söylenebilir.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri ayrımcılık, önyargı ve korunma ihtiyacından dolayı kimliklerini gizlemektedir. Kimlik gizleme, Türklerle iletişim esnasında özellikle tercih edilmekte; isim ve soy isim gibi kişisel bilgilerden giyim tarzına kadar planlı ve kolektif bir şekilde yapılmaktadır.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, Türkiye'de kendi kültürlerini büyük oranda yaşayabiliyor olsalar da Türklerden kendilerine yönelen sembolik bir kültürel baskı hissetmekte; evlerinde ise ailelerinden menşe kültüre uyum noktasında gerçekçi bir baskı görmektedir. Hissedilen sembolik ve gerçekçi baskılar, Suriyelilerin Türklerle iletişim kurmasını ve sosyo-kültürel uyumu engellemektedir.
- İstanbul'un çok kültürlü yapısı içerisinde vatandaşlık alamamış olmakla bağlantılı bir şekilde Suriyeli üniversite öğrencileri, kendilerini azınlık ve düşük statülü olarak görmektedir. Bu durum karşısında ev sahibi toplumun kendilerine hükmedeceği, zarar vereceği veya kültürlerini yok edeceği korkusunu beraberinde getirmekte, bu da ev sahibi toplumla sosyal bağ kurmaktan kaçınmalarına ve etnik gruplarına çekilmelerine yol açmaktadır.

- Farklı bir kültürle uyumlu yaşama noktasında denge bulamayan İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri değişen toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı aile birliğinde yıpranmalar ve bozulmalar meydana gelmiştir.
- İstanbul'da bir yandan yaşanan kültürel karmaşa karşısında kendi kültürlerine yabancılaşma tehlikesi yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, diğer yandan köklü kültürel geçmişlerine duydukları güvenle, Türkiye'de kimliklerini koruma adına bir üstünlük algısına kapılmakta ve kendi topluluklarına çekilme eğilimi göstermektedir.
- İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, geri gönderilme karşısında Türkiye'de varlıklarını sürdürebilmek kaygısıyla dayatmacı ve tehditkâr tavır sergilemektedir.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, kültürlerinin unutulacağı endişesiyle kendilerini üstün bir kültürel kimlik olarak tanımlayıp, Türklerle etkileşimden kaçınmaktadır.
- Sonuç olarak; İstanbul'da Suriyeli üniversite öğrencileri, sosyo-kültürel uyum yerine kendi iç gruplarına sıkı sıkıya sarılarak "ayrılma seçeneğini" güçlü bir kültürleşme yönelimi olarak tercih ettikleri görülmektedir.
- Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, aidiyet ve kimlik noktasında daha net bir tavır sergilemektedir. Bu yüzden Türkiye'de sosyo-kültürel anlamda Suriyeli kimliğiyle kendi kültürlerini yaşayabileceklerine inanmaktadır.
- İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri gibi Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, ayrımcılık, önyargı hissetmekte fakat bu durum karşısında kimlik gizleme eğilimini tercih etmemektedir.

- Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, kendi kültürlerini büyük oranda koruyabildikleri için ailelerinden uyum baskısı görmemekte fakat Türkiye'de kendi kültürlerini büyük oranda yaşayabilmelerine rağmen Türklerden kendilerine yönelen sembolik bir kültürel baskı hissetmektedir. Hissedilen sembolik baskılar (gerçekte somut olarak var olmayan, ama öyle olduğu hissedilen), Suriyelilerin Türklerle iletişim kurmasını ve sosyo-kültürel uyumu engellemektedir.
- Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, bölgesel ve kültürel benzerlikten dolayı kültürlerinin Türkiye'de unutulacağını düşünmemektedir.
- Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, toplumsal cinsiyet rolleri ve geleneksel aile yapısını büyük ölçüde muhafaza etmiştir. Bu durum, Gaziantep'te Suriyeliler arasında aile bağlarının daha güçlü olmasını sağlamış ve bu güçlü bağların, daha sağlıklı bir ruhsal ve kişilik gelişimine katkıda bulunduğu görülmüştür.
- Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, kültürlerini büyük ölçüde koruyabilmiş olmanın verdiği güvenle hareket etmekte, ancak bu güvenin bir yandan da Türkiye'de kimliklerini koruma adına bir üstünlük hissine ve kendi topluluklarına daha fazla çekilme eğilimine yol açtığı saptanmıştır.
- Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri, geri gönderilme korkusuyla Türkiye'de kalıcı olabilmek için, Türk kültürüne uyum motivasyonu (henüz çok yüksek olmadığı gerçeğiyle) taşımanın gerekli olduğunu ifade etmektedir.

- Sonuç olarak, Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin de İstanbul'da yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri gibi, sosyo-kültürel uyum yerine kendi gruplarına daha fazla yönelerek "ayrılma seçeneğini" güçlü bir kültürleşme tercihi olarak benimsedikleri tespit edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak, araştırma sorularının yanıtlarına bakıldığında;

1. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürleşme yönelimleri ne yöndedir?

Hem Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerin hem de İstanbul'da yaşayan Suriyelilerin, sosyo-kültürel uyum yönelimi yerine kendi gruplarına daha fazla yönelerek "ayrılma seçeneğini" güçlü bir kültürleşme tercihi olarak benimsedikleri saptanmıştır.

2. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kişiler ve gruplar arası iletişim yoluyla sosyal ağları nasıl oluşmakta, yaşanan bölgeye bağlı olarak bu sosyal ağlarda farklılıklar gözlemlenmekte midir?

Her iki şehirde de sosyal ağlar, ev sahibi toplumu kapsamamaktadır. Oluşan sosyal ağlar tamamen Suriyelilerin kendi etnik kültürlerine ve kökenlerine sahip bireylerden oluşmaktadır. Suriyeliler her iki şehirde de Türklerle zorunlu olmadıkça bir araya gelmemekte ve temas kurmamaktadır. Çünkü hem İstanbul hem de Gaziantep'te Suriyeliler ev sahibi toplumun onları istemediği ve iletişimden kaçındığını düşünmektedir.

Her iki şehirde Suriyeliler, ev sahibi toplumdan veya kendi gruplarından yönelen çeşitli sembolik ve gerçekçi tehdit algıları ile bir tür kolektif kimlik koruma ve savunma dürtüsü şeklinde kendi etnik gruplarına çekilerek burada sosyal ağlarını oluşturmaktadır. Sonuç olarak, Suriyelilerin her iki şehirde de sosyal ağları aynı şekilde oluşmakta; yaşanan bölgeye bağlı olarak sosyal ağlarda farklılıklar gözlemlenmemektedir.

3. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kişiler ve gruplar arası iletişimle oluşturdukları sosyal ağları sosyo-kültürel uyum sürecini dönüştürmekte midir?

Suriyelilerin hem İstanbul hem de Gaziantep'te, sosyal ağlarının büyük oranda kendi etnik gruplarıyla sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir. Bu durum, ev sahibi toplumla kurmaları gereken sosyal bağları zayıflatmakta ve sosyo-kültürel uyum sürecini geciktirmekte hatta engellemektedir. Bunun yerine, Suriyelilerin güçlü bir şekilde ayrılma yönelimine yöneldikleri, kendi gruplarına daha fazla çekildikleri ve bu sosyal ağlar aracılığıyla kendilerini korumaya çalıştıkları görülmektedir. Böylece, grup içi bağları güçlenmekte ve sahibi toplumla bağları gittikçe zayıflamaktadır.

Sonuç olarak; Suriyeli bireylerin kişilerarası iletişimle oluşturdukları sosyal ağların tamamen kendi etnik grupların yönelik olması sosyo-kültürel uyum sürecini olumsuz yönde dönüştürmüştür. Çalışma boyunca, Türklerle kurulamayan sağlıklı sosyal bağların, başlangıçta sosyo-kültürel uyum sürecini olumlu yönde etkilemesi beklenen faktörlerin (ortak inanç, tarih, yakın bölgeler, akrabalık bağları, ilk

zamanlar yapılan yardımlar) dahi zamanla sürece olumsuz bir biçimde etki etmesine neden olduğu açıkça ortaya konulmuştur.

4. Göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları bölgenin sosyo-kültürel yapısı ve sosyo kültürel uyum yönelimi arasında nasıl bir ilişki vardır?

Göç etmiş bireylerin yaşadıkları bölgelerin sosyo-kültürel yapısı, sosyo-kültürel uyum sürecini etkilemektedir. Bölgesel ve kültürel anlamda benzer ve yakın bölgelerde yaşam sürdüren Suriyeliler aidiyet ve kimlik noktasında daha net bir tavır sergilemekte ve Türkiye'de sosyo-kültürel anlamda Suriyeli kimliğiyle kendi kültürlerini yaşayabileceklerine inanmaktadır. Fakat bölgesel ve kültürel anlamda farklılıkların belirgin olduğu bölgelerde yaşayan Suriyeliler kendi kültürlerini unutacağını düşünmekte ve büyük oranda kimlik karmaşası yaşamaktadır.

Benzer ekolojik ve kültürel çevrede kendi kültürünü koruyabilen, sağlıklı bir aidiyet geliştirebilen, kendini net bir şekilde tanımlayabilen, geleneksel aile yapısını büyük ölçüde sürdürebilen ve toplumsal cinsiyet rollerini devam ettirebilen bireylerin, sağlıklı bir kişilik ve ruh halinde oldukları ve bunun da hem ev sahibi toplumla iletişim hem de sosyo-kültürel uyum sürecine olumlu anlamda hizmet ettiği tespit edilmiştir.

Aile birliği bozulmuş, kendi kültürünü unutma endişesi taşıyan, sosyal ağlarına ev sahibi toplumdan bireyleri dahil edemeyen, aidiyet ve kimlik belirsizliği yaşayan Suriyelilerin, farklı ekolojik ve kültürel çevrelerde yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu bireylerin, Türkiye'de sosyo-kültürel anlamda kendilerini nereye konumlandırmak istedikleri konusunda net bir tavır sergileyemedikleri belirlenmiştir.

Sonuç olarak, göç eden bireylerin yaşadıkları bölgelerin sosyo-kültürel yapısı, uyum sürecini önemli ölçüde şekillendirmekte; ancak Gaziantep ve İstanbul'daki sürecin farklı yansımalarına rağmen aynı sonuca ulaşıldığı görülmüştür. Her iki şehirde de Suriyeliler, yaşanılan bölgenin sosyo-kültürel yapısının farklı etkilerini yaşamalarına karşın sosyo-kültürel uyumdan ziyade kendi gruplarına yönelerek "ayrılma seçeneğini" güçlü bir kültürleşme tercihi olarak benimsemişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Göç, farklı kültürel grupları bir araya getirerek, bu grupları uzun süreli bir etkileşim ve birlikte yaşama sürecine dahil eden dinamik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, yalnızca fiziksel bir yer değişikliği değil, aynı zamanda farklı kimliklerin, değerlerin ve yaşam biçimlerinin bir arada var olma zorunluluğunu doğurur. Göç, "farklı olanı aynılaştırma" ve "aynı olanı yüceltme" potansiyelini taşıyan, kültürler arası ilişkilere şekil veren güçlü bir toplumsal dönüşüm mekanizmasıdır. Bu potansiyel, toplumsal bağların güçlenmesi, ortak değerlerin keşfedilmesi, yeni bir kolektif kimlik inşası ve sosyo-kültürel uyum için bir fırsat yaratabilir. Ancak, bu süreç aynı zamanda gerilimlere ve çatışmalara da zemin hazırlayabilir. Göç, bu yönleriyle hem kültürel zenginleşme hem de kimlik mücadelesi bağlamında ele alınması gereken çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilebilir.

Göç, yerleşik olanı yerinden ederken, yerinden edilen birey ve grupları yeni bir toplumsal düzenin parçası haline getirme potansiyeline sahip, karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin ve grupların mevcut düzenlerini kökten değiştirmekle kalmaz; aynı zamanda "geçici olanı kalıcı, kalıcı olanı ise geçici hale getirebilen" bir dönüşüm mekanizması olarak tüm taraflar üzerinde derin etkiler yaratır. Suriye'de başlayan ve kitlesel göç hareketlerini tetikleyen savaş, Türkiye'yi bölgesel ve uluslararası düzeyde büyük bir insani ve stratejik sorumlulukla karşı karşıya bırakmıştır.

Bu sorumluluk, yalnızca insani yardımlarla sınırlı kalmamış; hukuki düzenlemelerden politik kararlara, sosyo-demografik değişimlerden ekonomik ve

sosyo-kültürel uyuma kadar çok boyutlu bir yaklaşımı zorunlu hale getirmiştir. Göç dalgasının etkileri, Türkiye'nin toplumsal ve politik yapısında dinamik ve dönüşüme açık bir süreç başlatmıştır. Bu göç dalgasının ışığında, Türkiye, ekonomik kaynakların paylaşımı, hukuki düzenlemelerin entegrasyonu ve sosyo-kültürel uyumun sağlanması gibi pek çok alanda çözüm odaklı ve sürdürülebilir politikalar üretme gerekliliğiyle karşı karşıya kalmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda elde bulgular, sosyo-kültürel uyumun, yaşanan olaylardan ve bağlamsal dinamiklerden doğrudan etkilenen karmaşık ve dinamik bir süreç olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sürecin başarısını veya başarısızlığını tek bir nedene indirgemek mümkün değildir. Her birey ve toplumsal bağlam için geçerli olacak genel geçer kurallar ya da kesin tespitler ortaya koymak da oldukça güçtür. Bu süreç, birey ve grupların kişisel özelliklerinden, grupların yapısından, yaşanan bölgenin ekolojik ve kültürel yapısından, toplumsal normlara, sosyo-kültürel ve siyasal ortamın yapısına kadar pek çok faktörden etkilenmektedir. Bu noktalarda yaşanan değişimler, sürecin seyrini ve bireylerin hatta grupların sosyo-kültürel uyum yönelimi üzerinde etkili olabilmektedir.

Bununla birlikte, yapılan bu araştırmada da görüldüğü gibi "kültür ve iletişim" bu sürecin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. Göç eden bireyler, sosyal varlıklar olarak yalnızca fiziksel varlıklarını değil, aynı zamanda kültürel değerlerini ve iletişim kurma gerekliliklerini de yeni yerleşim bölgelerine taşımaktadır. Bu bağlamda, ev sahibi toplumun göçle gelenlere yönelik tavrı, iletişim ağlarına onları dahil etme kapasitesi ve toplumsal kabul düzeyi, sosyo-kültürel uyum sürecinde merkezi bir rol oynamaktadır. Ev sahibi toplumun, göçle gelenlerin

kültürel farklılıklarını anlamaya ve onlara sosyal yapıda yer açmaya yönelik yaklaşımı, sosyo-kültürel uyum sürecinin başarısını doğrudan etkileyen bir faktördür. Bu nedenle, sosyo-kültürel uyumun, bireysel çabalarla sınırlı kalmayıp, toplumsal düzeyde desteklenen, karşılıklı anlayış ve kapsayıcılıkla güçlendirilen bir süreç olarak ele alınması gerekmektedir.

Suriyelilerin Türkiye'deki sosyo-kültürel uyum süreçleri, Suriye'de yaşanan olaylar, ülkedeki siyasi iklim, ekonomik dalgalanmalar ve toplumsal yapıyla sıkı bir etkileşim içerisindedir. Bu durum, yalnızca bir sosyo-kültürel uyum çabası değil, aynı zamanda göç olgusunun sosyo-kültürel, ekonomik ve politik bağlamda yeniden tanımlanmasını gerektiren karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin bu zorlu süreci yönetme biçimi hem bölgesel hem de uluslararası arenada dikkatle izlenen ve gelecekteki göç politikalarına referans teşkil edecek bir model olma potansiyeline sahip olduğu aşikardır.

Suriyeliler ile Türkler arasındaki ilişkiler, toplumsal dayanışma ve sosyo-kültürel uyum sürecinin temel unsurlarından biridir. Bu ilişkiler, iki toplumun bir arada yaşayabilme kapasitesini artırırken, aynı zamanda çok boyutlu bir sosyo-kültürel uyum sürecini de şekillendirmektedir. Ancak çeşitli nedenlerle iki grup arasında sağlıklı iletişim ağlarının yeterince oluşturulamamış olması, özellikle Suriyeli genç bireyler ve onların ailelerinin bir bütün olarak sosyo-kültürel uyum yerine daha çok kendi topluluklarına yönelmesine yol açmıştır. Bu durum, bireysel ve toplumsal düzeyde "ayrılmayı" beraberinde getirmiştir.

Türkiye'de Suriyeliler özelinde temassızlık, önyargılar, yanlış bilgilendirme, ekonomik, yasal ve siyasal kaygılar, sosyo-kültürel uyum sürecinin önündeki en

büyük engeller olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, iki toplum arasında Suriyeli gençlerin, algıladıkları ya da var olduğunu düşündükleri sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklara odaklanması, sosyo-kültürel uyum sürecini daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Buna karşın, ilk yıllarda iki toplum arasında gözlemlenen olumlu ilişkiler ve yardımlaşma, ortak ekolojik ve kültürel ortamların varlığı, fiziksel çekicilik, giyim tarzı gibi unsurlar, sosyo-kültürel uyum sürecini hızlandırıcı bir rol oynamıştır. Bu tür ortak noktalar, kısa süreli de olsa karşılıklı anlayış ve iş birliğine hizmet etmekte; toplumlar arasında daha kapsayıcı bir ilişki dinamiğinin gelişmesine olanak tanımaktadır.

Suriyeli üniversite öğrencileri ile Türkler arasındaki iletişim ve sosyo-kültürel uyum sürecinin dinamikleri, vatandaşlık kazanımı, bireylerin kendi ülkelerinin varlığına duydukları aidiyet hissi, yaşanılan bölgenin ekolojik ve kültürel yapısı gibi çeşitli faktörlerden derin bir şekilde etkilenmektedir. Vatandaşlık alabilme süreci, bireylere yasal haklar ve güvenlik sağlarken, aynı zamanda yeni topluma uyum sağlamayı kolaylaştıran bir araç olarak işlev görür. Ancak bu süreç, sosyal kabul ve eşitlik algıları açısından hem göçle gelenler hem de Türk toplumu için dikkatle yönetilmesi gereken bir konudur.

Suriyeli gençlerin aidiyet ve kimlik yönetimi duygusunun şekillenmesinde kendi ülkelerine yönelik algıları, Türkiye'de kalıcı olma arzusu ve geri dönüş ihtimali gibi unsurlar belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu unsurlar, bireylerin sosyo-kültürel uyum süreçlerini doğrudan etkileyerek çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Özellikle Suriyeli üniversite öğrencileri, bu noktalarda ki belirsizlikler doğrultusunda çoğunlukla kendi gruplarına yönelmiş ve Türk toplumuyla aralarında mesafeli bir

tutum geliştirmiştir. Bu mesafe, sosyo-kültürel uyum sürecinin doğal bir parçası olan karşılıklı etkileşim ve diyalog ortamını zayıflatmış, iki toplum arasındaki sosyo-kültürel bağların kurulmasını güçleştirmiştir.

Bu durum, Suriyeli üniversiteli gençlerin geleceğe dair beklenti ve stratejilerinde farklı yönelimlere sebep olmuştur. Örneğin, bazı gençler Türkiye'deki yaşamlarını geçici bir düzen olarak benimseyerek uzun vadeli bir sosyo-kültürel uyum hedefinden uzaklaşmışlardır. Diğer bir grup ise, içinde bulundukları toplumsal ve kültürel uyumsuzluklara tepki olarak çatışmacı tutumlar sergileyebilmekte veya güçlü etnosantrik duygular geliştirebilmektedir. Bazı Suriyeli gençler, yaşadıkları zorluklar nedeniyle Türkiye'de bir gelecek görmeyerek yurt dışına göç etme hayali kurarken, diğerleri ise dayatmacı bir biçimde kültürel kimliklerini koruma mücadelesine yönelmektedir. Bu çeşitlilik, Suriyeli gençlerin aidiyet ve kimlik yönetme duygusunun ne kadar karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bireylerin tanıdık mekanlarda ve benzer kültürel ortamlarda yaşamlarını sürdürmesi, göç sonrası sosyo-kültürel uyum süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, bireylerin psikolojik ve sosyo-kültürel dengelerini korumalarına katkı sağlarken, çevreye olan uyumlarını da kolaylaştırmaktadır. Nitekim yapılan bu araştırmada, Gaziantep'te yaşayan Suriyeli üniversite öğrencilerinin, İstanbul'daki katılımcılara oranla belirli konularda daha sağlıklı, gerçekçi ve pozitif bir tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu bulgu, bireylerin kendilerini daha tanıdık bir kültürel çevrede hissettikleri zaman, uyum süreçlerinin daha verimli ilerlediğini ve sosyo-kültürel uyumun güçlendiğini doğrulamaktadır.

Yaşanılan bölgenin ekolojik ve kültürel yapısı hem Türk toplumunun tutumlarını hem de Suriyeli üniversite öğrencilerinin ve ailelerinin yaşam pratiklerini doğrudan şekillendirmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel özellikleri, bireylerin bu yeni çevreye uyum sağlama süreçlerinde belirleyici bir rol oynarken, bu süreçlerin başarısı, göçle gelen bireylerin toplumsal normları ne ölçüde benimsediği ve çevreyle kurduğu etkileşimlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Sosyo-kültürel uyum, bireylerin yalnızca toplumsal normlara uyumu ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda karşılıklı anlayış ve iş birliğinin ne ölçüde sağlandığını da kapsayan çok boyutlu bir olgudur.

Ekolojik açıdan ise, bölgedeki nüfus yoğunluğu, kaynakların kullanımı ve çevresel sürdürülebilirlik gibi unsurlar, sosyo-kültürel uyum sürecine yönelik algıları derinden etkilemektedir. Özellikle nüfus artışıyla birlikte oluşan kaynak paylaşımı üzerindeki baskılar, ev sahibi toplum ile göçle gelen gruplar arasında gerilimi artırabilir ve sosyo-kültürel uyum sürecini olumsuz yönde etkileyebilir. Bunun yanı sıra, bölgenin ekolojik özellikleri, göçle gelen gençlerin meslek seçimlerini, hayallerini, yeteneklerini, yaşam biçimlerini ve sosyal ilişkilerini belirleyen önemli bir etken olarak dikkat çekmektedir.

Bireylerin içinde bulundukları yaş aralığı, sosyo-kültürel uyum sürecinin yönünü ve hızını belirleyen önemli faktörlerden biridir. Özellikle gençler ve çocuklar, eğitim sistemi, sosyal ağlar ve günlük etkileşimler aracılığıyla ev sahibi toplumla daha sık temas kurarak sosyo-kültürel uyum sürecinde daha aktif bir rol oynarlar. Bu temaslar, onların yeni bir çevreye uyum süreçlerini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda iki toplum arasında bir köprü işlevi görmelerine olanak tanır.

Gençlerin eğitim yoluyla kazandıkları dil becerileri, kültürel farkındalık ve sosyal normlara dair bilgi hem bireysel uyumlarını hızlandırır hem de ailelerine ve topluluklarına rehberlik etme potansiyeli taşır.

Gençlik dönemi, bireyin kimlik arayışının yoğunlaştığı, "Ben kimim?" sorusuna cevap aradığı ve duygusal değişimlerin derin bir şekilde deneyimlendiği bir evre olarak sosyo-kültürel uyum sürecinde özel bir yere sahiptir. Bu dönemde, göçle gelen gençlerin bir yandan kendi kültürel kimliklerini koruma çabası, diğer yandan ev sahibi toplumun değer ve normlarını benimseme gerekliliği arasında bir denge kurmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu süreç, bazen kimlik çatışmalarına, ruhsal yorgunluklara veya aidiyet duygusunda belirsizliklere yol açabilmektedir. Ancak, gençlerin sosyal becerileri ve esneklikleri, bu zorlukları aşmada önemli bir avantaj sağlayabilme potansiyeline de sahiptir.

Gençlik döneminde yaşanan olaylar, edinilen tecrübeler ve çevreden alınan tepkiler, bireylerin düşünce yapılarını, kimlik algılarını ve geleceğe yönelik beklentilerini derinden şekillendirme potansiyeline sahiptir. Bu dönemde bireylerin sosyal çevreyle kurdukları ilişkiler ve karşılaştıkları olumlu ya da olumsuz tepkiler, kişisel gelişimlerinin yanı sıra sosyo-kültürel uyum süreçlerine de doğrudan etki etmektedir. Gençler, çevrelerinden gelen etkiler doğrultusunda yeni fikirler geliştirme, farklı perspektifler kazanma ve kimliklerini yeniden tanımlama konusunda daha açık ve esnek bir tutum sergileyebilirler. Bu esneklik, onların göç sonrası sosyo-kültürel uyum süreçlerinde avantaj sağlamalarına katkıda bulunmaktadır.

Sosyo-kültürel uyum sürecinde ev sahibi toplumun rolü şüphesiz belirleyicidir. Göç olgusu hem ev sahibi toplumda hem de göçle gelenler arasında değişim ve dönüşüm süreçlerini beraberinde getirir. Ancak, gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, daha fazla uyum sağlaması, değişmesi ve öğrenmesi gereken tarafın, genellikle sonradan gelenler olduğu kabul edilmelidir. Yerleşik bir düzene dahil olmaya çalışan bireylerin, bu durumun bilincinde olarak gerçekçi beklentiler geliştirmesi ve ev sahibi toplumun değerlerine saygılı bir yaklaşım sergilemesi sosyo-kültürel uyum sürecini kolaylaştırabilir. Bununla birlikte, günümüz dünyasında göçler belirli bir ölçüde hoşgörüyle karşılanabilse de ev sahibi toplumda yabancı ve tanıdık olmayan bir grubun varlığı zaman zaman tehdit olarak algılanabilmektedir. Bu algı, toplumsal kutuplaşmaları artırma ve uyum süreçlerini zorlaştırma riski taşır.

Bu süreçte taraflardan birini "günah keçisi" ilan etmek, çözümden çok kutuplaşmayı derinleştirebilir. Bu nedenle, sorumluluk, bireylerden devletin en üst makamlarına kadar geniş bir yelpazede paylaşılmalıdır. Medya, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), kanaat önderleri ve diğer toplumsal aktörler, bu süreçte kapsayıcı ve anlayışlı bir söylem geliştirmek için kritik bir role sahiptir. Göçle gelen bireylerin, ev sahibi toplumun sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yapısına uyum sağlamalarını desteklemek kadar, ev sahibi toplumun da göçle gelenlere karşı empati ve kabul geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Bu iki yönlü süreç, tarafların birbirini anlamasını ve karşılıklı olarak desteklemesini gerektirir. Kısaca, sosyo-kültürel uyumun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi hem göçle gelenlerin hem de ev sahibi toplumun eş zamanlı ve uyum içinde çaba göstermesiyle mümkün olabilir.

Zamanın akışı ve içinde bulunulan sosyo-politik ve ekonomik koşullar, sosyo-kültürel uyum süreçlerinin yöneliminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu süreç, doğası gereği kırılgan ve değişken bir yapıya sahiptir. Savaş, çatışma ve zorunlu göç gibi olağanüstü durumlar, bireylerin ve grupların yaşamlarını belirsizlikle karakterize ederken, uyum süreçlerini de karmaşık ve öngörülemez bir hale getirmektedir. Göç etmek zorunda kalan bireyler, bir yandan travmatik deneyimlerle başa çıkmaya çalışırken, diğer yandan yeni bir topluma uyum sağlamaya yönelik çaba harcamaktadırlar. Ancak, bu çabalar sürekli değişen toplumsal dengelerin, sosyo-politik ve ekonomik koşulların etkisiyle sıklıkla kesintiye uğrayabilmekte veya farklı yönlere evrilebilmektedir.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, Suriyelilerin uyum süreçleri, son yıllarda meydana gelen ekonomik dalgalanmalar, siyasi belirsizlikler ve toplumdaki algı değişimleri tarafından derin bir şekilde şekillendirilmiştir. Bu faktörler, yalnızca bireylerin uyum çabalarını zorlaştırmakla kalmamış, aynı zamanda toplumlar arası ilişkilerin dinamiklerini de doğrudan etkilemiştir. Türk toplumunun artan ekonomik kaygıları, Suriyelilere yönelik negatif tutumları tetikleyerek toplumsal ilişkileri zayıflatmış ve sosyo-kültürel uyum sürecini zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra, göç politikalarındaki değişkenlik, Suriyelilerin statülerini belirsizleştirerek sosyo-kültürel uyum hedeflerini olumsuz yönde etkilemiştir.

2016 ve 2019 yılları, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik göç yönetimi politikalarında ve toplumsal dinamiklerde önemli dönüm noktaları olarak öne çıkmaktadır. Bu yıllar hem hukuki ve kurumsal düzenlemeler hem de sosyo-kültürel uyum açısından kritik gelişmelere sahne olmuş, ancak bu süreçlerin sonuçları toplum ve bireyler üzerinde

farklı yönlerde etkiler yaratmıştır. Özellikle 2016 yılından sonra Suriyeli üniversite öğrencileri tarafından sıklıkla dile getirilen "yaşamın zorlaşması" ifadesi, bu dönemde Türkiye'nin göç politikalarında uygulamaya koyduğu yeni düzenlemelerin ve toplumsal algılardaki değişimlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

2016, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşması ve buna bağlı olarak geçici koruma rejiminin uygulanmasındaki değişikliklerin başladığı bir yıl olmuştur. Bu dönemde, Türkiye'nin göçle gelenler için bir tampon bölge işlevi görmesi, Suriyeli üniversite öğrencilerinin geleceğe dair belirsizliklerini artırmış ve sosyo-kültürel uyum süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Öte yandan, 2019 yılı ise Suriyelilere yönelik toplumsal algının daha da kutuplaştığı, ekonomik zorluklar ve siyasal tartışmaların göçmen karşıtı söylemleri artırdığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bu dönemde, özellikle yerel yönetimlerin değişmesi ve ekonomik kriz gibi faktörler, Suriyelilere karşı toplumda artan tepkilerin temelini oluşturmuştur.

Literatür incelendiğinde, 2016 yılı öncesi dönem ve özellikle 2019 yılına ilişkin yapılan araştırmaların, Suriyelilerin Türkiye'ye yönelik uyum ve aidiyet süreçlerinde genel olarak olumlu bir tablo çizdiği görülmektedir. Bu dönemde, Suriyeliler ve Türk toplumu arasında dayanışma ve karşılıklı destek temelinde şekillenen ilişkiler, sosyo-kültürel uyum sürecini hızlandırıcı bir rol oynamıştır. Ancak, 2019 sonrasındaki araştırmalar, bu olumlu tablonun yerini toplumlar arası kutuplaşma ve gerilimlere bıraktığını ortaya koymaktadır. Nitekim yapılan bu araştırma, iki toplum arasında yaşanan ayrışma ve kutuplaşmayı tekrar gözler önüne sermiştir. Bu değişim, yalnızca bireyler arasındaki sosyal ilişkilerde değil, aynı

zamanda göç yönetimi politikalarının sosyo-kültürel etkilerinde de belirgin bir şekilde hissedilmiştir.

Son zamanlarda Esad yönetiminin sona ermesi ve Suriye'nin yeniden inşa ve ihya edilmesi sürecinde yaşanan gelişmeler, hiç şüphesiz Türkiye'deki Suriyelilerin sosyo-kültürel uyum sürecinin seyrini önemli ölçüde etkileyecektir. Bu gelişmeler hem Suriyelilerin geri dönüş niyetlerini hem de Türk toplumuyla olan ilişkilerini yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir. Özellikle Suriye'nin istikrarı sağlama ve altyapısını yeniden inşa etme süreçleri, Suriyeli gençlerin geleceğe dair belirsizliklerini azaltma potansiyeline sahiptir. Ancak bu süreç aynı zamanda, geri dönüş politikalarına yönelik uluslararası ve bölgesel dinamiklerin, ev sahibi ülkelerin göç politikalarının ve toplumsal algıların da yeniden gözden geçirilmesini gerektirecektir. Dolayısıyla, Suriye'deki bu dönüşüm, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal düzeyde de uzun vadeli etkiler doğuracak, sosyo-kültürel uyum sürecini hem Türkiye hem de Suriyeliler açısından daha karmaşık ve çok boyutlu bir hale getirecektir.

Sonuç olarak; araştırmada, Türkler ile Suriyeli üniversite öğrencileri arasındaki iletişim ve bu iletişimin mümkün kılacağı sosyo-kültürel uyum sürecine gölge düşüren derin kültürel, toplumsal, ekonomik, siyasal, bölgesel ve psikolojik engellere ulaşılmıştır. Bu engeller, sadece bireyler ve gruplar arasındaki iletişim kanallarını kapatmakla kalmayıp, toplumun tüm kurumlarına yayılan bir uyumsuzluk ve çatışma olasılığını canlı tutmaktadır. Bu koşullar altında, Suriyeli üniversite öğrencileri kendi etnik gruplarına çekilmekte ve grup içi bağlarını kuvvetlendirmektedir.

Kendi gruplarına kapanan Suriyeli gençlerin, Türklere karşı mesafe ve negatif duygu durumları geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Farklı kültürel gruplar arasındaki mesafe ve temassızlık, yalnızca bireyler arasında değil, toplumsal düzeyde de derin çatışmalara ve kopmalara zemin hazırlayabilir, bu da kalıcı bir sosyo-kültürel uyumun sağlanmasını zorlaştıracaktır. Türkiye'de yaşanan bu durumun da orta ve uzun vadede sosyo-kültürel uyumu zehirleyeceği ve "ayrılma seçeneğini" güçlü bir şekilde devreye sokacağı açıkça görülmektedir.

Taraflar arasındaki iletişim ve sosyo-kültürel uyum sürecini zorlaştıran ya da mümkün kılan unsurların çok boyutlu olduğu ve bu unsurların yalnızca bireysel veya grupsal düzeyde değil, toplumun tüm kurumlarını ilgilendiren kapsamlı bir mesele olduğu anlaşılmaktadır. Bu unsurlar, sosyal, ekonomik, kültürel, bölgesel ve hukuki dinamikler gibi çeşitli faktörlerden beslenmekte, aynı zamanda eğitim, sağlık, iş gücü piyasası ve politikalar gibi toplumsal yapının her alanında kendini göstermektedir.

Bu araştırma sonucunda, sürdürülebilir bir sosyo-kültürel uyumun sağlanabilmesi için bireylerin çabalarının yanı sıra, devlet kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumun tüm kesimlerinin ortak bir çaba göstermesi gerektiği belirlenmiştir. Özellikle değişen gündemlere ve dinamiklere ayak uydurabilen esnek modellerin geliştirilmesi, sosyo-kültürel uyum sürecinin başarısında kilit bir rol oynamaktadır. Araştırma bulguları, kapsayıcı ve uzun vadeli bir perspektifle tasarlanan, değişen koşullara hızla adapte olabilen iletişim stratejilerinin, taraflar arasında karşılıklı anlayış ve güven ortamını güçlendireceğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, bölgesel ve kültürel farklılığı dikkate alan, karşılıklı diyalog ve iş birliğine dayalı iletişim ortamlarının varlığı, sosyo-kültürel uyumun

sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşımaktadır. Araştırma, toplumsal aktörlerin katılımını teşvik eden ve farklı grupların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran bir diyalog mekanizmasının, gerilimlerin azaltılmasında ve ortak bir aidiyet duygusunun geliştirilmesinde belirleyici olduğunu göstermiştir. Değişen gündemlerin toplumsal dinamikler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, uyum süreçlerinde esneklik ve proaktif yaklaşımların benimsenmesi gerektiği bir kez daha vurgulanmalıdır. Bu bağlamda, uyum modellerinin yalnızca mevcut koşullara değil, aynı zamanda gelecekte ortaya çıkabilecek değişimlere de cevap verebilecek şekilde tasarlanması gerekliliği öne çıkmaktadır.

Türk toplumu ile Suriyeli bireyler arasında sağlıklı bir iletişim kurulması ve sosyo-kültürel uyumun sağlanması, yalnızca bireysel düzeyde değil, çok boyutlu ve kolektif bir toplumsal sürecin ürünü olarak ele alınmalıdır. Bu süreç, karşılıklı bir arada yaşama isteğinin benimsenmesi, sosyal bağların güçlendirilmesi, anlayış ve hoşgörünün yaygınlaştırılması ile sosyo-kültürel etkileşimlerin artırılmasını gerektirmektedir. Sosyo-kültürel uyum, bireylerin kişisel çabalarının ötesinde, toplumun tüm katmanlarının iş birliği ve ortak hedef doğrultusunda hareket etmesiyle şekillenebilecek bir olgudur. Orta ve uzun vadede, bu kolektif çabalar, daha kapsayıcı, birlikte yaşamayı içselleştirmiş bir toplumun inşasına katkı sunacaktır.

ÖNERİLER

Sosyo-kültürel uyumun sağlanması için, günlük hayatta basit iletişim eylemlerinden hukuki düzeyde korunmaya kadar geniş bir yelpazede kapsayıcı ve etkili politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, şeffaf ve sürekli bir iletişim ortamı oluşturularak, bireyler arasındaki sağlıklı sosyal bağlar güçlendirilmelidir. Belirsizlikleri ortadan kaldırmak adına, güvenilir kişi ve kurumlar aracılığıyla toplumun her kesimine ulaşan bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Ayrıca, göçle gelmiş birey ve grupların ülkeye sağlayabileceği ekonomik, kültürel ve sosyal katkılar ön plana çıkarılmalı, bu katkılar toplumda farkındalık oluşturacak şekilde vurgulanmalıdır.

Suriye'den göçle gelen birey ve grupların sosyo-kültürel uyum sürecini daha ileriye taşımak için Türkiye'de kültürel farkındalığın artırılması, sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi ve karşılıklı empatiyi teşvik eden kapsayıcı politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte, toplumun tüm kesimlerini içine alan bilinçlendirme kampanyaları ve ortak yaşam projeleri gibi somut adımlar atılmalıdır. Aynı zamanda, Suriye'deki sıcak gelişmelerin dinamik ve belirsiz yapısı göz önüne alındığında, sosyo-kültürel uyum politikalarının esnek, yerel ihtiyaçlara duyarlı ve uzun vadede sürdürülebilir nitelikte tasarlanması kritik bir öneme sahiptir.

Sosyo-kültürel uyum süreci, yalnızca bireylerin bireysel çabalarına bırakılmamalı; toplum genelinde etkili bir iletişim ortamının oluşturulması, kültürel farklılıkların saygıyla karşılanması ve kapsayıcı bir toplumsal kabul anlayışının yaygınlaştırılması hedeflenmelidir. Bu doğrultuda, eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal destek gibi temel alanlarda yenilikçi ve etkin mekanizmaların tasarlanması ve hayata

geçirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Örneğin, kültürler arası iletişimi teşvik eden eğitim programları, iş gücüne katılımı artıran politikalar ve sosyal destek hizmetlerinin erişilebilirliğini güçlendiren uygulamalar bu süreci hızlandırabilir.

Sosyo-kültürel uyum politikalarının, farklı yaş gruplarının özgün ihtiyaçlarını ve karşılaştıkları zorlukları dikkate alacak şekilde tasarlanması hayati bir öneme sahiptir. Çocuklardan yaşlılara kadar her yaş grubunun eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal destek gibi alanlarda farklı gereksinimlere sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, çocuklar için uyum süreçlerini destekleyecek eğitim programları, gençler için iş gücüne uyumu kolaylaştıran politikalar ve yaşlılar için sosyal dahil olmayı teşvik eden hizmetler sağlanmalıdır.

Kalıcı ve sürdürülebilir bir sosyo-kültürel uyumun sağlanabilmesi için, özellikle gençlerin farklı ihtiyaç ve beklentilerinin doğru bir şekilde anlaşılması, bu ihtiyaçların desteklenmesi ve ortak bir aidiyet hissini pekiştiren politikaların hayata geçirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, sadece Suriyelilere yönelik değil, aynı zamanda Türk toplumuna yönelik farkındalık artırıcı eğitim ve bilgilendirme kampanyalarının düzenlenmesi, iki toplum arasındaki anlayış ve iş birliğini güçlendirecektir. Ayrıca, sosyo-kültürel uyum sürecinin başarısı hem Türk toplumunun hem de Suriyeli bireylerin tutumlarının olumlu yönde dönüştürülmesi ve sosyal kabul mekanizmalarının güçlendirilmesi ile doğrudan bağlantılıdır.

Gençlerin ev sahibi toplumla kurdukları pozitif ilişkiler, sosyo-kültürel uyumun uzun vadeli başarısında kilit bir rol oynamaktadır. Gençlerin ortak etkinliklerde yer alması, kültürel alışverişi teşvik ederek önyargıların azaltılmasına ve toplumsal dayanışmanın güçlenmesine önemli ölçüde katkı sağlar. Bu doğrultuda,

gençlerin kimlik inşa süreçlerini destekleyecek kapsayıcı eğitim politikalarının ve sosyal projelerin hayata geçirilmesi, yalnızca bireysel uyumu kolaylaştırmakla kalmayacak, aynı zamanda sosyo-kültürel uyumun toplumsal düzeyde sürdürülebilirliğini de mümkün kılacaktır.

Mevcut koşullar altında hem Türk toplumu hem de Suriyeli bireylerin sosyo-kültürel uyum sürecinde aktif rol oynayabilmesi için, bölgenin ekolojik ve kültürel yapısına uygun stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyo-kültürel uyumun sürdürülebilir bir şekilde sağlanması, yalnızca bireylerin uyumu ile değil, aynı zamanda ekolojik kaynakların adil dağılımını ve kültürel çeşitliliğin desteklenmesini hedefleyen politikalarla mümkün olabilir. Bu doğrultuda, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışarak hem ekolojik hem de sosyo-kültürel uyuma katkı sağlayacak bütüncül yaklaşımlar benimsemesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla, göçle gelen birey ve grupların uyum süreçlerinde, sosyo-kültürel yakınlık ve tanıdık mekânların önemi göz ardı edilmemesi gereken önemli bir unsurdur.

Toplumları bir arada tutan bağlar, yalnızca yasalarla ya da kurallarla değil, gönüllerle ve zihinlerle inşa edilir. Sosyo-kültürel uyum, yalnızca bir zorunluluk değil, geleceği birlikte inşa edebilmenin en güçlü yolu olarak karşımızda duruyor. Göçle gelen her birey ve ev sahibi toplumun her ferdi, bu sürecin gönüllü bir paydaşı olmalıdır; çünkü gerçek uyum, gönüllerden taşan bir iradeyle mümkün hale gelir.

Etkili bir iletişim bu sürecin temel taşıdır; farklılıkları anlayabilmenin ve ortak bir dilde buluşabilmenin kapılarını açar. Kültürel çeşitlilik, bölgesel farklılıklarla birleştiğinde, ayrışmanın değil, zenginleşmenin anahtarı olur.

Anadolu'nun derin misafirperverlik kültürü, bu uyumun doğal bir zeminini oluştururken, doğru politikalar ve uygulamalarla desteklenmelidir. Gençlerden yaşlılara, kadınlardan erkeklere kadar her kesimin sesini duyan, ihtiyaçlarını gözeten ve farklılıklarını kucaklayan bir yaklaşım, bu uyumun sürdürülebilir olmasını sağlar.

Eğer bir geleceği paylaşacaksak, o geleceği anlamak, anlatmak ve gönüllü olarak inşa etmek zorundayız. İletişimin ve kültürün harmanlandığı, önyargıların yerini dayanışmaya bıraktığı bir toplumda, yalnızca bugünü değil, yarını da güzelleştiren bir dönüşümün temellerini atabiliriz. Bu hikâye, gönüllü çabaların ve ortak değerlerin yarattığı bir gelecek olacak; daha güçlü, daha dayanışmacı bir dünya için.

KAYNAKÇA

AAS, K. F., & BOSWORTH, M.: 2013 — **The borders of punishment: Migration, citizenship, and social exclusion.** Oxford University Press.

ABRAMS, D., & HOGG, M. A.: 2006 — **Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes.** Routledge.

ABRAMS, D., HOGG, M. A., & MARQUES, J. M.: 2004 — A social psychological framework for understanding social inclusion and exclusion (pp. 19-42). In D. Abrams, M. A. Hogg, & J. M. Marques (Eds.), **Social psychology of inclusion and exclusion.** Psychology Press.

ADIGÜZEL, Y.: 2016 — **Göç sosyolojisi**. Nobel Akademik Yayıncılık.

AHMED, S.: 2004 — **The cultural politics of emotion.** Routledge.

AKAN, S.: 2022 — **Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü: Sultanbeyli örneği** (Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

AKBULUT, A.: 2021 — **Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye ekonomisine katılımı ve entegrasyon süreci üzerine bir analiz: İzmir ili örneği** (Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

AKDENİZ, Y.: 2018 — **Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları: Şanlıurfa ili örneği** (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

AKER, T., AYATA, B., ÖZEREN, M., BURAN, B., & BAY, A.: 2002 — Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, *3*(2), 97-103.

AKHTAR, S.: 2010 — **Immigration and acculturation: Mourning, adaptation, and the next generation.** Jason Aronson.

AKIN, M. H., & BOZBAŞ, G.: 2020 Suriye'den Türkiye'ye göçün sosyolojik sonuçları: Suriyeli göçmenler üzerine uygulamalı bir saha araştırması. **Liberal Düşünce Dergisi**, *25*(97), 47-65. https://doi.org/10.36484/liberal.692459

AKMAN, S.: 2021 **Diyarbakır'daki Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı toplumsal kabul ve dışlanma pratiklerinin dinsel bağlamı** (Yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

AKŞİT, B.: 1998. İçgöçlerin nesnel ve öznel toplumsal tarihi üzerine gözlemler: Köy tarafından bir bakış. In **Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı** (June 6–8, 1998, Bolu-Gerede) Bildiriler Kitabı (pp. 22-37).

AKTEL, M., & KAYGISIZ, Ü.: 2018 Türkiye'de göç yönetimi. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** *23*(2), 579-604.

AKYILDIZ, İ. E. :2016 Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** *35*(2), 127-176.

ALAKUŞ, E., & UZAN, Y.: 2020 İnsan ticaretine konu olma potansiyeli bakımından Türkiye'nin Afgan düzensiz göçmen gerçeği**. Göç Araştırmaları Dergisi**, *6*(1), 92-117.

AL-DALAHMEH, M., & DAJNOKİ, K.: 2021 The influence of migration on the labour market status in Western European countries. **Journal of Economic Research,** *15*(2), 165-180.

ALESSADRA, V., & CLAUDİA, V.: 2004 Labour market effects of immigration: An empirical analysis based on Italian data. **International Migration Papers**, *69*, 1-35.

ALLEN, J., BASİLİER, V., & HAUFF, E.: 2006 Refugees and asylum seekers in societies (pp. 198-218). In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology.** Cambridge University Press.

ALPTEKİN, D. :2013 Ataerkilliğin geleceğine ilişkin bir öngörü denemesi. In **VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı** (pp. 117-127).

ALRED, G., BYRAM, M., & FLEMİNG, M.: 2003 **Intercultural experience and education**. Multilingual Matters.

ALTUNTAŞ, M.: 2020 **Geçici koruma altındaki Suriyelilerin entegrasyon süreci boyunca karşılaştığı sorunlar: Kocaeli örneği** (Yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

AMZALAG, M., & SHAPİRA, N.: 2021 **Improving intergroup relations through online contact.** ***International Review of Research in Open and Distributed Learning***, *22*(1), 111-134.

ANDERSON, B.: 1983 **Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism.** Verso.

ANDERSON, K., & SMİTH, S.: 2001 Editorial: Emotional geographies. **Transactions of the Institute of British Geographers,** *N. S, 26*(1), 7-10.

ANSALA, L., ÅSLUND, O., & SARVİMÄKİ, M.: 2022 Immigration history, entry jobs and the labor market integration of immigrants. **Journal of Economic Geography**, *22*(3), 581-604.

ANTONSİCH, M.: 2010 Searching for belonging: An analytical framework. **Geography Compass**, *4*(6), 644-659.

ARCE, A. M., & ESCOTO, R. E.: 2018 The obstacle is the way: Resilience in the lives of Salvadoran immigrants in the United States. In P. Arredondo (Ed.), **Latinx immigrants: Transcending acculturation and xenophobia** (pp. 111-127). Springer.

ARİFOĞLU, A. T.: 2021 **Suriyeli gençlerin sosyal destek ve sosyal uyum algılarının başetme stilleriyle ilişkisinin incelenmesi** (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

ARNETT, R. D., & SİDANİUS, J.: 2018 Sacrificing status for social harmony: Concealing relatively high status identities from one's peers. **Organizational Behavior and Human Decision Processes**, *147*, 108-126.

ARREDONDO, P. (Ed.). :2018 **Latinx immigrants: Transcending acculturation and xenophobia.** Springer.

ASQUİTH, L.: 2019 **Rebuilding lives after genocide: Migration, adaptation and acculturation.** Springer.

ATAŞ, Ö.: 2021 **Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum düzeyi: Gaziantep örneği** (Yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

ATILGAN, D.: 1986 Beyin göçü. **Türk Kütüphaneciliği**, *35*(3), 27-36.

AYDEMİR, S., & ŞAHİN, M. C.: 2017 Tek tanrılı dinlerde göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: Göç teorileri açısından bir analiz. **İslami Araştırmalar Dergisi,** *28*(3), 359-371.

AYDIN, G.: 2015 Toplumsal etkiler bağlamında uluslararası emek göçü. **Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi,** *2*(1), 1-17.

AYDOĞDU, F.: 2019 **Göçmen aile çocuklarının uyum düzeylerine sosyal uyum eğitim programının etkisinin incelenmesi** (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

AYYILDIZ, A. A.: 2023 **Geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum ve iyilik halleri: Sivil toplum örgütleri üzerinden bir değerlendirme** (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AYYILDIZ, A. A., & KARATAŞ, K.: 2022 Göçmen ve mültecilerin sosyal uyum süreçlerinin göçmenler tarafından kurulmuş sivil toplum örgütü yöneticilerinin gözünden değerlendirilmesi. **Toplum ve Sosyal Hizmet**, *33*(2), 10.33417/tsh.1003592.

BAİLEY, R.: 2010 **Immigration and migration.** Infobase Publishing.

BAKIRTAŞ, T., & KANDEMİR, O.: 2010 Gelişmekte olan ülkeler ve beyin göçü: Türkiye örneği. **Kastamonu Eğitim Dergisi,** *18*(3), 961-974.

BARIŞIK, S.: 2020 Göç kavramı, tanımı ve türleri. **See discussions, stats, and author profiles for this publication at:** https://www.researchgate.net/publication/34738817.

BARKER, A.: 2010 **Improve your communication skills** (Vol. 39). Kogan Page Publishers.

BARKER, C.: 2002 **Making sense of cultural studies: Central problems and critical debates.** Sage.

BARKER, C.: 2004 **The Sage dictionary of cultural studies**. Sage.

BAUDER, H.: 2006 **Labor movement: How migration regulates labor markets.** Oxford University Press.

BAUMAN, Z.: 2000 **Liquid Modernity**. Polity Press

BAYKAL, S., & YILMAZ, L.: 2020 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç idaresi bağlamında Türkiye'nin yeni göç siyaseti. **Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi,** *7*(2), 633-652.

BAYLİS, J.: 2008 Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, *5*(18), 69-85.

BAYRAM, S.: 2019 "Gurbet kuşları" adlı eserde göç kuramlarının izini sürmek. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, *23*(1), 113-122.

BERGER, C. R., & CALABRESE, R. J.: 1974 Some explorations in initial interaction and beyond: Toward a developmental theory of interpersonal communication. **Human Communication Research**, *1*(2), 99-112.

BERGQUİST, G., & SOLİZ, J.: 2016 Methods of CAT inquiry: Quantitative studies. In H. Giles (Ed.), **Communication accommodation theory: Negotiating personal relationships and social identities across contexts** (pp. 60-85). Cambridge University Press.

BERRY, J. W.: 1997 Immigration, acculturation, and adaptation. **Applied Psychology**, *46*(1), 5-34.

BERRY, J. W.: 2006 Acculturation: A conceptual overview. In M. H. Bornstein & L. R. Cote (Eds.), **Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development** (pp. 13-33). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

BERRY, J. W.: 2006a Contexts of acculturation. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology** (pp. 27-43). Cambridge University Press.

BERRY, J. W.: 2006b Stress perspectives on acculturation. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology** (pp. 43-58). Cambridge University Press.

BERRY, J. W.: 2006c Design of acculturation studies. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology** (pp. 129-142). Cambridge University Press.

BERRY, J. W., KİM, U., MİNDE, T., & MOK, D.: 1987 Comparative studies of acculturative stress. **International Migration Review**, *21*(3), 491-511.

BHABHA, H. K.: 1994 ***The Location of Culture***. Routledge.

BHABHA, J.: 2005 Rights spillovers: The impact of migration on the legal system of Western states. In E. Guild & J. Van Selm (Eds.), **International migration and security: Opportunities and challenges** (pp.

11-28). Routledge.

BİBER-HESSE, S. N.: 2010 **Mixed methods research: Merging theory with practice.** Guilford Press.

BİÇER, S.: 2023 **Mülteci çocukların sosyal ve akademik uyumları: Sorunlar ve çözüm önerileri** (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

BİGO, D.: 2005 From foreigners to abnormal aliens. In E. Guild & J. Van Selm (Eds.), **International migration and security: Opportunities and challenges** (pp. 64-82). Routledge.

BOCHNER, S.: 2006 Sojourners. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology** (pp. 181-198). Cambridge University Press.

BODHİ, B.: 2016 **The Buddha's teachings on social and communal harmony**. Wisdom Publications.

BOLGÜN, C.: 2020 **Sosyal uyum ve gruplararası ilişkiler: Türkiye'de yerel toplum ve Suriyeliler** (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BONNETT, A.: 2013 **Radicalism, anti-racism and representation**. Routledge.

BOSTANCI, P.: 2022 **Yerel kapsayıcı politika ve uygulamaların Suriye kökenli göçmenlerin sosyal uyumu üzerindeki etkisi: Zeytinburnu örneği** (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

BOURDİEU, P.: 1986 The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), **Handbook of theory and research for the sociology of education** (pp. 241–258). Greenwood Press.

BÖLGESEL MÜLTECİ VE DAYANIKLILIK PLANI TÜRKİYE BÖLÜMÜ.: 2023 **Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı Türkiye Bölümü.** https://www.undp.org/arab-states/publications/introduction-regional-refugee-and-resilience plan3rp?gclid=Cj0KCQiAjMKqBhCgARIsAPDgWlxW3SOMpnGz6CI59Ph

5gKVdDMfXOo4Y3ckLJblvx5InT93CAqV_PZ0aAoZQEALw_wcB Erişim tarihi: 13 Kasım 2023.

BRALO, Z., & MORRİSON, J.: 2005 Immigrants, refugees and racism. In E. Guild & J. Van Selm (Eds.), **International migration and security: Opportunities and challenges** (pp. 113-129). Routledge.

BRAUN, V., & CLARKE, V.: 2006 Using thematic analysis in psychology. **Qualitative Research in Psychology,** *3*(2), 77-101.

BREDELLA, L.: 2003 Afterword: What does it mean to be intercultural? In G. Alred, M. Byram, & M. Fleming (Eds.), **Intercultural experience and education** (pp. 225-240). Multilingual Matters.

BROSİUS, A., VAN ELSAS, E. J., & DE VREESE, C. H.: 2019 How media shape political trust: News coverage of immigration and its effects on trust in the European Union. ***European Union Politics***, *20*(3), 447-467.

BROWN, L. A.: 2002 **Place, migration and development in the Third World: An alternative perspective.** Routledge.

BSOUL, L. A.: 2019 **Translation movement and acculturation in the medieval Islamic world.** Palgrave Macmillan.

BULUT ŞİMŞEK, F.: 2021 **Suriyeli kadın ve çocukların sosyal entegrasyonu: İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde nitel bir araştırma** (Yüksek lisans tezi). Sakarya

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

BULUT, B., & BİMAY, M.: 2020 — Göçe ilişkin kavram ve kuramlar. In Y. Bulut & S. Akın (Eds.), **Yerel, ulusal ve küresel boyutlarıyla göç ve mülteci sorunu** (pp. 9-32). Çizgi Kitabevi.

BUNGİN, B., WONO, H. Y., & SHWARİ, E. J. A.: 2021 — Communication media technology and social harmony construction in the era of society 5.0: A critical view. **International Journal of Computer and Information System** *(IJCIS), 2*(4), 125-130.

BUONCOMPAGNİ, G.: 2021 — Digital (Dis) integration: Narratives and management of migration on social media. **Peace Human Rights Governance**, *5*(1), 41-64.

BUONFİNO, A., & THOMSON, L.: 2007 — **Belonging in contemporary Britain**. Commission on Integration and Cohesion.

BUZAN, B., & WAEVER, O.: 2003 — **Regions and powers: The structure of international security.** Cambridge University Press.

BYLUND, C. L., PETERSON, E. B., & CAMERON, K. A.: 2012 — A practitioner's guide to interpersonal communication theory: An overview and exploration of selected theories. **Patient Education and Counseling,** *87*(3), 261-267.

BYRAM, M.: 2003 — On being 'bicultural' and 'intercultural'. In G. Alred, M. Byram, & M. Fleming (Eds.), **Intercultural experience and education** (pp. 50-67). Multilingual Matters.

BYRAM, M.: 2012 — Conceptualizing intercultural (communicative) competence and intercultural citizenship. In J. Jackson (Ed.), **The Routledge handbook of language and intercultural communication** (pp. 85-99). Routledge.

BYRNE, D.: 2005 **Social exclusion**. McGraw-Hill Education.

CANATAN, K.: 2020 **Toplumsal değişim perspektifinden göç sosyolojisi**. Eski-Yeni Yayınları.

CANPOLAT, H.: 2015 Küresel göç ve Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi. **İdarecinin Sesi,** *(167)*, 34-46.

CAREY, J. W.: 2008) **Communication as culture, revised edition: Essays on media and society.** Routledge.

CASTLES, S., MİLLER, M. J., BAL, B. U., & AKBULUT, İ.: 2008 **Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri.** İstanbul Bilgi Üniversitesi.

CAVKAYTAR, A., BAL, A., ARTAR, T. M., & ULUYOL, M.: 2021 Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim yaşantılarının incelenmesi. **Milli Eğitim Dergisi**, *50*(1), 195-219.

CESPİ, J. D. (2007). Imagining policy as a means to innovation: The case for a mobile middle-aged. In M. Jandl (Ed.), **Innovative concepts for alternative migration policies: Ten innovative approaches to the challenges of migration in the 21st century** (pp. 59-64). Amsterdam University Press.

CHAİ, R., & ROGERS, E. M.: 2004) Cross-cultural adaptation of US expatriates in Singapore. ***Media Asia,*** *31*(2), 108-120.

CHAN, K. B.: 2005 **Migration, ethnic relations and Chinese business**. Routledge.

CHEUNG, C.: 2011 Acculturation success in employment among Chinese migrants from the mainland to Hong Kong. In T. M. Johnson (Ed.), **Acculturation: Implications for individuals, families and**

societies (pp. 47-67). Nova Science Publishers.

COFFEY, A., & ATKİNSON, P.: 1996 **Making sense of qualitative data: Complementary research strategies.** Sage Publications.

COHEN, R.: 2006 **Migration and its enemies: Global capital, migrant labour and the nation-state**. Ashgate Publishing, Ltd.

COLLİER, M. J. (Ed.).: 2002 **Transforming communication about culture** (Vol. 24). Sage.

COMPAS, F. D.: 2007 Towards sustainable migration policies. In M. Jandl (Ed.), **Innovative concepts for alternative migration policies: Ten innovative approaches to the challenges of migration in the 21st century** (pp. 47-55). Amsterdam University Press.

CONSALİ, J. A., BUNGE, E., OROMENDİA, F. M., & BERTONE, A.: 2018 Argentines in the United States: Migration and continuity. In P. Arredondo (Ed.), **Latinx immigrants: Transcending acculturation and xenophobia** (pp. 15-33). Springer.

CONSOLİ, A. J., BUNGE, E., OROMENDİA, F. M., & BERTONE, A.: 2018 Argentines in the United States: Migration and continuity. In P. Arredondo (Ed.), **Latinx immigrants: Transcending acculturation and xenophobia** (pp. 15-33). Springer.

COŞKUN, H.: 2019 **Göç ve bütünleşme (entegrasyon): Suriyeli göçüne sosyal sermaye temelinde bir sosyal hizmet müdahalesi** (Yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

CRESWELL, J. W., & CRESWELL, D.: 2018 **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.** SAGE.

CRESWELL, J. W., CLARK, V. L. P., & GARRETT, A. L.: 2008 Methodological issues in conducting mixed methods research designs. In M. M. Bergman (Ed.), **Advances in mixed methods research: Theories and applications** (pp. 66-88). Sage.

CROUCHER, S. M., & KRAMER, E.: 2017 Cultural fusion theory: An alternative to acculturation. **Journal of International and Intercultural Communication,** *10*(2), 97-114.

ÇAĞIŞ, P.: 2022 **Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların sosyal uyumunda spor faktörünün incelenmesi** (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

ÇAĞLAYAN, S.: 2006 Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** *(17)*, 67-91.

ÇAKIR, B., & ÇEVİK, C.: 2021 Küreselleşme, göç ve kadın sağlığı. **Humanistic Perspective,** *3*(1), 225-243.

ÇELİK, F.: 2007 Türkiye'de iç göçler: 1980-2000. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, *22*(1), 87-109.

ÇELİK, R. Ş.: 2019 **A study on the concept of social capital in the social cohesion process of Syrian women** (Master's thesis). Istanbul Bilgi University Institute of Social Sciences, Istanbul.

ÇINAR, R.: 2023 **Zorunlu kitlesel göçler ve toplumsal uyum sürecinde dinin rolü: Suriyeli sığınmacılar örneği** (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÇOLAK, F.: 2013 Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç hareketi (1950-1951). **Tarih Okulu Dergisi**, *2013*(XIV).

ÇOLAKOĞLU, K., & KAYA, G.: 2021 İzmir'deki Suriyelilerin toplumsal uyumuna yönelik sorun alanlarına devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımları. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research,** *14*(77).

D'ANGELO, P.: 2017 Framing: Media frames. In P. Rössler (Ed.), **The international encyclopedia of media effects** (pp. 1-10). Wiley-Blackwell.

DAUVERGNE, C.: 2008 **Making people illegal: What globalization means for migration and law.** Cambridge University Press.

DEĞİRMENCİ, S.: 2021 **Kuyubaşlarında yaşayan Suriyeli ailelerin toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimi: Mardin Kızıltepe örneği** (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

DEMOS, T. V.: 2007 People flow revisited: Constructive management of changing patterns of migration. In M. Jandl (Ed.), **Innovative concepts for alternative migration policies: Ten innovative approaches to the challenges of migration in the 21st century** (pp. 37-47). Amsterdam University Press.

DEVİTO, J. A.: 2019 **The interpersonal communication book** (14th ed.). Courier Kendallville.

DEWALL, C. N. (Ed.).: 2013 **The Oxford handbook of social exclusion.** Oxford University Press.

DOĞAN, A., & STROHMEİER, D.: 2020 The role of discrimination, acculturation, and ethnic identity in predicting psychosocial functioning of Turkish immigrant youth. In D. Güngör & D. Strohmeier (Eds.), **Contextualizing immigrant and refugee resilience: Cultural and acculturation perspectives** (pp. 99-123). Springer Nature.

DOĞRU BOLAT, S.: 2021 **Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sağlık problemleri, kültürlenme tutumları ve yaşam doyumu** (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

DOMBİ, J.: 2021 **Intercultural communicative competence and individual differences: A model for advanced EFL learners.** Cambridge Scholars Publishing.

DOVİDİO, J. F., Intergroup contact: The past, present, and the future. **Group Processes & Intergroup Relations,**

GAERTNER, S. L., & KAWAKAMİ, K.: 2003 *6*(1), 5-21.

DURGUN, H.: 2022 **Türkiye'de Suriyeli sığınmacı çocukların sosyo-kültürel uyum düzeylerinin tespiti ve geliştirilmesine yönelik sosyal politikalar önerileri: Kırşehir örneği** (Yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

EARLEY, P. C.: 1997 **Face, harmony, and social structure: An analysis of organizational behavior across cultures.** Oxford University Press on Demand.

EFE, H.: 2018 Osmanlı imparatorluğu ve Türkiye'de yaşanan göçler ve etkileri. **Sosyal Bilimler Metinleri,** *2018*(1), 16-27.

EKİCİ, S., & TUNCEL, G.: 2015 Göç ve insan. **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, *5*(1), 9-22.

EKŞİ, R.: 2023 **Sosyal uyum sürecinde kültürlerarası iletişim engelleri: Yerliler ve Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum tutumları** (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Gaziantep.

ELVEREN, A. Y., TOKSÖZ, G., KARADOĞAN, E., YENİMAHALLELİ YAŞAR, G., DERTLİ, N., MİLLİOĞULLARI, Ö., & AKPINAR, T.: 2018 Türkiye'de beyin göçü yazını ve bir alan araştırması. In **Gürhan Fişek'in izinde ortak emek ve ortak eylem** (pp. 191-214).

ENOS, R. D.: 2016 Context, perception, and intergroup relations. **Psychological Inquiry,** *27*(4), 294-298.

ENTMAN, R. M.: 1993 Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. **Journal of Communication,** *43*(4), 51-58.

ENTMAN, R. M.: 2007 Framing bias: Media in the distribution of power. **Journal of Communication,** *57*(1), 163-173.

ENTMAN, R. M.: 2015 Framing: Til afklaring af et spredt paradigme. **MedieKultur: Journal of Media and Communication Research**, *31*(58), 115-123.

ERDOĞAN, M. M.: 2020 **Suriyeliler barometresi 2019: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi**. Orion Kitabevi.

ERDOĞAN, T.: 2019 Geçmişten günümüze göçler. In A. Aköz (Ed.), **Geçmişten günümüze göçler** (pp. 1-99). Anadolu Ofset.

ERKAN, H. S.: 2021 Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi tercihi üzerinden göç teorilerine yeniden bakış. **Ortadoğu Etütleri,** *13*(3), 421-445.

ERKAN, R., & BAĞLI, M.: 2005 Göç ve yoksulluk alanlarında kentle bütünleşme eğilimi: Diyarbakır örneği. **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, *22*(1).

ERTÜRK, S. A., & KURTARIR, E.: 2021 Editörden: Göç ve kent özel sayısı. **Göç Dergisi**, *8*(1), 1-9.

ESSES, V. M., MEDİANU, S., & LAWSON, A. S.: 2013 Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees. **Journal of Social Issues**, *69*(3), 518-536.

ETCHEGARAY, N., & CORREA, T.: 2015 Media consumption and immigration: Factors related to the perception of stigmatization among immigrants. **International Journal of Communication**, *9*, 20.

EVERETT, J. A., & ONU, D.: 2013 Intergroup contact theory: Past, present, and future. **The Inquisitive Mind,** *2*(17), 1-6.

FAİST, T.: 2000 **The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces.** Clarendon Press.

FANTİNİ, A. E.: 2018 **Intercultural communicative competence in educational exchange: A multinational perspective.** Routledge.

FARRİS, E. M., & SİLBER Picturing immigration: How the media criminalizes immigrants. **Politics, Groups, and Identities**,

MOHAMED, H.: 2018 *6*(4), 814-824.

FEDOROVA, E.: 2021 The theory of interpersonal communication in S. Kierkegaard and the modern understanding of the problem of the philosophy of communication. In **E3S Web of Conferences** (Vol. 273, p. 11016). EDP Sciences.

FENG, A., BYRAM, M., & FLEMİNG, M. (Eds.).: 2009 **Becoming interculturally competent through education and training.** Multilingual Matters.

FİCHTER, J.: 2009 **Sosyoloji nedir?** (Çev. N. Çelebi). Selçuk Üniversitesi Yayınları.

FİGUEİREDO, A., VALENTİM, J. P., & DOOSJE, B.: 2014 Theories on intergroup relations and emotions: A theoretical overview. ***Psychologica****, 57*(2), 7-33.

FİSKE, J.: 1990 **Introduction to communication studies.** Routledge.

FOGED, M., HASAGER, L., & YASENOV, V.: 2022 The role of labor market institutions in the impact of immigration on wages and employment. **The Scandinavian Journal of Economics**, *124*(1), 164-213.

FURNHAM, A.: 2005 Culture shock, homesickness, and adaptation to a foreign culture. In M. Van Tilburg & A. Vingerhoets (Eds.), **Psychological aspects of geographical moves: Homesickness and acculturation stress** (pp. 17-35). Amsterdam University Press.

GALLAGER, R. G.: 2008 **Principles of digital communication** (Vol. 1). Cambridge University Press.

GASİOREK, J.: 2016a Theoretical perspectives on interpersonal adjustments in language and communication. In H. Giles (Ed.), **Communication accommodation theory: Negotiating personal relationships and social identities across contexts** (pp. 13-36). Cambridge University Press.

GASİOREK, J.: 2016b The "dark side" of CAT: Nonaccommodation. In H. Giles (Ed.), **Communication accommodation**

theory: Negotiating personal relationships and social identities across contexts (pp. 85-105). Cambridge University Press.

GEERTZ, C.: 1973 **The interpretation of cultures: Selected essays by Clifford Geertz.** Basic Books, Inc.

GEMİ, E., ULASİUK, I., & TRİANDAFYLLİDOU, A.: 2013 Migrants and media newsmaking practices. **Journalism Practice,** *7*(3), 266-281.

GEYİK YILDIRIM, S.: 2020 **Suriyeli kent mültecilerinin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonu (Küçükçekmece ilçesi örneği)** (Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

GİDDENS, A.: 1991 **Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age.** Stanford University Press.

GİLES, H., DRAGOJEVİC, M., & GASİOREK, J.: 2016 Accommodative strategies as core of the theory. In H. Giles (Ed.), **Communication accommodation theory: Negotiating personal relationships and social identities across contexts** (pp. 36-60). Cambridge University Press.

GİULİANİ, M. V.: 2003 Theory of attachment and place attachment. In M. Bonnes, T. Lee, & M. Bonaiuto (Eds.), **Psychological theories for environmental issues (**pp. 100-137). Na.

GOFFMAN, E.: 1959 **The presentation of self in everyday life**. Doubleday.

GOODWİN, R.: 2013 **Personal relationships across cultures**. Routledge.

GORDON, M. M.: 1964 **Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins.** Oxford University Press.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ (GAR): 2021 **70. Yılında 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi** (GAR-Rapor No.6, ISBN: 978-605-80592-6-9). https://www.gocarasvrmalaridernegi.org/tr/

GÖKER, G.: 2013 **Göç, kimlik, aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler** [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi].

GÖKER, G.: 2015 **Göç, kimlik, aidiyet kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler.** Literatürk Yayınları.

GRANT, O.: 2005 **Migration and inequality in Germany 1870-1913**. Oxford University Press.

GRİFFİN, E. M.: 2006 **A first look at communication theory**. McGraw-Hill.

GUİLD, E.: 2005 Cultural and identity security. In E. Guild & J. Van Selm (Eds.), **International migration and security: Opportunities and challenges** (pp. 101-113). Routledge.

GUPTA, A. Ş.: 2003 Changing the focus: A discussion of the dynamics of the intercultural experience. In G. Alred, M. Byram, & M. Fleming (Eds.), **Intercultural experience and education** (pp. 155-179). Multilingual Matters.

GÜLER, A.: 2021 Göç olgusunun çok boyutlu etkileri ve Türkiye'ye yansımaları. **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, *10*(2), 218-239.

GÜNAY, E., ATILGAN, D., & SERİN, E.: 2017 Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** *7*(2), 37-60.

GÜNDOĞMUŞ, B., & GAYIRNAL, A.: 2019 Toplumsal kabul ve uyum süreci bağlamında Suriyeli göçmenler. **Journal of Academic Value Studies**, *5*(5), 859-860.

GÜNGÖR, D., & STROHMEİER, D. (Eds.).: 2020 **Contextualizing immigrant and refugee resilience: Cultural and acculturation perspectives** (pp. 1-11). Springer Nature.

GÜNGÖR, N.: 2020 **İletişim: Kuramlar ve yaklaşımlar**. Siyasal Kitabevi.

GÜREŞÇİ, E.: 2011 Kırsaldan kente göç edenler üzerine bir araştırma: Kemalpaşa-İspir örneği. **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** *(7)*, 107-122.

GÜRÜZ, D., & EĞİNLİ, A. **İletişim becerileri**. Nobel Yayınları.

T.: 2013

GÜRÜZ, D., & TEMEL EĞİNLİ, A.: 2012 **Kişilerarası iletişim** (Baskı). Nobel Yayıncılık.

HABERMAS, J.: 1996 **Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy.** MIT Press.

HAGAN, J. M.: 2012 **Migration miracle: Faith, hope, and meaning on the undocumented journey.** Harvard University Press.

HALL, E. T.: 1959 **The silent language.** Library of Congress Catalog Card Number: 59-6359.

HALL, E. T.: 1966 **The hidden dimension**. Anchor Books Edition.

HALL, E. T.: 1973 **The silent language**. Anchor.

HALL, S.: 1990 Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), **Identity: Community, culture, difference** (pp. 222-237). Lawrence & Wishart.

HAMMERSLEY, M.: 2012 **What is qualitative research?** Bloomsbury Academic.

HARTLEY, P.: 2002 **Interpersonal communication** (8th ed.). Routledge.

HATİPLER, M., & DAŞKIRAN, S.: 2021 Etkileri ve sosyo-psikolojik boyutuyla göç. **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi,** *10*(3), 714-728.

HENNİNK, M. M.: 2013 **Focus group discussions.** Oxford University Press.

HERTZ, D.: 2005 Psychological and psychosocial adjustment of migrants: Families in a changing environment. In M. Van Tilburg & A. Vingerhoets (Eds.), **Psychological aspects of geographical moves: Homesickness and acculturation stress** (pp. 73-91). Amsterdam University Press.

HİLL, A., WATSON, J., & RİVERS, D.: 2007 **Key themes in interpersonal communication.** McGraw-Hill Education.

HOFSTEDE, G. J., PEDERSEN, P., & HOFSTEDE, G.: 2002 **Exercises, stories and synthetic cultures.** Intercultural Press.

HOFSTEDE, G., HOFSTEDE, G. J., & MİNKOV, M.: 2005 **Cultures and organizations: Software of the mind** (Vol. 2). McGraw-Hill.

HOFSTRA, J.: 2009 **Attaching cultures: The role of attachment styles in explaining majority members' acculturation attitudes** [Doctoral dissertation, University of Groningen].

HUA, Z.: 2018 **Exploring intercultural communication: Language in action**. Routledge.

HUNTİNGTON, S. P.: 1996 **The clash of civilizations and the remaking of world order.** Simon & Schuster.

HURN, B. J., & TOMALİN, B.: 2013 Teaching cross-cultural communication. In B. J. Hurn & B. Tomalin (Eds.), **Cross-cultural communication** (pp. 1-10). Palgrave Macmillan.

HUTCHİSON, P., ABRAMS, D., & CHRİSTİAN, J.: 2007 The social psychology of exclusion. In D. Abrams, J. Christian, & G. Gordon (Eds.), **Multidisciplinary handbook of social exclusion research** (pp. 17-29). John Wiley & Sons Ltd.

HYMES, D.: 1972 On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), **Sociolinguistics** (pp. 269-293). Penguin.

IMES, D. J.: 2007 Open borders, close monitoring. In M. Jandl (Ed.), **Innovative concepts for alternative migration policies: Ten innovative approaches to the challenges of migration in the 21st century** (pp. 89-95). Amsterdam University Press.

IOM.: 2001 **Göç terimleri sözlüğü** (R. Perruchoud & J. Redpath-Cross, Eds.).

IŞIK, Ö. F.: 2021). **Sosyal uyum ve din: Gaziantep'teki Suriyeli ortaöğretim öğrencileri üzerine bir alan**

araştırması (Yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

İÇDUYGU, A.: 2010 Türkiye'de uluslararası göçün siyasal arka planı: Küreselleşen dünyada "ulus-devleti inşa etmek ve korumak". In B. Pusch & T. Wilkoszweski (Eds.), **Türkiye'ye uluslararası göç: Toplumsal koşullar, bireysel yaşamlar** (pp. 17-41). Kitap Yayınevi.

İNAN, C. E.: 2016 Türkiye'de göç politikaları: İskân kanunları üzerinden bir inceleme. **Göç Araştırmaları Dergisi,** *(3)*, 10-33.

İNCE, C.: 2019 Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, *11*(18), 2579-2615.

İŞLEK, H.: 2020 **Suriyeli ve Türk öğrencilerin sosyal uyumları ile okula bağlılık düzeylerinin karşılaştırılması** (Yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

JANG, D., & KİM, D.Y.: 2011 **The Implicit Cognitive Perspective in Acculturation** (67-95). Johnson, T. M. (Eds). Acculturation: Implications for individuals, families and societies. New York. Nova Science Publisher's.

JOHNSON, R., CHAMBERS, D., RAGHURAM, P., & TİNCKNELL, E.: 2004 **The practice of cultural studies.** London. Sage.

KAĞITÇIBAŞI, Ç.: 2006 An Overview of Acculturation and Parent–Child Relationships (319-333). Bornstein, M. H., & Cote, L. R.(Eds.). **Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development.** Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

KARAKAYA, H.: 2020 Riskler ve fırsatlar bağlamında tarihte ve günümüzde göç ve göçmenler. **Ekev Akademi Dergisi**, 24(84), 337-360.

KARATAŞ, M., & BARUT, B.: 2021 Sosyal hizmet perspektifinden göç ve savunmasız gruplar: ıom raporları üzerine bir araştırma. **Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** *8*(1), 86-109.

KAYA, M.: 2021 **Suriyeli mültecilerin sosyal uyum sorunu: Ankara Önder Mahallesi örneği** (Yüksek lisans tezi).

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

KEELY, C., & REED, H.: 2001 **Forced Migration and Mortality**. Washington, DC; National Academies Press.

KEHOE, D.: 2011 **Effective communication skills: course guidebook**. USA. The Teaching Company.

KELEŞ, F. B.: 2020 **Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'de kültürlenme düzeyleri, kültürleşme stresleri ve kolektif benlik algıları arasındaki ilişkiler** (Yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.

KELEŞ, R.: 2017 **Kentleşme politikası**. Ankara: İmge Kitapevi.

KERVYN, N., FİSKE, S., & YZERBYT, V.: 2015 Forecasting the primary dimension of social perception. **Social Psychology**. *21*(1), 120-130.

KILINÇ. P.: 2020 **Suriyeli sığınmacı çocukların sosyolojik profili** *(Elâzığ ili örneği).* (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elâzığ.

KİM, Y. Y.: 1991 Communication and Adaptation: The Case of Asian Pacific Refugees in The United States. **Journal of Asian Pacific Communication** *1*, 191-207.

KİM, Y. Y.: 2001 **Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation.** US. Sage Publications.

KOÇAK, Ö. F.: 2022 Investigating the effect of intercultural communication apprehension on intercultural willingness to communicate with structural equation modeling. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, *48*, 118-128.

KOK, A.: 2018) **Kim's Integrative Theory on Communication and Cross-Cultural Adaptation in the Age of Mass Self-Communication** (unpublished phd's thesis). School of Communication and the Arts Faculty. Regent University.

KORUM, S.: 2020 The sound of reconciliation? musical and sociocultural harmony in the sri lanka norway music cooperation (2009-2018). **AEMR-EJ**, 5: 51-65. DOI: 10.30819/aemr.5-7.

KOSER, K.: 2007 **International migration: a very short introduction**. Oxford University Press.

KOSİÇ, A.: 2006 — Personality and individual factors in acculturation (113-129). Sam, D. L., & Berry, J. W. (Eds.). **The Cambridge handbook of acculturation psychology.** Cambridge University Press.

KÖSE, S.: 2022 — **Geçici koruma statüsündeki Suriyeli kadınların sosyal uyumu: Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis örneği** (Yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.

KÖŞK, U. C.&ÖZBEK, Ç.: 2017 — Küreselleşme ve uluslararası göç ilişkisinde değişen göçmen algısı, **Researcher**, 5(1), 247-265.

KRİPPENDORFF, K.: 2018 — **Content analysis: An introduction to its methodology** (4th ed.). Sage Publications.

KURÇAK, A. K.: 2022 — **Türk toplumunda Suriyeli göçmenleri kabul ve uyumda dindarlığın rolü (Gaziantep örneği)** (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KURTULUŞ, B.: 1988 — Beyin göçü: Geçmişte, günümüzde ve gelecekte. **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, *46*.

KÜBLER-ROSS. E.: 1972 — **Sobre la muerte y los moribundos. Diplomado en Tanatología**. İspanya. Penguin Random House Grupo Editorial España

KÜMBETOĞLU, B.: 2008 — **Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma.** Bağlam yayıncılık.

KVERNMO, S.: 2006 — Indigenous peoples (233-253). Sam, D. L., & Berry, J. W. (Eds.). **The Cambridge handbook of acculturation psychology.** Cambridge University Press.

LAWLOR, A., & TOLLEY, E.: 2017 — Deciding who's legitimate: News media framing of immigrants and refugees. *International Journal of Communication, 11*, 25.

LEFEBVRE. H.: 1991 — **The Production of Space**. London: Blackwell.

LÉVİ-STRAUSS, C.: 1966 — **The Savage Mind**. University of Chicago Press.

LEVY, S. R., CHİU, C. Y., & HONG, Y. Y.: 2006 — Lay theories and intergroup relations. **Group Processes & Intergroup Relations**, *9*(1), 5-24.

LEWİS, R.: 2018) **When cultures collide: Leading across cultures**. Finland WS Bookwell Press.

LEYENDECKER, B., & SCHÖLMERİCH, A., & CİTLAK, B.: 2006 The Acculturation Gap (297-319). Bornstein, M. H., & Cote, L. R. (Eds.). **Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development**. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

LİEBKİND, K.: 2006 Ethnic identity and acculturation (78-97). Sam, D. L., & Berry, J. W. (Eds.). **The Cambridge handbook of acculturation psychology.** Cambridge University Press.

MARTİN, P., ABELLA, M., & KUPTSCH, C.: 2008 **Managing labor migration in the twenty-first century.** USA. Yale University Press.

MASGORET, A.M. & WARD, C.: 2006 Culture learning approach to acculturation (58-78). Sam, D. L., & Berry, J. W. (Eds.). **The Cambridge handbook of acculturation psychology.** Cambridge University Press.

MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCİ, A., PELLEGRİNO, A., & TAYLOR, J. E.: 2014 Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. **Göç Dergisi,** *1*(1), 11-46.

MATSUMOTO, D. & HWANG, H-S.: 2012 Nonverbal communication: the messages of emotion, action, space, and silence. Jackson, J. (Ed.). (2012). **The Routledge handbook of language and intercultural communication** (130-148). USA and Canada. Routledge.

MAYRİNG, P.: 2014 **Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution.** Gesıs.

MİLİONİ, D. L., SPYRİDOU, L. P., & VADRATSİKAS, K.: 2015 Framing immigration in online media and television news in crisis-stricken Cyprus. **Cyprus Review,** *27*(1), 155-185.

MİLLAR, J.: 2007 Social Exclusion and Social Policy Research: Defi ning Exclusion. Abrams, D., Christian, J., & Gordon, D. (Eds.). **Multidisciplinary handbook of social exclusion research** (1-17). USA. John Wiley & Sons Ltd.

MİNKOV, M.: 2011 **Cultural differences in a globalizing world.** USA. Emerald Group Publishing.

MİVİLLE, L.M., CALLE, Colombians in the United States: History, Values, and

Z.C., MENDEZ, N., BORENSTEİN, J.: 2018 Challenges, Arredondo, P. (Eds). **Latinx immigrants: transcending acculturation and xenophobia (**53-75). USA. Springer.

MOSK, C.: 2007 **Trade and migration in the modern world.** USA and Canada. Routledge.

MUTZ, D.: 2018 **Mass media and American attitudes toward immigration**. Perry World House, University of Pennsylvania.

MÜDÜRLÜĞÜ, T.C. G. İ. G.: 2018 **Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı** (2018-2023). T.C. Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.

MÜDÜRLÜĞÜ, T.C. G.İ.G.: 2016 **Türkiye Göç Raporu** *(2016).* T.C. Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.

NEUENDORF, K. A.: 2017 **The content analysis guidebook** (2nd ed.). Sage Publications.

NEULİEP, J. W.: 2020 **Intercultural communication: A contextual approach**. UK. Sage Publications.

NOELS, A. L., YASHİMA, T., & ZHANG, R.: 2012 Language, identity and intercultural communication. In J. Jackson (Ed.), **The Routledge handbook of language and intercultural communication** (pp. 52-67). Routledge.

ONG, A.: 1999 **Flexible citizenship: The cultural logics of transnationality.** Duke University Press.

ORAL, B., & ÇETİNKAYA, F.: 2017 Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. **Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Özel Dergisi**, *3*(1), 1-8.

ORBE, M. P., & HARRİS, T. M.: 2022 **Interracial communication: Theory into practice.** Waveland Press.

ÖZAYDIN, Z.: 2021 **Türkiye'deki Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarının sosyal uyum sürecine etkileri: Ankara Siteler örneği** (Yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

ÖZCAN, E. D. E.: 2017 Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. **İş ve Hayat**, *2*(4), 183-215.

ÖZCÜRÜMEZ, S., & İÇDUYGU, A.: 2020 **Zorunlu göç deneyimi ve toplumsal bütünleşme: Kavramlar, modeller ve uygulamalar ile Türkiye.** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ÖZER, İ.: 2004 **Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme**. Ekin Kitabevi.

ÖZGEN, N.: 2019 **Bulgaristan'da Türklere yönelik politikalara ülke basınının yaklaşımı: 1989 göçü örneği**. Ankara: Iksad Publications House.

ÖZLEM, K.: 2020 Göçün güvenlikleştirilmesi bağlamında Bulgaristan'ın Suriyeli göçmenlere yönelik politikası. **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, *16*(35), 555-594.

ÖZNAY, G.: 2019 **Suriyeli Arap mültecilerin ve Suriyeli Türkmen mültecilerin entegrasyon sürecinin karşılaştırmalı analizi: İstanbul örneği** (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖZTÜRK ATAGÜN, S.: 2021 **Suriyeli kadınlarla Urfalı kadınlar arasındaki uyum sorunu: Bağlarbaşı semti (Haliliye-Şanlıurfa) örneği** (Yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

PAK, J.: 2013 **Korean American women: Stories of acculturation and changing selves.** Routledge.

PARK, R. E.: 1928 Human migration and the marginal man. **American Journal of Sociology**, *33*(6), 881-893.

PERCİVAL, G.: 2007 Social inclusion: Race and ethnicity policies in new clothes. In D. Abrams, J. Christian, & G. Gordon (Eds.), **Multidisciplinary handbook of social exclusion research** (pp. 159-169). John Wiley & Sons Ltd.

PERİ, G.: 2012 Immigration, labor markets, and productivity. **Cato Journal**, *32*(1), 35-42.

PETTİGREW, T. F.: 2008 Intergroup prejudice: Its causes and cures. **Actualidades en Psicología**, *22*(109), 115-124.

PİCKETT, C. L., & BREWER, M. B.: 2004 The role of exclusion in maintaining ingroup inclusion. In D. Abrams, M. A. Hogg, & J. M. Margues (Eds.), **Social psychology of inclusion and exclusion** (pp. 89-113). Psychology Press.

PİERSON, J.: 2002) **Tackling social exclusion** (Vol. 3). Psychology Press.

PORTALLA, T., & CHEN, G. M.: 2010 The development and validation of the intercultural effectiveness scale. **Intercultural Communication Studies**, *19*(3), 21-37.

PORTES, A., & RUMBAUT, R. G.: 2001 **Legacies: The story of the immigrant second generation.** University of California Press.

RESMÎ GAZETE.: 2019 **On Birinci Kalkınma Planının (2019-2023) Onaylandığına İlişkin Karar.** T.C. Resmî Gazete, No: 30840, 23 Temmuz 2019.

ROBERTS, C.: 2003 Ethnography and cultural practice: Ways of learning during residence abroad. In G. Alred, M. Byram, & M. Fleming (Eds.), **Intercultural experience and education** (pp. 114-131). Multilingual Matters.

ROCCAS, S., & SCHWARTZ, S. H.: 1993 Effects of intergroup similarity on intergroup relations. **European Journal of Social Psychology,** *23*(6), 581-595.

ROGERS, A., LİTTLE, J., & RAYMER, J.: 2010 **The indirect estimation of migration: Methods for dealing with irregular, inadequate, and missing data** (Vol. 26). Springer Science & Business Media.

SAĞLAM, S.: 2006 Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD),** *(5)*, 33-44.

SAK, Ç.: 2021 **Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliklerini inşa etme süreci: Gaziantep örneği** (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

SAM, D. L.: 2006a Acculturation: Conceptual background and core components. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology** (pp. 11-27). Cambridge University Press.

SAM, D. L.: 2006b Acculturation of immigrant children and women. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), **The Cambridge handbook of acculturation psychology** (pp. 403-419). Cambridge University Press.

Migration. Routledge.

SAMERS, M.: 2010

Communication between cultures. Cengage Learning.

SAMOVAR, L. A., PORTER, R. E., MCDANİEL, E. R., & ROY, C. S.: 2016

Globalization and belonging. SAGE.

SAVAGE, M., BAGNALL, G., & LONGHURST, B.: 2004

OECD development pathways: Interrelations between public policies, migration, and development in the Philippines. OECD Publishing.

SCALABRİNİ MİGRATİON CENTER: 2017

The influence of news media on stereotypic attitudes toward immigrants in a political campaign. **Journal of Communication**, *62*(5), 739-757.

SCHEMER, C.: 2012

Media coverage of immigration and the polarization of attitudes. **Journal of Communication Research,** 35(4), 123-140.

SCHNEİDER-STRAWCZYNSKİ, S., & VALETTE, J.: 2023

Qualitative content analysis in practice. SAGE.

SCHREİER, M.: 2012

Place and placelessness, Edward Relph. In P. Hubbard, R. Kitchen, & G. Valentine (Eds.), **Key texts in human geography** (pp. 43-51). SAGE.

SEAMON, D., & SOWERS, J.: 2008

Introduction immigration: Opportunities and challenges for the developed world. In E. Guild & J. Van Selm (Eds.), **International migration and security: Opportunities and challenges (**pp. 11-28). Routledge.

SELM, J. V.: 2005

Social exclusion: Concept, application, and scrutiny. Asian Development Bank.

SEN, A.: 2000).

"Identity and Violence: The Illusion of Destiny." New York: W.W. Norton & Company.

SEN, A.: 2006.

Yurt dışı zorunlu göçlerin Türkiye kentleri üzerindeki etkileri. **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler**

SEZİK, M.: 2017

Fakültesi Dergisi, *7*(2), 139-156.

SHARMA, M.: 2015 — Social harmony for being social. **Global Journal of Human-Social Science: C Sociology and Culture,** *15*(6), 3-7.

SHEPPARD, M.: 2012 — **Social work and social exclusion: The idea of practice.** Ashgate Publishing Ltd.

SİMMEL, G.: 1908 — **Soziologie: Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung** [Sociology: Investigations into the forms of socialization]. Duncker & Humblot.

SİRKECİ, İ., & COHEN, J. H.: 2015 — Hareketlilik, göç, güvensizlik. **İdeal Kent**, *6*(15), 8-21.

SİRKECİ, İ., & ERDOĞAN, M. M.: 2012 — Editoryal: Göç ve Türkiye. **Migration Letters,** *9*(4), 297-302.

SMOKOWSKİ, P. R., FERDON, C. D., & STROUPE, N.: 2011 — The relationship between acculturation and violence in minority adolescents. In T. M. Johnson (Ed.), **Acculturation: Implications for individuals, families and societies** (pp. 1-47). Nova Science Publishers.

SOLİMANO, A.: 2010 — **International migration in the age of crisis and globalization: Historical and recent experiences.** Cambridge University Press.

SOLOMON, D., & THEİSS, J.: 2012 — **Interpersonal communication: Putting theory into practice.** Routledge.

SOYUDOĞAN, M.: 2022 — "Ötekiyle" ilişkide gerçekliğin bükümü: Gaziantep'te yerlilerle Suriyeli göçmenler arasındaki ilişkilerin yansımaları üzerine. **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, *21*(2), 941-962. http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss

SQUİRE, V. — **The exclusionary politics of asylum**. Springer.

STANGOR, C.: 2009 — The study of stereotyping, prejudice, and discrimination within social psychology: A quick history of theory and research. In T. D. Nelson (Ed.), **Handbook of prejudice, stereotyping, and**

discrimination (pp. 1-12). Psychology Press.

STEFANİDİ, M. F., & MASTEN, S. A.: 2020 — Immigrant youth resilience: Integrating developmental and cultural perspective. In D. Güngör & D. Strohmeier (Eds.), **Contextualizing immigrant and refugee resilience: Cultural and acculturation perspectives** (pp. 11-33). Springer Nature.

STEPHAN, W. G., & STEPHAN, C. W.: 1985 — Intergroup anxiety. **Journal of Social Issues**, *41*(3), 157-175.

STEPHAN, W. G., & YBARRA, O.: 2009 — Intergroup threat theory. In T. D. Nelson (Ed.), **Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination** (pp. 43-55). Psychology Press.

STEPHAN, W. G., YBARRA, O., MARTİNEZ, C. M., SCHWARZWALD, J., & KASPA, M.: 1998 — Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, *29*(4), 559-576.

STEPHEN, T., & HARRİSON, T. M.: 1993 — Interpersonal communication, theory, and history. **Communication Theory,** *3*(2), 163-172.

STOUFFER, S. A.: 1940 — Intervening opportunities: A theory relating mobility and distance. **American Sociological Review,** *5*(6), 845-867.

STRAUSS, A., & CORBİN, J.: 1998 — **Basics of qualitative research techniques**. Sage.

ŞAHİN, Y.: 2021 — **Çözüm odaklı grupla çalışmanın mülteci öğrencilerin sosyal uyum ve benlik saygısı düzeylerine etkisi** (Doktora tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

ŞEMŞİT, S.: 2018 — Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve türleri: Kavramsal bakış. **Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, *25*(1), 269-289.

T.C. BAŞBAKANLIK — **Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair**

KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ.: 1961 **Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu** *(1/125)*. Sayı: 71-1448/1444.

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ.: 2014 **Geçici Koruma Yönetmeliği.** T.C. Resmî Gazetesi, 22 Ekim 2014, No: 29153, (5) Cilt: 55. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf

TANAKA, H.: 2009 **Silence in intercultural communication: Perception and performance.** John Benjamins Publishing Company.

TANRISEVDİ, F., DURDU, İ., & TANRISEVDİ, A.: 2019 Beyin göçü mü? Beyin gücü mü? **Journal of Travel and Tourism Research**, *(14)*, 133-158.

TAŞ, H. Y., & ÖZCAN, S.: 2018 Suriyeli göçmen sorunlarının, sosyal politikalar bağlamında analizi. **Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, *7*(17), 36-54.

TEKELİ, İ.: 2011 **Göç ve ötesi** (2. baskı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TELLEFSEN, T., & THOMAS, G. P.: 2005 The antecedents and consequences of organizational and personal commitment in business service relationships. **Industrial Marketing Management**, *34*(1), 23-37.

TEPEALTI, F.: 2019 Avrupa Birliği'ne yönelik Türkiye geçişli (transit) göç hareketleri ve Türkiye'nin düzensiz göçle mücadelesi. **Doğu Coğrafya Dergisi,** *24*(41), 125-140.

TERZİOĞLU, M. K., YÜCEL, M. A., & GENÇLER, A.: 2021 Sosyal inovasyon ve artımsal inovasyon çerçevesinde iç-göç olgusunun dinamik mekânsal etkileşimi. **Sgd-Sosyal Güvenlik Dergisi**, *11*(1), 69-94.

TİNG-TOOMEY, S., & CHUNG, L. C.: 2005 **Understanding intercultural communication.** Oxford University Press.

TOKSÖZ, G.: 2006 **Uluslararası emek göçü**. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

TROMPENAARS, F., & HAMPDEN-TURNER, C.: 2020 **Riding the waves of culture: Understanding diversity in global business.** Hachette UK.

TUAN, Y. F.: 2001 **Space and place: The perspective of experience.** University of Minnesota Press.

TÜRKOĞLU, M. M.: 2022 **Suriyeli mültecilerde kültürel uyum sürecinin dinî ve psikolojik boyutları (Kilis örneği)** (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

TWENGE, J. M., & BAUMEİSTER, R. F.: 2004 Social exclusion increases aggression and self-defeating behavior while reducing intelligent thought and prosocial behavior. In D. Abrams, M. A. Hogg, & J. M. Margues (Eds.), **Social psychology of inclusion and exclusion** (pp. 27-47). Psychology Press.

UNAT, N.: 2002 **Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa**. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

USLU AK, B.: 2021 Göç kavramı ve kuramları. **Journal of Social and Humanities Sciences Research,** *8*(72), 1749-1758.

ÜNDÜCÜ, C., ERDOĞAN, M., & IŞIK, Ö.: 2009 Avrupa'da uluslararası emeklilik göçü ve bütünleşme kapsamında yönetime katılım üzerine inceleme. **Yönetim Bilimleri Dergisi**, *7*(1), 159-188.

ÜNVER, C.: 2009 Uluslararası göç ve kalkınma tartışmalarında yeni yaklaşımlar ve Türkiye. **Tiska Akademi Dergisi**, *1*(84).

VAN DİJK, T.: 2000 New(s) racism: A discourse analytical approach. In S. Cottle (Ed.), **Ethnic minorities and the media** (pp. 33-49). Open University Press.

VAN DİJK, T. A.: 2015 **Racism and the press.** Routledge.

VİNGERHOETS, A.: 2005 The homesickness concept: Questions and doubts. In M. Van Tilburg & A. Vingerhoets (Eds.), **Psychological aspects of geographical moves: Homesickness and acculturation stress** (pp. 1-

17). Amsterdam University Press.

WAEVER, O.: 2008 Toplumsal güvenliğin değişen gündemi. **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, *5*(18), 151-178.

WALSH, S. D., & TARTAKOVCKY, E.: 2020 Receiving population appraisal as potential risk or resilience for immigrant adaptation: The threat-benefit model. In D. Güngör & D. Strohmeier (Eds.), **Contextualizing immigrant and refugee resilience: Cultural and acculturation perspectives** (pp. 11-33). Springer Nature.

WANG, Y. (2006). **Internet use among students and its implication for cross-cultural adaptation** [Unpublished doctoral dissertation]. Kent State University.

WEBER, R. P.: 1990 **Basic content analysis** (Vol. 49). Sage.

WEBER, S.: 2003 A framework for teaching and learning intercultural competence. In G. Alred, M. Byram, & M. Fleming (Eds.), **Intercultural experience and education** (pp. 196-213). Multilingual Matters.

WİLLİAMS, K. D., & GOVAN, C. L.: 2004 Reacting to ostracism: Retaliation or reconciliation? In D. Abrams, M. A. Hogg, & J. M. Margues (Eds.), **Social psychology of inclusion and exclusion** (pp. 47-63). Psychology Press.

WİLLİAMSON, J. G.: 2005 **The political economy of world mass migration: Comparing two global centuries.** AEI Press.

WİLSON, S. R., & SABEE, C. M.: 2003 Explicating communicative competence as a theoretical term. In J. C. Greene (Ed.), **Handbook of communication and social interaction skills** (pp. 3-51). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

WOOD, B. E., & BLACK, R.: 2018 Spatial, relational and affective understandings of citizenship and belonging for young people today: Towards a new conceptual framework. **In Interrogating belonging for young people in schools** (pp. 165-185).

WU, C. W: 2012 **Chinese international students' cross-cultural adaptation and online communication** [Unpublished master's thesis]. University of Arkansas.

YAKAR, M.: 2012 İç ve dış göçlerin kırsalda nüfusun yaş yapısına etkisi: Emirdağ ilçesi örneği. **Coğrafi Bilimler Dergisi**, *10*(2), 129-150.

YAKUT, H.: 2019 **Bir entegrasyon aracı olarak din: Üniversitede okuyan Suriyeli öğrenciler (Harran Üniversitesi örneği)** (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

YALÇIN, C.: 2004 **Göç sosyolojisi.** Anı Yayıncılık.

YAMAN, F.: 2019 **Göç ve toplum**. Ketebe Yayınları.

YILDIRIM, A., & ŞİMŞEK, H.: 2021 **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri** (11th ed.). Seçkin Yayınevi.

YILDIRIMOĞLU, H.: 2005 Uluslararası emek göçü: Almanya'ya Türk emek göçü. **Kamu-İş Dergisi**, *8*(1), 1-24.

YILDIZ, N.: 2020 **Ankara'da öğrenim gören Suriyeli lisansüstü öğrencilerin çok kültürlülük ve kimlik bağlamında sosyal uyum algıları** (Yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YILMAZ, D., & GÜNAY, M. A.: 2022 Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı algısı. **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** *13*(1), 117-139.

YILMAZ, E. A.: 2019 **2011 sonrası Türkiye'ye gelen Suriyelilerin toplumsal uyum süreci ve sorunları: Aydın ilinde bir alan araştırması** (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

YILMAZ, E. A., & ÖZER, Y. E.: 2022 İtme çekme kuramı bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere yönelik bir alan araştırması: Aydın ili örneği. **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** *13*(1), 282-295.

YILMAZ, H.: 2022a Grupların birbirine temassızlığı çerçevesinde gelişen önyargının "Gruplar arası tehdit teorisi (Intergroup Threat Theory)" kapsamında incelenmesi: Türkiye'ye yapılan Suriyeli göçü üzerine bir çalışma. **Sosyal Bilimler Dergisi**, *406-426.*

https://doi.org/10.29228/SOBIDER.64983

YILMAZ, H.: 2022b — Uluslararası göç bağlamında kentsel aidiyetin incelenmesi: İstanbul'da geçici koruma altındaki Suriyeliler üzerine bir inceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, *8*(2), 287-318.

YILMAZ, H., & CAN, P.: 2020 — Toplumsal cinsiyetin satın alma tarzları üzerindeki rolüne ilişkin bir araştırma. **International Social Sciences Studies Journal,** *6*(64), 2523-2532.

YİĞİTER, D: 2020 — **Siverek'te yaşayan Suriyeli göçmenlerin uyum güçlükleri ve sorunları** (Yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

YU, H.: 2002 — **Thinking Orientals: Migration, contact, and exoticism in modern America.** Oxford University Press.

YUVAL-DAVİS, N.: 2006 — Belonging and the politics of belonging. **Patterns of Prejudice,** *40*(3), 197-214.

YÜCE, Y.: 2021 — **Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin kültürel uyum sürecinin John W. Berry'nin kültürleşme kuramı bağlamında değerlendirilmesi: Aydın ili Efeler ilçesi örneği** (Yüksek lisans tezi). Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bandırma.

ZAKARİA, N.: 2019 — **Making sense of culture: Cross-cultural expeditions and management practices of self-initiated expatriates in the foreign workplace.** CRC Press.

ZÁRATE, M. A., GARCİA, B., GARZA, A. A., & HİTLAN, R. T.: 2004 — Cultural threat and perceived realistic group conflict as dual predictors of prejudice. **Journal of Experimental Social Psychology**, *40*(1), 99-105.

ZHANG, D.: 2008 — **Between two generations: Language maintenance and acculturation among Chinese immigrant families.** Lfb Scholarly Publishing LLC.

WEB KAYNAKLARI

HÜRRİYET.: 2023 **https://www.hurriyet.com.tr/** Erişim tarihi: 21.08.2023.

MÜLTECİLER DERNEĞİ.: 2023 **https://multeciler.org.tr/** Erişim tarihi: 21.08.2023.

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI.: 2023 **https://www.goc.gov.tr/** Erişim tarihi: 21.09.2023.

TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜKLERİ.:1932 **https://sozluk.gov.tr/** Erişim tarihi: 05.11.2023.

UNİVERSİTY OF OKLAHOMA. (n.d). **https://www.ou.edu/cas/comm/about/people/faculty/young-kim** Erişim tarihi: 21.08.2023.

EKLER

Ek 1: araştırmada ele alınan tema, kategori ve kodların anlaşılması adına, bu tema ve kodların ayrıntılı listesi ve açıklamaları;

Kendini tanımlama	Kendini tanımlama bir süreç şeklinde ilerlemektedir. Bu süreç içerisinde bireyin zamanla farklı tanımlar geliştirmesi mümkündür. Birey ve grupların ilk zamanlar kendini geçici, misafir, göçmen veya yabancı şeklinde tanımlaması mümkündür. Zamanla ev sahibi toplumla kurulan etkileşimler, bireysel deneyimler ve değişen dengeler ile bireyin kendini tanımlaması karmaşıklaşabilir. Bu süreç, bireyin yeniden bir kimlik inşa etme ve yönetme sürecidir.
Kimlik yönetimi	Kimlik yönetimi, birey ve grupların çeşitli sosyal, kültürel ve kişisel bağlamlarda kimliğini nasıl inşa ettiğini ne şekilde ifade ettiğini ve ne yönde dönüştürdüğünü göstermektedir.
Suriyeli olduğunu söylemek/yasal tanımlamalardan rahatsız olmak	Yasal tanımlardan rahatsız olmak ve Suriyeli olarak tanımlanma isteği, bireylerin büyük oranda kendi kimliklerini koruma arzusunda olduklarını göstermektedir.
Kimlik Gizlemek	Kimlik gizleme; birey veya gruplarda etnik köken, dil, günlük yaşam pratikleri, din, isim, soy isim, giyinme tarzı gibi çeşitli alanlarda ev sahibi topluma benzeme veya daha farklı bir taraflara benzetilmesi şeklinde kendini gösterir. Bireyin kendi gerçekliğini kademeli olarak veya bir bütün şeklinde gizlenmesidir.
Kültürel Mesafe	Kültürel mesafe: farklı kültürler arasında var olan ya da hissedilen farklılık anlamına gelmektedir. Farklılık iletişim kurma tarzı, mekânı kullanma pratikleri, dil, inanç, değerler, normlar, toplumsal sistemler, yaşam tarzları, zaman ve malzeme kullanımı gibi çeşitli alanlarda görülmektedir.
Kendi Kültürünü Yaşamak	Göç ettikten sonra, kendi dilini rahatça konuşabilmek, yöresel yemeklerini pişirmek, geleneksel kıyafetlerini giyinmek, özel günlerini kutlamak gibi çeşitli eylemler, bireyin kendi kültürünü yaşadığı anlamına gelmektedir.
Kadınların Özgürleşmesi	Kadınların toplumsal hayatta güç kazanması, ekonomik bağımsızlık elde etmesi, eğitim alması yani katı geleneklerden kurtulması kadınların özgürleşmesi anlamına gelmektedir.
Çok Kültürlülük	Çok kültürlülük, iki tarafında kendi kültürünü yaşayabilmesi anlamına gelmektedir. Birden fazla dil, din ve yaşam tarzının bir arada uyum ve denge içinde yaşaması çok kültürlülüktür.
Aile Birliğinin Bozulması	Göç sonucunda yaşanan ekonomik sıkıntılar, değişen toplumsal ve yasal dengeler, farklı kültürlerde, farklı bölgelerde yaşam sürdürmek, fiziksel uzaklıklar ve ayrılıkların etkisiyle aile içi dinamiklerin bozulması durumudur.
Kendi Kültürünü Unutmak	Kendi kültürünü unutmak, zamanla gelişen bir durum olabilirken, belli asimilasyon girişimleri sonucunda da gerçekleşebilmektedir. Göç edilen ülkede hissedilen veya gerçekte var olan uyum baskıları neticesinde bazı bireyler yeni kültüre hızla uyum sağlamak istemektedir. Hızla uyum sağlama isteği, bireyi kendi kültürünün pratiklerini ve alışkanlıklarını geride bırakmaya itebilmektedir.
Kişilik Bölünmesi Yaşamak	Yeni kültürde, bireylerin edindiği bazı roller içsel çatışmaya neden olabilir. Yeni roller bireyin önceden edindiği rolleriyle çelişebilir. Bu noktada, birey "ben kimim" sorusunu cevaplamakta zorlanabilir. Bu durum, kişilik bölünmesini (dissosiyatif kimlik bozukluğu)

	tetiklemektedir.
Bölgesel Aidiyet	Bölgeye ait hissetme, o bölge de evde hissetme, güvende olma, bir yere bağlı olma ve bir yere kök salma motivasyonu anlamına gelmektedir.
Türk Vatandaşlığı/Türkiye'ye Ait Hissetmek	Aidiyet noktasında ki en önemli faktörün, bir bölgede yasal olarak tanınmak ve o bölgenin bir parçası olarak kabul görmek olduğu ifade edilmektedir. Yani, vatandaşlık almak, yasal anlamda bireyleri güvence altına aldığı için; aidiyet, güven, kimlik oluşturma ve sosyo-kültürel uyum sürecini olumlu etkilemektedir.
Hiçbir Yere Ait Hissetmeme	Göçle gelinen yerde büyük farklılıklarla karşılaşmak, göç sonrasında kabul görmemek, dışlanmak, ötekileştirilmek, yasal güvence eksikliği, temassızlık, hissedilen baskı, özlem, maddi sıkıntılar, sürekli yerinden edilme endişesi, ruhsal yorgunluk gibi birçok unsurun etkisiyle gelişen duygusal duygu durumudur.
Suriye'ye Ait Hissetme	Duygusal anlamda bireyin geldiği yere ait hissetmesidir. Bireyler bu durumda göç edilen bölgede, kendi kültürüne, anılarına ve geldiği yerin değerlerine sıkı sıkıya bağlı kalmaya özen gösterebilir.
Antep Aynı Halep Gibi	Bölgesel ve kültürel yakınlık, benzer mimari doku, benzer iklimler, tarihi ve ticari bağlar ve yakın mutfaklar gibi çeşitli faktörlerin bireyde yarattığı olumlu hislerin yansıması anlamına gelmektedir.
Türkiye Demek İstanbul Demek	İstanbul hem Türkiye hem de dünya tarihi için önemli bir konumdadır. İstanbul'un bu çok kültürlü yapısı, zengin tarihi ve geçmişi, göçle gelmiş olan bireyler üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yaratabilme potansiyeline işaret etmektedir.
Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimi	Birey hem kendi kültürü hem de ev sahibi toplumun kültürünü başarılı ve dengeli bir şekilde yaşaması anlamına gelmektedir.
Türklerle İletişim Kurmayı Sağlayan ve Sosyo-Kültürel Uyumu Yönelimini Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlar	Hukuki statü, toplumsal algı, gelecek planları, eğitim, istihdam, kültürel mesafe, ev sahibi toplumun gelenlere karşı tavrı, taraflar arasında ki iletişim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim, yerel yönetimler ve STK'ların etkinliği, medyanın rolü, siyasal söylemler, yasal izinler şeklinde sarılanabilir. Ayrıca ortak mekanlar, kültürlerin benzemesi ve dil bilmek, ortak inanç, fiziksel özellikler ve dahi giyim tarzı taraflar arasında iletişim kurmayı sağlayan ve sosyo-kültürel uyumu yönelimini olumlu yönde etkileyen unsurlara örnek olarak gösterilebilir.
Ortak Mekân	Ortak mekanlar, farklı kültürlere sahip birey ve grupların bir araya gelmesini ve temas kurmasını mümkün kılan alanlardır.
Kültürlerin Benzemesi ve Dil Bilmek	Farklı kültürlere sahip olan birey ve gruplar arasında ki iletişim ve uyumda, kültürlerin benzemesi ve dil bilmek önemli unsurlardır.
Ortak İnanç	Ortak inanç, birey ve gruplar arasında güçlü bir etkileşim ve bağ oluşmasını sağlama potansiyelindedir. İnanç, amaç ve yaşam birliği sağlamaktadır.
Türk Gibi Giyinmek/Suriyeli 'ye Benzememek	Giyinme tarzı kültürel kimliğin görünür olan noktalarından biridir. Kültürel kimlik ilk başta giyinme şekliyle görülmekte veya dışa vurulmaktadır. Giyim tarzını değiştirmek uyuma hizmet edebilir, yeni bir kimlik yaratabilir; ya da bireyler baskılanmış ve kendi kültürel kimliğinden uzaklaşmış hissettirebilir.
Türklerle İletişim Kurmaktan Uzaklaştıran ve Sosyo-Kültürel Uyum Yönelimini Olumsuz Yönde Etkileyen	Dil bariyeri, taraflar arasında önyargı ve ayrımcılık, eğitim, sağlık ve sosyal haklardan yararlanamama, sosyal sermaye eksikliği, hukuki ve idari kısıtlamaların yanı sıra etnosantrik duygular, yaşamın belirsiz olması/vatandaşlık alamamak, ev sahibi toplumun gelenleri istememesi ve iletişimden kaçınması, milliyetçi siyasi akım/sosyal medya, algılanan kültürel farklılıklar ve ekonomik faktörler gibi çeşitli unsurlar iletişim ve

Unsurlar	uyuma engel teşkil edebilmektedir.
Üstünlük Algısı	Göç eden birey veya grupların kendi kültürlerini ve kimliklerini üstün görerek ev sahibi toplumla iletişimden ve uyumdan kaçınmalarını gösteren durumdur.
Yaşamın Belirsiz Olması/Vatandaşlık Alamamak	Yaşamanın belirsizlik olduğunu düşünen birey ve grupların ev sahibi toplamdan uzak durması ve uyumdan kaçınması, yüksek bir ihtimaldir. Yasal anlamda ulusun ayrılmaz bir parçası olamayan bireyler, kendini güvensizlik içerisinde görmektedir.
Türklerin Suriyelileri İstememesi/ İletişimden Kaçınmak	Burada ev sahibi toplumun gelenlere karşı tavrı ve bunun iletişim ve sosyo-kültürel uyum üzerine yansımalarına bakılmaktadır. İletişim kurulmayan ve toplumsal anlamda istenmeyen gruplar, sosyal bir izolasyon yaşamaktadır. Sosyal izolasyon, tüm taraflar için hem bireysel hem de toplumsal sonuçları olan olumsuz bir durumdur.
Milliyetçi Siyasi Akım/Sosyal Medya	Göç edilen ülkenin, milletçi akımın söylemleri ve sosyal medyanın gelenlere karşı tavrı, taraflar arasında iletişim kurulması ve uyumun sağlanması noktasında etkilidir. Milliyetçi siyasi akım ve sosyal medyanın tavrı ne kadar olumlu ise; ev sahibi toplum ve gelenlerin birbirine bakış açısı ve yaklaşımı da o yönde olumlu olmaktadır.
Algılanan Kültürel Farklılık	Göç sonrasın bireylerin dil, inanç, mezhep, giyim tarzı, fiziksel özellikler, iletişim kurma tarzları ve gelenekler gibi noktalarda algıladığı farklılıktır. Bu algı her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Kimi zaman gerçek kimi zaman ise sembolik durumlar algılanan farklılığı etkiyebilmektedir.
Dil Bilmemek	Dil bilmemek başta iletişim zorlukları olmak üzere bireyin günlük yaşamda çok çeşitli zorluklarla karşılaşmasına neden olabilmektedir. Dil bilmeyen bireyler, eğitim ve iş hayatında zorluk yaşar ve kendi potansiyelinin çok altında bir verim alır. Bu durum, bireylerin sosyal, psikolojik ve ilerleyen durumlarda fiziksel sağlık sorunlarına yol açma potansiyelindedir.
Ekonomik Durum	Göç sonrasında, çalışma koşulları, istihdam olanakları ve ekonomik durum bireylerin ev sahibi toplumla sosyalleşmesi ve uyum sağlaması noktasında etkilidir. Ekonomik zorluk veya refah durumu bireyleri birçok yönden etkilemektedir. Ekonomik sıkıntılar yaşamı zorlaştırmakta, bireyin ruh ve beden sağlığını etkilemektedir.
İletişimdeki Zorlukların Üstesinden Gelme	Göç etmiş olan bireylerin ev sahibi toplumla iletişimde yaşadıkları zorlukların üstesinden gelme noktasında izledikleri strateji, taraflar arasında ki iletişim durumuna dair önemli bilgiler vermektedir. Bireyler iletişimde yaşanan zorluklar karşısında, iletişim ortamını terk edip, iletişimi devam ettirmiyorsa veya kendini daha fazla anlatabiliyorsa burada farklı sosyal, kişisel ve psikolojik unsurların varlığı söz konusudur. İletişimden kaçmak veya iletişimi sürdürmeyi tetikleyen unsurların varlığı bu sebeple bilinmelidir.
İletişim Kurmamak/ Ortamı Terk Etmek	Ev sahibi toplumla iletişimde yaşanan sorunlar karşısında bireyin kendini anlatamaması veya iletişimi bitirip ortamı tek etmesini kültürel, dilsel, sosyal ve psikolojik noktada yaşanan sorunlar tetikleyebilmektedir.
Kendini Anlatmaya Çalışmak	Ev sahibi toplumla yaşanan sorunlar karşısında göç etmiş olan bireylerin iletişimden kaçınmayıp kendini daha fazla anlatmaya çalışması, yaşanılan ortam, bireysel deneyimler, sosyal destek ağları ve kişilik özelliklerinden kaynaklı olabilir.
Sosyo-Kültürel Uyumun Sağlamasında Taraflara Düşen Görevler	Sosyo-kültürel uyum, karşılıklı görev ve sorumluluk isteyen bir süreçtir. Bu süreçte karşılıklı anlayış ve görev dağılımı, kabul alma, kabul etme, sosyal katılım, iletişim ağları ve gerçekçi beklentiler gibi birçok nokta uyumda etkili olmaktadır.
Türkler Varlığımıza Alışmalı	Bireyler göç sonucunda gittikleri ülkede kendi varlıklarını üstün ve kalıcı olarak düşündükleri zaman, bir taraftan ev sahibi toplumun kendilerine karşı olduklarını, istemediğini veya iletişimden kaçındığı düşündükleri

	durumlarda, sosyo-kültürel uyum noktasında ev sahibi toplumun öncelikle onların varlığına alışması gerektiği düşüncesine kapılabilir.
Hoşgörülü/Sabırlı Olmak	Karşılıklı hoşgörü ve sabır sosyo-kültürel uyumun kilit gerekliliklerinden birisidir. Bu nokta, farklı kültürlere sahip olan birey ve grupların birlikte uyum içinde yaşayabilmesini sağlayacak olan iki önemli erdemdir.
Türk Kültürüne Uyum Motivasyonu Taşımak	Uyum motivasyonu, uyum noktasında gerekli olan çabaların da gösterilmesini tetiklemektedir. Uyum motivasyonu, sağlıklı bir kültürel kimlik ve aidiyet duygusunun oluşmasına aracılık etmektedir. Uyum motivasyonu kişisel gelişim, eğitim ve ekonomik alanlarda bireyin bilgi sahibi olmasını da tetikler. Uyum konusunda istekli olmak ve bunun için çaba sarf etmek önemlidir.
Bazı Suriyelilerin Geri Gönderilmesi	Sayıca fazla olan Suriyelilerde, kırsaldan gelen Suriyelilerin, uyumsuzlukların kaynağı olduğu, Suriyelilerin geneline dair yanlış bir izlenim bıraktığı ve bu sebeple gönderilmeleri gerektiğine dair öne çıkan ifadelerdir.
Geleceğe Dair Hayaller ve Sosyo-Kültürel Uyum Öngörüleri	Geleceğe dair hayaller ve uyum öngörüleri, bireylerin ev sahibi toplumla temas durumları, psikolojik halleri, mevcut yaşamları, göç öncesi, göç sırası ve sonrasında yaşan durumlar gibi birçok konuya dair bilgiler vermektedir. Hayaller ve öngörüler bireyin geçmişi ile geleceğine dair çizdiği resimlerdir. Bu resimler, birçok faktörün etkisiyle şekillenmektedir.
Yurt Dışına Gitmek	Yurt dışına gitme isteği, bulunulan ülkede sağlıklı sosyal bağların olmayışına, toplumsal ve ekonomik kaygılara, yasal hakların ve korumanın yetersizliğine, uyum eksikliğine, uyum noktasında umutsuzluğa ve bulunulan ülkeye güven eksikliğine, kişisel gelişim kaygılarına, toplumsal ve kültürel ayrılıklara işaret edebilir.
Türkiye'de Kalmak/Dönmeyi Düşünmemek	Bireylerin kalma veya dönmeyi düşünmemelerinin altında sosyal, ekonomik, yasal, siyasal, bölgesel dinamikler ve kişisel sebepler yatabilir. Bu süreçte ekili olan nedenler, sosyo-kültürel uyum yöneliminin oluşmasına hizmet edebilir veya zorlaştırabilir.
Hayal Kuramamak	Göç etmiş olan gençlerin, geleceğe dair net bir vizyon ortaya koyamaması, yaşamlarını belirsizlik içende görmelerinin etkisiyle hayal kuramamasıdır. Hayal kuramayan, geleceğe dair net bir hedef ortaya koyamayan bireyler, kaygı ve stres yaşamaktadır. Kaygı ve stres bireylerin depresyon, motivasyon eksikliği ve işlevsel anlamda yetersizlik hissetmelerime yol açmaktadır. Hayal kuramamak, amaçsızlık ve belirsizlik hissettirmektedir.
Gençler Sosyo-Kültürel Olarak Uyumlu Olacak	Sosyo-kültürel uyum noktasında kuşaklararası farklılaşmalar görülmektedir. Çoğunlukla ilk kuşak uyum sorunları yaşamaktadır. İkinci ve üçüncü kuşaklar sosyo-kültürel uyum konusunda görece daha başarılıdır.
Ayrımcılık ve Dışlanmasının Bitmesi	Gelecekte sosyo-kültürel anlamda ayrımcılık ve dışlanmanın biteceğine olan inancın çeşitli nedenleri olabilir. Bu inanç kişisel deneyimlere, yasal, çevresel ve kültürel faktörlere, bireylerin pozitif kişilik yapısı, ev sahibi toplumla olan temaslar, güven, aidiyet, sağlıklı kültürel kimlik gelişimle olarak gelişen sosyo-kültürel uyum ortamıyla ilgili olabilir.
Kaos Ortamına Sürüklenmek/Irkçılığın Artması	Göçle gelmiş olan bireyler, gelecekte kaos ortamına sürüklenip, ırkçılığın artacağına inanıyorsa, bu onların sosyo-kültürel uyuma dair ciddi seviyelerde korkular yaşadıkları ve mevcut yaşamlarıyla ilgili olumsuz bir hal üzere oldukları şeklinde yorumlanabilir.
Suriye'ye Dönmek Zorunda Kalmak	Bireyler gelecekte zorla Suriye'ye dönmek zorunda kalacaklarına inanıyorsa bu onların, geleceğe ve uyuma dair ciddi korkular ve belirsizlikler yaşadığını göstermektedir.

Ek 2: Katılımcılara Yöneltilen Araştırma Sorular

1) Yeni tanıştığınız birine kendinizi nasıl tanıtıyorsunuz?
2) Bu ülkenin kültürü size yabancı mı? Bu kültürle birlikte olmak size ne hissettiriyor?
3) Gününüz nasıl geçiyor, neler yapıyor, kimlerle bir arada oluyorsunuz?
4) Türkiye'deki yaşamınızı nasıl buluyorsunuz?
5) Geleceğe dair hayalleriniz var mıdır? Nelerdir?
6) Türklerle iletişim kurmanızı sağlayan unsurlar nelerdir?
7) Sizi Türklerden uzaklaştıran unsurlar nelerdir?
8) Türklerle iletişim kurmakta zorluk yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız nasıl aşıyorsunuz?
9) Farklı kültürleri bir arada yaşamanın olumlu ve olumsuz yönleri sizce nelerdir?
10) Kendi kültürünüzü devam ettirmek için yaptığınız bir şey var mı? Neler yapıyorsunuz?
11) Sizce sosyo-kültürel uyum nedir? Böyle bir uyum için taraflara düşen sorumluluklar nelerdir?
12) Türkiye'ye uyum sağlamanızı zorlaştıran ve kolaylaştıran faktörler nelerdir?
13) Sizce 10 sene sonra Türkiye'de nasıl bir sosyo-kültürel tablo olacaktır?
14) İstanbul/Antep yerine başka bir yerde okumak ve yaşamak ister miydiniz?

Ek 3: Etik Kurul Kararı

Tarih ve Sayı: 12.04.2023-1725630

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı :E-35980450-663.05-1725630
Konu :Betül ÖNAY DOĞAN

Sayın Doç. Dr. Betül ÖNAY DOĞAN

İlgi : 23.03.2023 tarihli, 1695872 sayılı yazı

Sorumlu araştırıcılığını üstlendiğiniz 2023/101 dosya numaralı "İletişim Perspektifinden Uluslararası Göç ve Kültürleşme: Türkiye'de Farklı Bölgelerde Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir İnceleme" başlıklı çalışma, Kurulumuzun 03.04.2023 tarih ve 04 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ
Başkan

Ek:Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSUVU9D6CP Pin Kodu :34672 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-ebys

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr
Kep Adresi: istanbuluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Süleyman ARIK
Dahili : 10689

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 4: Özgeçmiş

Ege Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden mezun olan Hüsna YILMAZ, yüksek lisans eğitimini Halkla İlişkiler ve Reklamcılık alanında tamamlamıştır. Doktora derecesini ise İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden almıştır. Göç çalışmaları, kişilerarası iletişim, kültürlerarası iletişim, dijital medya ve pazarlama iletişimi gibi alanlarda çeşitli akademik çalışmalar yapmaktadır.